

Leena Ripatti-Torniainen

Ihminen julkisessa maailmassa

Näkökulmia julkista toimijaa ja julkison
muodostumista koskeviin käsityksiin

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN HUMANITIES 201

Leena Ripatti-Torniainen

Ihminen julkisessa maailmassa

Näkökulmia julkista toimijaa ja julkison
muodostumista koskeviin käsityksiin

Esitetään Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston vanhassa juhlasalissa S212
huhtikuun 6. päivänä 2013 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Faculty of Humanities of the University of Jyväskylä,
in Auditorium S212, on April 6, 2013 at 12 o'clock noon.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2013

Ihminen julkisessa maailmassa

Näkökulmia julkista toimijaa ja julkison
muodostumista koskeviin käsityksiin

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN HUMANITIES 201

Leena Ripatti-Torniainen

Ihminen julkisessa maailmassa

Näkökulmia julkista toimijaa ja julkison
muodostumista koskeviin käsityksiin

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2013

Editors

Raimo Salokangas

Department of Communication, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Ville Korkiakangas

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Jyväskylä Studies in Humanities

Editorial Board

Editor in Chief Heikki Hanka, Department of Art and Culture Studies, University of Jyväskylä

Petri Karonen, Department of History and Ethnology, University of Jyväskylä

Paula Kalaja, Department of Languages, University of Jyväskylä

Petri Toiviainen, Department of Music, University of Jyväskylä

Tarja Nikula, Centre for Applied Language Studies, University of Jyväskylä

Raimo Salokangas, Department of Communication, University of Jyväskylä

URN:ISBN:978-951-39-5136-8

ISBN 978-951-39-5136-8 (PDF)

ISBN 978-951-39-5135-1 (nid.)

ISSN 1459-4323 (nid.), 1459-4331 (PDF)

Copyright © 2013, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2013

ABSTRACT

Ripatti-Torniainen, Leena

A Human Being in the Public World. Conceptualizations of the Public Agent and the Formation of *the Public*

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2013, 92 p.

(Jyväskylä Studies in Humanities

ISSN 1459-4323 (nid.), 1459-4331 (PDF); 201)

ISBN 978-951-39-5135-1 (nid.)

ISBN 978-951-39-5136-8 (PDF)

English summary.

Diss.

The legitimacy of professional journalism is derived from an assumption of an agent to whom the public world is relevant. This PhD dissertation explores the distinct conceptualizations of the public agent, as well as of the formation of *the public*, understood as a politically capable and public-oriented collective body of agents.

The study opens with a discussion of a human being, a citizen and the public as classical agents in the study of the public sphere, and proceeds to discuss the concept of the self-formative citizen, as conceptualized in the idea of *Bildung* in Germany and the Nordic countries. The theoretical start point is the conceptualization of an agent, in which a human being and a citizen are intertwined. The study demonstrates the concept of *Bildung* enables the synthesizing of cultural and political public sphere, which have been often separated in journalism research, in which the emphasis has been on the political public sphere.

The study explores the themes of the public agent and the formation of the public via four peer reviewed, published articles and the introduction. The articles analyze the formative thought of the 1990s US public journalism, the construction of the Finnish variant of the US reform during the same decade, the concept and empirical formation of a discursive public, and the concept of public pedagogy. The theoretical research of the study uses the methodology of intellectual history, and the empirical research employs situational analysis.

The findings of the study provide, initially, a variety of conceptualizations of a public agent: a member of the public, a citizen, a discursive public, and a human dweller of the world. Secondly, the study provides two distinct models on how the public forms. In the first model, the prerequisites of social togetherness are created and the dispersed public is gathered through consciously planned support, as was the case in the 1990s US public journalism. The study conceives this model as an adult educational solution. The critical issues of the model are whether individuals want and are capable of adopting the proposed ideals of public life and political agency, and whether ethical grounds can be found to propose such ideals to living individuals. In the second model, the public forms as a result of the self-organizing, dynamic interaction between distinct discursive publics. The discursive public forms in communication and cannot be reduced to individuals. The critical issue of this model is whether or not researchers can perceive the self-organizing dynamism of discursive publics. The challenge is thus methodological. The study concludes that journalism research and the study of the public sphere will benefit from a wide conception of the public agency, which includes understanding the development of the premises of public and political action, and of the variety of cultural and political forms which the action takes.

Keywords: Journalism, Public Sphere, Education, Citizenship, Social Participation, Deliberation, Audiences, the Public, Intellectual History, Situational Analysis

Author's address Leena Ripatti-Torniainen
leena.ripatti-torniainen@outlook.com

Supervisors Professor Jaana Hujanen
The Swedish School of Social Science
University of Helsinki
Docent, University of Jyväskylä

Professor Raimo Salokangas
Department of Communication
University of Jyväskylä

Reviewers Professor Sirkku Kotilainen
School of Communication, Media and Theatre &
School of Education
University of Tampere

Professor Hannu Nieminen
Department of Social Research
Media and Communication Studies
University of Helsinki

Opponent Professor Sirkku Kotilainen
University of Tampere

ESIPUHE

Eräs tohtori muisteli kerran menettäneensä kiinnostuksen väitöskirjansa aiheeseen vain yhden vuoden työskentelyn jälkeen. Oma kohtaloni näyttää olevan toisenlainen, sillä jättäessäni väitöskirjan nyt käsistäni pitää aiheeni minua yhä pauloissaan. Löysin aiheeni kuitenkin vasta monien mutkien jälkeen. Hyvin monet ihmiset ansaitsevat kiitoksen väitöskirjatyöni tukemisesta.

Ensimmäiset ja parhaimmat kiitokset kuuluvat itsestään selvästi pääohjaajalleni, journalistiikan professori Jaana Hujaselle. Haluan kiittää häntä sitoutuneesta, lujasta, ystävällisestä ja huomaavaisesta tuesta sekä erinomaisesta ohjauksesta tutkimuksen tekemisen käytännöissä. Jaana on antanut työlleni enemmän aikaa kuin voisin keneltäkään odottaa. Toiminnallaan hän on antanut voimallisen esimerkin.

Minusta tuli Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksen opiskelija elokuussa 1996. Muistan Jaanan opiskelujeni alkua ajoilta journalistiikan vastavallittuna assistenttina ja oman väitöskirjansa tekijänä. Aloittaessani noin kymmenen vuotta myöhemmin omat jatko-opintoni hoiti hän jo professorin virkaa. On ollut suuri ilo seurata Jaanan uraa ja oppia hänen ammattitaidostaan.

Jaana Hujasen siirryttyä professoriksi toisiin yliopistoihin sain omaa laitostani edustavaksi ohjaajaksi journalistiikan professori Raimo Salokankaan. Hän on samalla ensimmäinen minua yliopistossa opettanut professori. Hänen tutkijanahmonsensa ja näkemyksensä tieteestä onkin minulle erityisessä asemassa. Raimon antama opetus muodostaa perustan kaikelle sen jälkeen oppimalleni. Kiitän Raimoa lämpimästi tuosta perustasta sekä prosessin ohjaamisesta väitösvaiheessa ja monenlaisten käytännön asioiden järjestämisestä.

Kolmas varhain saamani esimerkki tutkijasta on Heikki Luostarinen, joka valittiin laitoksemme journalistiikan professoriksi syventävien opintojeni vaiheessa. Lähtiessäni laitokselta pro gradun tehtyäni kehotti Heikki minua aloittamaan jatko-opinnot ja hakemaan tutkijakoulupaikkaa. Kiitän kauaskantoisesta neuvosta, jota kuitenkin noudatin vasta neljä vuotta myöhemmin.

Tätä väitöskirjaa ei olisi ilman valtakunnallista Viestintätieteiden tutkijakoulua, joka kantoi nimeä CORE 2007–2011. Tutkijakoulu tarjosi mahdollisuuden päätoimiseen väitöskirjatyöhön ja laaja-alaisiin tutkijaopintoihin. Pidän erittäin merkittävänä, että tutkijakoulutus toteutettiin viestinnän tutkimuksen alojen yhteisenä hankkeena. Kiitän tutkijakoulumme johtajana toiminutta professori Pekka Isotalusta, jonka ansiota on osaltaan se, että ryhdyin kirjoittamaan artikkeliväitöskirjaa. Koordinaattorit YTT Karina Horsti, YTT Sinikka Torkkola, FT Teija Waaramaa ja YTT Sanna Kivimäki ohjasivat meitä kukin omalla ja innostavalla tavallaan tiedeyhteisössä toimimista kohti. He neuvoivat väsymättä ja selvittivät puolestamme lukemattomia hallinnollisia ja käytännöllisiä asioita.

Suurenmoista oli ystävystyä muiden tutkijakouluun valittujen väitöskirjan tekijöiden kanssa. Reeta Pöyhtärin, Kari Koljosen ja Simo Pieniniemen kanssa olimme alusta saakka yhdessä tutkijakoulun joukkoviestintäryhmän jäseninä. Olen etuoikeutettu saatuani oppia tuntemaan myös muut tutkijakoulumme jäsenet: Ira Virtanen, Pipsa Purhonen, Anne Laajalahti, Karoliina Talvitie-

Lamberg, Päivi Setälä, Heli Lehtelä, Jonna Koponen, Harri Pälviranta, Saraleena Aarnitaival ja Sanna Härmä. Jotakin erityistä on tavassa, jolla tämä ryhmä kehitti yhteenkuuluvuuden tunteen. Amatöörinä vuorovaikutusviestinnän tutkimukseen nähden nimeän sen tässä oman mieleni mukaan ilon viestinnäksi. Tutkijakoulukautemme lopulla tulivat seminaareihin mukaan jo seuraavaan, nyt tohtoriohjelman nimellä kulkevaan koulutukseen valitut. Heistä eniten ehdin keskustella Markus Ojalan kanssa.

Lausun sydämelliset kiitokseni KM Leena Rantalalle, joka tuli kirjoittajakumppanikseni väitöskirjani neljänteen artikkeliin. Yhteistyömme ei ole syntynyt sattumalta. Se perustuu toistuneisiin tilanteisiin, joissa löysimme toisemme samoista seminaareista eri puolilla Suomea. Yhteisartikkelin alkusanat lausuttiin jo vuosia sitten rataosuudella Tampere–Helsinki. Leena esitti tuolloin idean public pedagogy -nimisen käsitteen yhteisestä tarkastelusta. Hankkeesta ei tuolloin tullut mitään, mutta muutamia vuosia myöhemmin oli oma vuoroni ehdottaa aiheen käsittelemistä yhteistyönä tapahtuvan kirjoittamisen kautta. Haluan kiittää Leenaa, joka sopeutti omat aikataulunsa artikkelimme kirjoitus- ja julkaisuprosessiin ja suostui jo lähtökohtaisesti artikkelin julkaisemiseen myös väitöskirjassani.

Professori Tarmo Malmberg on tärkeä ihminen väitöskirjani kannalta. Hänen johtamansa kriittisen mediateorian ryhmä on tarjonnut minulle alusta asti tilaisuuden esitellä työtäni. Eräillä tutkimuspäivillä pidin erityisen surkean esitelmän. Tarmon ryhmään kokoontunut laajasti lukenut yleisö ymmärsi kuitenkin jo puolesta sanasta. Onneton alustukseni ei koitunut vahingokseni vaan pääsin työryhmäkeskustelun ansiosta jälleen eteenpäin. Valtaisan asiantunteuksensa lisäksi on Tarmo halunnut valaa ryhmässään innostusta ja rohkaisua tieteen tekemiseen.

Dosentti Juha Herkman ansaitsee kiitokset tiedusteltuaan omasta aloitteestaan minulle mahdollisuutta päästä mukaan Helsingin yliopiston Julkisuustutkimuksen tutkijaverkostoon. Kiitän verkostosta vastaavia professoreja, jotka hyväksyivät minut mukaan toisen yliopiston jatko-opiskelijana. Haluan erikseen mainiten kiittää professori Henrik Steniusta ja professori Pia Letto-Vanamoa siitä vakavuudesta, jolla he suhtautuivat täysin alkutekijöissään olleeseen aiheenkäsittelyyni. Heidän johtamassaan seminaarikeskustelussa sain kaikkein merkityksellisimmiksi kuuluviin arvioimiani ajatuskulkujen alkujä. Kiitän verkoston tutkijoita mahdollisuudesta seurata heidän korkeatasoista työskentelyään. Kiitän myös toveruudesta, jota tutuimmiksi tulleet verkoston tutkijat ovat minulle osoittaneet.

Puheviestinnän lehtori ja väitöskirjatyöni alkuvaiheessa myös laitoksemme johtajana toiminut FT Tarja Valkonen osoitti kiinnostusta tutkimusnäkökulmiani kohtaan. Tietämättään lausui Tarja kannustavia sanoja kaksi eri kertaa tilanteessa, jossa hän ei voinut mitenkään aavistaa minun erityisesti tarvitsevan rohkaisua.

Tutkijakouluni solmimien yhteistyösopimusten kautta sain mahdollisuuden ottaa osaa myös kahden muun tutkijakoulun ohjelmaan. Suomalainen kielentutkimuksen valtakunnallinen tutkijakoulu Langnet järjesti useita kertoja

erinomaista, erittäin hyödylliseksi kokemaani tieteellisen kirjoittamisen ja argumentoinnin opetusta. Tanskalainen median, viestinnän ja journalistiikan tutkijakoulu FMKJ järjesti Tanskassa kaksi väitöskirjani kannalta olennaista kurssia. Näistä ensimmäinen oli situational analysis -menetelmää käsittelevä koulutus, jota varten FMKJ-tutkijakoulu oli kutsunut Tanskaan menetelmän luojaan, professori Adele Clarcken. Professori Nick Couldry ohjasi FMKJ-tutkijakoulun kutsumana julkisuuteen ja kansalaisten osallistumiseen keskittyneen intensiivikurssin. Näillä kursseilla opettaneet tanskalaiset professorit Kim Schrøder ja Bente Halkier tulivat myöhemmin myös Suomeen oman tutkijakouluni koordinoimalle pohjoismaiselle viestinnän tutkimuksen metodologiaa käsittelevälle kurssille.

Kiitän professori Markku Hyrkkästä, professori Anssi Halmesvirtaa ja dosentti Markku Hokkasta, jotka ottivat minut aatehistoriallista menetelmää käsittelevälle kurssilleen. Sain heiltä metodologisen opetuksen lisäksi myös sisällöllistä palautetta. Professori Juha Suoranta ja hänen kanssaan kriittisen pedagogiikan kesäkouluja järjestäneet ansaitsevat kiitoksen avattuaan kesäkoulunsa kaikkien tutkimusalojen opiskelijoille.

Viestintätieteiden laitoksen johtaja, FT Pertti Hurme ja pedagoginen johtaja, FT Leena Mikkola ovat olleet esimiehiäni. Kiitän heitä rohkaisusta, keskusteluista ja monenlaisten asioiden järjestämisestä. Kerttu Käkönen ja Riitta Liimatainen hoitivat laitoksella ja yliopiston hallintokeskuksessa lukemattomia paperiasioita, jotka tutkijakouluni sijoittuminen Tampereen yliopistoon aiheutti kahden yliopiston erilaisten käytäntöjen vuoksi.

Pikemmin kuin yhteen yliopistoon onkin väitöskirjan tekemiseni käytännössä sijoittunut suomalaisten yliopistojen väliselle alueelle. Kiitän oman laitokseni kautta pitkään tuntemiani FM Panu Uotilaa, FM Samuel Rauniota, dosentti Tapani Huovilaa ja FT Heikki Kuuttia monista keskusteluista ja juttutuokioista. Väitöskirjatyöni aikana laitokselle journalistiikan professoriksi valittu Epp Lauk luki väitöskirjani läpi silloisessa vaiheessaan nostaen esiin tärkeitä huomioita tutkimukseni sisällöistä. Sain häneltä lisäksi neuvoja artikkeliväitöskirjan kokoavan osan toteuttamiseen. Oman laitokseni ulkopuolella ovat monet Tampereen, Helsingin, Turun, Vaasan ja Lapin yliopiston viestintäalojen jatko-opiskelijat ja tutkijat osoittaneet kollegiaalista tukea minua kohtaan. Olen löytänyt itseni usein Tampereelta, milloin seminaareista, milloin juniorina Tiedotustutkimus- ja Media & viestintä -lehden toimituskunnasta, milloin puolestaan Journalismikritiikin vuosikirjan toimituskokouksista tai muista yhteyksistä. Kiitos teille kaikille!

Kiitän loistavaa Helsingin yliopiston kirjastoa, jonka kokoelmiin ja palveluihin väitöskirjani perustuu. Maininnan ansaitsevat erityisesti Kansalliskirjasto, Amerikka-kirjasto (ARC), Valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto ja Käyttäytymistieteellisen tiedekunnan kirjasto. Esitän kiitokseni kirjaston eri yksiköiden henkilöstölle asiantuntevasta ja minussa useita kertoja hämmästyttä herättäneestä, poikkeuksellisen ystävälliseksi kokemastani palvelusta.

Helsingin Sanomain Säätiön tutkijakoulullemme osoittama apuraha oli työskentelyni alkuvaiheessa muutaman kuukauden ajan käytössäni. Toisen

kerran sain käyttää muutaman kuukauden ajan oman laitokseni myöntämää apurahaa. Kiitos taloudellisesta tuesta.

Osoitan lämpimät kiitokset Helsingin ja Sipoon rajakiistan yhteydessä haastateltavikseni suostuneille. Kiitos artikkelini julkaisseiden tieteellisten lehtien päätoimittajille, toimitussihteereille, toimituskuntien jäsenille ja refereille ajasta, jonka he sijoittivat tekstieni lukemiseen, arvioimiseen ja julkaisemiseen. Lehtien kustantajia kiitän luvista uudelleenjulkaista artikkelit väitöskirjassani. Marcus Denton työsti englanninkielisiä tekstejäni rautaisella ammattitaidolla. Informaatikko Marja Kokko auttoi minua asiasanojen kanssa ja julkaisua-manuenssi Ville Korkiakangas taittoi väitöskirjani.

Väitöskirjatyöni viimeisessä vaiheessa kuuluu erityinen kiitos ennakkotarkastajiksi suostuneille professori Hannu Niemiselle ja professori Sirkku Kotilaiselle. Kiitän heitä kiinnostuksesta aiheenkäsittelyäni kohtaan ja paneutumisesta työni kokonaisuuteen. Heidän tekemänsä huomiot ovat olleet hyvin merkityksellisiä väitöskirjaani kokoavan osan viimeisen vaiheen työstämisessä.

Kaiken tämän keskellä olen ollut käsittämättömien tietopääomien ja osaamisen ympäröimänä, ja tunnen piinallisesti, miten vähäisesti olen sitä kynnnyt hyödyntämään, näissäkin vähäisissä osissa runsaasti virheitä ja möhläyksiä tehden.

Oma perheeni on sietänyt kirjapinoja kaikkialla kodissamme ja minua niiden keskellä lukemiseen tai kirjoittamiseen uppoutuneena. Myös ystäväni ovat jääneet vaille sitä aikaa, joka ilman väitöskirjatyötäni olisi ollut heidän. Siitä huolimatta te kaikki olette pysyneet lähelläni. Kiitos yhteisestä elämästä.

Otaniemessä 7.3.2013

Leena Ripatti-Torniainen

VÄITÖSKIRJAAN SISÄLTÄYVÄT ARTIKKELIT:

- I Ripatti-Torniainen, Leena & Hujanen, Jaana. 2011. Cultivating the democratic mind. The understated adult educational characteristic of public journalism. *Javnost–The Public* 18 (2), 37–52.
- II Ripatti-Torniainen, Leena. 2011. Kykenevä kansalainen ja sivistyvä ihminen. Varhaisen public journalismin sivistysluonne kehityshaasteena kansalaisjournalismille. *Media & viestintä* 34 (3), 4–22.
- III Ripatti-Torniainen, Leena & Hujanen, Jaana. 2012. Julkisojen keskustelu. Julkisen keskustelun muodostuminen ja dynamiikka Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheessa. *Politiikka* 54 (3), 188–204.
- IV Rantala, Leena & Ripatti-Torniainen, Leena. 2013. Julkinen pedagogiikka – Käsitteenmäärittelyä ja ilmiökentän hahmottamista. *Kasvatus* 44 (1), 7–16.

SELVITYS VÄITÖSKIRJAN TEKIJÄN OSUUDESTA YHTEISARTIKKELEISSA:

Artikkeli 1 (toissijaisena kirjoittajana Jaana Hujanen). Väitöskirjan tekijä on valinnut tutkimusaiheen, aineiston ja metodin, toteuttanut tutkimuksen ja kirjoittanut artikkelin. Toisena eli toissijaisena kirjoittajana mainitaan väitöskirjan ohjaaja, joka on keskustellut väitöskirjan tekijän kanssa ja antanut palautetta tutkimuksen kaikissa vaiheissa, mukaan lukien artikkelin kysymyksenasettelu ja käsikirjoituksen aiemmat versiot.

Artikkeli 3 (toissijaisena kirjoittajana Jaana Hujanen). Väitöskirjan tekijä on valinnut tutkimusaiheen, aineiston ja metodin, toteuttanut tutkimuksen ja kirjoittanut artikkelin. Toisena eli toissijaisena kirjoittajana mainitaan väitöskirjan ohjaaja, joka on keskustellut väitöskirjan tekijän kanssa ja antanut palautetta tutkimuksen kaikissa vaiheissa, mukaan lukien artikkelin käsikirjoituksen aiemmat versiot.

Artikkeli 4 (tasa-arvoisena kirjoittajana Leena Rantala). Artikkelin perustuu kirjoittajien tasaveroiseen yhteistyöhön. Molemmat kirjoittajat ovat osallistuneet kaikkiin artikkeleihin varten tehtyihin työ- ja kirjoitusvaiheisiin suunnittelusta ja kysymyksenasettelusta tekstin viimeistelyyn saakka. Kirjoitustyön alussa sovitun työnjaon mukaan väitöskirjan tekijä otti vastuun julkisen käsitettä koskevasta aiheenkäsittelystä ja hänen kirjoituskumppaninsa Leena Rantala pedagogiikan käsitettä koskevasta aiheenkäsittelystä. Väitöskirjan tekijän osuutta luonnehtivat lisäksi seuraavat tekijät. Väitöskirjan tekijä teki aloitteen artikkelin toteuttamisesta. Artikkelin tuloksen hahmottaminen julkisen pedagogiikan käsitteen kolmena osa-alueena eli jako julkisen pedagogiikkaan, pedagogiikkaan julkisessa tilassa ja pedagogiikkaan julkista toimijuutta varten, on väitöskirjan tekijän kehittämä.

SISÄLLYS

ABSTRACT
ESIPUHE
SISÄLLYS

1	JOHDATUS VÄITÖSKIRJAAN	13
1.1	Julkisen toimijan määrittely journalismille olennaisena kysymyksenä	13
1.2	Ihminen, kansalainen ja julkiso klassisina julkisina toimijoina	16
1.2.1	Kansalainen ja julkiso	16
1.2.2	Ihminen	18
1.3	Sivistyskansalainen: ihminen ja kansalainen	20
1.3.1	Julkisen toiminnan tematiikan ”kansansivistyksellisyys”	22
1.3.2	Julkisen elämän inhimillinen merkitys ihmiselle	24
1.4	Väitöskirjaa kokoavat kysymykset	26
1.5	Väitöskirjaan sisältyvät artikkelit	27
1.6	Väitöskirjassa käytetyt menetelmät	31
1.6.1	Situational analysis -menetelmä	33
1.6.2	Aktiivinen haastattelu	36
1.6.3	Aatehistoriallinen tutkimusote	38
1.7	Väitöskirjan viitekehyksenä olevat viestintä-, sivistys- ja ihmiskäsitykset	41
1.7.1	Chicagon koulukunnan viestintäkäsitys väitöskirjan kehyksenä	41
1.7.2	Sivistyminen viestinnän yhteisyysjäsenyyksen mukaisena käsitteenä	43
1.7.3	Situationaalinen käsitys ihmisestä	44
2	PUBLIC – JULKINEN JA JULKISO	46
2.1	Julkisen perusmerkityksiä länsimaisessa ajattelussa	46
2.1.1	Julkisen merkitysten koontia	48
2.2	Julkisen korostuminen 1990-luvulla	50
2.3	Suomennosten pulmakohtia	53
2.4	Suomalainen julkiso-käsite	55
2.4.1	Julkiso erona yleisöön	55
2.4.2	Diskursiivinen julkisokäsitys	57
2.4.3	Julkison käsitehistorian rakentaminen	58
2.4.4	Julkison merkitysten koontia	59
2.5	Suomalaisen julkisotulkinnan kahteen suuntaan ohjaava luonne	60
2.6	Toteuttamani linjaukset suhteessa 1990-luvun ratkaisuihin	61
2.6.1	Suomennosratkaisut	62
2.6.2	Diskursiivinen julkiso julkisen keskustelun tutkimuksen välineenä	62
2.6.3	Julkiso laajempänä yhteiskunnallisena kysymyksenä	63

3	VÄITÖSKIRJAN TULOKSET	64
3.1	Vastaukset väitöskirjaa kokoaviin kysymyksiin.....	64
3.1.1	Julkista ja julkista toimijaa koskevat käsitykset.....	64
3.1.2	Neljä pelkistettyä julkisen toimijan hahmoa	67
3.1.3	Käsitysten muodostaminen 1990-luvulla	68
3.1.4	Julkison muodostumisen mallit	70
3.2	Väitöskirjan kontribuutio journalismin tutkimukseen	71
3.3	Väitöskirjasta nousevia johtopäätöksiä tutkimukselle.....	74
3.3.1	Sivistys ja sivistyminen journalismin tutkimuksen omaan käsitteistöön	74
3.3.2	Julkison käsitettä koskevat keskustelut ja kehittelyt	74
3.3.3	Kokonaisvaltaisempi analyysi 1990-luvun Suomesta.....	75
3.4	Johtopäätöksiä journalismin käytännöille	76
3.4.1	Public journalismissa toimittajalla on aikuiskasvatuksellinen työnkuva.....	76
3.4.2	Journalismin julkinen tehtävä	79
	SUMMARY	80
	LÄHTEET	84

1 JOHDATUS VÄITÖSKIRJAAN

1.1 Julkisen toimijan määrittely journalismille olennaisena kysymyksenä

Julkinen on journalismin tutkimuksessa ohittamaton sana. Sen esiintyminen sellaisissa yhteyksissä kuin julkinen asiakirja, julkinen keskustelu, julkinen mielipide ja julkinen palvelu osoittavat, miten keskeisiä ammattijournalismin käytäntöjen ja tutkimuksen alueita tämä käsite vartioi. Journalismin kiistaton rooli on julkaista ja julkistaa, luoda ja ylläpitää julkisuutta. Julkinen merkitsee helpoimmin hahmotuvassa merkityksessään kaikkien näkyvillä tai kuultavissa, saatavilla ja saavutettavissa olevaa ja samalla kaikkien ymmärrettäväksi tehtyä (esim. Arendt 2002, 56; Weintraub 1997, 5; Price 1992, 7). Jos journalismin asemaa ja tehtävää hahmotetaan tästä julkisen käsitteen yksinkertaisesta ja samalla olennaisesta määritelmästä katsottuna, merkitsee journalismin *julkinen tehtävä* kaikille saavutettavissa olevan ja kaikkien ymmärrettäväksi avautuvan maailman esillä pitämistä ja edistämistä.

Identiteettiään julkisena käytäntönä korostava ammattijournalismi on tämän määritelmän mukaan leimallisesti kaikkia varten. Kysymys journalismin oletetun tai tavoitellun kohderyhmän olemassaolosta ja luonteesta ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen. Pikemmin se kuuluu journalismin tutkijoita runsaasti työllistäneisiin ja voimakkaastikin jakaviin aiheisiin. Onko journalismin äärellä massa, joukko, yleisö, julkiso, yhteisö, kansa, kansalainen, kuluttaja, asiakas, yksilöpersoona vai kenties joku tai jokin muu? Vastauksista riippuu, millaisia määritelmiä journalismin tehtävälle ja toimittajien työnkuvalle annetaan, ja millaista tietoa ja menetelmien hallintaa journalismin tutkijoilta tältä osin odotetaan.

Käsitykset journalismin käyttäjistä ja kohderyhmistä voidaan nähdä lähinnä tutkijoiden ja mediayritysten konstruktioina (Pietilä 2010; Pietilä & Ridell 2010a; Ridell 2006). Kuitenkin myös journalistit itse johtavat työnsä mielekkyyden ja journalismin legitimitietin oletetusta toimijasta, jolla on paitsi kiinnostusta julkisiin asioihin jopa oikeus olla tekemisissä julkisen maailman kanssa.

Suomalaisissa *Journalistin ohjeissa* (2011) nimetään sananvapauteen perustuvana ”jokaisen” oikeus vastaanottaa tietoja ja mielipiteitä sekä ”lukijat, kuulijat ja katselijat”, joille journalisti on ensisijassa vastuussa. Heillä on ammattikunnan linjauksen mukaan ”oikeus tietää, mitä yhteiskunnassa tapahtuu.” Edelleen Journalistin ohjeet nimeävät ”yleisön”, jota journalisti ei saa johtaa harhaan, ja ”jokaisella” olevan ”ihmisarvon”, jota journalistin tulee kunnioittaa. Ohjeissa esiintyvät myös ”haastateltava” ja ”henkilö.” (Journalistin ohjeet 2011.) Vaikka sanasto osittain eroaakin tutkijoiden tavoista käsitellä aihepiiriä, havainnollistaa Journalistin ohjeissa käytetty nimitysten kirjo julkisen toimijan teemaan sisältyvää monitasoisuutta.

1900-luvun joukkoviestinnän tutkimuksessa voidaan journalismin kohde-ryhmää ja käyttäjiä koskevassa ajattelussa kronologisesti hahmottaa painopisteen siirtymiä esimerkiksi massasta julkisoon, julkisosta yleisöön ja yleisöstä jälleen julkisoon päin (ks. esim. Price 1992; Ridell 2006; Scannell 2007, 7–121). Suuria linjoja hahmotettaessa on selvää, että länsimaisissa demokratioissa journalismin äärellä ja julkisena toimijana on nähty ennen kaikkea yhteiskuntaansa julkisuuden kautta kiinnittyvä kansalainen (esim. Schudson 1998; Hujanen 2005; 2009). Kansalaisella on yleisesti keskeinen asema kansainvälisessä journalismin tutkimuksessa siitä huolimatta, että kansalaisen asema on erilaisissa poliittisissa järjestelmissä ja valtioideoissa käytännössä toisiinsa nähden hyvinkin erilainen.

Tässä väitöskirjassa tarkastelen kysymystä julkisen maailman toimijasta ja toimijan käsitteellistämistä ottaen näkökulmaksi julkisen käsitteen itsensä. Tulkitseen uudelleen suomalaisessa journalismin tutkimuksessa jo aiemmin runsaasti huomiota saaneita *public journalism* - ja *kansalaisjournalismi*-nimisiä reformeja sekä *julkison* käsitettä. Näiden rinnalle tuon public journalismin, kansalaisjournalismin ja suomalaisen julkiso-käsitteen kanssa samaan aikaan yleistyneen, mutta journalismin tutkimuksessa toistaiseksi vain vähän tunnetun *public pedagogy* - eli julkinen pedagogiikka -käsitteen tarkastelun.

Odotus tietyllä tavalla käsitetyistä julkisen maailman toimijasta on väitöskirjani tutkimuskohteissa nähtävissä hyvin havainnollisesti. Public journalism -reformin keskeinen motivaatio oli käsitys odotuksenmukaisen julkisen toimijan puuttumisesta. Reformin kehittäjät olivat valmiita muuttamaan journalistien työnkuvaa tuon toimijan uudelleenmuodostamiseksi ja voimistamiseksi. (Artikkeli 1, Artikkeli 2 & Johdanto.) Public journalismin suomalaisvariantti, kansalaisjournalismi, ilmaisee puolestaan jo nimensä kautta, millainen tulkinta keskeisestä julkisesta toimijasta Suomessa tehtiin (Artikkeli 2 & Johdanto). Julkiso-käsitteen kehittäminen kertoo suomalaistutkijoiden samanaikaisesti kokemasta tarpeesta käsitteellistää julkisen maailman toimija uudella tavalla. Julkiso-käsitteeseen sisällytetty kaksitulkintaisuus, jota tässä väitöskirjassa muun muassa käsittelen, ilmentää vaikeutta määritellä täsmällisesti sitä, millainen ja millä tavoin todellistuva julkinen toimija tutkijoiden ajatuksissa oikeastaan on (Artikkeli 3 & Johdanto). Englanninkielisessä kasvatustieteellisessä kirjallisuudessa yleistynyt (Sandlin, O'Malley & Burdick 2011) public pedagogy -käsite on esimerkki julkisen käsitteen vaikutusvallan leviämisestä public journalismin, kansalaisjournalismin ja julkiso-käsitteen kehittymisen kannalta olennaisella 1990-

luvulla sellaisillekin tieteenaloille, joiden keskeisenä kysymyksenä sitä ei ole aiemmin pidetty. Public pedagogy -käsitteen käsittely tässä väitöskirjassa tuo konkreettisesti näkyville, että julkisen maailman toimijana ei mitenkään yleispätevästi ja automaattisesti näyttäyty journalismin tutkimuksessa suurta huomiota nauttinut kansalainen. Public pedagogy -käsitteen näkökulmasta julkisen maailman toimijana on kasvatustieteille ominainen tutkimuskohde, kasvava ihminen. (Artikkeli 4 & Johdanto.)

Kysymys toimijan määrittelystä ja käsitteellistämisestä yhdistyy siis kaikissa väitöskirjani tutkimuskohteissa julkisen käsitteestä tehtyihin tulkintoihin. Siten julkinen (*public*) ja siitä juurrettu julkiso (*the public*) ovat väitöskirjaani keskeisimmin kokoavat käsitteet. Tämä linjaus läpäisee väitöskirjani siten, että public, julkinen tai julkiso esiintyvät johdonmukaisesti väitöskirjani kaikkien artikkelien otsikoissa. Väitöskirjastani voi nimetä kaksi toisiinsa liittyvää kokoaavaa teemaa: 1) julkista toimijaa koskevien käsitysten tarkastelu ja 2) julkison muodostumisen tarkastelu ja käsitteellistäminen. Kaikki väitöskirjani artikkelit tuottavat näkökulmia molempiin teemoihin, vaikka teemoja ei kaikkien artikkelien kohdalla mainita tutkimuskysymyksinä.

Koska väitöskirjani painopiste on käsitysten tarkastelussa, on väitöskirjaani metodologisesti kokoava tutkimusotekin historiallisten toimijoiden käsitysten muodostumista korostava aatehistoriallinen tutkimusote (LaCapra 1980; Hyrkkänen 2002, 24–71; 2009, 258–262). Sen mukaisesti en ole kiinnostunut ai-noastaan siitä, mitä käsityksiä luoneet toimijat itse sanovat käsityksensä olevan, en myöskään yksinomaan siitä, millaisiin olosuhteisiin tai konteksteihin käsitysten synty sijoittui. Aatehistoriallista tutkimusotetta hyödyntävä tutkija tavoittelee lisäksi ymmärrystä siitä, miksi tietynlainen käsitys näyttäytyi historialliselle toimijalle mielekkäänä ja mahdollisena (esim. Hyrkkänen 2009, 259). Olen rajannut väitöskirjan journalismireformien osalta 1990-lukuun. 1990-luvun alkupuolisko on tärkeä jakso public journalismina myöhemmin tunnetun ajattelun kehittymisen kannalta, 1990-luvun loppupuolisko puolestaan sen tulkinnan kannalta, mikä Suomessa public journalismista tehtiin. Rajaus 1990-lukuun on sopiva myös siksi, että vuosikymmenen kohdalla ei vielä näy sitä kansalaisjournalismi-termin käyttötavoissa myöhemmin tapahtunutta muutosta, jonka myötä termin käyttötapana on laajentunut epätarkoituksenmukaisella ja huomattavaa epäselvyyttä aiheuttavalla tavalla (Bavard & Ruusunoksa 2007).

Arvioin käyttäneeni aatehistoriallista tutkimusotetta tekemiäni rajausten sisällä kattavimmin yhdysvaltalaisista public journalismia koskevissa aiheenkäsittelyissäni (Artikkeli 1, Artikkeli 2 & Johdanto). Suomalaisen journalismin tutkimuksen 1990-luvun kehitystyön kohdalla on väitöskirjassani kysymys aiheenkäsittelyistä, jotka yhdysvaltalaisen public journalismin aatehistoriallista tutkimusotetta hyödyntävä analyysi teki mahdolliseksi. Analyysin tehtyäni kykenin tekemään näkyviksi Suomessa 1990-luvulla toteutettuja valintoja ja hahmottamaan vaihtoehtoisen käsityksen mahdollisuuden. Varsinainen aatehistoriallisen tutkimusotteen mukainen analyysi suomalaisen journalismin tutkimuksen 1990-luvun kehitystyöstä odottaa väitöskirjani valmistuessa kuitenkin

vielä toteuttamistaan. Menetelmiin keskittyvä osio selvittää jäljempänä aatehistoriallisen tutkimusotteen luonnetta tarkemmin.

1.2 Ihminen, kansalainen ja julkiso klassisina julkisina toimijoina

1.2.1 Kansalainen ja julkiso

Tarkastelen väitöskirjassani kysymyksiä, jotka on suomalaisessa journalismin tutkimuksessa totuttu liittämään poliittisesti toimintakykyiseen ja aloitteelliseen yhteiskunnalliseen toimijaan nimeten toimija joko kansalaiseksi (esim. Heikkilä 2001; Ahva 2010) tai julkisoksi (esim. Pietilä & Ridell 1998; ks. Koivunen & Leh-tonen 2005). Alttius mieltää julkisen maailman toimija yhteiskunnallisena ja poliittisena toimijana selittyy osittain journalismin tehtävän ja toiminta-alueen luontevaksi koetulla rajauksella. Yhteiskunnallisesti olennaiseksi arvioidun tiedon hankkiminen ja kertominen, yhteiskunnallisen keskustelun edistäminen ja poliittisten vaikutusmahdollisuuksien esillä pitäminen, jopa niiden tietoinen luominen, ovat keskeisiä journalismille miellettyjä tehtäviä. Journalismin ja mediakentän muutostenkin keskellä ovat sekä toimittajat että tutkijat hahmot-taneet ammattijournalismille tämänkaltaisen tehtävän yhteiskunnan muiden instituutioiden ja toimijoiden joukossa (esim. Salokangas 1998; Kunelius 2000b; Hujanen 2005, 2009; Carpentier 2007).

Poliittisen toimijan korostuminen journalismin tutkimuksessa liittyy samalla kuitenkin myös leimallisesti teoreettiseen ja normatiivisia kysymyksiä käsittelevään kansainväliseen keskusteluun, jonka kiintopisteet ovat olleet julkisuuden ja demokratian käsitteet. Sen keskeisenä sysäyksenä on pidetty julkisuuden historiallista kehitystä ja muutosta mallintavaa Jürgen Habermasin teosta *Julkisuuden rakennemuutos* (2004), joka ilmestyi saksaksi vuonna 1962. Teoksessaan Habermas (2004) pitää julkisuutta yhteiskunnallisen demokratiakehityksen kannalta ratkaisevana tekijänä (Nieminen 1997, 35–38, 108–110). Julki-suus on alue, jonka kautta yksityishenkilöt järjestäytyvät ja vaativat keskuudessaan muodostamansa mielipiteen nimissä julkista valtaa oikeuttamaan itsensä (Habermas 2004, 52). Poliittisen keskustelun ja mielipiteenmuodostuksen mahdollistava julkisuus nousee näin valtiosta riippumattomaksi poliittiseksi voimaksi (Malmberg 2004, 41). Teoksessaan Habermas (2004) erittelee julkisuuden kehittymistä Euroopassa erilaisten historiallisten vaiheiden ja julkisuuden muotojen kautta, mutta korostaa julkisuuden poliittiseen demokratiaan liittyvää merkitystä (Malmberg 2004, 42–44; Scannell 2007, 277–280). Näin julkisuuden käsite saa arvovaltaisessa yhteydessä poliittisen julkisuuden erityismerkityksen.

Habermasin *Julkisuuden rakennemuutos* ilmestyi englanniksi vasta vuonna 1989 saavuttaen välittömästi laaja-alaista huomiota englanninkielisessä akateemisessa maailmassa (Scannell 2007, 250–257). Siten teoksen vastaanotto Yhdysvalloissa muodostaa yhden aikalaisolosuhteen tässä väitöskirjassa tutkimani

1990-luvun public journalismia kehittäneelle työlle. Public journalismin ajatusperustaa keskeisimmin rakentanut Jay Rosen (1991a; 1994b; 1999b, 62–64) tekee näkyväksi Habermasin merkityksen. Hän kuitenkin toteaa, että Habermasin ajattelun esitleminen ei saanut yhdysvaltalaisoimittajien keskuudessa public journalism -reformia kehitettäessä sellaista vastakaikua kuin John Deweyn ajattelusta ammentaminen (Rosen 1999a, 43). Public journalismia koskevassa akateemisessa keskustelussa on kuitenkin käsitelty runsaasti sekä Habermasin julkisuuskäsitystä että siihen kohdistettua kritiikkiä. Esimerkiksi Nancy Fraserin Habermas-kritiikkiä on hyödynnetty public journalism -tutkimuksessa (Haas & Steiner 2001; Haas 2007, 35–48). Viitekehyksenä on näissäkin esimerkeissä kuitenkin ollut nimenomaan poliittinen julkisuus. Laura Ahva (2010) on kehittänyt public journalismin teoriaa julkisuuden käsitteeseen keskittymisen kautta. Ahva (2010, 101–142) osoittaa, miten haasteellista on ymmärtää public journalismissa keskeistä julkisoiden muodostumista, jos tutkimuksessa ja journalistisissa käytännöissä sovelletaan vain kapeiksi rajattuja julkisuuskäsityksiä.

Julkisuuden ja demokratian käsitteet yhdistää myös toinen väitöskirjani tarkastelujen suhteen keskeinen aikalaisilmiö, deliberatiivisen demokratiakäsityksen vahvistuminen. Myös tässä yhteydessä voidaan korostaa Habermasia erityisesti hänen myöhäisemmän tuotantonsa osalta (Malmberg 2012, 25–32; Hansen & Rostbøll 2012, 502–504; ks. Scannell 2007, 244–250). Väitöskirjani kannalta on olennaista, että deliberatiivista demokratiaa ei voida rajata pelkän poliittisen julkisuuden kysymykseksi. Vaativana ihanteena se edellyttää monia samanaikaisia valmiuksia, yhtäältä taitoja ja toisaalta hyveitä, joiden kehittymistä voidaan tukea yksilöissä ja kokonaisten kulttuurien tasolla kasvatuksen kautta (Gutmann 1999, xii–xiii). Yhdysvalloissa julkisen deliberaation ihanteen uusi tuleminen 1900-luvun lopulla voidaankin samalla nähdä paluuna vuosisadan alun pragmatismiin ja tuolloin myös aikuiskasvatuksellisin kampanjoin edistettyyn julkisessa keskustelussa harjaantumiseen (Gastil & Keith 2005, 9–13). Yhdysvalloista voidaan jo 1800-luvun alussa tunnistaa kulttuuri, joka arvostaa mukaansatempaavaa keskustelua ja yhteistä julkista harkintaa paitsi keskeisenä poliittisena käytäntönä, myös yksilöiden luonnetta myönteisesti pidetyllä tavalla muovaavana toimintana (Hansen & Rostbøll 2012, 503–505). (Artikkeli 1.)

Deliberatiivisen demokratiakäsityksen tunnuspiirteitä on poliittisten kysymysten työstäminen kollektiivisena ja vastavuoroisena julkisena prosessina, jossa vaihtoehtoja harkitaan ja niiden oikeutusta samalla koetellaan julkisessa keskustelussa (Bohman 1996, 237–247; Fishkin & Laslett 2003, 1–5; Held 2006, 231–255). Tällaista demokratiakäsitystä voidaan suomalaisessa journalismin tutkimuksessa Veikko Pietilän ja Seija Ridellin 1990-luvulla (1998) alkaneen käsitteellisen työn ansiosta havainnollistaa todeten, että deliberatiivisessa demokratiakäsityksessä poliittisen julkisuuden tavoiteltuna toimijana on julkiso. Julkiso muodostuu yksilökansalaisten vuorovaikutuksessa ja toiminnassa, ylittäen osallistujien yksilöllisen panoksen aiheenkäsittelyyn. Julkiso-käsitettä voi hyödyntää pohdittaessa sekä julkisen mielipiteen että julkisen keskustelun luonnetta. Esimerkiksi julkinen mielipide ei ole yksilökansalaisten mielipiteen summa,

vaan julkison keskinäisessä prosessissa työstetty mielipide (Splichal 1997, 116–125; Yankelovich 1991).

Julkiso-käsitteen voi nähdä julkisen keskustelun ja julkisen mielipiteen tutkimuksessa myös metodologisena ratkaisuna. Julkisuus on ainakin ajoittain hyödyllistä hahmottaa jo lähtökohtaisesti yksilöiden kokoontumisen sijasta heidän välilleen muodostuvien tekijöiden, kuten sosiaalisten verkostojen kautta (Nieminen 2008). Edustan itsekkin tässä väitöskirjassa ajatusta, jonka mukaan julkista keskustelua tutkittaessa kannattaa keskustelun toimijoina hahmottaa yksilöiden sijasta vuorovaikutuksen ja toiminnan tapoja (Artikkeli 3 & Johdanto). Tämä näkökulma korostuu tutkittaessa julkista keskustelua miljoonaväestöjen konteksteissa, joissa tietystä aiheesta käytävään keskusteluun osallistuu journalismin kautta samaan aikaan satoja, tuhansia tai jopa vieläkin useampia yksilöitä.

1.2.2 Ihminen

Poliittisen julkisuuden keskeisiksi toimijoiksi mielletyt kansalainen ja julkiso eivät kuitenkaan ole ainoita julkisen maailman toimijoita journalismin tutkimuksessa tärkeänä pidettyjen koulukuntien ja tutkijoiden ajattelussa. Julkisuutta ja julkista maailmaa käsittelevässä ajattelussa esiintyy myös ihminen. Ihmisen nimeäminen havainnollistaa yhtäältä kansalaisena ja julkison jäsenenä toimimisen luonteen ymmärtämistä. Toisaalta kysymys on sen suuren merkityksen kuvaamisesta, joka julkisessa maailmassa toimimisella on ihmiselle myös inhimillisesti arvioituna.

Käsitys kansalaisuudesta omanlaisenaan roolina liittyy yhteiskuntamuodon muutokseen valistusajan Euroopassa (Malmberg 2004; 2012). Nouseva liberaalinen yhteiskuntamuoto, jota luonnehti markkinatalouden ja demokraattisen valtiomuodon yhdistelmä, sisälsi käsityksen yhteiskunnan jakautumisesta toisistaan eriytyviin taloudellisen toiminnan ja poliittisen toiminnan alueisiin. Yksilö saattoi tavoitella taloudellisella alueella omaa etuaan, mutta poliittisella alueella tavoitteena oli kyky toimia kansalaisten muodostaman kollektiivin parhaaksi. Yksilön oli kansalaisena kyettävä ”samastamaan itsensä ihmisiin yleensä” (Malmberg 2012, 18), mikä puolestaan edellytti yksilön inhimillisten ominaisuuksien kehittymistä uudella tavalla jäsentyvän yhteiskunnan muilla osa-alueilla eli perheessä ja kulttuurisessa julkisuudessa (Malmberg 2004, 40–42; 2012, 16–18). Perheessä saattoi toteutua vapaaehtoinen, molemminpuolinen rakkaus, joka mahdollisti oman minuuden pohtimisen ja persoonan laaja-alaisen kehittymisen, sivistyneen persoonallisuuden eli ihmisen kaikkien kykyjen ”kehittämisen niiden itsensä vuoksi” (Habermas 2004, 84). Kulttuurinen julkisuus, mikä tarkoitti esimerkiksi kaunokirjallisuutta, teattereita, museoita ja konsertteja, mahdollisti ihmisen yksityisten kokemusten käsittelyä ihmisten välisesti ja sellaistenkin asioiden pohtimisen, jotka olivat aiemmin kuuluneet valtion ja kirkon auktoriteettiin (Habermas 2004, 62–79, 80, 88–89). Habermas (2004, 59) luonnehtii kulttuurista julkisuutta poliittisen julkisuuden edellyttämän julkisen järjenkäytön ”harjoituskentäksi.” Tässä Habermasin (2004) julkisuuskäsityksessä yksilön kyky julkiseen poliittiseen toimintaan kansalaisena

on erottamaton ensin tapahtuneesta vaiheesta, jossa yksilö kehittää persoonansa ja ihmisyytään (Malmberg 2004, 42). Valistusfilosofia tunsu kansalaisuuden moraalisisina vaatimuksina muun muassa ”ihmisen luonnolliset sympatian tunteet”, oikeudenmukaisuuden tajun, valmiuden kompromisseihin ja siivilirohkeuden (Malmberg 2012, 19–20).

Journalismin tutkimukselle keskeiset Frankfurtin ja Chicagon koulukunnat ovat myös 1900-luvun yhteiskuntien konteksteissa korostaneet ihmistoimijaa pelkkään poliittiseen kansalaistoimijaan keskittymisen sijasta. Nämä koulukunnat kehittyivät olosuhteissa, joissa yhteiskunta, julkinen poliittinen elämä ja joukkoviestintä ihmisyyksilön ympärillä kasvoivat ennennäkemättömään mitaan. Inhimillisenä olentona maailman kokeva, kehittyvä ihminen on keskeinen toimija John Deweyn tuotannossa (Kunelius 2004; 2006). Itsenään yksilöllistyvä, mutta samalla omasta tahdostaan toisten ihmisten kanssa yhteen liittyvä sosiaalisesti vastuuntuntoinen ihminen esiintyy esimerkiksi jo Deweyn ensimmäisessä [1888] julkaistussa esseessä (Dewey 1997, 198–204), demokratiaa ja kasvatuska käsittelevässä suurteoksessa (Dewey 1955 [1916]), ja journalismin tutkijoille tutuimmassa julkiseen toimintaan keskittyvässä [1927] teoksessa (Dewey 2006, 53–54, 166–173). Autonomisena moraalisisena toimijana vahvistumista korostivat Frankfurtin koulukunnan ajattelijat natsihallinnon jälkeisessä Saksassa (Anttonen 1998, 162–166). Vastuullisessa ja rakkaudellisessa ihmisyydessä kehittyminen kohoaa heidän ajattelussaan keskeiseksi yhteiskunnallista toimijuutta määrittäväksi tekijäksi (Anttonen, 1998, 167–169; 1999, 96–113).

Ihminen ei siis ole kuriositeetti journalismin tutkimuksen keskeisessä korpuksessa, vaan keskeinen julkisuutta käsitteellistävän ajattelun teema. Julkisuustutkimuksen arvostusta nauttivan perinteen painottuminen poliittiseen julkisuuteen ja journalismin tutkijoiden keskuudessa kansainvälisesti esiintynyt laaja kiinnostus demokratiateoriaan (ks. Carpentier 2007; Christians ym. 2009) on todennäköisesti ainakin osatekijä sille, että tutkijat ovat tyypillisesti sijoittaneet näkökulmansa kuin suoraan poliittisen julkisuuden ja kansalaisena toimimisen alueelle. Väitöskirjassa tutkimastani 1990-luvun public journalismista tehtiin Suomessa tulkinta, joka korostaa poliittista julkisuutta (Artikkeli 2 & Johdanto). Myös suomalaiselle julkiso-käsitteelle rajattiin kiistakysymyksistä väittelemistä ja ongelmanratkaisua korostavat, poliittisessa julkisuudessa toimimiselle ominaiset merkitykset (Pietilä 1999, 4; 2010, 219–220) (Artikkeli 3 & Johdanto). En väheksy poliittista julkisuutta enkä tavoittele poliittisesti toimintakykyisen kansalaisen ja julkison syrjäyttämistä ammattijournalismia ohjaavina ihanteina. Teen väitöskirjassani näkyviksi julkista toimijaa ja julkison muodostumista koskevia vaihtoehtoisia käsityksiä. Samalla nostan esiin mahdollisuuksia mieltää myös poliittisen julkisuuden toimija aiempaa laajalaisemmalla, julkisen käsitteestä itsestään juurtuvalla tavalla.

1.3 Sivistyskansalainen: ihminen ja kansalainen

Edellä käsitelty julkisuusteoreettinen aines on osa samaa eurooppalaista aatehistoriallista jatkumoa, jonka osana 1700- ja 1800-luvulla kehittyi moderni käsitys sivistyksestä (saks. *Bildung*). Saksankielinen käsite viittaa uuden luomiseen ja hahmon rakentamiseen (Niemelä 2011, 44). Sivistyksen käsitteen voi nähdä ilmaisuna uudenlaisen, tulevaisuudeltaan avoimen ja päättäväisyyttä, yritteliäisyyttä ja luovuutta arvostaneen yhteiskunnan jäsenilleen muodostamasta odotuksesta ja mahdollisuudesta (ks. Uljens 2009, 171–173). Sivistys viittaa muutoksen mahdollisuuteen koko yhteiskunnassa ja jokaisen yksilön kohdalla tavalla, jota hän on itse määrittämässä. Sivistys on yhtä aikaa yhteistä ja henkilökohtaista. Se on kaikkien yhteiskunnan jäsenten yhtäläistä oikeutta ja omaa (Snellman 1991, 81).

Sivistyksen käsitteellä on tärkeää annettavaa julkisen toimijan käsitteellistämiseksi. Sivistyksen käsite nimittäin yhdistää ihmisen ja kansalaisen. Sivistyksen käsitteen mukaan ihminen on samanaikaisesti yhteiskunnallisesti määrittyvä ja luonnollinen, yhteiskunnan ennakkomääritelmiin palautumaton ihminen, ja juuri tähän jännitteeseen ihmisen olemassaolo sijoittuu. Sivistymisen prosesseissa luonnollista vapauttaan tavoitteleva ihminen tiedostaa ja työstää tätä jännitettä, jota hän kuitenkin ei voi lopullisesti purkaa. (Kivelä & Sutinen 2009, 9–13.)

Tällä tavalla ilmaistuna avataan sivistykseen ja sivistymiseen kasvatustieteiden näkökulmasta vasta yleisen tason näkökulma (Kivelä 2009, 87). Journalismin tutkimuksen julkista toimijaa koskevia käsityksiä sama määrittely arvioi mukaan kuitenkin problematisoi tärkeällä tavalla. Sivistyksen käsite tekee jo lähtökohtaisesti ongelmalliseksi lähestymistavat, joissa kansalaisuuden ainoana mittarina näyttäytyy osallistuminen poliittisen järjestelmän mahdollistamiin toimintoihin ja järjestelmään kiinnittyvän journalismijulkisuuden äärelle hakeutuminen. Jos kansalaisuus saa olennaisen luonteensa suhteessa yhteiskunnalliseen määrittelyyn kiinnittymättömään, luonnollista vapauttaan etsivään ihmisyyteen (ks. Kivelä & Sutinen 2009, 9–13), on myös kansalaisuuden sisältö avoimempi eikä olemassa olevan järjestelmän lujittamista voida pitää kyseenalaistamattomana päämääränä.

Sivistyksen käsite yhdistää ihmisen ja kansalaisen myös julkisen ja julkison käsitteiden kannalta konkreettisemmin hahmottuvalla tavalla. Ihmisen persoonan laaja-alainen kehittäminen ihmisen itsensä vuoksi on nimittäin keskeinen sivistyksellinen ihanne siinä missä omaehtoiseen harkintaan perustuva yhteiskunnallinen toimintakin (Nordenbo 2003, 27–34). Sivistyksen käsitteestä katsottuna ei edellä Habermasin (2004) yhteydessä käsiteltyjen kulttuurisen ja poliittisen julkisuuden välille muodostu jyrkkää eroa.

Seppo Niemelä (2011, 68–168) erittelee pohjoismaisen kansansivistyksen taustana kaksi erilaista valistuksen traditiota, joista toisessa korostuu Immanuel Kantin ja toisessa Johann Gottfried Herderin ajattelu. Kantin perintönä Niemelä (2011, 86–87) pitää ponnistelua vaativan itsekasvatuksen ihannetta, itsekasva-

tuksen käsittämistä aktiivisena luovuutena ja korostusta järjenkäyttöön, jonka avulla ihminen voi vapautua turhasta kuuliaisuudesta. Kant korosti julkista järjenkäyttöä ja mielsi julkisessa keskustelussa tapahtuvan järjenkäytön kasvatuksen keskeiseksi muodoksi (Niemelä 2011, 80–82). Kantin perintönä kansansivistykselle Niemelä (2011, 87) nimeää myös ihmisyyden asettamisen kaiken kehityksen päämääräksi.

Herderin panos kansansivistykseen on Niemelän (2011, 82) mukaan puolestaan koko kansansivistyksen käsitteen taustana olevan ”kansan” ja ”sivistyksen” mieltämistapa, jonka mukaan kansa ei ole kasvatuksen kohde, vaan voiman ja luovuuden lähde. Sivistys on puolestaan ihmisestä itsestään nousevaa potentiaalia, joka voi toteutua odotuksia asettavassa ja kannustavassa, kansan omaa kulttuuria arvostavassa olosuhteessa. (Niemelä 2011, 82–86.) Kantiin nähden pitää Niemelä (2011, 87) Herderin merkityksenä laaja-alaisesti ymmärretyn kulttuurin korostamista järjen rinnalla. Ihmisyyden on Herderille toiminnallinen käsite. Ihminen voi toimia samaan aikaan yksilöllisyytensä ja vapautensa ja ihmisten yhteisöllisyyden hyväksi. (Niemelä 2011, 87.)

Julkisen toimijan määrittelyn ja julkison muodostumisen käsitteellistämisen kannalta on sivistyksen käsitteen tunnistaminen tällaisessa yhteydessä erityisen tärkeää Suomen historiaa vasten. 1800-luvun alkupuoliskon yleiseurooppalainen keskustelu poliittisesta demokratiasta ja ajatus poliittisen julkisuuden kautta toimivasta kansalaisesta olivat Venäjään liitettyssä Suomessa maan autonomista asemaa vaarallisesti uhkaaviksi koettuja aiheita (Klinge 2004, 168–176, 209–225, 468–474). Sen sijaan suomalaisen älymystön keskuudessa esiintyy heti 1800-luvun alussa käsitys, jonka mukaan yhteiskunnallinen kehitys voi toteutua Suomessa sivistyksen edistämisen kautta (Klinge 2004, 62–67, 221–225, 262–271, 519–534).

Yliopiston johto valitsi Suomessa lojaalin ja maltillisen linjan, turvaten siten yliopiston toimintaedellytykset. Suomalainen yliopisto sai osakseen suuria suosiosuosioituksia muun muassa yliopiston saaman valtiollisen rahoituksen huomattavan lisäämisen ja Helsinkiin rakennettujen yliopiston suurellisten uudisrakennusten muodossa (Klinge 2004, 62, 130–145, 235–240). Yliopiston asema mahdollisti valtiota ja kansallisuutta koskevan käsitteistön muodostamisen. Yliopistossa kasvoivat opiskelijoina ja myöhemmin toimivat opettajina, professoreina tai rehtoreina ihmiset, jotka loivat ”Suomea” koskevat käsitykset ja toteuttivat niitä monilla elämänoilla, myös julkisessa toiminnassaan (Klinge 2004).

Suomessa toteutuneen, sivistykseen luottamuksensa asettaneen ohjelman laajuus näkyy 1800-luvun loppupuoliskon kehityksessä, jota voisi luonnehtia kulttuurisen julkisuuden levittämiseksi maan eri osiin. Osana kansalaisyhteiskunnan kehittymistä perustettiin Suomeen tuolloin runsaasti sivistyksellisiä instituutioita ja niiden verkostoa laajennettiin. Vanhat ja uudet sanomalehdet tähdensivät äidinkielen ja lukemisen merkitystä ja edistivät lukemisen kulttuuria (Tommila & Salokangas 1998, 43–49; J. Pietilä 2008, 640–643). Suomenkielisen sanomalehdistön nousu 1850-luvulla merkitsikin yleisen mielipiteen syntyä Suomessa (Tommila & Salokangas 1998, 43, 48). Jyväskylään perustettiin vuon-

na 1863 maan ensimmäinen opettajaseminaari. Kansanvalistusseura perustettiin vuonna 1874. Asiamiesverkostonsa kautta seura ulotti toimintansa lähes jokaiseen kuntaan (Aaltonen 1991, 15–16). Kansanopistoja ja työväenopistoja perustettiin kiihtyvällä tahdilla vuosisatojen vaihtumista kohti (Aaltonen 1991, 19–27). *Valtio-opissaan* [1842] Snellman (1928) korostaa sivistyksen mahdollisuuksien tuomista ”paljoston eli suuren yleisön” (Snellman 1928, 139–142) saavutettavaksi keskeisenä valtiollisena tekijänä. ”Valtion oikeus on vaatia sivistystä kaikilta jäseniltään ja sen velvollisuus on myös hankkia heille sivistyksen saavuttamistilaisuus” (Snellman 1928, 139). Luottamus sivistykseen sai myöhemminkin toistuvia ilmauksia. Laaja-alainen vaikuttaja, muun muassa toimittajana ja valtiopäivien jäsenenä toiminut Yrjö Sakari Yrjö-Koskinen esimerkiksi piti sivistystä ”Suomen elinehtona” (Kempainen 2001).

Suomessa muodostunut käsitys kansalaisuudesta rakennettiin tietoisesti ”suomalaisen ehtojen varaan” (Stenius 2003, 310). Sivistyminen sai Suomessa omaperäisesti poliittisen kansalaisuuden merkitystä. Stenius (2003, 359) havainnollistaa asiaa seuraavasti:

Suomalaisella ’kansalaisella’ oli vahva ja heikko puolensa. Reformien läpiviemiseen tarvittava debatointi-, agitaatio- ja neuvottelukyky eivät olleet korkealle arvostettuja. Reformi-kansalainen oli pidättyväinen. Snellmanilaiseen, demokraattiseen sivistys- ja siveellisyysprojektiin tarvittavia valmiuksia kehitettiin sen sijaan muilla yhteiskunnan alueilla. Esiin nousi kulttuurikansalainen, joka oli vahva, aloitteellinen ja yhteiskunnallisia parannuksia vaativa. Se oli vahvuus, joka suojasi monenlaiselta poliittiselta manipuloinnilta (joskaan ei kaikelta manipuloinnilta).

(Stenius 2003, 359)

On perusteltua välttää liian ihannoidun tai yksiselitteisen kuvan antamista suomalaisesta sivistyskäsityksestä ja kansansivistyksestä (ks. Nieminen 2006; Stenius 2003, 356–358; Heikkinen 2005, 267–281). Sisällissota himmentää kokonaiskuvaa 1800-luvun projekteista, joiden kautta Suomi oli saavuttanut lakko-oikeuden, poliittisen demokratian ja poliittisen tasa-arvon rauhallisesti ja vähemmällä ”agitaatiolla ja propagandalla” kuin yksikään toinen maa oli saavuttanut (Stenius 2003, 354–355). Luottamus sivistykseen ja sivistyskansalaisuuteen sai kuitenkin näkyviä ilmauksia heti sisällissodan jälkeenkin. Suomalaisen kansansivistyksen mahtivaikuttaja Santeri Alkio otsikoi vuonna 1919 julkaistun teoksensa nimellä *Ihminen ja kansalainen*, liittäen kansalaisuuden ja ihmiseksi kasvamisen siten kirjaimellisesti yhteen sivistyksen käsitteen mukaisella tavalla. Alkio, joka päiväsi kirjansa vain muutamia kuukausia sodan päättymisen jälkeen vuonna 1918, kirjoitti teoksensa alkulehdillä sivistymisen prosesseihin viitaten tuntevansa, että ”ihmisen ja kansalaisen omaan voimaansa perustuvaan itsekasvatustyöhön on Suomessa nyt entistä voimakkaammin vedottava” (Alkio 1919, 5).

1.3.1 Julkisen toiminnan tematiikan ”kansansivistyksellisyys”

Santeri Alkio on Yhdysvalloissa pragmatismia kehittäneiden John Deweyn ja Eduard Lindemanin aikalainen. Dewey ja Lindeman esiintyvät väitöskirjassani

public journalismia koskevista käsittelyissäni (Artikkeli 1 & Artikkeli 2). On elämys lukea yhdysvaltalaisia rinnakkain samaan aikaan eläneen Alkion ja muiden suomalaisen kansansivistyksen linjaajien kanssa. Eräs keskeisistä pääajatuksista on nimittäin sama. Yhteiskunnan uudistuminen ja demokratisoituminen tapahtuu ihmismielten uudistumisen kautta.

Yhdysvaltalaisen pragmatistisen aikuiskasvatuksen keskeinen nimi Eduard Lindeman tunsi voimakasta ja ihailevaa kiinnostusta tanskalaiseen kansanvalistukseen, joka oli mahdollistanut Tanskassa yhtä aikaa inhimillistä hyvinvointia ja elämänmielekkyyttä lisänsä ja yhteiskunnallista edistystä ja vaurautta tuottaneen kehityksen (Stewart 1987, 113–130). Lindeman matkusti Tanskassa perehtyen tanskalaisen kansanvalistuksen keskeisen ideologin, Nikolai Frederik Severin Grundtvigin ajatteluun esimerkiksi kansanopistoihin tutustumisen kautta. Lindemanin tuotanto sisältää kuitenkin vain vähän tekstiviittauksia Grundtvigiin. Grundtvigin tanskankielisistä teksteistä ei nimittäin ollut englanninkielisiä käännöksiä. (Stewart 1987, 127.)

John Gastilin (2008) poliittista deliberaatiota koskeva aiheenkäsittely helpottaa havaitsemaan, miten journalismin tutkimuksen arvostama demokraattinen poliittinen julkisuus ja pragmatismien ja kansansivistyksen kaltainen sivistymistä tukeva aikuiskasvatus liittyvät toisiinsa. Gastilin (2008, 4–8) mukaan demokratia edellyttää kolmen kriteerin täyttymistä, jotka ovat koko aikuisväestöön ulottuva suora ja rajaamaton oikeus kulloisenkin yhteisön tai järjestelmän jäsenyyteen, tasa-arvoiset ja riittävät osallistumisen mahdollisuudet päätöksenteon eri vaiheissa ja väestölle mahdollistetut valmiudet ymmärryksen saavuttamiseen kulloinkin esillä olevista kysymyksistä. Gastil (2008) kutsuu erittelemiään kriteerejä nimillä inkluusio (*inclusion*), osallistumismahdollisuudet (*participation opportunities*) ja valistunut ymmärrys (*enlightened understanding*). Valistunut ymmärrys tarkoittaa hänen mukaansa esimerkiksi sitä, että ihminen osaa oman näkemyksensä lisäksi nimetä eriäviä näkemyksiä. Se tarkoittaa lisäksi mielipiteenmuodostuksen tapaa, jossa ihminen tavoittelee harkittua arviota kartuttamalla kehittymässä olevaa mielipidettään monipuolisilla ja olennaisilla tiedoilla. Gastil sisällyttää valistuneeseen ymmärrykseen lisäksi empaattisen eli toisten ihmisten toiveisiin, pelkoihin ja kokemuksiin asettumista tavoittelevan toimintatavan. (Gastil 2008, 7.)

Gastilin erittelyä vasten on vaivattomampaa hyväksyä monissa pohjoismaisen sivistystradition teksteissä toistuva argumentti, jonka mukaan pohjoismainen kansanvalistus ja kansansivistys juurruttivat demokratian Pohjoismaihin. Seppo Niemelä (2011, 68–167) käy väitöskirjassaan läpi erilaisia pohjoismaisia kansansivistyksen suuntauksia. Väitöskirjani näkökulmasta huomiota kiinnittää se järjestelmällisyys, jolla pohjoismaiset kansanopistot sisällyttivät ohjelmaansa julkisen ja poliittisen elämän edellytyksiin harjaannuttavaa toimintaa. Pohjoismaiset kansanopistot varasivat runsaasti tilaa itsenäisen ajattelun, itseilmaisun, julkisen esiintymisen ja vuorovaikutuksen osaamisen vahvistamiselle. Suomalaisen maaseudun keskeisen sivistysliikkeen, nuorisoseuraliikkeen, johtajana toiminut Santeri Alkio esimerkiksi korosti nuorisoseurojen keskusteluosastojen merkitystä, koska niiden kautta myös kouluja käymättömät saivat

keskustelun taitoja oppimalla valmiuksia liittyä julkiseen elämään. Jotta opiskelijat saisivat kokemusta esimerkiksi kunnallisen demokratian ja yhdistystoiminnan edellyttämiin tehtäviin, saattoi kansanopistojen sisällä puolestaan toimia valtuustoja ja yhdistyksiä, joiden puheenjohtajana tai alustuksen pitäjänä kukin opiskelija toimi vuorollaan. (Niemelä 2011, 98–101, 105–108, 155–156.)

Gastilin (2008, 4–8) esittämien demokratian kriteerien näkökulmasta tarkasteltuna pohjoismainen kansansivistys vahvisti ennen kaikkea osallistumisen edellytyksiä ja valistuneen ymmärryksen kehittymistä eli juuri niitä demokratian elementtejä, joita ei voida saavuttaa laeilla tai ulkopuolelta määräten. Ihmissessä tapahtuvien sivistymisprosessien ja valtiollisen ja kunnallisen demokratian yhteys on pohjoismaisen sivistystradition sisällä itsestään selvää. Väitöskirjassani tarkastelemassa 1990-luvun suomalaisen journalismin tutkimuksen kehitystyössä tämä yhteys jäi kuitenkin sivuun. Sivistyksen käsitettä ja kansansivistystä ei nähty julkisen ja julkison käsitteisiin tarttuneessa tutkimustyössä olennaisena historiallisena kontekstina. (Artikkeli 2 & Johdanto.)

Tässä väitöskirjassa käytän sivistyksen käsitettä havainnollistaakseni julkisen ja julkison käsitteitä journalismin tutkimuksessa uudella tavalla. Sivistyksen käsite, josta on suomalaisessa kasvatustieteessä tehty yksityiskohtaista käsitteellistä ja teoreettista tutkimusta (ks. Siljander (toim.) 2000; Kivelä & Sutinen (toim.) 2009) on tässä journalismin tutkimuksen väitöskirjassani esillä vain yleisemmän tason merkityksissään ja samalla alisteisena väitöskirjaani kokoaville julkisen ja julkison käsitteille. Sivistys ja sivistyminen mahdollistavat julkison käsitteen operationalisoinnin tavalla, joka monipuolistaa journalismin tutkimuksen tulkintoja julkisesta toimijasta ja julkison muodostumisesta.

1.3.2 Julkisen elämän inhimillinen merkitys ihmiselle

Julkisen elämän inhimillistä merkitystä on kuvattu länsimaisen historian tiettyissä keskeisissä vaiheissa hyvin voimakkaalla sanastolla. Antiikin Kreikan *poliksessa*, jossa eronteko yksityisen ja julkisen välillä oli jyrkkä ja selkeä (Arendt 2002, 30–83), liittyi julkiseen maailmaan ja julkiseen elämään erityinen arvonanto. Julkinen elämä miellettiin niin erilliseksi ja niin erityiseksi kotiin, perheeseen ja kotitalouteen sijoittuvaan yksityiselämään nähden, että ihmisen ajateltiin saavan julkisen ja poliittisen elämän kautta kuin kokonaan toisen elämän (Arendt 2002, 32). Julkinen maailma oli vertaisten maailmaa ja siten vapaata sekä hallitsemisen alaisena olemisesta että toisten hallitsemisesta. Julkinen maailma miellettiin ylipäätään vapaaksi kaikista niistä rajoitteista, joihin ihminen oli biologisessa ja yksityisessä elämässään sidottu. Julkisessa elämässä ihmisestä tuli osallinen sellaisessa maailmassa, joka oli pysyvämpi kuin kuolemaan päättyvä elämä. Julkiseen elämään astuminen merkitsi samalla itsensä altistamista olosuhteille, joissa ihmisen oli erottauduttava muista ja osoitettava kyvykkyytään ainutkertaisin teoin. (Arendt 2002, 30–83.)

Hannah Arendtin (2002) julkista koskeva aiheenkäsittely on väitöskirjani kannalta mielenkiintoinen siksi, että Arendtin mukaan antiikin käsitys ihmisestä ja julkisesta liittyvät kiinteästi yhteen. Yksityisyys merkitsi elämää, jossa ihmiseltä puuttui myös inhimillisesti arvioituna jotakin tärkeää. Yksinomaan yk-

sityisyydessä elävältä ihmiseltä puuttui mahdollisuus osoittaa vertaisten läsnä ollessa, kuka hän yksilöllisenä ja ainutkertaisena ihmisenä todella oli. Ihminen saattoi kunnostautua ja erottautua muista vain julkisen alueella eli vertaisten silmissä. (Arendt 2002, 44–55.)

Yksityinen elämä merkitsi kotitalouden piiriin sulkeutuvaa ja samalla julkisesta elämästä eriytyvää elämää nykyhetken näkökulmasta vaikeasti ymmärrettävällä tavalla (Arendt 2002, 30–83). Oli itsestään selvää, että yksityiselämässä ihmiset eivät olleet tasa-arvoisia keskenään. Pääsy julkiseen elämään oli vain harvojen mahdollisuus. Julkiselle elämälle osoitettu arvo on tästä näkökulmasta ymmärrettävämpää. Arendtin tekstissä on kuitenkin esillä myös julkisen elämän merkitystä sisällöllisestä näkökulmasta selventävä tekijä. Toimimalla julkisessa elämässä ihminen saattoi toimia niiden asioiden puolesta, joiden hän halusi säilyvän ihmisten yhteisessä maailmassa senkin jälkeen, kun hänen oma elämänsä oli päättynyt (Arendt, 2002, 61–64).

Väitöskirjani kannalta on mielenkiintoista, että ajatus julkisen elämän inhimillisestikin arvioituna ainutlaatuisesta merkityksestä ihmiselle esiintyy antiikkiin nähden hyvin samantyyppisen sanaston kautta valistusajan teksteissä, monissa sivistyksen ja sivistymisen merkitystä ja pohjoismaisen kansansivistyksen käytäntöjä kuvaavissa teksteissä ja osassa niitä public journalism -reformia ja julkison muodostumista käsitteleviä tekstejä, joita olen tässä väitöskirjassa tarkastellut.

Julkisen elämän merkitystä yksilölle kuvaa kaikissa mainitsemisani teksteissä ensinnäkin sanasto, joka ilmentää julkista elämää siirtymistä, esteen ylittämistä tai muuta konkreettista tekoa vaativana valintana ja kehittämisprosessin vaiheena. Esimerkiksi Arendt (2002, 42) kirjoittaa, että poliiksessä yksityisen ja julkisen elämän välillä oli ”juopa”, jonka ylittämässä vaadittava rohkeus oli ”poliittinen hyve *par excellence*”. Immanuel Kant (1995 [1784]) kirjoittaa itse aiheutetusta alaikäisyyden tilasta, joka tarkoittaa rohkeuden puutetta. Tämän alaikäisyyden ”ikeen” ihminen voi valistumistahdon avulla ”heittää pois” ja ryhtyä käyttämään järkeään julkisesti (Kant 1995, 78). Monet ajattelijat, esimerkiksi J.V. Snellman (1991 [1846]), ovat liittäneet sivistyksen käsitteeseen käsityksen aikakausista haasteina, joihin tuona aikana elävien ihmisten on opittava sovittamaan oma elämäntehtävänsä. Ihmisen tulee oppia ymmärtämään, ”mitä aika häneltä vaatii” (Snellman 1991, 76). Julkisen elämän eläminen käsitetään moraalisenä valintana Jay Rosenin ja Davis Merrittin public journalismia koskevissa 1990-luvun alkupuoliskon teksteissä (Artikkeli 2). Veikko Pietilä ja Seija Ridell (esim. 2008; 2010a) kirjoittavat puolestaan julkiso-käsitteensä yhteydessä, että julkison osana toimiessaan ihminen ottaa käyttöön tietynlaisen vuorovaikutuksen ja toiminnan tavan tai roolin. Pietilä ja Ridell käyttävät julkiso-käsitteen yhteydessä ajoittain ilmaisua, jonka mukaan ihminen tai kansalainen ”astuu” julkisoon tai julkiseen keskusteluun (esim. Pietilä 1999, 6). Näin myös julkiso-käsitteen yhteydessä viitataan konkreettiseen tekoon, jonka myötä ihminen siirtyy yhdenlaisen vuorovaikutuksen ja toiminnan alueelta toisenlaiselle alueelle.

Toiseksi julkisen elämän merkitystä yksilölle kuvaa sanasto, jonka kautta viitataan syntymiseen, elämän alkamiseen, kuoleman lopullisuuden horjutta-

miseen tai ihmisen saamaan uuteen elämään. Ihminen voi julkisen elämän kautta olla osallinen sellaisessa elämässä, joka säilyy ja jota ajatus kuoleman väistämättömyydestä siten ei hallitse. Julkista elämää on edellä käsitelty tästä näkökulmasta antiikin yhteydessä. Vastaava terminologia on ominaista sivistysteille, joiden mukaan ihminen voi sivistymisen kautta ylittää henkilökohtaisen elämänsä rajat ja antaa persoonallisen panoksen kulttuurinsa tai koko ihmiskunnan kehitykseen. Syntymisen kielikuva on kirjaimellisesti esillä esimerkiksi Michael Uljensin (2009) kokoamassa käsityksessä, jossa ihmisen kasvua ja sivistymistä kuvataan useita vaiheita sisältävänä prosessina. Sen ensimmäinen vaihe on maailmaan syntyminen, toinen vaihe kulttuuriin syntyminen ja kolmas, sivistymistä voimakkaimmin luonnehtiva vaihe vapautteen syntyminen. Kasvu-prosessinsa eri vaiheissa ihminen siis ikään kuin syntyy uuteen elämään, mutta toinen ja kolmas syntyminen eivät ole itsestään selviä, vaan vaativat sekä kasvatus- että sivistyvän ihmisen omaa tahtoa ja työskentelyä. (Uljens 2009, 161-171.)

Syntymisen, uuden elämän saamisen ja kuoleman lopullisuuden himmenemisen sanastolla kuvattu julkisen elämän merkitys on vaikuttavaa luettavaa. Se tuntuu kuvaavan oman aikani media- ja teknologiavetoisesti mieltävään julkisuuteen nähden kuin kokonaan toista maailmaa. Julkisen alue on väitöskirjassani esillä olevan 1990-luvun jälkeen edelleen voimakkaasti korostunut. Ei ole yhdentekevää, miten julkisen merkitykset hahmotetaan. Väitöskirjatyön osana tutkimani public journalismin varhaisvaihe on omana elinaikanani muodostunut käsitys, jossa vanha ajatus julkisesta maailmasta rikkaana ja kuin uutta elämää luovana tekijänä on läsnä. Tällaisten käsitystapojen tutkiminen ja tunnetuksi tekeminen on joukkoviestinnän tutkimuksen kokonaiskentässä humanisteille luonteva tehtävä.

1.4 Väitöskirjaa kokoavat kysymykset

Väitöskirjaani kokoavat seuraavat kysymykset. Jokainen väitöskirjani osaluista tuottaa näihin kysymyksiin vastauksia.

- 1) Millaisia käsityksiä julkisesta ja julkisesta toimijasta esiintyy väitöskirjani tarkastelun kohteissa eli 1990-luvun public journalism - reformissa ja kansalaisjournalismissa, suomalaisessa julkisokäsitteessä ja julkisen pedagogiikan käsitteessä?
- 2) Miten muodostettiin 1990-luvun käsitykset julkiseen elämään ja kansalaisuuteen harjaannuttavasta journalismista ja julkison muodostumisesta?
- 3) Miten julkison muodostumista voidaan väitöskirjani perusteella hahmottaa ja käsitteellistää?

1.5 Väitöskirjaan sisältyvät artikkelit

Väitöskirjaani sisältyy Johdannon lisäksi neljä tieteellistä artikkelia. Kaksi ensimmäistä tarkastelee Jay Rosenin ja Davis Merrittin public journalism -reformin intellektuaalista perustaa muodostanutta 1990-luvun ajattelua. Järjestyksessään toisessa artikkelissa käsitellen lisäksi suomalaistutkijoiden ratkaisuja public journalism -reformin soveltamiseksi Suomessa kansalaisjournalisminimen alla. Näissä artikkeleissa näkökulmani on tulkinnoissa ja käsitteellistyksissä, jotka julkisesta ja julkisesta toimijasta tehtiin 1990-luvun maineikkaita ammattijournalismin reformeja pohjustaneessa ajatustyössä. Reformien kehittäjien käsityksissä julkisena toimijana korostuu yhtäältä the public, julkiso, toisaalta kansalainen. (Artikkeli 1 & Artikkeli 2.)

Myös väitöskirjani kahdessa jälkimmäisessä artikkelissa on näkökulmani julkisen toimijan käsitteellistämisessä, mutta nyt tarkastelun konteksteina eivät ole journalismireformit vaan julkinen toiminta ja julkinen maailma toimijan olosuhteina. Järjestyksessään kolmannessa artikkelissa julkisena toimijana esiintyy diskursiivinen julkiso. Käytän ja kehitän Veikko Pietilän ja Seija Ridellin julkisokäsitettä operationalisoidakseni julkista keskustelua poliittisesti merkityksellisenä viestinnällisenä käytäntönä. (Artikkeli 3.) Neljännessä artikkelissa julkisena toimijana on ihminen. Artikkelin aiheena on julkisen pedagogiikan (public pedagogy) käsite, jonka kautta havainnollistan julkisen maailman laaja-alaisuutta ihmisen elämänolosuhteena. Samassa artikkelissa kirjoituskumppanini Leena Rantala erittelee pedagogisia prosesseja, joita ihmisen ja julkisen maailman välillä toteutuu. (Artikkeli 4.)

Esittelen seuraavaksi lyhyesti väitöskirjaani sisältyvät artikkelit ja arvioin kunkin artikkelin merkitystä väitöskirjan muodostamassa kokonaisuudessa.

ARTIKKELI 1. Cultivating the democratic mind. The understated adult educational characteristic of public journalism. *Javnost-The Public* 18 (2), 37–52.

Artikkeli perustuu aatehistoriallista tutkimusotetta soveltavaan tutkimukseen, jonka aineistona on sarja Jay Rosenin ja Davis Merrittin 1990-luvulla julkaisemia public journalism -reformia muotoilleita ja reformin kehittymistä luonnehtivia tekstejä (Rosen 1991a; 1991b; 1992; 1993a; 1993b; 1993c; 1994a; 1994b; 1995; 1999a; 1999b; Merritt 1994; 1995; Merritt & Rosen 1994). Käyn artikkelissa läpi kaksi toisiinsa liittyvää aiheenkäsittelyä. Ensimmäisessä aiheenkäsittelyssä osoitan, että Rosenin ja Merrittin teksteissä kehittyvä ajatus public journalismista voidaan nähdä aikuiskasvatuksellisenä suhteessa public journalismille asetettuun tavoitteeseen, menetelmään ja toimittajan rooliin. Public journalismin varhaiset hankkeet toteutettiin nojaamalla aikuiskasvatuksellisten organisaatioiden osaamiseen.

Artikkelin toisessa aiheenkäsittelyssä analysoin Rosenin ja Merrittin julkison (publicin) muodostamista koskevia käsityksiä. Osoitan artikkelissa, että

tavoitteeksi asetetaan ensin hajaantuneeksi mielletyn julkison (publicin) koaaminen. Tämä mielletään toteutuvaksi esimerkiksi sellaisia tilanteita ja toimintaa järjestämällä, joiden kautta yksilöt voivat huomata olevansa sosiaalisten verkostojen tai yhteisöjen jäseniä. Näin he samalla tunnistavat mahdollisuuksiinsa toimia kansalaisina. Kun julkiso (public) on koottu, asetetaan tavoitteeksi julkison (publicin) käymän julkisen keskustelun kehittäminen. Tällä tavalla Rosen ja Merritt yhdistävät toimittajalle varaamaansa ammattirooliin kaksi erilaista ja vaativaa tehtävää.

Toisin kuin artikkelissa tarkastelemissani aikuiskasvatuksellisissa suuntauksissa, ei Rosenin ja Merrittin ajattelun keskiössä ole ihmisen emansipaatio, vaan abstraktiksi jäävä julkisen elämän ihanne. Artikkelissa kohdistan Rosenin ja Merrittin public journalismia koskevaan ajatteluun kritiikkiä kahdesta näkökulmasta. Kritiikkini kohdistuu ensinnäkin siihen, että Rosen ja Merritt jättivät käsittelemättä ne eettiset kysymykset, jotka ajankohtaistuvat, jos toimittajat Rosenin ja Merrittin esittämällä tavalla laajentavat ammatillista rooliaan. Public journalism -reformin ajatuksellinen pohja jäi tutkimissani Rosenin ja Merrittin teksteissä ammatillisena käytäntönä tältä osaltaan kehittymättömäksi. Toiseksi esitän kriittisenä huomiona, että Rosen ja Merritt jättävät kokonaan sivuun sen, miten monimutkaisia muutosprosesseja heidän kannattamansa julkisesti keskustelemaan kansalaisuuden ja julkisiksi (publiciksi) kokoontumisen idea voi joiltakin yksilöiltä edellyttää.

Ensimmäisen artikkelin merkitys väitöskirjalle on ensinnäkin se, että osoitan siinä perustelut koko väitöskirjaani luonnehtivalle lähtökohdalle, jonka mukaan public journalismia ja julkison muodostumista kannattaa tarkastella pelkkää joukkoviestinnän tutkimusta laaja-alaisemmissa tutkimusasetelmissa. Artikkelini osoittaa, että yhdysvaltalaisen pragmatistisen aikuiskasvatuksen perinne ja aikuiskasvatuksellisten organisaatioiden kehittämät käytännöt selittävät public journalismin keskeisiä piirteitä tehden niitä ymmärrettäviksi. Artikkelin toinen merkitys väitöskirjan kokonaisuudelle on sen sisältämä erittely ja tulos julkison (publicin) muodostamisen kaksivaiheisesta mallista tutkimissani Rosenin ja Merrittin teksteissä. Kolmas kokonaisuuden kannalta mainitsemisen arvoinen tekijä on artikkelissa toteuttamani aiheenkäsittely toimittajien työnkuvan muuttumista tilanteessa, jossa journalismin tavoitteeksi otetaan julkison muodostumisen tukeminen. Tähän aiheeseen palaan jäljempänä Johdannossa journalismin käytäntöihin liittyvissä väitöskirjani johtopäätöksissä.

ARTIKKELI 2. Kykenevä kansalainen ja sivistyvä ihminen. Varhaisen public journalismin sivistysluonne kehityshaasteena kansalaisjournalismille. *Media & viestintä* 34 (3), 4–22.

Artikkelissa jatkan yhdysvaltalaisen public journalismin intellektuaalisen perustan tarkastelemista keskittymällä Rosenin ja Merrittin 1990-luvun alkupuoliskolla esittämiin julkison (publicin) muodostumista koskeviin käsityksiin. Erittelen ensin, millainen käsitys ihmisen julkisuussuhteesta, julkisuudessa tavoiteltavaksi asetetusta ihmistenvälisyydestä ja kansalaisten julkisen toiminnan

merkityksestä sisältyy tutkimissani teksteissä Rosenin ja Merrittin julkisen elämän ihannetta koskevaan ajatteluun. Osoitan aatehistoriallisen tutkimusotteen hyödyntämisen kautta, että Rosenin ja Merrittin teksteihin sisältyy ensinnäkin käsitys ihmisen tehtävästä osallistua oman aikansa keskeisiä kysymyksiä tarkastelemaan julkiseen keskusteluun. Toiseksi heidän teksteissään on käsitys kulttuurista, joka luo edellytykset ja juurruttaa ihmisyksilöihin orientaation suuntautua yksityistä elämästä yhteisiä asioita kohti. Esitän, että Rosenin ja Merrittin käsitykset ja niiden historiallinen tausta Yhdysvalloissa voidaan John Deweyn ajattelun kautta sijoittaa linjaan eurooppalaisen sivistysihanteen kanssa.

Artikkelin toisessa aiheenkäsittelyssä tarkastelen suomalaisten journalismin tutkijoiden, ennen kaikkea Risto Kuneliuksen ja Heikki Heikkilän 1990-luvulla tekemää tulkintaa public journalism -reformista. Kansalaisjournalismissuomennoksen saanutta reformia kehitettiin Suomessa Yhdysvaltoihin nähden erilaisissa tilanteissa ja ratkaisuna erilaisiin ongelmiin. Public journalismin läheisyys suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan kehittymisen kannalta keskeiseen sivistyksen ihanteeseen ja suomalaisen kansansivistyksen käytäntöihin jäi suomalaistutkijoilta hyödyntämättä. Journalismin tutkijat arvioivat yhdysvaltalaisreformin olevan pikemmin vieras suomalaiselle yhteiskunnalle ja kulttuurille.¹

Väitöskirjani toisen artikkelin tärkein tulos on sivistyksen ja sivistymisen käsitteiden liittäminen public journalismiin siten, että yhteys osoitetaan Rosenin ja Merrittin omien, julkisen elämän ihannetta ja julkison (publicin) muodostumista koskevien käsitysten kautta. Osoitan artikkelissa, että public journalismista erittelemäni sivistyspiirteet korostavat samoja tekijöitä, jotka ovat historiallisesti sisältyneet suomalaiseen käsitykseen kansalaisuudesta. Järjestyksessään toinen artikkeli perustelee väitöskirjan kokonaisuudessa samalla, miksi 1990-luvun yhdysvaltalaisen public journalismin tutkiminen on edelleen tärkeää Suomessa. Suomi on 2010-luvulla monikulttuurisempi ja enemmän public journalismin syntykonteksteja muistuttava maa kuin se Suomi, jossa public journalismia 1990-luvulla tehtiin tunnetuksi. Esitän artikkelissani, että kansalaisjournalismia kannattaisi kehittää Suomessa siten, että keskeisenä tavoitteena nähtäisiin kansalaisten kriittisyyden ja aloitteellisuuden edistämisen ohella laajalaisemman sivistyskansalaisuuden tukeminen.

Artikkelin merkitys väitöskirjani kokonaisuudessa on lisäksi se, että problematisoin artikkelin aiheenkäsittelyn kautta kansalaisjournalismi- ja julkiso-käsitteiden käyttämisen public journalism - ja public-käsitteiden erittelemättöminä suomennoksina. Suomalaisen julkiso-käsitteen ominaispiirteisiin tässä yhteydessä suuntaamani huomio johtaa väitöskirjani kolmannessa artikkelissa ja Johdannossa tarkasteluihin, joiden kautta olen tavoitellut täsmällistä ymmärrystä Veikko Pietilän ja Seija Ridellin julkiso-käsitteestä.

---

¹ Heikkilä & Kunelius 2003 pohtivat public journalismin soveltamista ja kehittämistä Suomessa sekä public journalismin Suomessa saamaa vastaanottoa keskeisten kehittäjien omasta näkökulmasta.

ARTIKKELI 3. Julkisojen keskustelu. Julkisen keskustelun muodostuminen ja dynamiikka Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheessa. *Politiikka* 54 (3), 188–204.

Artikkelissa tarkastelen kolmen sanomalehden julkisuustilassa Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheessa toteutunutta julkista keskustelua hyödyntämällä ja kehittämällä Veikko Pietilän ja Seija Ridellin julkiso-käsitettä. Artikkelin lähtökohtana on käsitykseni, jonka mukaan julkiso-käsitettä kannattaa käyttää ja kehittää tutkittaessa deliberatiivisen demokratiakäsityksen korostamia julkisesti toteutuvia poliittisen harkinnan prosesseja. Asetan artikkelissa sekä käsitteellisen että empiirisen tutkimustehtävän. Käsitteellisenä tehtävänä koettelen artikkelissa ensin esittämäni ajatusta, jonka mukaan julkison muodostumista tutkimalla saattaisi olla mahdollista tehdä näkyväksi niitä deliberaation analyttisiä ja sosiaalisia prosesseja, joita empiiristen poliittisten kiistakysymysten yhteydessä todellisuudessa toteutuu julkisuudessa.

Lähestyn käsitteellistä tutkimustehtävääni esittämällä empiirisenä kysymyksenä, miten ja millainen julkiso muodostui Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheen julkisuudessa. Vastatessani kysymykseen käytän pääaineistona Helsingin Sanomien, Hufvudstadsbladetin ja Sipoon Sanomien kesällä 2006 rajakiistan ensimmäisen kuuden viikon aikana julkaisemaa 244 tekstiä. Täydentävänä aineistona ovat Sipoon rajan siirtämistä vastustanut kansalaisaktiivisia suunnitelleen tai muutoin hyvin tunteneen seitsemän kansalaisen haastattelut, jotka tein keväällä 2008. Aineistojen erittelyssä ja analyysissä sovellan situational analysis -menetelmää.

Erittelemällä rajakiistan julkisuudesta erilaisia vuorovaikutusta koskevia asemoiteja ja käsityksiä hahmotan artikkelin empiirisenä tuloksena yhden ihannejulkison sijasta neljä erilaista julkisoa, joiden vastavuoroisessa prosessissa rajakiistan julkinen keskustelu muodostui. Jokainen eritelty julkiso tuotti rajakiistan alkuvaiheen julkiseen keskusteluun tietoa, joka voidaan arvioida poliittisen deliberaation kannalta olennaiseksi. Siksi artikkelin käsitteellinen tulos on, että julkiso-käsitettä voi ja sitä kannattaisi käyttää ja kehittää deliberatiivisten prosessien hahmottamiseksi.

Väitöskirjani kolmannessa artikkelissa julkista keskustelua tutkitaan yhdistämällä diskursiivinen julkisokäsitys tilannesensitiiviseen ja tilanteessa olevien tekijöiden vastavuoroisuutta korostavaan empiiriseen menetelmään. Artikkelini havainnollistaa sitä merkitystä, joka vuorovaikutusprosesseihin keskityvän metodologian kehittämällä voisi olla julkiso-käsitettä käyttävälle julkisen keskustelun tutkimukselle. Artikkelissa korostan julkison muodostumisen ja julkisossa toimimisen sosiaalisia prosesseja suomalaisessa julkisen keskustelun tutkimuksessa vahvasti esillä olleiden analyttisten prosessien rinnalla.

Väitöskirjani kokonaisuudessa korostaa kolmas artikkeli julkisen ja julkison käsitteiden poliittiseen julkisuuteen liittyviä merkityksiä. Artikkelissa tarkastelen julkista maailmaa ja julkisia toimijoita empiirisen tutkimuksen keinoin. Tältä osaltaan artikkeli tuo väitöskirjaan yhden todellisen kuvauksen olosuhteista, joihin poliittisessa julkisuudessa toimivat ihmiset joutuvat toimintansa

sovittamaan. Artikkelini on lisäksi ainoa osa väitöskirjaani, jossa käytän empiiristä journalismiaineistoa.

ARTIKKELI 4. Julkinen pedagogiikka - Käsitteenmäärittelyä ja ilmiökentän hahmottamista. *Kasvatus* 44 (1), 7-16.

Artikkeli perustuu kirjoituskumppanuuteen, jonka lähtökohtana olleen työnjanon mukaisesti olen vastannut artikkelissa julkisen käsitettä ja kirjoituskumppanini Leena Rantala pedagogiikan käsitettä koskevasta aiheenkäsittelystä. Artikkelissa hahmotamme sitä ilmiökenttää, johon englanninkielisessä kasvatustieteellisessä keskustelussa nopeasti yleistynyt public pedagogy -käsite viittaa. Erittelen ensin "publicin" merkityksiä, minkä jälkeen Leena Rantala erittelee "pedagogyn" merkityksiä. Tekemällä näiden käsitteiden erilaisia merkityksiä näkyviksi toivomme vahvistavamme edellytyksiä public pedagogy -käsitettä koskevan suomenkieliselle keskustelulle. Esitämme, että public pedagogy -käsitteen suomennokseksi vakiinnutetaan termi julkinen pedagogiikka. Kehittämällä eteenpäin yhdysvaltalaisen tutkijaryhmän (Sandlin, O'Malley & Burdick 2011) public pedagogy -käsitteen hajanaisista käyttötavoista tekemää analyysiä esitämme julkisen pedagogiikka -käsitteen hahmottamista kolmen osa-alueen kautta. Kutsumme niitä nimillä julkisen maailman pedagogiikka, pedagogiikka julkisessa tilassa ja pedagogiikka julkista toimijuutta varten.

Väitöskirjani kokonaisuudessa keskityn tässä artikkelissa avaamaan julkisen käsitettä monipuolisemmin ja havainnollisemmin kuin aiemmin julkaistuisissa artikkeleissani. Artikkelissa teen aiheenkäsittelyni kautta näkyväksi, miten laaja-alaisesti ja vääjäämättömästi julkinen maailma ympäröi ihmistä, ja miten erilaisin tavoin ihminen on tuossa maailmassa osallisena. Tältä osin artikkeli tekee konkreettisesti näkyväksi, miten monenlaisia muotoja voisi saada väitöskirjan ensimmäisissä artikkeleissa analysoidun public journalismin kehittäjien ilmaisema tavoite edistää "julkista elämää." Kirjoituskumppanini Leena Rantala tekee oman aiheenkäsittelynsä kautta puolestaan näkyväksi niitä erilaisia pedagogisia prosesseja, joita ihmisen ja julkisen maailman välillä voidaan hahmottaa.

Neljättä artikkelia voi väitöskirjan kokonaisuudessa tarkastella yhdenlaisena näkökulmana julkisen muodostumiseen, vaikka olenkin rajannut teeman artikkelissa toteuttamani aiheenkäsittelyn ja käyttämäni käsitteiden ulkopuolelle. Artikkelini voi siitä huolimatta edistää julkisen muodostumisen hahmottamista ihmisyksilössä toteutuvina prosesseina.

1.6 Väitöskirjassa käytetyt menetelmät

Väitöskirjani kaikissa artikkeleissa on kysymys käsitysten tutkimisesta, mutta käytän artikkeleissa toisiinsa nähden hieman erilaisia lähestymistapoja niiden tutkimiseen. Kahdessa ensimmäisessä artikkelissa näkökulmani on teoreettinen. Näissä artikkeleissa käytän aatehistoriallisen tutkimusotteen menetelmiä (La-Capra 1980; Hyrkkänen 2002; 2009) tutkiessani public journalism -reformin in-

tellektuaalista perustaa Jay Rosenin ja Davis Merrittin 1990-luvun kirjoittamien tekstien kautta. Väitöskirjan kolmannessa artikkelissa käytän empiirisiä aineistoja ja empiirisiä tutkimus- ja analyysimenetelmiä, mutta tutkimusintressini on samalla edelleen käsityksissä ja käsitteissä. Tarkastelen julkiso-käsitteen käyttämistä julkisen keskustelun tutkimuksen välineenä tutkimalla empiirisesti julkison muodostumista Helsingin ja Sipoon rajakiistasta kokoamani sanomalehti- ja haastatteluaineiston avulla. Empiirisiä metodeitani ovat tässä yhteydessä aktiivinen haastattelu (Holstein & Gubrium 2003) ja *situational analysis* -menetelmä (Clarke 2003; 2005). Väitöskirjan neljännessä artikkelissa sovellan jälleen aatehistoriallista tutkimusotetta, mutta tällä kertaa vain menetelmän ensimmäisiä vaiheita. Siten neljäs artikkeli tekee aatehistoriallisen tutkimusotteen alkuvaiheita näkyviksi.

Käyttämilleni menetelmille on yhteistä, että ne tarkastelevat kokonaistilanteessa toimivaa ja käsityksiä muodostavaa ihmistä. Mikäli ontologia ymmärretään implisiittiseksi olettamuksiksi todellisuudesta (Höijer 2008, 276) määritellen väitöskirjani menetelmät ja tutkimusotteet maltilliseksi konstruktionismiksi (ks. Höijer 2008, 278–279). Kyse on konstruktionismista siksi, että miellän tutkimuskohteitteni eli käsitysten ja käsitteiden olevan tilanteisiin ja vuorovaikutussuhteisiin kiinnittyvän ihmismielen rakentamia. Kyse on konstruktionismin maltillisesta versiosta siksi, että käsityksiä ja käsitteiden käyttöä tutkiessani pidän olennaisena sijoittaa niitä suhteisiin ympäröivän maailman kanssa. Ilman oletusta maailmasta, joka on jossain määrin olemassa yksilöstä riippumatta, ei väitöskirjaani kokoava ajatus julkisesta olisi lainkaan mielekäs. Yksilöä, hänen ajatteluaan ja toimintaansa ympäröivää maailmaa edustavat väitöskirjani tutkimuksissa esimerkiksi aika, paikka, kieli ja kulttuuri, poliittinen tilanne ja poliittinen järjestelmä sekä ammattijournalismin konventiot. Maltillinen konstruktionismi tunnustaa tämänkaltaisten tekijöiden läsnäolon ja edellyttää tutkijan ottavan huomioon, että tutkimustilanteessa oleva ja toimiva ihminen saattaa ajattelussaan ilmentää esimerkiksi kulttuurinsa ja ammattikuntansa konventioita tai kehittää uutta toimintatapaa esimerkiksi vastauksena tutkimustilanteen rajauksen ulkopuolella ilmenevään ajankohtaiseen poliittiseen tilanteeseen. Näin maltillinen konstruktionismi eroaa radikaalimmasta konstruktionismista, jossa kiinnostuksen yksinomaisena kohteena on tietyssä tilanteessa muodostuva ainutkertainen merkitys. (Höijer 2008, 277–279.)

Väitöskirjani menetelmille on ominaista, että ne pyrkivät tekemään näkyviksi juuri niitä konstruoinen prosesseja, joiden myötä ihmiset käsityksiä kehittäessään ja käsitteitä käyttäessään liittävät tai jättävät liittämättä ajatteluaan ympäröivään maailmaan. Esimerkiksi aatehistoriallista tutkimusotetta käytettäessä voidaan lähtökohdaksi ottaa, että maailma tarjoaa kimmokkeita, mahdollisuuksia, rajoja ja vertailukohtia ihmisen ajattelulle ja toiminnalle, mutta ei kahlitse kuvittelemaan kykenevää luovaa ihmismieltä (LaCapra 1980, 247–272). Tutkijan tehtävänä on saavuttaa mahdollisimman hyvä ymmärrys tutkimustilanteen kokonaisuudesta ja konteksteista, jotta hän voi oivaltaa, miksi maailma on näyttäytynyt tutkimustilanteessa oleville ihmisille mielekkäänä heidän käyttämiensä ja kehittämiensä käsitteiden kautta. Tutkijan haaste on samalla välttää

pelkkää kontekstien avulla selittämistä, koska ihminen voi ajattelunsa kautta tuoda maailmaan myös uutta. (LaCapra 1980, 247–272.)

Käsittelen käyttämiäni menetelmiä seuraavaksi yksi kerrallaan lähtien liikkeelle situational analysis -menetelmästä, käsitellen sen jälkeen aktiivisen haastattelun menetelmää ja viimeiseksi aatehistoriallisen tutkimusotteen menetelmiä. Väitöskirjan artikkeleissa menetelmät esiintyvät päinvastaisessa järjestyksessä siten, että aatehistoriallisia menetelmiä käytetään kahdessa ensimmäisessä artikkelissa. Arvioin kuitenkin, että käänteinen järjestys auttaa lukijaa havaitsemaan menetelmien yhteisiä piirteitä ja samalla sitä, millaisen kokonaisuuden käyttämäni menetelmät muodostavat.

1.6.1 Situational analysis -menetelmä²

Situational analysis -menetelmä on luojansa Adele Clarcken (2003; 2005) mukaan grounded theoryn eteenpäin kehittämistä. Hän kertoo kehittäneensä menetelmän mahdollistamaan sensitiivisiä ja selitysvoimaisia laadullisia analyysyjä aineistoista, joita luonnehtii postmodernille ominainen moniaineisuus ja kompleksisuus (Clarke 2003, 553–558; 2005, 1–36). Väitöskirjani kokonaisuuden kannalta on olennaista huomioida, että Clarke (2005, 39–52) juurruttaa menetelmänsä Chicagon koulukunnalle ominaisesta, sosiaalisen ekologian (*social ecology*) nimellä tunnetusta tutkimusotteesta, jota käyttäen koulukunnan tutkijat, esimerkiksi Robert E. Park, kartoittivat suurkaupunkielämän sosiaalisia ilmiöitä. Situational analysis -menetelmä lähestyy tutkittavaa aihetta tilanteena ja korostaa tilanteessa olevien tekijöiden ja tekijöiden keskinäisen toisiinsa suhteutumisen mahdollisimman tarkkaa tarkastelua. Menetelmä ohjaa tutkijaa kiinnittämään huomiota siihen, miten aineistossa esiintyvä merkityksenanto kiinnittyy tarkastelevana olevan tilanteen ja läsnä olevien sosiaalisten todellisuuksien keskinäisissä suhteissa muodostuvaan kokonaisuuteen. (Clarke 2003; 2005.)

Käytännössä situational analysis -menetelmän ensimmäiset vaiheet muistuttavat esimerkiksi joukkoviestintäaineistoissa paljon käytettyä kehysanalyysiä (ks. esim. Karvonen 2000). Molempien menetelmien tarkoituksena on ottaa haltuun laajoja aineistoja toimijoiden, teemojen ja muiden aineistoissa läsnä olevien tekijöiden systemaattisen ylöskirjaamisen kautta, minkä jälkeen tutkija etenee laadulliseen, sosiokulttuuriset kontekstit huomioivaan analyysiin. Kehysanalyysin päämääränä on eritellä julkisten puhetapojen taustalla olevia tulkintakehyksiä. Käsitän kehysanalyysin ja situational analysis -menetelmän eron tutkimusaineistojen käsittelyn tasolla siten, että kehysanalyysi pyrkii tulkintakehyksiä nimeämällä pääsemään tutkimustilanteesta yleisemmälle tasolle, myös muissa tilanteissa ilmenevien mieltämistapojen tunnistamiseen ja erittelyyn. Situational analysis -menetelmä sen sijaan pidättelee tutkijaa pysymään tutkimuskohteena olevan aiheen tai tapahtumasarjan tilanteessa, ja huomioimaan yhä uudelleen tilanteen monimutkaisuuden ja erilaisten tekijöiden ja toimijoiden keskinäiset suhteet (Clarke 2003; 2005). Siten menetelmä auttaa tutki-

² Kiitän Adele Clarkea ja tanskalaista FMKJ-tutkijakoulua situational analysis -menetelmää koskevan kurssin järjestämisestä Kalundborgissa syksyllä 2008.

jaa havaitsemaan, miten jännitteisessä ja monitulkintaisessa tilanteessa toimijat operoivat.

Situational analysis -menetelmä tarjoaa tutkijalle kolme lähestymistapaa tutkittavana olevaan tilanteeseen. Lähestymistavat voi mieltää saman tutkimuksen toisiaan seuraaviksi vaiheiksi tai niitä voi hyödyntää toisistaan riippumatta. Ensimmäisessä vaiheessa tutkija kartoittaa tutkittavassa tilanteessa olevia tekijöitä ja tekijöiden suhteutumista toisiinsa nähden. Tämä vaihe merkitsee tutkimustilanteen mahdollisimman laajaa haltuunottoa, mikä saattaa edellyttää esimerkiksi tietyn alueen historiaan, elinoloihin tai poliittisiin voimasuhteisiin perehtymistä. Toisessa vaiheessa tutkija keskittyy hankkimaan ymmärrystä tilanteen sosiaalisista ja kollektiivisista tasoista. Huomion kohteena on tällöin esimerkiksi se, millaisia sitoumuksia toisiin ihmisiin tai yhteisöihin tilanteen toimijat ilmaisevat tai toiminnassaan ja tulkinnoissaan osoittavat. Tämä työvaihe tekee parhaimmillaan näkyväksi tutkimustilanteen sosiaalista todellisuutta ja kulttuurisia tai muilla tavoin jaettuja merkityksiä. Kolmannessa vaiheessa huomio on tilanteen sisältämässä asiakysymyksissä ja niitä koskevissa mieltämistavoissa. Asiakysymyksiä koskevia mieltämistapoja ja ihmisten asiakysymykseen ottamia positioita läpikäymällä tutkija parhaimmillaan havaitsee myös aineiston hiljaisia kohtia, toisin sanoen niitä mieltämistapoja tai kannanottoja, jotka puuttuvat tilanteesta. (Clarke 2003; 2005, 109–135.)

Sovelsin situational analysis -menetelmää väitöskirjani kolmannessa artikkelissa vastatessani Helsingin ja Sipoon rajakiistan kokoaman aineiston kautta kysymykseen, miten ja millainen julkiso rajakiistan julkisuudessa muodostui. Käytin menetelmää tuottamaan ensinnäkin huomioita niistä tekijöistä, joiden läsnä ollessa tai joihin vedoten toimijat tulkitsivat Helsingin ja Sipoon rajakiistan kokonaistilannetta ja tekivät julkista toimintaa koskevia valintojaan. Tällaisia tekijöitä ovat esimerkiksi eksplisiittisesti mainitut tai tutkijan havaitsemat tilanteenmäärittelyt, toimijoiden tavoitteet, huolenaiheet, sitoumukset, havaitut esteet tavoitellulle toiminnalle, resurssit, eturyhmät, historialliset tapahtumat, identiteetit ja niin edelleen. (Ks. Clarke 2005, 83–144.)

Toiseksi käytin situational analysis -menetelmää tuottamaan huomioita rajakiistan sosiaalisesta ja kollektiivisesta luonteesta ja aineistojen sisältämistä viittauksista toimijoiden välisiin suhteisiin. Näitä ovat esimerkiksi toisia luonnehtivat ilmaisut, toimijoiden välisen kanssakäymisen kuvaukset tai maininnat kanssakäymisen puuttumisesta sekä ilmaisut, joiden kautta toimija asemoi tilanteen toimijoita suhteessa toisiinsa. Asemointeja ovat esimerkiksi eksplisiittiset ilmaisut yhteenkuuluvuudesta tai erillisyydestä. Niitä ovat myös luonnehdinnat puheena olevan toimijan asemasta ja arvovallasta sekä vetoamiset osapuolia erottaviin, yhdistäviin tai sitoviin käsitteisiin, periaatteisiin ja muihin tekijöihin, kuten historiaan tai arjen kokemuksiin. (Ks. Clarke 2005, 83–144.)

Käytännössä situational analysis -menetelmä tarkoitti väitöskirjani kolmannen artikkelin kohdalla varsin yksityiskohtaisten merkintöjen ja muistiinpanojen tekemistä aineistona olevista sanomalehtiteksteistä ja tekemistäni haastatteluista. Aineistoja läpikäydessäni merkitsin ensin aineistoissa esiintyviä toimijoiden mainitsemia tai itse havaitsemiani kokonaistilanteessa olevia teki-

jöitä, joita ovat esimerkiksi tilanteenmäärittelyt, esillä olevien ihmisten ja organisaatioiden nimet, maantieteelliset paikat, historialliset tapahtumat, menettelytapojen kuvaukset ja toimijoiden luonnehdinnat tuntemuksistaan. Tällainen työskentely vastaa situational analysis -menetelmän edellä kuvatun kolmiosaisen erittelyn ensimmäistä vaihetta.

Seuraavaksi erittelin, mitä viitteitä tai eksplisiittisiä luonnehdintoja tekstit sisälsivät toisiin toimijoihin, toimijoiden vuorovaikutukseen ja kanssakäymiseen. Toiseksi erittelin, millaisia sitoutumisen tai arvostuksen, torjunnan, vähätelyn tai halveksinnan osoituksia aineistoissa olevat toimijat ilmaisivat tai itse havaitsin esimerkiksi suhteessa tiettyyn organisaatioon, aatteeseen, historialliseen tapahtumaan, elämäntapaan ja niin edelleen. Tämä työskentely vastaa situational analysis -menetelmän toista vaihetta. Kolmanneksi erittelin, mitä kannanottoja tai näkökulmia ja perusteluja teksteissä esiintyvät toimijat ilmaisivat rajakiistasta asiakysymyksenä. Tämä työskentely on menetelmän kolmatta vaihetta.

Tällainen työskentelytapa vie runsaasti aikaa. Etenkään toimijoiden kannanottojen tai näkökulmien perustelut eivät ole aineistoissa kuin tarjottimella, vaan perusteluja on ajoittain tulkittava suhteuttamalla toimijan mielipidettä hänen kokonaistilanteesta ilmaisemaan ymmärrykseensä. Situational analysis -menetelmää käyttävä tutkija käykin aineistoaan läpi hitaiden vaiheiden kautta. Tutkija saa aineistostaan esiin suuren määrän havaintoja, joista vain pieni osa mahtuu käsiteltäväksi artikkelina julkaistavaan tutkimukseen.

Samalla situational analysis -menetelmän kaltainen perusteellisuutta tavoittelevan menetelmän käyttö kuitenkin merkittävästi laajentaa tutkijan käsitystä tutkimuskohteestaan. Menetelmän antama ohjaus tilanteessa olevien teki-
jöiden mahdollisimman systemaattiseen huomioimiseen johti minut havaitsemaan esimerkiksi sen, että monet rajakiistan toimijat mielsivät kuntajaon muuttamisen huomattavien rahavirtojen uudelleen suuntaamisena. Tämä havainto muutti käsitystäni rajakiistan julkisuudessa esillä olleesta puheesta, jonka mukaan kuntarajan siirtäminen oli varastamista ja ryöstämistä. Vaikka puhe varkaudesta ja ryöstöstä oli hyvin kärjekästä, en enää pitänyt sitä pelkkänä toista osapuolta leimaavana ja torjuvana retoriikkana. Varastamisvertauksille oli ainakin joidenkin toimijoiden silmissä löydettävissä perusteluja rajakiistan tilanteesta. Toinen konkreettinen havainto, jonka tein situational analysis -menetelmän avulla, liittyy aineistoissani esiintyvään käsitteiden käyttöön. Havaitsin, että vaikka esimerkiksi monet kansalaiset ja paikallispoliitikot nostivat julkisuuteen demokratian ja oikeudenmukaisuuden kaltaisia käsitteitä, he eivät käyttäneet niitä ensisijaisesti sosiaaliseen tasa-arvoon yhdistyvissä asiayhteyksissä. Julkisuudessa esillä olleet toimijat käyttivät käsitteitä kiinnittääkseen ensisijaisesti huomiota poliittiseen ja juridiseen tasa-arvoon.

Situational analysis -menetelmän keskeisin merkitys toteutui väitöskirjani kolmannessa artikkelissa kuitenkin tutkimuksen tuloksen hahmottumisen yhteydessä. Julkiso-käsitteelle Suomessa annetun määritelmän mukaisesta näkökulmasta näytti aineistosta kyllä hahmottuvan vaativan vuorovaikutusihanteen mukainen julkiso, mutta sen ympärillä levisi julkisolle annetusta määritelmästä

poikkeava viestintätekojen kokonaisuus. Tässä tilanteessa situational analysis -menetelmä ohjasi minua hahmottamaan myös vaativan määritelmän mukaisen julkison olemassaolon osana tilanteen kokonaisuutta, jossa jännitteiset tekijät ovat suhteissa toisiinsa ja samalla muodostavat toisiaan. Näin hahmottui tulos neljästä vuorovaikutusrooliltaan ja julkisen toiminnan tavaltaan erilaisesta julkisosta, joiden keskinäisissä prosesseissa julkinen keskustelu muodostui.

Väitöskirjassani saamani kokemuksen mukaan situational analysis -menetelmä on aineistojen käsittelyn tasolla työläs mutta helposti omaksuttavissa. Etenkin tutkimusprosessien varhaisissa vaiheissa voidaan situational analysis -menetelmää hyödyntää empiiristen aineistojen hallinnan tai laajoista aineistoista laadittavien muistiinpanojen systemaattisen tekemisen välineenä monenlaisissa tutkimusotteissa. Minulle merkityksellinen oli erityisesti tutkitavan tilanteen sosiaalisia tasoja ja tilanteessa olevien tekijöiden välisiä suhteita korostava menetelmän osa.

Vaativammalla analyttisellä tasolla saattaa situational analysis -menetelmään liittyä julkisen keskustelun tutkimuksen näkökulmasta mielenkiintoisia mahdollisuuksia. Menetelmän juuret ovat nimittäin samassa Chicagon koulukunnan teorianhistoriassa, johon Veikko Pietilä ja Seija Ridell nojasivat julkiso-käsitettä muodostaessaan. Menetelmän luoja Adele E. Clarke (2005, 39–52) mainitsee keskeisinä resursseinaan samoja tutkijoita, jotka Pietilä ja Ridell ovat nimenneet julkisokäsityksensä kannalta keskeisiksi ajattelijoiksi (esim. Pietilä 1999; Ridell 2010). Heitä ovat muassa Robert E. Park ja Herbert Blumer.

Väitöskirjani kolmannen artikkelin tutkimusote on esimerkki julkiso-käsitteen ja situational analysis -menetelmän yhdistämisen mahdollisuuksista, joita voitaisiin tulevaisuudessa toteuttaa enemmän ja kehittää eteenpäin. Yksi idea olisi kehittää tarkastelu, jossa julkiso-käsitettä ja situational analysis -menetelmää tulkittaisiin G. H. Meadin ja hänen kehittämänsä symbolisen interaktionismin kautta. Tuosta lähtökohdasta voitaisiin julkiso-käsitteen ympärille kehittää kokonaisvaltaista, empiirisiin aineistoihin soveltuvaa tutkimusotetta.

1.6.2 Aktiivinen haastattelu

Aktiivinen haastattelu (Holstein & Gubrium 2003) esiintyy väitöskirjassani pienessä osassa. Sovelsin tätä menetelmää valmistellessani ja toteuttaessani Helsingin ja Sipoon rajakiistan kansalaisliikehdintää suunnitelleiden tai muutoin läheltä tunteneiden haastatteluja Sipoossa. Haastattelut ovat väitöskirjani kolmannessa artikkelissa taustoittavan ja täydentävän aineiston asemassa. Haastattelujen vähäisestä lukumäärästä ja niille antamastani täydentävän aineiston roolista johtuen ei aktiivisen haastattelun menetelmä pääse väitöskirjassani esiin oivaltavimmissa merkityksissään. Kuvaan seuraavassa menetelmän pääpiirteitä ja tapaani käyttää menetelmää väitöskirjassa.

Aktiivinen haastattelu on omanlaisensa haastattelun muoto ennen kaikkea siksi, että tutkijan mielenkiinto on haastateltavan antamien vastausten ohella yhtä lailla niissä merkityksenannon ketjuissa, joiden kautta haastateltava vastauksiinsa päätyy. Menetelmän lähtökohtana on oletus merkitysten rakentumi-

sesta sosiaalisissa prosesseissa. Tämä tarkoittaa, että myös tutkija on osallinen haastattelutilanteessa muodostuviin merkityksiin. Tutkija pyrkii huomiokykyyn ja herkkyyteen sen suhteen, miten merkityksenanto haastattelun kuluessa kehittyy, ja rohkaisee haastateltavaa käsittelemään ja kehittämään näkemyksiään haastattelutilanteessa. (Holstein & Gubrium 2003.)

Aktiivisen haastattelun idea toteutuu väitöskirjassani vain osittaisesti ennen kaikkea siksi, että en ole nostanut haastatteluissa tapahtuneita merkitysten muodostumisen prosesseja omaksi tutkimuskohteekseen. Pyrin haastatteluissa kuitenkin tukemaan merkityksellistämisen tapojen näkyväksi tulemistä. Haastateltavani saivat valita haastattelupaikan itse, mikä johti haastattelujen tekemiseen kodeissa ja työpaikoilla. Jokainen haastateltavani käytti tuttua ympäristöään oma-aloitteisesti resurssinaan, esimerkiksi selventäen esittämänsä näkökulmaa kodin tai työpaikan ympäristöön sijoittuvan tapahtuman, toiminnan, ammattiaan koskevan tai muun esimerkin avulla. Omassa tutkijanroolissani aktiivisuus merkitsi vaatimattomimmillaan haastateltavien esittämiin ajatuksiin tarttumista ja tarkentavien kysymysten esittämistä. Tyypillisimmillään se kuitenkin merkitsi keskustelukumppanin roolin omaksumista. Esitin haastateltaville alustavia havaintojani rajakiistasta ja toimijoiden toteuttamasta toiminnasta, antaen heille mahdollisuuden kommentoida havaintojani. Joissakin tilanteissa nostin keskusteluun aiemmissa tutkimuksissa saatuja tuloksia tai niitä tieteellisiä käsitteitä, joihin suunnittelin liittäväni rajakiistaa koskevan tutkimukseni. Havaitsin useissa haastatteluissa, että myös haastateltava käytti tietynlaisia ja samalla muista haastateltavista eroavaa käsitteistöä tai kehystä, johon hän toistuvasti nojasi rajakiistaa koskevassa tulkinnassaan.

Aktiivisen haastattelun käyttäminen tutkimusmenetelmänä tarkoittaa, että tutkijalla on suuri vastuu haastattelutilanteen hallinnasta. Tutkijan aktiivinen rooli voi johtaa tahattomiin tilanteisiin, joissa haastateltava esimerkiksi kokee, että hänen näkemyksensä ei kelpaa tutkijalle tai hän pahimmillaan jää tutkijan varjoon. Aktiivisen haastattelun soveltaminen oli Helsingin ja Sipoon rajakiistaa koskevassa tutkimuksessa arvioni mukaan mahdollista, koska haastateltavillani oli yhtä lukuun ottamatta yliopistokoulutus ja jokainen heistä oli tottunut ilmaisemaan käsityksiään, perustelemaan mielipiteitään ja käsittelemään keskustelussa esiin nousevia uusia ideoita. Kerroin kaikille haastateltavilleni, että tärkein tarkoitukseni oli kuunnella heidän ajatuksiaan ja ymmärtää heidän käsityksiään rajakiistasta, sen julkisuudesta ja omasta roolistaan. Tämän tarkoituksen mukaisesti halusin haastatteluissa toimia.

Arvioin, että tekemäni haastattelut olivat yllä esittelemäni menetelmän nimen mukaisesti aktiivisia vastavuoroisella tavalla. Haastateltavani nostivat esiin näkökulmia ja tulkintoja, joita olen pohtinut vielä vuosiakin myöhemmin, ja joita olen huomannut työstäväni myös Helsingin ja Sipoon rajakiistan ulkopuolelle sijoittuvissa väitöskirjani osissa.

1.6.3 Aatehistoriallinen tutkimusote³

Aatehistoriallinen tutkimus tarkastelee historiallisessa tilanteessaan toimivan ihmisen käsityksiä ja ajattelua (Hyrkkänen 2002, 24, 57). Väitöskirjani muihin menetelmiin verrattuna se edustaa vaativimmalle tasolle määriteltyä pyrkimystä ymmärtää inhimillistä ajattelua. Nimestään huolimatta aatehistoriallinen tutkimusote ei tarkoita aatteiden ja niiden historian esiin kirjoittamista. Markku Hyrkkäsen (2002, 24–71) mukaan sana käsityshistoria kuvaisi tätä tutkimusotetta täsmällisemmin. Aatehistoriallista tutkimusotetta voidaan luonnehtia esimerkiksi siten, että sitä soveltavan tutkijan tulisi hallita tutkimansa ihmisen ajattelun lisäksi ne olosuhteet, joissa ajattelu kehittyi ja se toiminta, jollaisena tutkittava ajattelu ilmeni. Historiallisia olosuhteita ja ihmisen toimintaa tutkivat kuitenkin myös monet muut historiantutkimuksen ja muiden tieteenalojen tutkimusotteet. Aatehistoriallisen tutkimuksen erottaa niistä painopisteen asettaminen ajatteluun. Tutkimusotteen englanninkielinen ilmaus *intellectual history* on tästä näkökulmasta osuva. (Hyrkkänen 2002, 24–71; 2009, 258–262.)

Kysymys on tutkimusprosessista, jonka kautta tutkija tavoittelee ymmärrystä tekstejä kirjoittaneiden, usein menneisyydessä eläneiden ihmisten tavasta antaa käsittelemilleen asioille merkityksiä. Tutkija tarkastelee, mistä aineksista tutkittavien tekstien kirjoittaja muodostaa tekstissä käsityksiään ja miten hän liittää erilaisia aineksia yhteen. Tutkija selvittää, miksi hänen teksteistä erittelemänsä käsitykset ovat näyttäytyneet tekstien kirjoittajille mielekkäinä ja merkityksellisinä. (LaCapra 1980; Hyrkkänen 2009.)

Tutkijan tehtävää voi tästä lähtökohdasta kuvata kolmiosaisena. Tavoitteena on ensinnäkin ymmärtää, millainen käsitys tekstin kirjoittajalla on asiasta, jota hän tekstissään käsittelee. Toiseksi tavoitteena on tulkita tekstin konteksteja niin laaja-alaisesti, että tutkija kykenee erittelemään, mikä tutkittavassa tekstissä on yhteistä toisten tekstien kanssa. Samalla tutkija kykenee erottamaan, mikä hänen tutkimassaan ajattelussa on omaperäistä tai jopa ainutlaatuista. (Hyrkkänen 2009, 252–253; LaCapra 1980, 248–249, 253–272.) Tutkija siis erittelee yhtäältä, millä tavalla tekstien kirjoittajat ajattelivat samalla tavalla kuin toisetkin ovat ajatelleet. Toiseksi tutkija erittelee, mikä teki hänen tutkimiensa tekstien kirjoittajien ajattelusta omanlaistaan. Tässä aatehistoriallisen tutkimusotteen vaiheessa tutkija ei siis enää tyydy vain toistamaan kirjoittajan itsensä tekstiin kirjaamaa käsitystä. Sen sijaan tutkija tulkitsee kirjoittajan käsitystä laajemmassa intellektuaalisessa kontekstissa, hahmottaen tekstille erilaisia tulkintavaihtoehtoja ja arvioiden niiden uskottavuutta.

Lähtökohtana on siis ajatus, jonka mukaan teksteistä on tulkittavissa enemmän kuin kirjoittajan itsensä eksplisiittisesti mainitsema käsitys tai tekstin tarkoitus (LaCapra 1980, 247–252). Tämän lähtökohdan tiedostaminen on tärkeä asia. Se havainnollistaa, että aatehistoriallinen tutkimusote eroaa esimerkiksi sellaisesta empiirisestä tutkimuksesta, jossa teksteihin viitataan vain toistettaes-

³ Kiitän Markku Hyrkkästä, Anssi Halmesvirtaa ja Markku Hokkasta aatehistoriallista tutkimusprosessia koskevasta opetuksesta Jyväskylän ja Tampereen yliopistojen yhteistyönä järjestämällä aatehistoriallisen metodin kurssilla Tampereella syksyllä 2009.

sa tekstien kirjoittajien ilmaisemia kannanottoja tai näkyviin kirjoittamia käsityksiä.

Aatehistoriallinen tutkimusote voidaan mieltää dialogiksi, jota tutkija käy menneisyydessä kirjoittaneiden ajattelijoiden kanssa (LaCapra 1980, 245–253, 272–275). Näin ymmärrettynä aatehistoriallinen analyysi asettaa tutkimusprosessin keskiöön sekä tekstin kirjoittajan että tekstiä lukevan tutkijan, joista molemmat ajattelevat samoja kysymyksiä, mutta toisiinsa nähden erilaisissa historiallisissa tilanteissa ja elämäntilanteissa. Aatehistoriallinen analyysi ei siten korosta ainoastaan tekstien kirjoittajien ajattelun ymmärtämisen merkitystä. Tällöinhän tutkija kykenisi parhaimmillaankin ainoastaan toistamaan tutkimansa ajattelijan käsityksen. Aatehistoriallinen tutkimusote osoittaa arvoa tutkijan mahdollisuudelle tulkita uudelleen ja mieltää tekstien merkitys toisenlaisissa olosuhteissa uudesta näkökulmasta. Tästä näkökulmasta aatehistoriallinen analyysi on aina samalla tutkittavien tekstien tematiikkaa koskevan ajattelun kehittämistä.

Esittäessään aatehistoriallisen tutkimusotteen tuloksena omaa tulkintaansa on tutkijan tehtävä kuitenkin osoittaa, että hänen esittämänsä tulkinta toimii tutkitussa tekstissä. Tämä on tutkijan kolmiosaiseksi kuvaamani tehtävän viimeinen vaihe. Aatehistoriallinen analyysi edellyttää siten huomattavasti enemmän kuin esimerkiksi pelkkien yhtäläisyyksien havaitsemisia tutkittavan tekstin ja jonkun toisen ajattelutavan tai tradition välillä. (LaCapra 1980, 263–268, 273–275; Hyrkkänen 2009, 252–253.)

Edellä kuvattuja kolmea tutkimustehtävää voidaan toteuttaa yksityiskohdaisemmin kuvatuin menetelmin. Väitöskirjani ensimmäisessä artikkelissa metodinani oli Rosenin ja Merrittin teksteissään esittämien ongelmien ja ratkaisujen konstruointi (Hyrkkänen 2002, 157–174). Tätä metodologiaa käyttävä tutkija konstruoi hyvin tuntemistaan teksteistä ensin niiden esittämän ratkaisun. Näin tehdessään tutkija ottaa huomioon, että hänen tutkitusta tekstistä erittelemänsä ratkaisu saattaa ilmentää kirjoittajan muuntunutta käsitystä sen ongelman luonteesta, jonka sysäämänä kirjoittaja alun perin lähti liikkeelle. Ratkaisun konstruoinnin avulla on tutkijalla mahdollisuus tehdä näkyväksi myös esimerkiksi tekstin kirjoittamisen olosuhteissa itsestään selvä tai muista syistä julkilausumattomaksi jäänyt lähtökohta. (Ks. Hyrkkänen 2002, 157–174; LaCapra 1980, 254–256.)

Ongelmien ja ratkaisujen konstruoinnin metodologiaa soveltaessani erittelin ensin Rosenin ja Merrittin teksteissään ilmaisemia ongelmia, ratkaisuja ja tehtävämäärittelyjä. Tämän työvaiheen jälkeen problematisoin Rosenin ja Merrittin eksplisiittisesti ilmaisemat tilanteen- ja tehtävämäärittelyt. Asetin tutkimustehtäväksi, mitä Rosenin ja Merrittin esittämä ratkaisu kertoi heidän tavastaan käsitellä se ongelma, jonka lievittämiseksi he public journalism -reformia parhailaan kehittivät.

Tämä tutkimustehtävä johti väitöskirjani ensimmäisessä artikkelissa tulokseen, jonka mukaan Rosen ja Merritt mainitsevat teksteissään lähtevänsä liikkeelle yhtäältä ammattijournalismin yhteiskunnallisen mielekkyyden kriisiytymisestä ja journalismin liiketoiminnallisesta ahdingosta, toisaalta havait-

semastaan demokratian kriisistä ja kansalaisten vähenevästä kiinnostuksesta poliittista osallistumista ja julkista elämää kohtaan. Teksteissään he esittävät ratkaisuna julkisen elämän uudelleenrakentamisen kansalaisten kokoontumisen ja julkisen toiminnan tukemisen kautta. (Artikkeli 1.) Tutkimusprosessin tässä vaiheessa analyysin eteneminen on tutkijan lukeneisuuden varassa. Aiemmin kerryttämänsä tiedon perusteella ja samalla uutta tietoa edelleenkin hankkimalla voi tutkija edetä aatehistoriallisen tutkimusotteen tavoittelemaan analyysiin ja tuloksiin. Hyödynsin Rosenin ja Merrittin teksteistä ja niihin nähden olennaisiksi arvioimistani konteksteista, kuten aikalaiskirjallisuudesta, tekemiäni huomioita ja ryhdyin selvittämään mahdollisuutta, että Rosenin ja Merrittin käsitys ongelmalliseksi koetun yhteiskunnallisen tilanteen ratkaisusta ilmensi Yhdysvalloissa aiemminkin sovellettuja pragmatistisen aikuiskasvatuksen käsityksiä. Havaituin, että Rosenin ja Merrittin käsitys ratkaisusta noudattaa yhdysvaltalaisen pragmatistisen aikuiskasvatuksen linjauksia niin toiminnan tavoitteiden, menetelmien kuin kasvattajan eli Rosenin ja Merrittin käyttämässä asiayhteydessä toimittajan ammatillisen roolin osalta. (Artikkeli 1.)

Jos tutkimus päätettäisiin tähän, ei kysymys vielä välttämättä olisi aatehistoriallista tutkimusotetta edustavasta tutkimuksesta. Vasta erittelevä analyysi siitä, millä tavoilla Rosen ja Merritt sisällyttivät pragmatistisen aikuiskasvatuksen mukaisiksi tunnistamiani piirteitä journalismia ja toimittajan ammattia koskeviin omiin käsityksiinsä, tekee väitöskirjani ensimmäisestä artikkelista aatehistoriallista otetta soveltavan tutkimuksen (ks. LaCapra 1980, 263–265). (Artikkeli 1.)

Jatkoin Rosenin ja Merrittin tekstien aatehistoriallista analyysiä väitöskirjani toisessa artikkelissa. Metodini oli edellä kuvattujen periaatteiden mukainen, mutta nyt kiinnitin erityistä huomiota Rosenin ja Merrittin reformilleen esittämiin jossain määrin vaihtoehtoisina tai jännitteisinä näyttäytyviin tarkoituksiin eli intentioihin (ks. LaCapra 1980, 254–256). Jännitteisten tarkoitusten tarkastelu tarkoitti käytännössä sitä, että tekstejä lukiessani kiinnitin mahdollisimman järjestelmällisesti huomiota niihin perusteluihin ja tavoitteenmäärittelyihin, joita Rosen ja Merritt teksteilleen esittivät. Tämän työskentelytavan kautta havaituin, että aiemmassa public journalismin tulkinnassa korostetun kansalaisuuden vahvistamisen ja julkisen poliittisen elämän elinvoimaistamisen ohella pitivät Rosen ja Merritt esillä myös toisenlaista tarkoitusta. Esillä on koko yhteiskunnan uudistuminen, ja sen toteuttajana ihmistoimija, jolla on tietoisuutta ihmis-yhteisöihin kuulumisestaan ja vastuuntuntoa ihmisten yhteisistä asioista. Havainto rohkaisi minua nostamaan esille sivistyksen ja sivistymisen käsitteet. Etenin tarkastelemaan, löytyykö niiden käyttämiselle uskottavuutta public journalismin kannalta relevanteista asiayhteyksistä. Tämä johti minut vertaamaan John Deweyn ja Chicagon koulukunnan julkisoa (publicia) ja julkison muodostumista koskevia käsityksiä sivistystä ja sivistymistä koskeviin käsityksiin. Tässäkään tapauksessa ei käsittelytapani olisi aatehistoriallisen tutkimusotteen mukainen, ellen osoittaisi, millä tavalla sivistykseksi nimeämäni ihanne on osoitettavissa Rosenin ja Merrittin omilla, public journalismin tavoitteenmäärittelyä koskevissa käsityksissä. (Artikkeli 2.)

Arvioidessani tutkimieni Rosenin ja Merrittin tekstien esittämää käsitystä public journalismista olen soveltanut väitöskirjassani vielä yhtä aatehistoriallisen tutkimusotteen metodia, joka on teksteissä olevien julkilausumattomien tai tietoista käsittelyä vaille jääneiden oletusten näkyväksi tekeminen (ks. Hyrkänen 2002, 73–105; 2009, 255–258). Olen huomauttanut, että Rosen ja Merritt olettavat monimutkaisten inhimillisten kehitysprosessien tapahtuvan julkison muodostamisen yhteydessä kuin vaivattomasti. Myös uudet ammattieettiset kysymykset jäävät sivuun. Huomiotta jääneiden oletusten näkyväksi tekeminen auttaa tutkijaa tarkentamaan teksteistä ja niiden perustana olevasta ajattelusta tekemäänsä tulkintaa. (Artikkeli 1.)

Sovellettuani väitöskirjassa edellä kuvaamiani kolmea menetelmää on oma arvioni, että menetelmät muodostavat yhteensopivan metodipaketin monenlaisissa tutkimuskonteksteissa, joissa tutkijan mielenkiinto on ajattelussa, käsityksissä ja käsitteiden käyttämisen tavoissa. Aktiivinen haastattelu ja situational analysis -menetelmä sopisivat arvioni mukaan ensinnäkin erittäin hyvin aatehistoriallisen analyysin edellyttämien edeltävien tutkimusvaiheiden menetelmiksi. Niitä voitaisiin toisin sanoen käyttää valmistelevien työvaiheiden menetelminä silloin, kun analyysin tärkein aineisto muodostuu menneisyydessä kirjoitetuista teksteistä.

Toiseksi aktiivinen haastattelu ja situational analysis -menetelmä mahdollistavat aatehistoriallisen analyysin toteuttamisen sellaisissa empiirisissä ja tutkijan omaan aikaan sijoitettavissa tapahtumasarjoissa ja tilanteissa, joista puuttuu aatehistoriallisen tutkimusotteen tyypillisin aineisto eli merkittäviksi arvioidut kirjoitetut tekstit. Tällaisissa tilanteissa tutkija voi käyttää aktiivista haastattelua ja situational analysis -menetelmää aineiston tekemiseen.

Aatehistoriallisen analyysin ulkopuolella, mutta väitöskirjani kannalta olennaisissa asiayhteyksissä voitaisiin aktiivista haastattelua ja situational analysis -menetelmää arvioni mukaan käyttää erittäin hyvin toimivina menetelminä public journalism- ja kansalaisjournalismihankkeiden valmistelussa. Molemmat menetelmät tuottavat tietoa siitä, miten ihmiset mieltävät ympäröivät olosuhteensa ja miten esimerkiksi ajankohtaiset poliittiset teemat mieltävät ihmisten ajattelussa kokonaistilanteen osana. Sellainen tieto auttaa toimittajia ja tutkijoita ymmärtämään, mitkä poliittiset kysymykset ovat ihmisille ensisijaisia ja millaisiin kokonaisuuksiin he samalla hahmottavat niiden ratkaisun.

1.7 Väitöskirjan viitekehyksenä olevat viestintä-, sivistys- ja ihmiskäsitykset

1.7.1 Chicagon koulukunnan viestintäkäsitys väitöskirjan kehyksenä

Joukkoviestinnän tutkimuksen oppihistoriassa tutkimusalan yhtenä perusjakona pidetään viestinnän ymmärtämistä yhtäältä sanomien siirtämisestä lähettäjältä vastaanottajalle. Toisaalta viestintä ymmärretään ihmisten välisen yhteyksien

luojana ja ylläpitäjänä. Siirtojäsennyksessä viestinnän osapuoliksi nimetään siis lähettäjiä ja vastaanottajia, yhteisyysjäsennyksessä viestintäsuhdetta ylläpitäviä ja luovia osapuolia. Siirtojäsennyksessä vastaanottajien rooli on ottaa vastaan ja reagoida toisaalla suunniteltuihin viestintäsältöihin. Yhteisyysjäsennyksessä ihmiset luovat ja ylläpitävät maailman merkityksellisyyttä vuorovaikutuksen kautta. (Esim. Pietilä 1997, 126–127; Kunelius 2003, 17–21.)

Väitöskirjani edustaa viestinnän yhteisyysjäsennyksen mukaista viestintäkäsitystä. Tässä suhteessa sijoitan tutkimukseni erityisesti Chicagon koulukunnan eli Chicagon yliopistossa 1890-luvulta alkaen kehittyneen monitieteisen tutkimusotteen viestintää ja julkista maailmaa koskevan ajattelun yhteyteen. Chicagon koulukunnan ajattelun kehittymisen olennainen olosuhde on Chicagon suurkaupunki itsessään.

Chicagon yliopisto oli perustettu vuonna 1892 räjähdysmäisesti kasvaneeseen kaupunkiin. Chicagon väkiluku oli satakertaistunut noin viidessäkymmenessä vuodessa siten, että kaupunkioikeudet vuonna 1837 saanut 10 000 asukkaan paikkakunta oli ylittänyt miljoonan asukkaan rajan vuonna 1890. Vuoteen 1910 mennessä väkiluku edelleen kaksinkertaistui kahteen miljoonaan. Elämää leimasivat teollistumisen ja monikulttuurisen suurkaupungistumisen epäkohdat, esimerkiksi vaaralliset työolot, heikot asuinolot ja työikäisten kuolleisuus. Ulkomailta muuttaneen väestön osuus oli Chicagossa jopa yhdysvaltalaisittain poikkeuksellisen korkea. Kaupunginhallinnon korruptoituneisuus oli yleisesti tiedossa ja kaupunginosien eriytyminen oli selkeää. (Burgess 1964, 4–5; Diner 1997, 27; Hunter 1997, 62–65.)

Demokratia elämäntapana on tällaisissa olosuhteissa mahdollisimman etäiseltä vaikuttava ihanne. Tuon ihanteen myöhemmin tunnetuksi tehnyt John Dewey saapui Chicagoon heinäkuussa vuonna 1894 todistaen kaupungissa juuri alkaneen rautatieläisten lakon laajenemista väkivaltaisiksi, kuolonuhreja ja huomattavaa materiaalista tuhoa aiheuttaneiksi levottomuuksiksi, joiden hillitsemiseksi liittovaltion presidentti Grover Cleveland määräsi Chicagon kaduille armeijan joukkoja ja poikkeustilalain (Feffer 1993, 91). Filosofian laitoksen johtajana toimineen Deweyn ja G.H. Meadin työskentelyssä kehittyi Chicagon koulukunnalle leimallinen sosiaalinen pragmatismi (Feffer 1993; Shalin 1997).

Pragmatismi on ihmisen maailmassa toimimista korostava filosofia. Maailmaa katselevien silmien lisäksi pragmatismiin ihmisellä on kädet, joilla tunnustella ja tarttua toimeen (Perry 2003, 11, 91). Pragmatismi korostaa ihmisen toiminnan sijoittuneisuutta ympäristöön ja sosiaaliseen kokonaistilanteeseen sekä käsitteiden ja käsitysten erehtyväisyyttä ja korjautuvuutta. Ihminen, maailma ja ihmisen maailmassa oleminen mielletään uudelleenmuotoutumisen tilassa olevaksi. Shalin (1997) huomauttaa, että tämänkaltainen lähtökohta on kuin räätälöity pragmatismiin kehittymisen historialliseen kontekstiin, jossa muutoksen välttämättömyys suorastaan huusi teollisuuskaupungin kortteleista. Muutoksen oli tapahduttava, ja sen oli tapahduttava ihmisen älyn ja tahdon varassa. (Shalin 1997, 95.)

Suurkaupunkiympäristön sosiaalisten ja poliittisten ongelmien monitieteisestä tarkastelusta tuli Chicagon yliopistossa keskeinen tutkimuskohde. Lähei-

set yhteistyösuhteet vallitsivat esimerkiksi sosiologian, filosofian, kasvatustieteiden, psykologian, politiikan tutkimuksen ja teologian välillä. (Diner 1997, 44–50; Hunter 1997, 64–69.) Chicagon koulukunnassa yhteiskuntaa uudistava ote yhdistyy pyrkimykseen ymmärtää ihmistä ja ihmisen toimintaa.

Chicagon koulukunnalle viestintä on ensisijaisesti ihmisten välinen tila, jossa ovat läsnä mahdollisuudet yhteenkuuluvuuden tunteeseen, tasa-arvon kokemukseen ja kollektiiviseen toimintaan. Kysymys ihmisten kyvystä viestiä toistensa kanssa elämänhistorioiden, kielten ja uskontojen eroista huolimatta näyttäytyi Chicagossa olennaisimpana sosiaalisena kysymyksenä. (Scannell 2007, 10–11.)

Deweyn ja Meadin näkemyksen mukaan ihminen ja yhteiskunta kehittyvät samassa sosiaalisesti jaetussa prosessissa. Yhteiskunnan uudistaminen on siten olennaisesti ihmisten uudistumista. Keskeisin tekijä tässä prosessissa on ihmisten antautuminen toisten kokemuksiin ja näkökulmiin kohti orientoituvaa vuorovaikutukseen. Tähän vuorovaikutukselliseen viestintään Dewey ja Mead kiinnittävät demokratiakäsityksensä ja julkisosa koskevan näkemyksensä. (Shalin 1997, 97–100.) Julkiso (the public) muodostuu, kun ihmisten kesken viriää havainto ongelmasta tai tavoitteesta, jonka ratkaiseminen tai saavuttaminen näyttäytyy erityisintressien edistämistä olennaisemmalta (Joas 1997, 126–128). Kyse ei siis ole vain yksilöiden omista intresseistä, joita he järjestäytyisivät edistämään asettuen samalla kilpailuasemaan toisten julkisoiden kanssa. Chicagon suurkaupunkihistorian näkökulmasta julkiso (the public) viittaa ihmisiin, jotka pikemmin ottavat yhteiskunnassa havaitsemansa toisten ihmisten ongelmat kuin omiksi ongelmikseen ja ryhtyvät työskentelemään niiden ratkaisemiseksi (Shalin 1997, 90–95).

Chicagon koulukunnan merkitys väitöskirjani kokonaisuudelle on mielestäni siinä, että se otti viestintäkäsityksensä kautta etäisyyttä siitä makrorakenteiden ja massayleisöjen yhteiskunnasta, jollaiseksi Yhdysvallat oli kehittymässä. Kun Chicagon koulukuntaa tarkastellaan nykynäkökulmasta eli noin sadan vuoden takaa, voidaan todeta, että koulukunta edusti viestintäkäsityksessään tulevaisuuteen suuntautuvaa toisinajattelua. Joukkoviestinnän yliopistotasoinen tutkimus vakiintui Yhdysvalloissa 1900-luvun alkupuoliskolla tilanteessa, jossa hallitseva käsitys viestinnästä oli siirtojäsenyyden mukainen käsitys yleisöstä ohjailtavissa tai hyödynnettävissä olevana objektina (Pietilä 1997, 39, 159–160; Scannell 2007, 10, 21, 82). Informaation hallinnasta tuli keskeinen vallankäytön ja vaikuttamisen muoto. Koko joukko viestinnän asiantuntija-ammattitehtäviä syntyi tuottamaan eriytynyttä ja täsmällistä informaatiota eri alojen käyttöön. Journalistin ammatti professionaalistui samassa aallossa pr-toiminnan, mainonnan ja mielipidemittausten vakiintumisen kanssa. (Schudson 1998, 202–224.)

1.7.2 Sivistyminen viestinnän yhteisyysjäsenyyden mukaisena käsitteenä

Kirjoittaessani tässä väitöskirjassa sivistyksestä ja sivistymisestä ymmärrän ne viestinnän yhteisyysjäsenyyden mukaisina käsitteinä. Sivistys on ensisijaisesti omakohtaisiin prosesseihin viittaava käsite (Siljander 2000). Siksi on osuvaa puhua sivistyksen yhteydessä sivistymisestä (Niemelä 2011). Sivistyminen viit-

taa prosesseihin, joiden myötä ihmisen käsitykset häntä ympäröivästä, alati muuttuvasta maailmasta ja hänen positiostaan tuossa maailmassa muuttuvat (Bauer 2003, 211–212, 215). Aina ei sivistystä ja sivistymistä kuitenkaan ymmärretä näin. Sivistys saatetaan käsittää myös huomattavasti laimeammassa merkityksessä, jolloin sillä saatetaan viitata esimerkiksi kulttuurisiin merkkiteoksiin ja niitä koskevan ulkokohtaisen tiedon hallintaan.

Sivistyksen käsitteen alkuperäinen, yksilön ja yhteiskunnan uudistumiseen viittaava merkitys (Bauer 2003) on väitöskirjani kannalta keskeinen. Sen mukaan on ihmisen ”sivistäminen” ulkoapäin nimittäin jo lähtökohtaisesti mahdoton ajatus. Esimerkiksi eliitti ei voi ”sivistää” kansaa, vaikka tällainen käsitys usein on esillä kansansivistyksestä puhuttaessa (Niemelä 2011, 95). Sivistymistä ei voi vastaanottaa, kuten lähettäjän määrittelemä sisältö oletetaan vastaanotettavaksi viestinnän yksinkertaisimmissa siirtomalleissa. Sen sijaan sivistyminen edellyttää, että ihminen on osa yhteisyysjäsenyyden mukaisia sosiaalisesti välittyneitä viestintäsuhteita, joissa hän tulee tunnistetuksi ja joissa hänen sivistymisensä muuttunut maailmasuhteensa hyväksytään. (Bauer 2003, 217–218, 221.)

Toimittaja, suomalaisten kansanopistojen kehittäjä ja myöhemmin myös poliitikkona toiminut Niilo Liakka kuvasi tällaista sivistyskäsitystä vuonna 1916 kirjoittaessaan journalistinkin ammattia luonnehtivasta ”tietojen jakelemisestä”:

Mutta ihminen ei ole ainoastaan käsityskyvyllä varustettu olento, hänen olemukseensa kuuluu myöskin tahtominen ja tunteminen. Hänen luontonsa mukaista on, että hän asettuu määrätulle kannalle ympäröivään maailmaan nähden, sitä vaikutusta vastaan, mikä tällä ympäristöllä on hänen sisimpään elämäänsä ja hänen esiintymiseensä, että hän voi itsetajuisesti sanoa myöntymyksensä tahi kieltönsä ja toimia sen mukaan. Siitä näkyy, että sivistyksessä on muutakin kuin ainoastaan paljasta tietojen omistamista. Tietoja jakelemalla annamme sivistysaineiksia, mutta sivistynyt tulee ainoastaan siitä ihmisestä, joka itse kehittää näiden tietojen nojalla omintakeisen katsomuskannan, sulattaa nuo ainekset sisäiseksi elämäksi. Kaikki, mitä oikeastaan voidaan tehdä sivistyksen levittämiseksi, onkin siinä, että kannustamme ihmisiä sivistämään itseänsä, pyrkimään henkiseen kokoomukseen ja toimintaan. Me voimme antaa sivistyksen aineksia, osoittaa teitä, joita kulkien ihminen voi päästä selvyyteen asioista ja itseänsä, mutta kunkin yksilön oma asia on itsenäisessä toiminnassa kulkea tätä tietä.

(Liakka 1991, 83–84)

Liakan sitaatin mukaan sivistymistä voidaan siis tukea aineksia antamalla, mutta sivistyminen toteutuu vasta ihmisen omakohtaisessa toiminnassa.

1.7.3 Situationaalinen käsitys ihmisestä

Väitöskirjani ihmiskäsitystä voi hahmottaa Lauri Rauhalan (2005) holistisen ihmiskäsityksen avulla. Rauhala (2005, 32) nimeää ihmisen olemassaolon perusmuodoiksi tajunnallisuuden, kehollisuuden ja situationaalisuuden. Tajunnallisuus tarkoittaa, että ihminen on olemassa psyykkisesti ja henkisesti. Kehollisuus viittaa ihmisen olemassaoloon orgaanisena tapahtumana. Situationaalisuus tarkoittaa ihmisen olemassaolon todellistumista suhteissa maailmaan.

Lauri Rauhalan (2005, 41) mukaan situationaalisuus tarkoittaa ihmisen ”kietoutuneisuutta todellisuuteen oman elämäntilanteensa kautta ja mukaisesti.” Todellisuus on yhtäältä konkreettista, kuten materiaallinen ja elollinen maailma, toisaalta ideaalista, kuten arvot, aatteet ja kokemukset. Tässä kokonaisuudessa ihmisen situationaalisuus on vain osittain hänen itsensä valittavissa. Kuitenkin situationaalisuus samalla ilmenee kunkin yksilön kohdalla ainutkertaisena. (Rauhala 2005, 32–47.)

Tällä tavalla ymmärretty ihmiskäsitys sopii yhteen edellä kuvaamieni väitöskirjassani omaksumien viestintä- ja sivistyskäsitteiden kanssa. Väitöskirjassani omaksumassa ihmiskäsityksessä korostuvat Lauri Rauhalan (2005) nimeämistä olemassaolon perusmuodoista tajunnallisuus ja situationaalisuus. Käsite ihmisen tajunnallisuudesta on läsnä yhtäältä huomion kohdistamisena ihmiseen ajatuksia ja käsitteitä muodostavana ja merkityksiä luovana olentona, toisaalta aikuiskasvatukselle ja sivistyksen käsitteelle ominaisena ajatuksena koko elämän ajan jatkuvasta kasvusta. Käsite ihmisen situationaalisuudesta esiintyy koko väitöskirjaa kehystävässä ajatuksessa ihmisestä, jonka elämänolosuhteena julkinen maailma on.

2 PUBLIC - JULKINEN JA JULKISO

2.1 Julkisen perusmerkityksiä länsimaisessa ajattelussa

Julkinen on länsimaisen ajattelun peruskäsitteitä (Weintraub 1997). Sen vaikutusvalta ulottuu makrotason ideologisista ja yhteiskuntarakenteellisista kysymyksistä mikrotasolle yksilöjen jokapäiväisiin rutiineihin. Esimerkki julkisen makrotasoilla toteutuvasta merkityksenannosta on julkishallinnon toiminta-alueen rajoja koskeva määrittely, josta käydään monissa yhteiskunnissa jatkuvaa poliittista väittelyä. Julkisen mikrotasolla ilmeneviä merkityksiä edustavat puolestaan esimerkiksi ne päivittäiset valinnat, joita yksilöt tekevät käyttäytyessään eri tavoilla yhtäältä yksityisissä ja toisaalta julkisissa tilanteissa (esim. Arendt 2002, 77-78; Weintraub 1997, 1-7.) Jeff Weintraubin (1997) mukaan julkisen erilaisia merkityksiä voidaan ymmärtää suhteessa yksityisen saamiin merkityksiin.

Weintraub (1997) erittelee julkisen ja yksityisen keskinäisessä suhteessa toteutuvista määrittelyistä seuraavat neljä perusmerkitystä. Ensinnäkin julkinen viittaa valtionhallintoon. Tällöin sen vastapuolena on yksityisen alueelle mielletty markkinatalous. Toiseksi julkinen viittaa poliittiseen yhteisöön ja kansalaisuuteen. Tällöin julkinen erotetaan sekä valtionhallinnosta että markkinoista. Julkinen on kansalaisten poliittisen vapauden ja itsehallinnon aluetta, ja sen esikuvana on antiikin *polis*. Kolmanneksi julkinen viittaa sosiaalisuuden tietynlaisiin, kaupunkielämälle ominaisiin muotoihin. Julkinen viittaa tällöin esimerkiksi toisiinsa nähden heterogeenisten ryhmien luontevaan ja hyväntahtoiseen oleskeluun samassa kaupunkitilassa. Neljänneksi julkinen voi viitata markkinatalouteen ja muihin politiikan ja talouden makrorakenteisiin asetelmassa, jossa sen vastapuolena eli yksityisenä nähdään perhe. (Weintraub 1997, 7.)

Weintraubin erittely havainnollistaa julkisen käsitteeseen liitettyjä erilaisia ja toisiinsa nähden jopa ristiriitaisia merkityksiä. Esimerkiksi yksilönvapautta korostava ja valtion roolin minimoimaan pyrkivä liberalismi varaa julkiselle huomattavasti suppeamman merkityksen kuin toisessa ääripäässä olevat valtiota yksilöt ylittävänä yhteisösubjektina korostavat teoriat (ks. esim. Pulkkinen

1989, 111–133; Cayton 2008, 4–7). Marxilaisessa traditiossa julkisen ja yksityisen erittely ei ole yhtä keskeinen, koska näkökulma on pikemmin kaikkialle, siis sekä julkiseen että yksityiseen, ulottuvien hegemonioiden tarkastelussa (Cayton 2008, 7–10).

Mona Ozouf (1988) ja Mary Kupiec Cayton (2008) avaavat julkisen määrittelyyn hieman toisenlaisen näkökulman havainnollistamalla, että julkinen viittaa yksilöpersoonien välisiin tekijöihin. Julkinen merkitsee asioita, jotka eivät rajaudu vain tiettyyn persoonaan. Monet julkisen käsityshistoriaa tarkastelleet tutkijat antavat julkiselle vastaavia jaetun, yhteisyyden tai kollektiivisuuden merkityksiä. Niinpä esimerkiksi Hannah Arendt (2002, 58) kirjoittaa julkisen merkitsevän maailmaa, joka on ”yhteinen meille kaikille erotukseksi omasta yksityisestä paikastamme maailmassa.” Jeff Weintraub (1997, 7) pitää kollektiivisuutta tai yhteisyyttä julkisen keskeisenä perusmerkityksenä. Vincent Price (1992, 7) luonnehtii samansisältöistä merkitystä sanoen julkisen viittaavan ihmisiä yleisesti koskettaviin asioihin.

Weintraubin (1997, 7) mukaan julkisen toinen, kollektiivisuudelle tai yhteisyydelle rinnakkainen perusmerkitys on näkyvyys tai muunlainen saavutettavuus. Price (1992, 7) nimeää ihmisiä yleisesti koskettavien asioiden rinnalle avoimuuden tai saatavilla olon. Mary Kupiec Cayton (2008) arvioi, että julkiseksi voitaisiin kutsua kaikkia kulttuurisesti jaettuja tekijöitä, jotka mahdollistavat viestinnän. Tällöin tärkeimpiä julkisia resursseja olisivat kieli ja muut kulttuuriset symbolijärjestelmät. Julkinen ei tässä merkityksessään kuitenkaan viittaa kulttuurisesti määriteltävissä olevaan yhteisön jäsenyyteen. Olennainen julkista luonnehtiva tekijä on sen sijaan pyrkiminen suljetuista tai erityisdiskursseista yleisesti ymmärrettyä kohti. Diskurssi on julkinen, jos se on avattu sivullisille tavoin, jotka mahdollistavat ventovieraidenkin mukaan liittymisen. (Cayton 2008.)

Julkinen käsitteeseen sisältyy kuitenkin poliittisesti vaikutusvaltaisissa asiayhteyksissä jännite, joka mutkistaa mahdollisuuksia mieltää julkinen alati avautuvaksi ja yksilöjen ja yhteisöjen rajoja avartavaksi ihanteeksi. Mona Ozouf (1988) havainnollistaa, miten julkisen mielipiteen käsitteeseen sisällytettiin valitusajan Euroopassa keskenään ristiriitaiset yksilönvapauden ja yhteisöllisyyden ihannoimisen elementit. Julkisesta mielipiteestä tuli poliittinen mahtikäsite tilanteessa, jossa itsevaltiuden aika päättyi ja yksilöiden vapauden aika alkoi. Uuteen julkisen mielipiteen käsitteeseen jäi kuitenkin vahva ihanne yksilöiden yhteisönä saavuttamasta yhtenäisyydestä. Jos kollektiivia oli aiemmin koonnut itsevaltiaan persoona, siirtyi kokoava tehtävä nyt julkisen mielipiteen käsitteelle. Ozouf arvioi, että esimerkiksi käsitys julkisen mielipiteen kyvystä punnita oikein sekä ajatus julkisesta mielipiteestä tuomarina juurtuvat tilanteesta, jossa lakkautetun itsevaltiuden ominaisuuksia siirtyi uuteen poliittiseen käsitteeseen. (Ozouf 1988, 12–16.)

Yksilön ja yhteisön ristiriita voitiin kuitenkin hyväksyä, kun julkisen käsitteeseen yhdistettiin ihanne rationaalisuudesta. Rationaalisen keskustelun tarkoitus oli tavoitella yhteistä etua avoimen prosessin kautta. Tällaisen ihanteen edessä yksilön uskottiin vapaaehtoisesti luopuvan itsekeskeisistä näkökulmista

ja ennakkoluuloista. (Price 1992, 10–11.) Vincent Price (1992) kokoaa yksilön ja kollektiivin jännitteeseen liittyvää aiheenkäsittelyä todeten, että julkinen (public) ja julkiso (the public) voidaan ymmärtää reduktionistisesti tai holistisesti. Reduktionistisesti ymmärrettynä julkinen ja julkiso pelkistyvät yksittäistekijöiden ja yksilöiden summaksi. Holistisesti ymmärrettynä julkinen ja julkiso viittaavat yksilöt ja yksittäistekijät ylittävän kollektiivin tai kollektiivisuuden muodostumiseen esimerkiksi keskusteluprosessissa, jossa yksilöt työstävät jotakin välillä olevaa tekijää. (Price 1992.) Monet joukkoviestinnän tutkijat, jotka tekevät eron yleisen ja julkisen mielipiteen välille, viittaavat ymmärtääkseni juuri Pricen tarkoittamaan eroon. Esimerkiksi public journalismin kannalta keskeinen teos, Daniel Yankelovichin *Coming to Public Judgment* (1991) on kokonaisuudessaan argumentti reduktionistista julkisen käsitettä vastaan ja holistisen julkisen käsitteen puolesta.

2.1.1 Julkisen merkitysten koontia

Kokoan seuraavaksi edellä toteutunutta aiheenkäsittelyä tavoilla, joka arvioni mukaan auttaa tunnistamaan niitä erilaisia merkityksiä, joita julkisen käsite saa väitöskirjani tutkimuskohteissa.

Julkisen saamia merkityksiä luonnehtii länsimaissa yhtäältä julkisen ero yksityiseen tai vain yhtä yksilöä koskevaan, toisaalta pohdinta yksilön asemasta ja osallisuudesta yhteisössä. Sisällöllisesti julkinen on länsimaissa ensinnäkin vaikutusvaltainen filosofinen ja poliittinen idea kansalaisten julkisuuden kautta toteuttamasta itsehallinnosta ja poliittisesta vapaudesta maailmassa, joka kuitenkin samalla on kaikkien yhteinen. Molemmat tämän mieltämistävän vakiintumisen kannalta olennaiset aikakaudet, antiikki ja valistus, asettivat vapaiden kansalaisten elämän ihmiselämän tavoiteltavimmaksi muodoksi. Tämän mieltämistävän sisällä on julkisesti toimivien ja keskustelevien kansalaisten ihanneella itseisarvoa riippumatta siitä, missä määrin tuo ihanne toteutuu.

Toiseksi julkinen viittaa vakiintuneisiin ja väestöä yleisesti koskeviin yhteiskunnan toimintojen järjestelyihin. Julkisen tärkeitä merkityksiä ovat tällöin erityisesti valtio ja poliittinen päätöksenteko, mutta myös valtioon nähden ulkopuoliset, yhteiskunnan toimivuuden kannalta olennaiset rakenteet ja järjestelyt. Tässä mieltämistavassa julkinen näyttäytyy konkreettisempänä kuin edellä erittelemäni poliittisfilosofinen ideaali. Julkisen olemusta ja tilaa voidaan määrittellä ja mitata erilaisia kriteerejä käyttäen. Myös kansalaisten kokoontuminen osaksi julkista tai välinpitämättömyys julkista kohtaan saa konkreettisia ilmauksia esimerkiksi vaaleissa ja erilaisten valtiollisten velvollisuuksien täyttäjinä ja palvelujen käyttäjinä, kuten veronmaksajina ja valtion järjestämien palvelujen asiakkaina. Julkisen toimialueen ja julkisen alueen toimijoiden keskinäisen suhteen määrittäminen on tämän mieltämistävän kohdalla olennainen kysymys, johon poliittiset ideologiat antavat toisiinsa nähden hyvin erilaisia vastauksia.

Kolmanneksi julkinen viittaa merkitysten jakamisen mahdollistaviin käytäntöihin, ennen kaikkea kieleen ja muihin laajasti tunnettuihin symbolijärjestelmiin. Tässä mieltämistavassa julkinen ei viittaa rajattuun yhteisöön tai organisaatioon, vaan yhteisen tulkinnan tai ymmärryksen mahdollisuuteen mitä

moninaisimpien kulttuuristen käytäntöjen kautta. Esimerkiksi lukutaidon systemaattinen opettaminen koko väestölle on tästä näkökulmasta vertaansa vailla oleva julkista edistävä teko. Julkinen viittaa tämän mieltämistavan sisällä pyrkimykseen edistää kulttuurista mukaan liittymistä ja osallisuutta. Toisin kuin kahdessa aiemmassa mieltämistavassa, ei julkista määritellä lähtökohtaisesti poliittisesti tai suhteessa valtiolliseen organisaatioon. Sitä ei myöskään yhdistetä mihinkään ennalta määriteltyyn toiminnallisuuden muotoon tai elämänmuotoon. Siksi tämä mieltämistapa tavoittelee tasa-arvoa ja osallisuutta kenties jopa radikaalimmin kuin poliittisfilosofinen julkinen ja valtioon kiinnittyvä julkinen, joiden yhteydessä esimerkiksi kansalaisuus on monin tavoin säädeltyä.

Havainnollistaakseni väitöskirjani kokonaisuuden kannalta tärkeää asiaa tarkastelen julkisen merkityksiä vielä uudelleen toisenlaisessa, väitöskirjani neljännessä artikkelissa käyttämässäni järjestyksessä. Julkisen ensimmäiseksi merkitykseksi voidaan nimetä kieli ja muut merkitysten viestinnän mahdollistavat kulttuuriset tekijät (Cayton 2008, 1, 22-23). Julkisen toiseksi merkitykseksi voidaan nimetä sellainen kaupunkikulttuuria luonnehtiva sosiaalisen toimimisen tapa, joka suosii avoimuutta ja mukaan liittymistä sulkeutuneisuuden sijaan (Cayton 2008, 20-25; Weintraub 1997, 16-27). Julkisen kolmanneksi merkitykseksi voidaan nimetä vapaan poliittisen julkisen keskustelun mahdollistava julkisuus (Arendt 2002, 32-44; Habermas 2004, 38-79, 143-161). Julkisen neljänneksi merkitykseksi voidaan nimetä valtio ja julkishallinto (Weintraub 1997, 8-9, 27-34) järjestäytyneen julkison ilmentyminä. (Artikkeli 4.)

Tällä tavalla järjestettynä julkisen peruserkitykset muodostavat jatkumon, joka muistuttaa selkeästi Johdannossa aiemmin esillä ollutta Habermasin (2004, 62-95, 99-126, 143-161) kuvausta julkisuuden kehittymisen erilaisista vaiheista. Siinä on lisäksi samat elementit kuin Deweyn (2006, 49-69, 163-231) julkista toimintaa ja julkison muodostumista koskevassa aiheenkäsittelyssä (Artikkeli 2). Kun julkisen merkitykset kuvitellaan jatkumoksi, on samalla mahdollista todeta, että journalismin tutkimuksessa läheiseksi koetut tutkimusaiheet sijoittuvat tyypillisemmin jatkumon loppu- kuin alkupäähän. Esimerkiksi poliittinen julkisuus, kansalaisuus, julkinen keskustelu ja valtiollinen toiminta ovat journalismin tutkimuksessa arvostettuja tutkimuskohteita. Sen sijaan esimerkiksi ihmisen kielellisen kehityksen, keskinäisviestinnän muotojen, kulttuurissa tapahtuvan sosiaalistumisen, oppimisen ja sivistymisen ja taiteen tai kaupunkikulttuurin erilaisten muotojen tutkimusta ei mielletä journalismin tutkimuksen ydinkysymyksiksi.

Tässä suhteessa on suomalainen mediakasvatus (esim. Suoranta & Yli-Kotola 2000, 10-28; Kotilainen & Rantala 2008; Hankala 2011) edustanut väitöskirjassani käsittelemieni kansansivistyksen ja vapaan sivistystyön ohella kokonaisvaltaisempaa näkemystä. Korostaessaan kasvatustieteellisiä näkökulmia ja suunnatessaan huomiota lapsuudessa ja nuoruudessa tapahtuvaan kasvuun, oppimiseen, kasvatukseen ja sivistymiseen sisältyy mediakasvatukseen jo lähtökohtainen ymmärrys esimerkiksi siitä, että julkista poliittista toimintaa edeltävät muunlaisia valmiuksia kehittävät prosessit.

2.2 Julkisen korostuminen 1990-luvulla

Kaikkia väitöskirjani artikkeleissa käsittelemiäni julkisen käsitteestä juurtuvia käsitteitä eli public journalismia, kansalaisjournalismia, julkisoa, julkista keskustelua ja julkista pedagogiikkaa yhdistää se, että 1990-luku on niiden esiin nousemisen tai korostumisen ja kehittymisen kannalta keskeinen vuosikymmen. Mainitsemistani käsitteistä vanhimmat ja vakiintuneimmat eli julkinen ja julkinen keskustelu, kokivat 1990-luvulla journalismin tutkimuksessa uuden tulemisen samaan aikaan, kun niiden merkitys korostui myös muilla tutkimus- ja tieteenaloilla. Esimerkiksi politiikan tutkimuksessa kehittyvät deliberatiivisen demokratian ideat johtivat julkisen keskustelun käsitteen kohdalla eräänlaiseen kerrannaisilmiöön, jonka myötä julkisen keskustelun painoarvo poliittisena käytäntönä nousi esiin journalismin tutkimusta huomattavasti laajemmalla kentällä (ks. esim. Fishkin & Laslett 2003; Held 2006, 231–255; Gastil 2008). Kasvatustieteissä jo pitkään tunnetun mutta harvoin käytetyn julkisen pedagogiikan (public pedagogy) käsitteen käyttö alkoi yleistyä englanninkielisessä kasvatustieteessä juuri 1990-luvulla (Sandlin, O'Malley & Burdick 2011, 341). Journalismin tutkimuksen puolella 1990-luku on keskeisin kehityskausi public journalismille. Suomalaiset käsitteet kansalaisjournalismi ja julkiso olivat nimenomaan 1990-luvun saavutuksia.

Tutkijat jakavat käsityksen, jonka mukaan public journalismina sittemmin tunnettuja ideoita ja liikehdintää ilmeni yhdysvaltalaisjournalismissa 1980-luvulla (esim. Haas 2007, 18).⁴ Public journalismina tunnettujen hankkeiden kaltaisia projekteja oli tosin toteutettu yhdysvaltalaisissa mediayrityksissä jo aiemmin (Yankelovich 1991, 250–253). 1980-luvun jälkipuolisko on ehkä pikemmin hetki, jolloin public journalismille tunnusomaiset kysymyksenasettelut alkavat nousta toimittajakunnan sisällä, ja niille siten syntyy tilausta.

Systemaattisempaa hahmoa liikehdintä sai 1990-luvun vaihteesta alkaen. Termi public journalism vakiintui vuoteen 1993 mennessä (Rosen 1999b, 21). Vuosina 1993–1997 eräät yhdysvaltalaiset säätiöt edistivät public journalismin käsitteellistä kehittämistä ja sen tunnettavuutta journalistien keskuudessa erillisellä *Public Life and the Press* -nimisellä hankkeella, jota Jay Rosen johti (esim. Rosen 1993b; 1994b, 370; 1999b, 5).

⁴ Minulle keskeisimpiä yhdysvaltalaisen public journalismin 1990-luvun kehitystä koskevia erittelyjä ovat olleet seuraavat tekstit: Coleman 1997; Glasser (toim.) 1999; Sirianni & Friedland 2001; Haas 2007 ja erityisesti Perry 2003. Rosenin public journalismista kirjoittamia tieteellisiä avaintekstejä ovat Rosen 1991 ja 1994b. Merritt & Rosen 1994 on journalisteille suunnattu teksti public journalismin keskeisistä kysymyksistä. Rosen 1999b on synteesi public journalismin kehittymisestä 1990-luvulla Jay Rosenin omin sanoin. Journalismin tutkimuksessa usein käytetty lähde yhdysvaltalaisen public journalismin varhaisista käytännöistä on Charity 1995. Merritt 1995 on public journalismille omistautuneen journalistin kertomus syistä ja perusteluista, jotka tekivät hänestä reformin näkyvän kannattajan ja kehittäjän. Public journalism -liikkeen ulkopuolelta ovat public journalismia koskevaa ymmärrystäni ohjanneet esimerkiksi Yankelovich 1991, Gastil & Keith 2005 ja Honneth 2007, 218–239. Nimeän jäljempänä sekä väitöskirjan toisessa artikkelissa lisäksi suuren määrän public journalismia käsitelleitä suomalaistekstejä.

Public journalism on Laura Ahvan (2010, 46–54) määritelmän mukaan ammattijournalismin muoto, joka pyrkii vahvistamaan kansalaisten osallistumista, keskinäisiä yhteyksiä, julkista harkintaa ja yhteiskunnan moninaisuutta. Public journalism mieltää journalismin yleisöt kansalaisiksi ja julkisuuden toimijoiksi huomioiden heidät journalistisen prosessin kaikissa vaiheissa. Reformin kannattajat oikeuttavat journalismia koskevat argumenttinsa ja niihin kiinnittyvät käytännöt demokratian käsitteeseen vedoten. (Ahva 2010, 46–54.)

Esitän tässä väitöskirjassa itse luonnehdinnan, jonka mukaan public journalism on 1990-luvun alkupuoliskon aikana kirjoitetuissa Jay Rosenin ja Davis Merrittin teksteissä intellektuaalinen ja metodinen kokeilu, joka tähtää julkison (the public) muodostamiseen kaksivaiheisen mallin kautta. Varhaisen ohjelmansa kautta public journalism asettuu johdonmukaiseen linjaan yhdysvaltalaisen pragmatistisen aikuiskasvatuksen perinteen kanssa. (Artikkeli 1.) Tutkimassani reformia pohjustaneissa ja muovanneissa teksteissä esiintyy käsitys ihmisen tehtävästä osallistua aikansa julkiseen keskusteluun sekä käsitys kulttuurista, johon juurtuneena ihminen suuntautuu yhteiseen eli julkiseen elämään omasta tahdostaan. Näin public journalismin varhaisessa ajattelussa on pelkkää poliittiseen julkisuuteen ja poliittiseen järjestelmään kiinnittyvää kansalaista laaja-alaisempi käsitys julkisesta toimijasta, joka pohtii asemaansa ja työstää tehtäväänsä ihmisyyhteisöissä. (Artikkeli 2.)

Public journalismissa ilmenevä ajatus yhteiskunnallisesta kriisistä, sen ratkaisemiseksi vaadittavista keinoista ja joukkoviestinnän demokratiaa edistävästä tehtävästä ei sinänsä ole ainutlaatuinen. Esimerkiksi Hannu Niemisen (1997, 86, 97–98) analysoimassa Raymond Williamsin käsityksessä on keskeisesti samaa, tosin Williamsin ohjelma on kattavampi ja radikaalimpi ulottuessaan esimerkiksi tiedotusvälineiden omistussuhteiden uudelleenjärjestämiseen. Public journalismin erityispiirteenä on kuitenkin mainittava, että toisin kuin monet muut demokratian edistämistä julkisten käytäntöjen kehittämisen kautta tavoittelevat ideaalit, tämä reformi onnistui kiinnittämään myös toimittajien huomiota. Public journalism sysäsi liikkeelle journalismia koskevien käsitysten pohdintaa ja uusien toimintatapojen kehittämistä paitsi Yhdysvalloissa (esim. Rosen 1999b) myös eri puolilla muuta maailmaa (esim. Haas 2007, 117–135).

Väitöskirjani kokonaisuuden kannalta on mainitsemisen arvoista, että ajatus julkisen elämän köyhtymisestä tai katoamisesta ja demokraattisen julkisuuden rakentamisesta käytännön teoin esiintyy 1980-luvulla myös yhdysvaltalaisessa kasvatustieteessä, tarkemmin sanottuna myöhemmin kriittisenä pedagogiikkana tunnetuksi tulleessa yhdysvaltalaisessa liikkeessä (Giroux 1983, 234–242). Henry A. Giroux esittää 1980-luvulla opettajan roolin laajentamista tavalla, jossa on samoja elementtejä public journalismin varhaisessa kehitysvaiheessa ilmenevän toimittajan roolin laajentamisen kanssa (Giroux 1983, 237–242; 1988, 199–202).

Kriittinen pedagogiikka korostaa poliittisesti tiedostavan subjektin kasvatamista (Siljander 2002, 169). Arvioin yhdysvaltalaisen kriittisen pedagogiikan kehittäjien käyneen 1980- ja 1990-luvulla samaa yhdysvaltalaisista aikalaiskeskustelua, johon myös public journalismin kehittäjät omalta osaltaan liittyivät.

Siksi yhdysvaltalaisen kriittisen pedagogiikan ja yhdysvaltalaisen public journalismin systemaattinen vertailu voisi olla perusteltua, samoin kuin public journalismiin Yhdysvalloissa kohdistetun akateemisen kritiikin (esim. Haas & Steiner 2001) arvioiminen kriittisen pedagogiikan kontekstissa. Yhdysvaltalaisen kriittisen pedagogiikan merkitys avautuu minulle kuitenkin ennen kaikkea yhdysvaltalaisen kasvatustieteen sisäisenä kritiikkinä tarkasteltuna (ks. Giroux 1983; 1988; Giroux & McLaren 2001; Aittola & Suoranta 2001; Siljander 2002, 144–172). Intellektuelli aikalaiskritiikki on kriittisen pedagogiikan toinen tärkeä merkitys Yhdysvalloissa. En yhdistä tutkimiani public journalismin tekstejä kriittiseen pedagogiikkaan, jonka tunnuspiirteisiin on Yhdysvalloissa kuulunut eksplisiittinen kannanottaminen harjoitettuun politiikkaan, talouspolitiikan voimakassanainen arvostelu ja järjestelmällinen sorron ja vallankäytön muotojen näkyväksi tekeminen. Julkisen elämän ja demokraattisen julkisuustilan edistäminen kumpuaa yhdysvaltalaisessa kriittisessä pedagogiikassa siten tutkiמיני public journalismia linjanneihin teksteihin nähden eri tavoin määrittävästä motiivista ja tavoitteenasettelusta (ks. Artikkelit 1 & Artikkelit 2).

Kulloisessakin kontekstissa ohjelmallisesti poliittisena tai julistuksellisena näyttäytyvän ajattelun tarkoituksellinen liittäminen ammattijournalistien työnkuvan määrittelyyn tai kansalaisiin kohdistettaviin viestinnällisiin ihanteisiin olisi arvioni mukaan varsin ongelmallista. Niin ei tarkastelemisani teksteissä tai suomalaisen journalismin tutkimuksen käsitteellistyksissä arvioni mukaan käynyt. Sen sijaan public pedagogy -käsite saa juuri kriittisen pedagogiikan sisällä ajoittain poliittisessa keskustelussa käytettävän käsitteen piirteitä (ks. Sandlin, Schultz & Burdick (toim.) 2009, 483–572). En pidä julkisen käsitteen ohjelmallista tai tunnustuksellista politisoimista suositeltavana myöskään public pedagogy -käsitteen kohdalla. Motiivini osallistua public pedagogy - eli julkinen pedagogiikka -käsitettä koskevaan keskusteluun nousee kiinnostuksestani kehittää julkisen pedagogiikan käsitettä analyttisenä käsitteenä (Artikkeli 4).

Julkisen elämän ja julkisuuden käsitteen ympärillä käytävä yhdysvaltalaiskeskustelu herätti nopeasti kiinnostusta suomalaisessa journalismin tutkimuksessa. Etenkin Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen tutkijoiden valppaus ja aktiivisuus myötävaikuttivat julkisen käsitteen merkitysten ajankoh-taistumiseen kolmesta väitöskirjani kannalta olennaisesta näkökulmasta. Ensinnäkin public journalism -reformia ryhdyttiin tarkastelemaan ja soveltamaan Suomessa. Reformi vakiinnutti nopeasti asemansa journalismin tutkimuksen suuntauksena nimellä kansalaisjournalismi. Ensimmäiset public journalismia esittelevät tekstit julkaistiin suomeksi tiettävästi vuonna 1995 (Luostarinen 1995; Heikkilä & Kunelius 1995; Laurila 1995; Sandberg 1995), minkä jälkeen suomalaistutkijoiden journalismireformiin kohdistama mielenkiinto näkyy runsaana tuotteliaisuutena vuosikymmenen vaihdetta kohti (esim. Kunelius & Heikkilä 1996; Heikkilä & Kunelius 1997; 2000; Kunelius 1999; Kunelius (toim.) 2000a; Kunelius & Ridell (toim.) 2000; Heikkilä 1999; 2001). Tiedotustutkimus-lehti (20: 4) julkaisi kansalaisjournalismista teemanumeron vuonna 1997.

Toinen tärkeä tutkimuslinja avautui, kun tutkijat totesivat, ettei suomen kielessä tuntunut olevan sanaa sen kansalaisten julkisuuteen suuntautuvan

toiminnallisuuden ja ryhmänmuodostuksen kuvaamiselle, johon public journalism viittasi. Veikko Pietilä ja Seija Ridell (1998) esittivät tällöin, että public-käsitettä ryhdyttäisiin kutsumaan suomeksi julkisoksi. Julkiso-käsitteen avulla Pietilä ja Ridell halusivat korostaa ihmisten julkista aloitteellisuutta ja tiedotusvälineistä ja muista julkisuuden instituutioista riippumatonta toimijuutta (Pietilä & Ridell 1998; Ridell 1999). Pietilä ja Ridell jatkoivat käsitteensä kehittelyä useissa teksteissä (esim. Pietilä 1999; 2001a; 2006; Ridell 2006). He rakensivat uudissanalleen käsitehistoriaa, sijoittivat sitä joukkoviestinnän tutkimuksen kansainväliseen kenttään ja sovelsivat sitä empiirisissä analyyseissä. Tiedotus-tutkimus-lehti (22: 3) julkaisi julkiso-teemanumeron vuonna 1999.

Kolmas väitöskirjani kannalta olennainen tekijä on, että julkisen keskustelun asema käsitteellisen ja empiirisen tutkimuksen kohteena vahvistui suomalaisessa journalismin tutkimuksessa 1990-luvulta alkaen. Julkinen keskustelu ja journalismin hahmottaminen keskusteluna on näkyvä teema public journalismia ja kansalaisjournalismia koskevassa 1990-luvun aiheenkäsittelyssä (ks. Välvirronen 1997; Kunelius 1999; Heikkilä & Kunelius 2000). Uusia avauksia olivat esimerkiksi Esa Reunanen (2003) kehittämä tutkimusote, jossa julkista keskustelua tutkitaan journalismiaineistoista narratologiaa hyödyntävän keskustelun kerronnallisten piirteiden analyysin kautta, sekä Veikko Pietilän (2001b; 2002b) kehittämä puheenvuorojen vieruspareihin perustuva erittelevä tarkastelu. Tutkijat kehittävät tapoja, joilla journalismivälitteisen julkisen keskustelun viestinnällistä luonnetta voitaisiin tutkia (esim. Renvall & Reunanen 1999; Reunanen 2003; Pietilä 2001b; 2002b) ja jolla julkista keskustelua voitaisiin määritellä käsitteenä (esim. Pietilä 2001a; 2002a). Tutkimuksissa kiinnitettiin huomiota siihen, että mediavälitteistä keskustelua ei voi ainakaan sanomalehtien kohdalla suoraan rinnastaa ihmisten kasvokkain käymiin keskusteluihin.

Suomalaistutkijat siis tarttuivat vuorovaikutus-sanaan ja kehittivät erilaisia näkökulmia mediavälitteisen vuorovaikutuksen tutkimiseksi. Miten julkinen keskustelu voitaisiin määritellä ja hahmottaa vuorovaikutuksena viestintäteoreettisesta näkökulmasta, on kuitenkin vailla laaja-alaisempaa huomiota. Vuorovaikutusviestintä on suomalaisissa yliopistoissa oma oppiaineensa ja tunnetaan esimerkiksi puheviestinnän nimellä. Suomalaiseen journalismin tutkimukseen ei kuitenkaan ole vakiintunut vuorovaikutusviestinnän metodologiaan perustuvaa julkisen keskustelun tutkimusta.

2.3 Suomennosten pulmakohtia

Käsitteellisestä näkökulmasta on hieman hankalaa, että julkisen käsitteen yhteydessä tehtyjä 1990-luvun avauksia ei suomalaisessa journalismin tutkimuksessa nimetty toisiinsa nähden johdonmukaisella tavalla. Toisin kuin esikuvan sa public journalism, ei kansalaisjournalismi-sana sisällä suoraa viittausta julkisen käsitteeseen. Julkiso-sanasta yhteys sen sijaan on hahmotettavissa. Kansalaisjournalismi ja julkiso jäävät käsitteinä vaille vihjettä toisistaan. Kansalaisjournalismi olisi pikemmin yhdistettävissä public journalismin rinnakkaiseen

englanninkieliseen nimitykseen *civic journalism*. Tällainen selitys ei kuitenkaan tuntuisi loogiselta, sillä suomalaistutkijoiden keskuudessa vakiintui jo varhain käytäntö, jonka mukaan englanninkielisissä teksteissä käytetään public journalism -termiä ja suomenkielisissä teksteissä kansalaisjournalismi-termiä.

Public journalismin suomentamisen käytännöissä on 1990-luvun teksteissä kuitenkin näkyvissä muutamia epäröintiä vihjaavia asiayhteyksiä. Heikki Luostarinen (1995) käytti kansalaisjournalismi-termiä tietävästi ensimmäisessä public journalismia suomeksi käsittelevässä tekstissä. Samana vuonna 1995 Tiedotustutkimus-lehdessä julkaistussa Jay Rosenin haastattelussa (Heikkilä & Kunelius 1995) public journalism -nimitystä käytetään suomenkielisessä tekstissä ilman suomennosta. Myös ensimmäinen suomenkielinen tutkimusraportti yhdysvaltalaisesta public journalismista (Kunelius & Heikkilä 1996) pitäytyy englanninkielisessä nimessä raportin nimeä myöten. Tiedotustutkimus-lehti käytti kansalaisjournalismi-termiä teemanumeronsa nimenä vuonna 1997. Numeroon kirjoittaneet Heikkilä ja Kunelius (1997) kuitenkin nimesivät public journalismia eli suomalaisittain kansalaisjournalismia käsittelevän artikkelinsa otsikolla *Julkisen journalismin äärellä*. 1990-luvun loppupuolen ja 2000-luvun alun teksteissä törmää lisäksi ajoittain käytäntöön, jossa kansalaisjournalismi-termiä on täydennetty lisämääreellä *ns.* Näissä yhteyksissä tutkijat siis kirjoittavat *ns. kansalaisjournalismista, niin sanotusta kansalaisjournalismista* (ks. esim. Renvall & Reunanen 1999, 76; Puranen 2000).

Kansalaisjournalismin uudelleennimeäminen olisi saattanut ajankohtaistua 2000-luvulla, jolloin yhdysvaltalaisen esikuvan imussa kehitetyn ammattijournalismin reformin rinnalle muodostui toisenlainen ilmiö, verkkoviestinnän kehittymisen mahdollistama kansalaisten journalismityyppinen sisällöntuotanto. Näiden kahden ilmiön erittelemiseksi voidaan esimerkiksi englanniksi käyttää toisistaan selkeästi eroavia termejä public journalism ja *citizen journalism* tai *citizen media*. Suomeksi molempiin saatetaan kuitenkin etenkin journalismin tutkimuksen ulkopuolella viitata kansalaisjournalismi-sanalla. Ammattijournalismin tutkimuksen sisällä ilmiöt on kuitenkin nähty erillisinä. Kansalaisjournalismi-sanana käytötapojen moninaistumisen seuraus Suomessa on yhtäältä epäselvyys siitä, mistä kansalaisjournalismi-sanaa käytettäessä milloinkin on kyse. Toiseksi internetiä edeltävänä aikana syntyneen 1990-luvun public journalismin ominaislaatu hämärtyy ja sekoittuu niissä aiheenkäsittelyissä, joissa ammattijournalismin reformin tunnusomaisia piirteitä ei eritellä.

Public journalismin suomentaminen kansalaisjournalismiksi ja kansalaisjournalismi-nimen vakiintuminen on merkinnyt sitä, että publicin, siis julkisen ja julkison, moniin samanaikaisiin merkityksiin ei ole jouduttu ottamaan kansalaisjournalismin tunnetuksi tekemisen yhteydessä selvää kantaa. Väitöskirjaani lukiessa voi arvioida, avautuvatko 1990-luvun public journalism ja kansalaisjournalismi uusin tavoin vai ilmaantuuko niiden ympärille uusia määrittelyongelmia, jos public journalismin suomennokseksi sijoittaa kansalaisjournalismin sanan paikalle esimerkiksi ilmaisun *julkista edistävä journalismi* (ks. esim. Heikkilä & Kunelius 1997), *julkisojen muodostumista tukeva journalismi* (ks. esim. Heikkilä 2001; Kotilainen 2004) tai *julkiseen elämään harjaannuttava journalismi*.

2.4 Suomalainen julkiso-käsite

Julkiso on väitöskirjani kannalta mielenkiintoinen käsite siksi, että sen yhteydessä on tutkijan otettava julkisen maailman toimijaan kantaa kirjaimellisesti ja konkreettisesti. Julkiso on tietynlainen tapa käsitteellistää julkisessa maailmassa ilmenevää toiminnallisuutta. Käsitteen käyttöönottamisen taustalla on havainto siitä, että suomen kielen yleisö-sana ei tavoittanut sitä kansalaisten julkisuuteen suuntautuvaa toimeliaisuutta ja keskustelua, jota englannin kielessä voitiin kuvata public-yleisön avulla. Yleisö-sanan todettiin ongelmalliseksi heti, kun public journalismin ideaa ja tavoitteita ryhdyttiin Suomessa vakavasti tarkastelemaan. Kysymystä sivutaan jo vuonna 1995 julkaistussa Jay Rosenin haastattelussa (Heikkilä & Kunelius 1995), joka on ensimmäisiä public journalismista suomeksi kirjoitettuja tekstejä. Haastattelussa Rosen pitää ongelmallisena, että suomen kieli ei erottele yleisöä audience- ja public-merkityksissä. Rosen esittää public-sanan vastineen luomista suomen kieleen (Heikkilä & Kunelius 1995, 92).

Käsittelemän suomalaisen julkiso-käsitteen kehittämistä seuraavaksi kolmesta näkökulmasta. Ne ovat julkison käsitteellinen määrittely suhteessa yleisöön, käsitys julkisosta diskursiivisena ja analyttisenä konstruktiona sekä suomalaiselle julkiso-käsitteelle rakennettu käsitehistoria.

2.4.1 Julkiso erona yleisöön

Pietilän ja Ridellin tekemän yleisö-julkiso -erittelyn taustalla on ajatus, jonka mukaan ihminen asettuu yleisössä ja julkisossa toisiinsa nähden erilaisiin julkisuussuhteisiin. Julkisuussuhteet määrittyvät osittain jo joukkoviestinnän tuotannon rakenteissa ja niitä mahdollistavissa ideologioissa (Ridell 2006). Yleisö seuraa toisten tekemää esitystä ja omaksuu mahdollisessa aktiivisuudessaankin osallistumisensa ulkoa määritellyt ehdot (Ridell 1999, 30–32; 2006, 241–243; Pietilä 2006, 43). Julkiso sen sijaan irtautuu objektina ja kohderyhmänä olemisesta. Siinä missä yleisö määrittyy suhteessa joukkoviestintään, määrittyy julkiso suhteessa siihen kysymykseen, joka on kutsunut julkison esiin (Pietilä 1999, 9).

Tutkijat halusivat julkison käsitteen kautta mahdollistaa tämän eron tekemisen suomen kielessä.⁵ Pietilä ja Ridell havaitsivat, että myös kansainvälisestä tutkimuksesta oli löydettävissä vastaava motivaatio käsitteelliselle terästytykselle. Ero yllä kuvatuista kahdenlaisen ”yleisön” välillä näytti nimittäin hämärtyneen esimerkiksi monilta sellaisilta yleisötutkijoilta, joiden työskentelykieli mahdollisti erittelyn tekemisen. Esimerkiksi monet englanniksi kirjoittavat tutkijat näyttivät käyttävän termejä audience ja public toistensa synonyymeinä. (Ridell 1999, 28–33; Pietilä 2010; 2006; ks. myös 2001a, 15–16.) Tutkijat, jotka tekivät näin, olivat kuin huomaamattaan riisuneet ”yleisöltä” publicin eli julkison ominaisuudet ja poliittisen toimijan kyvyt. Pietilän ja Ridellin julkiso

⁵ Kunelius (2004, 98) mieltää julkison käsitteen keinona havainnollistaa julkisuuden toiminnallista ja vuorovaikutteista luonnetta. Hän siis sijoittaa julkiso-käsitteen osaksi julkisuus-käsitteen määrittelyä.

kannattaa käsittääkseni ymmärtää tätä taustaa vasten. Kun Pietilä ja Ridell esittelevät suomen kieleen julkiso-käsitteen, he tekevät sen korostaen julkison poliittista potentiaalia.

Tämä seikka tekee julkisosta olennaisen käsitteen public journalismin, kansalaisjournalismin, julkisen keskustelun ja julkisen pedagogiikan tutkimuksessa. Public journalism on journalismia, jossa toimittajien yleisökäsitys muuttuu audience-merkityksestä public-merkitykseen ja jossa journalismi ryhtyy tukemaan public-yleisöjen eli julkisojen viriämistä. Väitöskirjani aiheenkäsittelyjen näkökulmasta voisi samassa yhteydessä sanoa ihmiskeskeisestä näkökulmasta ja toista sanastoa käyttäen, että julkisuussuhteen muuttumista ja siirtymistä yleisöstä julkisoon tapahtuu sivistymisessä.

Julkison selvä erottaminen yleisöstä merkitsee, että Pietilän ja Ridellin julkiso-käsite on kansainvälisen tutkimuksen ja useiden muiden kielten näkökulmasta varsin yksityiskohtaisesti määritelty. Tätä he korostivat jo omissa aiheenkäsittelyissään (Pietilä 1999; 2006; Ridell 1999, myös Suhonen 1998; K. Pietilä 2008). Asiaa havainnollistaa Veikko Pietilän (1999; 2010) oma julkiso-käsitteen asemointi. Pietilä (1999; 2010) vertaa julkisokäsitystään Vincent Pricen (1992) hahmottamaan viiteen erilaiseen public-käsitteen käyttötapaan ja huomauttaa, että hänen julkisokäsityksensä kattaa niistä vain kaksi tarkimmin rajattua, jotka olivat politiikkaan ja julkisiin asioihin julkista keskustelua käymällä ja väittelemällä osallistuva *active public* ja julkisten ongelmien ympärille kehkeytyvä ja niitä ratkaisemaan pyrkivä *issue public*. Pietilä jättää julkisokäsityksensä ulkopuolelle Pricen muut public-merkitykset: väestö yleisesti tai suuri yleisö eli *general public*, äänestävä yleisö eli *voting public* ja julkisia asioita seuraava *attentive public*. (Pietilä 1999, 4; 2010, 219–220.) Pelkkä julkisten asioiden seuraaminen ja äänestäminen eivät siis oikeuta suomalaiseen julkison määritelmään, vaan julkisuuteen on suuntauduttava keskustelua, väittelyä ja ongelmanratkaisua harjoittamalla.

Siinä missä Price (1992) esittää julkiso-erittelyjensä yhteydessä matalia prosenttilukuja väestön aktiivisuudesta ja toimintavalmiuksista, nostavat Pietilä ja Ridell esiin julkison kyvykkään toimeliaisuuden. Price (1992, 33–43) korostaa, että julkisossa on aina sekä toimijoita (*actors*) että katselijoita (*spectators*). Pietilän ja Ridellin julkisosta katselijat puuttuvat. Pietilän ja Ridellin julkisossa on toisin sanoen vain toimijoita. Suomalainen julkiso on siis selvästi rajatumpi kuin Pricen (1992) englanninkielinen vertailukohta, mutta tämän rajauksen voi tulkinta sisältävän myönteisemmän arvion kansalaisten valmiuksista ja varaavan kansalaisille keskeisen aseman poliittisessa prosessissa.

Julkiso-käsitteen yhteydessä on väitöskirjani kokonaisuutta vasten mainitsemisen arvoista, että englanninkielisen public pedagogy -termin tiettävästi ensimmäinen käyttöyhteys vuodelta 1894 liittyy poliittisen ja kansallisen publicin (julkison) kokoamiseen kasvatuskäytäntöjen suunnittelemisen avulla. ”Public” ymmärrettiin tuossa yhteydessä väestön keskuudessa viriäväksi arvoja ja identiteettiä suuntaavaksi orientaatioksi kansalaisuutta kohti. (Sandlin, O’Malley & Burdick 2011, 342.) Kysymyksessä oli toisin sanoen diskursiivinen eikä ensisijaisesti yksilöiden empiirisesti havaittavaan ryhmänmuodostukseen kiinnittyvä

julkisokäsitys. Seuraavassa 1990-luvun katkelmassaan Seija Ridell (1999) kuvaa julkisotutkijan roolia Tampereella toteutetussa Paikallisuus verkkomediassa -hankkeessa tavalla, jossa on selviä yhtymäkohtia väitöskirjani neljännessä artikkelissa käsiteltävään julkisen pedagogiikan käsitteeseen:

Julkisotutkijalta vaaditaan tutkimustilanteissa ja suhteessa tutkittaviin huomattavasti yleisötutkijaa aktiivisempaa ja vastavuoroisempaa, jopa interventionistista otetta. Tämä johtuu jo siitä, että missä yleisö on – viestintäteollisuuden tuottaman vastaanottajan roolin mielessä – laitostuneesti olemassa, siinä julkiso on utooppisempi ilmiö, jonka muodostumiselta tällaiset rakenteelliset edellytykset puuttuvat. ..
 [J]ulkisotutkija on tutkimustilanteessa avoimesti vuorovaikutuksen osapuoli, jolta osallistujien julkisen identiteetin esiin kutsuminen saattaa edellyttää vakiintuneiden kulttuuristen käsitysten, puhetapojen ja käytäntöjen provosoivaakin haastamista. Toisaalta hän jo julkisoiksi ryhtyneiden kanssa toimiessaan antaa omaa kulttuurista pääomaansa kulloisenkin julkison käyttöön esimerkiksi edesauttamalla sen pyrkimyksiä saada omalle näkökulmalleen journalistista julkisuutta.

(Ridell 1999, 32)

Ridellin sitaattia voisi yleisesti ottaen pitää kuvauksena julkisessa ympäristössä toimivan pedagogin työstä (Artikkeli 4). Tarkemmin tarkasteltuna Ridell kuvaa sellaista julkisena intellektuellina toimimista, jonka yhteydessä julkisen pedagogiikan käsitettä on englanninkielisissä kasvatustieteellisissä teksteissä käytetty (ks. Sandlin, O'Malley & Burdick 2011, 354–358). Sitaatista (Ridell 1999, 32) erottuu esimerkiksi tamperelaiseen hankkeeseen osallistuneiden kansalaisten ”julkisen identiteetin esiin kutsuminen” ja tutkijan omaaman ”kulttuurisen pääoman” antaminen ”kulloisenkin julkison käyttöön” (ks. Sandlin, O'Malley & Burdick 2011, 355).

Ridellin sitaatissaan käsittelemä tamperelainen hanke on samalla esimerkiksi siitä, että julkiso on Suomessa hahmotettu samanaikaisesti yhtäältä empiirisesti havaittavaan kollektiiviseen muodostukseen viittaavaksi käsitteeksi ja toisaalta lähinnä analyttisesti erotettavissa olevaan toiminnallisuuden ja vuorovaikutuksen muotoon liittyväksi käsitteeksi. Julkiso-käsitteen tarkastelemiseni etenee seuraavaksi vähitellen tätä problematiikkaa kohti.

2.4.2 Diskursiivinen julkisokäsitys

Edellä kuvatun yleisö-julkiso -erittelyn yhteydessä on melko vaivatonta käsitellä määritelmä, jonka mukaan julkiso viittaa ”julkisesti keskustelemaan ja osallistuvaan ihmisryhmään” (Pietilä 1999, 4). Veikko Pietilä ja Seija Ridell ovat kuitenkin korostaneet myös toisenlaista julkison määritelmää. Sen mukaan julkiso on diskursiivinen ilmiö, joka voidaan identifioida analyttisesti, mutta jota ei välttämättä voida palauttaa mihinkään tosiasiallisesti julkisesti toimivaan ja keskustelemaan ryhmään. Tästä näkökulmasta julkiso viittaa omanlaiseensa julkiseen vuorovaikutukseen. Julkiso ja yleisö ovat kulttuurisesti opittuja toimintamuotoja, jotka voidaan erottaa analyttisesti toisistaan, mutta jotka on samalla syytä ymmärtää paitsi toisiinsa myös moniin muihin olemisen ja toimimisen tapoihin liittyviksi. (Esim. Pietilä 1999; Pietilä & Ridell 2010a, 313–317; 2010b.)

Diskursiivinen julkisokäsitys tarkoittaa väitöskirjaani kokoavien julkisen toimijan käsitteellistämisen ja julkison muodostumisen näkökulmasta sitä, että esimerkiksi julkiseen keskusteluun liittymisessä ei ole ensisijaisesti kysymys mihinkään ryhmään liittymisestä, vaan tietynlaisen vuorovaikutuksen tavan omaksumisesta. Jatkan diskursiivisen julkisokäsityksen käsittelyä esiteltyäni tarkemman käsittelyn taustaksi ensin julkison käsitehistorian muodostamista Suomessa.

2.4.3 Julkison käsitehistorian rakentaminen

Muodostaessaan julkison käsitehistoriaa Pietilä (1999) ja Ridell (2010) valitsivat hyvin samanlaisen ratkaisun kuin heidän yhtenä lähteenään ollut Vincent Price (1992). Kuten Price sijoittivat Pietilä ja Ridell julkiso-käsitteen osaksi 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kollektiivisen käyttäytymisen tutkimusta. Pricen tapaan he korostivat julkison diskursiivista tulkintaa ja esittelivät esimerkiksi Gabriel Tarden, Robert E. Parkin ja Herbert Blumerin julkisokäsityksiä koskevaa sosiologisesti erittelevää aiheenkäsittelyä. Vuosisatojen vaihteen sosiologiiden merkitystä korostettiin Tiedotustutkimus-lehden (22: 3) julkisoa käsittelevässä teemanumerossa, jota varten Pietilä suomensi ja lyhensi Herbert Blumerin vuonna 1946 julkaistun julkisoa käsittelevän artikkelin (Blumer 1999).

Tarde, Park ja Blumer määrittivät julkison (the public) erittelemällä sen muista kollektiivisista muodostuksista ja niille ominaisia vuorovaikutuksen tapoja kuvaavista käsitteistä, kuten käsitteistä *massa* (*mass*) ja *joukko* (*crowd*). Veikko Pietilä (1999) teki julkiso-käsitettä esitellessään tunnetuksi erityisesti Blumerin (1999, 21–24) ja Parkin (2010 [1904]) käsityksiä, joissa julkison tunnusmerkki on asiakysymyksen yhteentuumien, erimielisten keskustelijoiden pyrkimys yhteisymmärrykseen, esimerkiksi kollektiiviseen mielipiteeseen tai ongelman ratkaisuehdotukseen.

Eritellessään toisistaan kollektiiviset ryhmittymät joukon, massan ja julkison Blumer (1999) pitää erittelynsä kriteerinä niille ominaisia vuorovaikutuksen muotoja. Hän erittelee neljä erilaista joukkotyyppiä, joista väitöskirjani kannalta olennaisin on Blumerin *toimivaksi joukoksi* nimeä joukko, esimerkiksi vallankumousjoukkio. Toimiva joukko syntyy spontaanina reaktiona johonkin ihmisten mieliä kiihdyttävään tekijään. Joukon jäsenten kesken syntyy alttius mielialojen lietsonnalle, kritiikkittömyyteen yllyttävä yhteishenki, vastavuoroinen tuki ja voimakas tietoisuus yhteisestä tavoitteesta. Ihmisten muutoin osoittama arvostelukyky ja itsehillintä katoavat ja heidän huomionsa kiinnittyy yhteen ja yhteiseen kohteeseen, joka voi olla hyvin myönteinenkin tavoite, esimerkiksi sosiaalinen uudistus. (Blumer 1999, 15–17.)

Myös massa muodostuu yhteisen huomionkohteen ympärille. Massa eroaa joukosta, koska massassa ihmiset eivät ole tietoisia toisistaan ja heidän keskinäinen vuorovaikutuksensa on niukkaa. Massan muodostavat esimerkiksi tiettyä julkisuuden tapahtumasarjaa toisistaan tietämättöminä seuraavat ihmiset. Koska massan jäsenten keskinäinen kokemusten vaihto on heidän erillisyytensä vuoksi vaikeaa, toimivat massan jäsenet aina yksilöinä omista lähtökohdistaan. Massan voima on samaan asiaan huomiota kiinnittävien yksilöiden

suuressa yhteismäärässä. Siksi massa voi olla esimerkiksi kuluttajana ja äänestäjänä hyvinkin vaikutusvaltainen. Jäsenten erillisyyden vuoksi on massan mieltymyksiä samalla kuitenkin vaikea ennakoida. (Blumer 1999, 19–21.)

Julkiso on joukon ja massan tavoin spontaanisti jossakin tilanteessa syntyvä ryhmittymä. Julkiso eroaa massasta, koska sen jäsenet tiedostavat toimijuutensa ja kokoontuvat keskusteluyhteyteen keskenään. Julkiso eroaa joukosta, koska sen vuorovaikutusta ei luonnehdi samanmielisyys vaan eriävät mielipiteet ja kriittinen keskustelu. Blumer (1999, 21–22) esittää napakan määritelmän: Julkiso on ihmisryhmä, joka on kasvokkain tietyn kysymyksen kanssa erimielisenä kysymyksen käsittelystä ja pyrkien keskustellen kollektiiviseen mielipiteeseen. Koska julkisoa leimaa väittely, arvioi Blumer julkison kehittävän yksilön minätietoisuutta ja kriittisyyttä. (Blumer 1999, 21–24.)

Julkiso-käsitteen suomalaisille kehittäjille tuli myöhemmin yllätyksenä, että julkiso-sana oli esiintynyt kirjoitetussa suomen kielessä ainakin väliaikaisesti 1840-luvulla. Wolmar Schildt-Kilpinen esitteli tuolloin Kanawa-lehdessä uudissanansa yleisö ja julkiso (Pietilä 2006). Pietilä arvioi, että vaikka Schildt-Kilpinen eritteli yleisön viittaavan yleiseen kansaan ja julkison julkiseen kansaan ja esitteli julkiso-sanansa ruotsin publik-sanan suomennoksena, käytti hän julkiso- ja yleisö-sanoja lähinnä synonyymeinä. Yleisö-sana vakiintui suomen kieleen julkiso-sanana jäädessä sivuun. Julkisen käsitteen kollektiivisuuteen tai yhteisyyteen viittaavien merkitysten kannalta on kiehtovaa, että 1800-luvulla oli Suomessa samassa yhteydessä esillä mahdollisuus ottaa yleisö-sanana sijasta käyttöön sana *yhteisö*. (Pietilä 2006, 41–43.)

2.4.4 Julkison merkitysten koontia

Kokoan julkison (publicin) merkityksiä edellä tapahtuneen aiheenkäsittelyn osalta seuraavaksi samalla tavalla, jolla edempänä Johdannossa kiteytin julkisen länsimaisessa ajattelussa saamia merkityksiä. Myös julkiso näyttäytyy ensinnäkin vaikutusvaltaisena ideana samalla tavalla kuin julkisen käsite. Julkiso on tällaisessa yleisen tason merkityksessään abstrakti mahtitekijä, jonka olemassaoloon voidaan viitata, mutta jota ei edes yritetä identifioida tarkemmin. Näin tehdään esimerkiksi silloin, kun ammattijournalismin asemaa perustellaan fraasilla *“the public’s right to know.”*

Omaksi käsitteekseen eriteltynä julkiso on ensinnäkin sosiaalisessa toiminnassa ilmenevä vuorovaikutuksen muoto. Julkiso on analyttisesti eriteltävissä oleva konstruktio ja siten ainakin osittain erillinen tosiasiallisesti havaittavista ihmisyksilöistä ja ryhmistä. Esimerkiksi Herbert Blumerin, Robert E. Parkin sekä Veikko Pietilän ja Seija Ridellin julkiso on osittain tämänkaltainen tutkijoiden analyttinen luomus. Myös John Deweyn ajattelussa on diskursiivinen julkisokäsitys (ks. Honneth 2007, 228–230; Kunelius 2004, 98).

Deweyn, Parkin, Blumerin ja Pietilän ja Ridellin julkisoilla on kuitenkin myös toinen ulottuvuus, jonka yhteydessä julkiso viittaa ryhmänmuodostukseen tai kollektiivisen toiminnan viriämiseen. Tämän mieltämistävän mukaan julkiso syntyy, kun yksilöt kokoontuvat julkiseen toimintaan tai poliittiseksi kollektiiviksi. Suppeimmillaan on kysymys julkiseen keskusteluun ja toiminn-

taan kokoontumisesta tietyn asiakysymyksen yhteydessä. Laajimmillaan on kyse kokoontumisesta valtioksi joko valtion muodostamisen yhteydessä tai niissä toiminnoissa, joiden kautta kollektiivi ylläpitää valtiota. Esimerkiksi valtiopäivävaalien, siis eduskuntavaalien, seurauksena tapahtuva eduskunnan kokoaminen ilmentää julkison järjestäytymistä. Olipa julkison kokoontuminen yksittäistapaukseen liittyvää tai laajimmassa merkityksessään valtion ylläpitämistä empiirisesti havaittavain käytännöin, on julkiso tässä mieltämistavassa erillinen edellä luonnehtimastani julkison ensimmäisestä ja toisesta ulottuvuudesta. Ero on se, että kun julkisoa tarkastellaan kollektiivisena kokoontumisena ja ryhmänmuodostuksena, on toimijoiden identifioiminen välttämätöntä siten, että toimijat tunnistetaan ja nimetään tutkimuksen kohteena.

Suomalaisen julkiso-käsitteen kaksi erilaista merkitystä tarkoittavat, että esimerkiksi public journalismin suomentaminen ”julkisojournalismiksi” tarkoittaisi samanaikaisesti kahta asiaa. Se merkitsisi yhtäältä julkisolle ominaisen vuorovaikutuksen ihanteiden mukaisen julkisen keskustelun yleistä edistämistä, toisaalta julkiseen toimintaan kokoontuvien kansalaisten ryhmänmuodostuksen tukemista ja julkisoina pidettyjen ryhmien toiminnasta uutisoimista.

2.5 Suomalaisen julkisotulkinnan kahteen suuntaan ohjaava luonne

Edellä kuvattu Suomessa omaksutun julkisotulkinnan kaksimerkityksisyys luo kahteen ja osittain ristiriitaiseen suuntaan vievän orientaation kaikkeen sellaiseen julkisen keskustelun tutkimukseen, jossa julkiso-käsite otetaan keskeiseksi lähtökohdaksi tai analyttiseksi työvälineeksi. Julkiso näyttäytyy yhtäältä julkisuuteen päin toimivana tai väliaikaisesti muodostuneena keskustelevana ryhmänä, toisaalta julkisuudessa esiintyvänä diskursiivisena vuorovaikutuksena, joka voidaan lähinnä vain analyttisesti erotella toisenlaisista vuorovaikutuksen tavoista.⁶ Nämä näkökulmat suuntaavat empiiristä tutkimusasetelmaa hie-man eri tavoin. Ensimmäisessä tulkinnassa korostuu julkisuuteen suuntautuvan keskustelun järjestäytymisen ja kollektiivisen toiminnan julkisten muotojen tutkimus. Toisessa tulkinnassa korostuu kollektiivisen vuorovaikutuksen muotojen analyttinen erittely ilman kiinnittymistä identifioitaviin toimijoihin. Julkiso-käsitteen kehittämistyötä kokoavasti käsittelevässä tekstissään Ridell (2010) korostaa julkisoa diskursiivisena ja analyttisenä ilmiönä.

Kiteyttämäni kahden erilaisen julkison ulottuvuuden välillä olevaa jännitteisyyttä ei ole selvitelty riittävästi julkiso-käsitettä kehittävässä ja soveltavassa tutkimuksessa. Julkiso-käsitettä empiirisessä tapahtumasarjassa soveltava tutki- ja joutuu käsitteen kahteen suuntaan vievän luonteen vuoksi operationalisointia koskeviin hankaluuksiin. Tutkija voi käyttää julkiso-käsitettä ideatason konstruktiona ja eritellä tapahtumasarjasta asiakysymyksen kokoon kutsuman,

⁶ Heikkilä, Ahva, Siljamäki & Valtonen (2012, 58–68) ovat havainnollistaneet samaa problematiikkaa yleisö-käsitteen kohdalla.

olemassaolonsa ja asemansa tiedostavan, julkisuuteen väittelemisen ja ongelmanratkaisun keinoin suuntautuvan ja aiheenkäsittelyään ennalta rajaamattoman julkison tunnusmerkkejä täyttävää viestinnällistä toiminnallisuutta (ks. Blumer 1999, 21–22; Pietilä 1999, 4, 9; 2010, 219–220). Jos tutkija kuitenkin samalla kohdistaa tutkimuksensa identifioimiinsa ja nimeämiinsä julkisen keskustelun toimijoihin, hän joutuu todennäköisesti hyväksymään, että empiirisessä kokonaistilanteessa operoivat toimijat toteuttavat samaan aikaan monia ihanemääritelmän ulkopuolelle sijoittuvia vaikuttamisen, kollektiivisen toiminnan ja vuorovaikutuksen muotoja.

Näin julkisesti keskustelevat ja osallistuvat kansalaiset yhtä aikaa ovat ja eivät ole julkiso. Tämä ristiriita osoittaa havainnollisesti, että julkiso-käsitteen määrittelyä tulee jatkaa ja tarkentaa. Julkiso-käsitteen kaksitulkintaisuus saattaa tahattomasti vahvistaa sellaisten tutkimustulosten ja johtopäätösten hahmotumista, joissa tutkija, kiinnitettyään ensin tutkimuksensa empiirisesti havaittavaan ryhmään tai tietystä asiakysymyksestä keskusteleviin todellisiin toimijoihin, arvioi tutkimuksensa päätteeksi ryhmän julkisen toiminnan ja vuorovaikutuksen jäävän kauas tavoiteltavasta ideaalistasosta. Jos julkiso-käsitteen kaksitulkintaisuuteen ei oteta tutkimuksessa selvää kantaa, saattaa käsitteen käyttäminen siis tuoda tutkimukseen eräänlaisen itseään toteuttavan ennusteen, jonka mukaan kansalaisten julkisen keskustelun osaamisessa on runsaasti kohennettavaa.

Pietilä ja Ridell (esim. 2010a; 2010b; Ridell 2010) tuntuvat vastaavan tähän ongelmaan korostamalla erityisesti tuoreimmissa teksteissään, että julkisena toimiminen limittyy aina yhteen ja ilmenee toisenlaisten vuorovaikutuksen ja toiminnan muotojen kanssa. Pietilän ja Ridellin tekstejä lukeva saa käsityksen, jonka mukaan ihminen on samanaikaisesti osa useita joukkoja, massoja, julkisoja ja yleisöjä. Tällainen toimijaroolien, vuorovaikutussuhteiden ja julkisuussuhteiden moninaisuus korostuu, jos esimerkiksi tietyn asian ympärille muodostuu kansalaisliikehdintää ja julkista keskustelua tarkastellaan kuukausien tai vuosien ajan.

Tutkijan julkiso-käsitteelle antama määritelmä ohjaa empiiristen tutkimusasetelmien suunnittelua. Jos tarkastelun kohteena on vuorovaikutus diskursiivisesti eriteltävänä ilmiönä, ei ole välttämättä perusteltua suunnata tutkimuksen aikaa ja resursseja toimijoiden ja ryhmänmuodostuksen tarkastelemiseen. Haasteena on sen sijaan kyetä hahmottamaan, erittelemään ja analysoimaan vuorovaikutusta, mikä saattaa edellyttää journalismin tutkimuksen ja puheviestinnän tutkimuksen lähenevää yhteistyötä.

2.6 Toteuttamani linjaukset suhteessa 1990-luvun ratkaisuihin

Käsittelen seuraavaksi lyhyesti niitä linjauksia, joita väitöskirjassani olen tehnyt liittyen edellä käsittelemiini, 1990-luvun Suomessa tehtyihin julkisen ja julkison käsitettä koskeviin ratkaisuihin.

2.6.1 Suomennosratkaisut

Public-käsitteeseen liittyen on väitöskirjassani näkyvissä kaksi suomentamiseen liittyvää valintaa. Ensinnäkin esitän väitöskirjani toisessa artikkelissa, että suomen kielen kansalaisjournalismi-termiä tulisi käyttää vain viitattaessa ammattijournalismin suomalaisreformiin. Yhdysvaltalaisreformiin viitattaessa suosittelun public journalism -termin käyttämistä myös suomenkielisissä teksteissä. Samassa artikkelissa totean lisäksi, että tutkimieni public journalismia kehittäneiden tekstien publicia koskeva käsitys on osittain erilainen kuin Veikko Pietilän ja Seija Ridellin julkisokäsitys. Havaitsin käsitysten välillä public journalismin varhaisia tekstejä tutkiessani kaksi eroa. Ensinnäkin havaitsin, että julkison (publicin) muodostuminen hahmotetaan tutkimissani public journalismia koskevissa teksteissä pelkkää yleisökysymystä laaja-alaisempana yhteiskunnallisenä ja kulttuurisena kysymyksenä. Toiseksi havaitsin, että public journalismin varhaisvaiheessa on esillä käsitys julkisoon (publiciin) liittymisestä ihmisen moraalisenä valintana. (Artikkeli 1 & Artikkeli 2.) Suomalaisen julkisokäsityksen kehitystyössä en sellaista korostusta erottanut (ks. Ridell 2010). Nämä tekijät kannattaa tiedostaa julkiso-käsitettä käytettäessä. Esimerkiksi public journalismin varhaisvaihetta käsiteltäessä ei public-käsitettä välttämättä ole tarkoituksenmukaista suomentaa julkisoksi (Artikkeli 2). Jos suomenkielistä julkiso-käsitettä käytetään esimerkiksi englanninkielisen sanaston liiallisen korostumisen välttämiseksi, on asiayhteyteen hyödyllistä kiinnittää huomiota (Johdanto).

2.6.2 Diskursiivinen julkiso julkisen keskustelun tutkimuksen välineenä

Väitöskirjan kolmantena artikkelina olevaa tutkimusta toteuttaessani jouduin Veikko Pietilän ja Seija Ridellin julkiso-käsitteen operationalisointia koskevan ongelman eteen. Helsingin ja Sipoon rajakiistassa toimi taitava kansalaisryhmä, joka julkisuutta tietoisesti tavoittelevan ja julkiseen keskusteluun osaa ottavan toimintansa vuoksi olisi ensivaikutelman perusteella voitu nimetä julkisoksi. Tutkimusaineistoa kootessani ja aineistoon tutustuessani havaitsin kuitenkin, että kansalaisten julkisessa toiminnassa ja rajakiistaa käsittelevässä julkisessa keskustelussa oli samaan aikaan piirteitä, jotka on julkiso-käsitteen yhteydessä eritelty toisenlaisiin kollektiivisen toiminnan muotoihin kuuluviksi. (Artikkeli 3.)

Pietilän ja Ridellin teksteihin perehtyessäni aloin hahmottaa diskursiivisen julkisokäsityksen merkityksen julkisen keskustelun tutkimuksen analyttisenä välineenä. Sen avulla on julkiseen keskusteluun mahdollista ottaa yksittäisiin puheenvuoroihin, toimijoiden sisäisesti moniaineksisiin ja hajanaisiin argumentteihin, erilaisiin kollektiivisiin kannan- ja ryhmämuodostuksiin ja yksittäisiin journalistisiin juttuihin kiinnittymätön laaja-alainen ote. Puheenvuorojen, todellisten toimijoiden ilmaisemien käsitysten ja journalismin keskustelua järjestävän roolin sekä keskustelua rajaavien juttutyyppien konventioiden huomiointi on kylläkin olennainen tutkimuksen vaihe. Kolmatta artikkelia varten tekemässäni tutkimuksessa kartoitin kyseisiä tekijöitä tutkimuksen ensimmäisissä vaiheissa, mutta julkisen keskustelun kokonaisuuden analyysiin edetessä-

ni otin käyttöön diskursiivisen julkisokäsityksen. Tämä tutkimuksen analyysivaiheessa tekemäni linjaus diskursiivisen julkisokäsityksen hyväksi johti tuloksen hahmottamiseen julkisen toiminnan erilaisten tapojen ja erilaisten vuoro-vaikutusroolien perusteella toisistaan eriytyvinä *erilaisina* julkisoina.

2.6.3 Julkiso laajempänä yhteiskunnallisena kysymyksenä

Julkison Suomessa tapahtuneen käsitteellistyksen tärkein lähtökohta on ollut edempänä käsittelemäni julkison erittely yleisöstä. Erittelyn mukaan yleisö määrittyy suhteessa joukkoviestintään. Julkison määrittäminen ei sen sijaan tapahdu suhteessa joukkoviestintään vaan suhteessa kysymykseen, jonka vuoksi julkiso on muodostunut (esim. Pietilä 1999, 9). Väitöskirjani ei ole mediakeskeinen. Siksi myöskään julkisoa koskeva käsitykseni ei rajaudu mediayleisöjen tutkimuksen näkökulmista tehtyihin erittelyihin. Julkison muodostuminen on väitöskirjassani esillä mediayleisöinä olemisen ja toimimisen erilaisia muotoja laaja-alaisempänä yhteiskunnallisena kysymyksenä ja yhteiskunnallistumisen prosessina. Havainnollistan käsitystäni tässä väitöskirjassa esittämällä, että julkison muodostuminen voidaan käsittää sivistymisenä (Artikkeli 2). Sivistyminen on yksilöpersoonassa tapahtuva prosessi, jota kuitenkin voidaan mahdollistaa ja tukea monin kasvatuksellisin ja kulttuurisin käytännöin (Artikkeli 2, Artikkelit 1, Johdanto & Artikkelit 4). Ammattijournalismi on tässä moninaisuudessa vain yksi käytäntö.

3 VÄITÖSKIRJAN TULOKSET

Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttilan ja Antti Kylänpään (2012) mukaan tutkimuksen tuloksilla voidaan viitata kolmeen erilaiseen asiaan. Tuloksella voidaan ensinnäkin viitata tutkijan tekemään, tutkimusasetelmaan perustuvaan löytöön tai löytöihin, toisaalta tutkijan omalle tutkimus- tai tieteenalalleen tekemään kontribuutioon ja kolmanneksi johtopäätöksiin eli tutkijan jatkotutkimukselle tai käytännön toiminnalle esittämiin toimintaehdotuksiin. Näistä tärkein on Kakkuri-Knuuttilan ja Kylänpään mukaan kontribuutio, jonka kautta tutkija osoittaa tulostensa merkityksen aiempaan tutkimukseen nähden ja samalla sijoittaa tutkimuksensa osaksi tutkimus- tai tieteenalansa tietoperustaa. (Kakkuri-Knuuttila & Kylänpää 2012.)

Käsittelen tässä luvussa väitöskirjani tuloksia ensin vastauksina väitöskirjaani kokoaviin kysymyksiin. Sen jälkeen esitän käsitykseni väitöskirjani kontribuutiosta journalismin tutkimuksessa. Lopuksi pohdin johtopäätöksiä eli väitöskirjastani nousevia ehdotuksia tai suosituksia tutkimukselle ja journalismin käytännölle.

3.1 Vastaukset väitöskirjaa kokoaviin kysymyksiin

Esitän seuraavaksi väitöskirjani kokonaisuuden tulokset vastaten Johdannon alkuosassa esittelemiini kokoaviin kysymyksiin kysymys kerrallaan.

Millaisia käsityksiä julkisesta ja julkisesta toimijasta esiintyy väitöskirjani tarkastelun kohteissa eli 1990-luvun public journalism -reformissa ja kansalaisjournalismissa, suomalaisessa julkiso-käsitteessä ja julkisen pedagogiikan käsitteessä?

3.1.1 Julkista ja julkista toimijaa koskevat käsitykset

Käsitellessäni julkisen käsitettä edempänä Johdannossa kokosin käsitteen erilaisia merkityksiä ensin kolmiosaiseen erittelyyn. Ensimmäisen kokoavan luon-

nehdintani mukaan julkinen on vaikutusvaltainen filosofinen ja poliittinen idea kansalaisten julkisuuden kautta toteuttamasta itsehallinnosta ja poliittisesta vapaudesta. Tämän ihanteen sisällä ajatellaan julkisella toiminnalla olevan myös inhimillisesti arvioituna suuri merkitys ihmiselle. Toisen kokoavan luonnehdintani mukaan julkinen merkitsee vakiintuneita ja väestöä yleisesti koskevia yhteiskunnan toimintojen järjestelyitä. Julkisen tärkeitä merkityksiä ovat tällöin erityisesti valtio ja poliittinen päätöksenteko järjestelmänä. Kolmannen kokoavan luonnehdintani mukaan julkinen tarkoittaa merkitysten jakamisen mahdollistavia käytäntöjä, ennen kaikkea kieltä ja muita laajasti tunnettuja symbolijärjestelmiä. Julkinen ei viittaa yhteisön jäsenyyteen, vaan jaetun ymmärryksen mahdollisuuteen mitä moninaisimpien kulttuuristen käytäntöjen kautta.

Kaikki tällä tavalla hahmotetut julkisen merkitykset esiintyvät väitöskirjani tarkastelun kohteissa julkista toimijaa koskeviin oletuksiin yhdistettynä. Julkisen saamat merkitykset kuitenkin korostuvat tarkastelun kohteissani toisistaan eriyvillä tavoilla.

Public journalism -reformin kehittämisen varhaisvaihe, kansalaisjournalismin juurruttaminen Suomeen ja suomenkielisen julkiso-käsitteen luomiselle annetut perustelut saavat kaikki mielekkyytensä käsityksestä, että ihanne kansalaisten julkisuuden kautta toteuttamasta itsehallinnosta on tavoittelemisen arvoinen. Tällä tavalla ne kaikki edustavat jo lähtökohtaisesti ensimmäisen kokoavan luonnehdintani mukaista käsitystä julkisesta. Ihmisten liittyminen julkiseen maailmaan mielletään kaikissa kolmessa mainitsemassani tarkastelun kohteessa niin tärkeäksi, että tutkijan ja toimittajan ammatillista roolia ollaan valmiita laajentamaan tämän tavoitteen saavuttamiseksi. (Artikkeli 1, Artikkeli 2, Artikkeli 3 & Johdanto.) Vastaavasti arvioidaan ihmisen valmius toimia kansalaisena niin olennaiseksi kysymykseksi, että sitä on linjattava lasten ja nuorten institutionaalista kasvatusta ohjaavissa opetussuunnitelmissa. Väitöskirjani näkökulmasta voidaan silloin puhua *pedagogiikasta julkista toimijuutta varten*. (Artikkeli 4.)

Julkinen poliittisfilosofinen merkitys näkyy public journalismin varhaisvaiheen teksteissä kuitenkin perusteellisempänä kuin kansalaisjournalismia Suomeen juurruttaneissa teksteissä ja julkiso-käsitettä kehittäneissä suomalais-teksteissä. Public journalismin varhaisvaiheen teksteissä on esillä moraalinen valinta, jonka ihminen tekee julkisen ja yksityisen maailman välillä. Valinta on ihmisen linjaus omasta suhteestaan laajempaan ihmisyhteisöön. Julkisen hyväksi tehtävä valinta merkitsee, että ihminen liittyy julkisen eli yhteisen maailman henkilökohtaisen elämänsä osaksi. Keskeinen julkisen toiminnan muoto on julkiseen keskusteluun osallistuminen. (Artikkeli 1 & Artikkeli 2.)

Toinen kokoavan luonnehdintani mukainen julkisen merkitys, vakiintuneet ja väestöä yleisesti koskevat yhteiskunnan toimintojen järjestelyt, erottuu selkeänä tutkimistani public journalismia ja kansalaisjournalismia kehittäneistä teksteistä. Toimijaa koskevan kysymyksen kannalta tämä merkitsee etenkin tutkimieni journalismireformien 1990-luvun teksteihin sisällytettyä käsitystä siitä, että julkinen toimija on poliittisen järjestelmän jäsen ja kansalainen tiettyssä valtiossa sekä esimerkiksi kunnassa. Väitöskirjani tarkastelunkohteiden joukos-

sa korostuu julkisen toimijan kiinnittäminen yhteiskunnallisiin järjestelyihin eniten kansalaisjournalismia Suomeen juurruttaneissa teksteissä. (Artikkeli 2 & Artikkeli 1.)

Kun julkinen ymmärretään valtiona, poliittisena päätöksentekona tai muunlaisena yksilöön nähden makrotason järjestelynä, kohdistuu julkiseen toimijaan monia odotuksia. Public journalism, kansalaisjournalismi ja julkiso-käsite sisältävät oletuksen, että ihminen mahdollisuuden saadessaan liittää toimintansa mielihyvin tietyllä tavalla järjestetyn poliittisen ja hallinnollisen käytännön yhteyteen. Melko yksityiskohtaisia odotuksia asetetaan myös ihmisten julkisessa keskustelussa toteuttamalle vuorovaikutukselle. Tarkastelemisani journalismireformeissa on lisäksi ollut toiveena, että julkinen toimijuus yhdistyisi journalismin asiakassuhteeseen tai ainakin kiinnostukseen journalismia kohtaan. Julkisen toimijan roolia korostamalla toivotaan samalla turvattavan journalismin toimintaedellytyksiä. Väitöskirjaani kirjoittaessani tein huomion, että tutkimiani reformeja ja käsitteitä kehittäneet tutkijat eivät ole pitäneet tarpeellisena korostaa journalismi- tai yhteiskuntareformien eettisen oikeutuksen pohtimista kohderyhmiksi miellettyjen ihmisten näkökulmasta. (Artikkeli 1, Artikkeli 2 & Artikkeli 3.)

Merkitysten jakamisen mahdollistavat kulttuuriset käytännöt eli kolmas kokoavan luonnehdintani mukainen julkisen merkitys saa väitöskirjani tarkastelun kohteissa vähiten eksplisiittistä huomiota. Tarkasteluni kohteissa on tässä suhteessa kuitenkin hajontaa, ja public pedagogy - eli julkinen pedagogiikka - käsite erottuu poikkeuksena. Esimerkiksi taide ei sisälly public journalismin, kansalaisjournalismin ja julkiso-käsitteen tavoitteenmäärittelyihin. Maailman ymmärrettäväksi tekeminen kulttuuristen merkitysten tulkitsemisen, näkyväksi tekemisen, jakamisen ja kehittämisen kautta ei siten ole näiden tutkimieni käsitteiden yhteydessä ensisijaisin julkiselle annettu tulkinta. Elämäntapana ymmärrettyllä kulttuurilla on kuitenkin tärkeä asema tutkimisani public journalismin teksteissä. Rosen ja Merritt pitävät esillä sosiaalisen yhteisyyden kokemisen ja yhdessäolon erilaisia muotoja. Näin he samalla korostavat kulttuurisia käytäntöjä ja merkitysten jakamista. (Artikkeli 1 & Artikkeli 2.)

Lisäksi kaikki tarkasteluni kohteet ilmentävät käsitystä, että esimerkiksi tietynlaisilla kielenkäytön tavoilla voidaan tavoitellun julkisen elämän toteutumista edistää ratkaisevasti. Niin public journalismin kuin kansalaisjournalisminkin kehittäjät kiinnittivät huomiota mahdollisuuksiin organisoida julkista keskustelua paikallisissa tilanteissa sellaisilla epämuodollisilla tavoilla, jotka edesauttaisivat mahdollisimman monen ihmisen liittymistä keskusteluun (Artikkeli 1 & Artikkeli 2). Julkiso-käsitettä kehittänyt Veikko Pietilä (2001b) puolestaan kiinnitti huomiota esimerkiksi julkisen keskustelun sävyyn ja puhujien tapaan suhteuttaa puheenvuoroja toisten keskustelijoiden puheenvuoroihin. Tämän aihepiirin tutkimiseksi Pietilä (2001b) oli valmis käymään keskusteluja läpi puheenvuoro puheenvuorolta.

Kun julkinen ymmärretään merkitysten jakamisen mahdollistavina kulttuurisina käytäntöinä, avautuu ihmisen ympärillä hyvin avara ja moninainen

julkinen maailma. Tuo maailma on moninkertaisesti laajempi kuin esimerkiksi poliittinen järjestelmä tai päivänpoliittiset puheenaiheet.

Julkinen pedagogiikka eroaa muista väitöskirjani tarkastelun kohteista siten, että käsitettä käyttäneet tutkijat ovat ymmärtäneet julkisen hyvin laveasti. Julkisen käsitteeseen ei ole suunnattu public pedagogy - ja julkinen pedagogiikka -käsitettä käytettäessä kovinkaan systemaattista huomiota (Artikkeli 4). Väitöskirjani kokonaisuutta vasten arvioituna havainnollistaa julkisen pedagogiikan käsite julkisen maailman laaja-alaisuutta ja ihmisen monella tavalla toteutuvaa julkista toimijuutta. Julkinen maailma kietoutuu ihmisen ympärille kaikkialla, esimerkiksi kielessä, taiteessa, viestinnän kautta toteutuissa ihmissuhteissa, moninaisissa julkisissa tiloissa, mediavälitteisessä maailmassa, valtiollisissa ja poliittisissa diskursseissa ja institutionaalisen kasvatuksen julkista maailmaa koskevissa ihanteissa. Julkisen ympäröimä ihminen on yhtä aikaa toisten määrittelyjen ja toiminnan kohde ja itsekin määrittelijä ja toimija. Julkisen pedagogiikan käsitteen esimerkki osoittaa, että poliittista julkisuutta painottava tulkinta julkisesta johtaa paljon kapeampaan käsitykseen julkisesta toimijasta kuin julkisen käsitteestä voitaisiin johtaa. (Artikkeli 4.)

3.1.2 Neljä pelkistettyä julkisen toimijan hahmoa

Esitän seuraavaksi neljä julkisen toimijan hahmoa, joiden tunnuspiirteet olen hahmottanut väitöskirjassa tarkastelemissani julkisen toimijan käsitteellistyksissä. Hahmot ovat pelkistettyjä siksi, että ne eivät esiinny väitöskirjani tarkastelunkohteissa näin selvästi toisistaan erotettuina. On olennaista huomioida, että toimijahahmojen erittelyni ei perustu journalismin tai median näkökulmasta tehtyyn käsitteellistykseen. Sen sijaan havainnollistan erittelyni kautta eri tavoin toteutuvaa ihmisen toiminnallisuutta julkisessa maailmassa.

Ensinnäkin julkisena toimijana on tietoisien valinnan perusteella julkisossa (publicissa) toimiva yksilöpersoonana, *julkison (publicin) jäsen*. Julkison jäsenenä hän toimii persoonallisella tavalla ihmisten yhteisten asioiden eteen. Hän sitoutuu vapaaehtoisesti esimerkiksi vaativiin julkisen toiminnan ihanteisiin, mutta kykenee myös kyseenalaistamaan ja uudistamaan niitä. Hänessä kehittyvät valmiudet ja kokemukset ovat samalla hänen yksilöllisiä resurssejaan ja käytettävissä kaikilla elämäalueilla. Siksi julkisen ja yksityisen ero lientyy hänen kohdallaan persoonallisella tavalla. (Ks. Artikkeli 1, Artikkeli 2, Artikkeli 3, Artikkeli 4 & Johdanto.)

Toiseksi julkisena toimijana on *kansalainen*. Hänellä on poliittisessa julkisuudessa ja valtion jäsenenä toimimisen rooli. Hänen toiminta-alueensa on julkison jäsentä rajatumpi eikä hänen julkisessa maailmassa toimimistaan hallitse moraalipohdinta. Kansalainen on arvovaltainen ja voimakkaasti eritelty toimija ja hänet voidaan esitellä tekemällä selväsanaisia rajanvetoja esimerkiksi kansalaisen ja virkamiehen, kansalaisen ja poliitikon tai kansalaisen ja sanomalehden lukijan välille. (Ks. Artikkeli 2 & Artikkeli 1.)

Kolmanneksi julkisena toimijana on *diskursiivinen julkiso*. Se syntyy ihmisten julkisessa vuorovaikutuksessa ja voidaan eritellä esimerkiksi julkisesta keskustelusta. Diskursiivinen julkiso on poliittisesta asemastaan itsetietoista vuo-

rovaikutteista ja toiminnallista sosiaalista muodostumista. Se syntyy ihmisten viestintäteoissa ja toiminnassa, mutta irtoaa kokonaisuutena identifioidavista yksilöistä eikä siten ole yhdenkään yksilön yksin ohjaitavissa. Kollektiivisuus korostuu diskursiivisen julkison kohdalla voimakkaammin kuin muiden tässä pelkistämieni toimijahahmojen kohdalla. (Ks. Artikkelit 3 & Johdanto.)

Neljänneksi julkisena toimijana on *ihmisten yhteisessä maailmassa asustava inhimillinen olento*. Hän on yhtä aikaa yksilöihminen ja irrottamattomasti kietoutuneena ihmisten yhteiseen ja jaettuun laajaan maailmaan esimerkiksi viestinnän, inhimillisten kokemusten ja kulttuurin kaikkiallisuuden kautta. Hän on väistämättömästi julkisessa maailmassa. Siksi ajatus julkiseen elämään liittymisestä tai liittämisestä menettää hänen kohdallaan mielekkyyttään. Hänessä on kykyisyys kaikkiin tässä mainittuihin, kaikkiin muunlaisiin ihmisten yhteisestä maailmasta eriteltävissä oleviin ja kokonaan ennalta kuvittelemattomiin julkisen toimijuuden muotoihin. (Ks. Artikkelit 1, Artikkelit 2, Artikkelit 4 & Johdanto.)

Miten muodostettiin 1990-luvun käsitykset julkiseen elämään ja kansalaisuuteen harjaannuttavasta journalismista ja julkisen muodostumisesta?

3.1.3 Käsitysten muodostaminen 1990-luvulla

Käsitys, jonka mukaan ihmisten osallistaminen ja harjaannuttaminen julkiseen elämään on ammattijournalismin keskeinen tehtävä, muodostettiin 1980- ja 1990-luvun Yhdysvalloissa intellektuaalisena ja metodisena kokeiluna, jonka tavoitteena oli konkretisoida abstraktia public-ideaalia ammattijournalismin kontekstissa. Public journalism -reformissa tämä tavoite motivoitiin yhdistämällä toisiinsa journalismin yleisökato, journalistisen työn mielekkyyden häviö ja väheneminen ja käsitys poliittisen järjestelmän aseman ja uskottavuuden vakavasta heikkenemisestä. Public journalismin kehittäjät tukivat käsitystään julkisen elämän lamasta ja julkisojen muodostumisen tyrehtymisestä monien aikalaikirjoittajien esittämällä havainnolla sosiaalisten ja kansalaisyhteiskuntaa kokoavien siteiden heikkenemisestä Yhdysvalloissa. Reformin keskeiset kehittäjät, Jay Rosen ja Davis Merritt, määrittivät journalismille uutta tehtävämäärittelyä tältä osin vastauksena aikaistilanteen ongelmiin. Reformia muodostaessaan he samalla liittivät ajatteluunsa toimintamalleja ja iskulauseita sellaisilta organisaatioilta ja yksilöiltä, jotka kirjoittivat tai tekivät työtä yhteisönmuodostuksen, julkisen keskustelun ja poliittisia kysymyksiä koskevan julkisen harkinnan edistämiseksi Yhdysvalloissa. (Artikkeli 1.)

Etenen väitöskirjassani tarkastelemaan tällaisen ajatusyhdistelmän intellektuaalista ja kulttuurihistoriallista taustaa Yhdysvalloissa ja esitän väitöskirjani keskeisenä tuloksena, että public journalismin kehittäjät esittivät ammattijournalismin kohtalonkysymyksenä esittelemäänsä ongelmaan klassisen aikuiskasvatuksellisen ratkaisun. Public journalism asettuu linjaan yhdysvaltalaisen pragmatistisen aikuiskasvatuksen kanssa pyrkiessään tukemaan keskustellevien julkisojen (publicien) muodostumista. (Artikkeli 1.) Varhaisen kehitysvaiheensa ideoiden mukainen public journalism on poikkeuksellisen selvä esi-

merkki ammattijournalismin käytäntöjen kautta toteutuvasta aikuiskasvatuksesta.

Journalismin tutkijat, erityisesti Risto Kunelius ja Heikki Heikkilä, jotka ryhtyivät soveltamaan ja kehittämään public journalism -reformia 1990-luvun Suomessa, liittivät reformia kansalaisjournalismi-nimisenä Suomessa samaan aikaan toteutettavien hallinnollisten uudistusten kontekstiin. Hallinnon uudistusten pyrkimyksenä oli edistää vuorovaikutusta viranomaisten ja kansalaisten kesken ja lisätä kansalaisten osallistumista ja osallisuutta. Poliittisesti toimintakykyisen ja kyseenalaistuksia ja ratkaisuja aloitteellisesti muodostavan kansalaisuuden ihanne esiintyy sekä kansalaisjournalismissa että samaan aikaan Suomessa kehitetyssä julkison käsitteessä. Aloitteellisen ja toiminnallisen kansalaisuuden korostamisen voi ymmärtää vastauksena suomalaisesta yhteiskunnasta tehtyyn tilanearvioon. Yhdysvaltalaiseen esikuvaansa nähden puuttuu kansalaisjournalismilta arvioni mukaan kuitenkin sellainen kärki, jonka kautta se olisi näyttäytynyt vastauksena johonkin suomalaisen yhteiskunnan ja journalismin polttavaan ongelmaan. Kansalaisjournalismissa on esillä varsin selvä tulkinta julkisesta yhtäältä kansalaisten itsehallintoon ja poliittiseen julkisuuteen, toisaalta valtioon ja poliittiseen järjestelmään liittyvissä merkityksissä. (Artikkeli 2.)

Julkiso-käsitteen kehittämisen taustalla sen sijaan oli konkreettinen ongelma, jonka mukaan suomen kieli ei kyennyt erittelemään toisten tekemää esitystä seuraavaa yleisöä sellaisesta perusteellisesti toisenlaisesta ”yleisöstä”, joka aktiivisesti käsittelee tärkeäksi kokemaansa asiaa ja toimii julkisuuteen päin. Käsitteellistä pulmaa ratkaisemaan ryhtyneet Veikko Pietilä ja Seija Ridell esittävät teksteissään julkiso-käsitteen perusteluksi myös toisen taustatekijän. Heidän mukaansa ajatus julkisesti ja poliittisesti toimintakykyisestä ”yleisöstä”, siis julkisosta, näytti olevan hämärtymässä esimerkiksi englanniksi kirjoitavilta yleisötutkijoilta siitäkin huolimatta, että erittely audience- ja public-sanan välillä on englannin kielessä valmiina. Tulkitseen Pietilän ja Ridellin julkiso-käsitystä tätä heidän itse esittelemäänsä taustaa vasten käsitteellisenä terästyymisenä julkiseen vuorovaikutukseen ja poliittiseen toimintaan kykenevän kansalaisen puolesta. (Artikkeli 3 ja Johdanto.)

Pietilä ja Ridell rakensivat julkisolle 1990-luvulla hyvin samanlaisen käsitehistorian kuin heidän yhtenä lähteenään ollut Vincent Price (1992). Pricen tapaan he korostivat julkison olennaisena historiallisena taustana 1800- ja 1900-luvun vaihteen kollektiivisen toiminnan tutkimusta, muun muassa omalle väitöskirjälleenikin tärkeää Chicagon koulukunnan ajattelua. Edelleen Pricen tapaan he korostivat erimielisyyttä aiheuttavaa asiakysymystä julkisoa kokoon kutsuvana tekijänä, samoin julkisoa diskursiivisena eli tosiasiallisesti toimivista ryhmistä osittain irtoavana käsitteenä. Pietilän ja Ridellin julkiso eroaa kuitenkin Pricen (1992) julkisosta mieltäessään kansalaisille keskeisemmän yhteiskunnallisen roolin. Verrattuna Pricen (1992) kuvaukseen on Pietilän ja Ridellin julkisokäsitys kuin luottavaisempi kansalaisten kykyihin toimia julkisessa ja poliittisessa maailmassa. (Johdanto.)

Vaikka julkiso-käsitteen taustalla oli havainto suomen kielestä puuttuvasta sanasta, muodostettiin myös julkiso-käsite korostamatta kontekstointeja suomalaisen kulttuuriin. Kun public journalism -reformia ja julkiso-käsitettä 1990-luvun Suomessa kehitettiin ja sovellettiin, etsittiin niille esikuvia ja taustateorioita suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin ulkopuolelta. Suomalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan kehittymisen leimaavimpiin piirteisiin kuuluva sivistyksen käsite jäi integroimatta julkista toimijaa ja julkison muodostumista koskeviin käsityksiin kansalaisjournalismin ja julkiso-käsitteen Suomeen juurruttaneeseen työssä. Tästä näkökulmasta luonnehtii sekä kansalaisjournalismin että julkiso-käsitteen syntyyn johtanutta 1990-luvun tärkeää suomalaista kehitystyötä historiattomuus suhteessa Suomeen.

Miten julkison muodostumista voidaan väitöskirjani perusteella hahmottaa ja käsitteellistää?

3.1.4 Julkison muodostumisen mallit

Väitöskirjani kokonaisuus sisältää neljä erilaista näkökulmaa julkison muodostumiseen. Esitän kaksi konkreettista julkison muodostumisen mallia ja lisäksi kaksi käsitteistöä, joiden kautta julkison muodostumista voidaan hahmottaa. Ensinnäkin erittelen Jay Rosenin ja Davis Merrittin 1990-luvun teksteistä käsityksen julkison (publicin) muodostamisesta kaksivaiheisen prosessin kautta. Prosessin ensimmäisessä vaiheessa toimittajat luovat ja tukevat työnsä kautta sosiaalista toiminnallisuutta, joiden kautta elämänpiireihinsä toisistaan eriytyneet yksilöt saavat mahdollisuuksia kokoontua ja tunnistaa osallisuuttaan yhteisöissä. Näin toimittajat luovat edellytyksiä julkison muodostumiselle. Toisessa vaiheessa toimittajat voivat jo olettaa julkison tulleen tietoiseksi itsestään esimerkiksi siten, että julkison voidaan havaita kokoontuvan joko konkreettisesti tai julkisessa keskustelussa. Siksi prosessin toisessa vaiheessa keskiössä on julkison toiminnan kehittäminen. Tavoitteena on demokratiaa edistävää mielletty kansalaisten mielipiteitä ja kokemuksia esillä pitävä, erilaisia näkemyksiä lähentävä ja ongelmia ratkaiseva julkinen keskustelu. Kaksivaiheinen malli on julkison muodostumisen konkreettinen malli, ja sen molemmissa vaiheissa voidaan soveltaa aikuiskasvatuksessa kehitettyjä käytäntöjä. (Artikkeli 1.)

Toinen väitöskirjassa esittämäni näkökulma julkison muodostumiseen hahmottaa sen sivistymisenä. Toisin kuin yllä olevassa toimittajavetoisessa mallissa, ei sivistymisenä toteutuvassa julkison muodostumisessa ole ensisijaisesti kysymys ohjatusti organisoidusta toiminnasta. Sivistymisessä keskiössä on ihmisen oma toiminta. Sivistymisen näkökulma tarjoaa mahdollisuuden hahmottaa julkison muodostumisen toteutumista yksilöissä ja ihmiskeskeisesti. (Artikkeli 2.)

Kolmas väitöskirjassa esittämäni näkökulma julkison muodostumisesta on konkreettinen malli ja kuvaus diskursiivisten julkisojen keskinäisestä prosessista. Se perustuu Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheen julkisuudesta tekemääni analyysiin. Analyysini mukaan rajakiistan julkisuudessa muodostui julkiso, joka kykeni repivän ja voimakkaasti vastakkainasettelevan tilanteen kes-

kelläkin esittämään julkisen keskustelun kautta ratkaisuesityksen. Rajakiistan julkisuudesta erottuu julkisuusteorian tuntema vaativan ja diskursiivisen julkiso-määritelmän mukainen asiakysymyksen kokoonkutsuma, poliittisesta asemastaan itsetietoinen, toisia kohti kääntymään pyrkivä ja yleisempää kuin omaa etuaan tavoitteleva julkinen vuorovaikutuksen ja toiminnallisuuden muoto. Tällä tavalla määriteltynä julkiso havainnollistaisi kuitenkin vain yhtä piirrettä rajakiistan julkisuuden kompleksisessa kokonaisuudessa.

Helsingin ja Sipoon rajakiistan julkisuuden tutkimisessa käyttämäni *situational analysis* -menetelmä (Clarke 2003; 2005) tuki minua tässä tilanteessa hahmottamaan julkison muodostumisen toisin. Menetelmä kiinnittää tutkijan huomiota tilanteen kokonaisuudessa oleviin tekijöiden välisiin suhteisiin. Kysymys ei ole ainoastaan yhteyksistä tilanteen osatekijöiden välillä, vaan kokonaistilanteesta tapahtuvasta osatekijöiden määrittymisestä. Tästä näkökulmasta minun oli mahdollista hahmottaa Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheen julkisuus neljän vuorovaikutuksen ja julkisen toiminnan tavaltaan erilaisen julkison keskinäisenä dynamiikkana. Nimesin julkisot *organisoivaksi julkisoksi, klassiseksi julkisoksi, torjuvaksi julkisoksi ja deliberatiiviseksi julkisoksi*. Rajakiistan alkuvaiheen julkinen keskustelu muodostui näiden julkisojen keskinäisenä vuorovaikutuksena, johtuen jo muutamassa viikossa voimakkaasti jännitteisen tilanteen ratkaisun hahmottumiseen julkisessa keskustelussa. (Artikkeli 3.)

Neljäs väitöskirjassa esittämäni näkökulma julkison muodostumiseen on holistinen ja ihmiskeskeinen kuvaus siitä ihmisen julkiseen maailmaan kietoutumisesta, jonka osana myös julkisena toimiminen toteutuu. Väitöskirjani neljännessä artikkelissa havainnollistan sitä monitasoista ihanteiden, normien, käytäntöjen ja toimijuuden muotojen verkostoa, joiden kautta abstrakti idea julkisesta saa konkreettisia ilmenemismuotoja ihmisten elämässä ja toiminnassa. Kirjoittajakumppanini Leena Rantala havainnollistaa puolestaan niitä erilaisia prosesseja, joiden kautta ihminen on toisiinsa nähden erilaisissa suhteissa julkiseen maailmaan. (Artikkeli 4.)

3.2 Väitöskirjan kontribuutio journalismin tutkimukseen

Väitöskirjani tarkasteluissa uudistan suomalaisen journalismin tutkimuksen public journalismia, kansalaisjournalismia ja julkiso-käsitettä koskevia tulkintoja. Havainnollistan julkisen käsitteen laaja-alaisuutta määrätietoisesti erilaisia tutkimusasetelmia toteuttamalla. Teen väitöskirjani eri osien kautta näkyväksi, että suomalaisessa 1990-luvun kehitystyössä omaksuttu tulkinta julkisesta toimijasta ja julkison muodostumisesta oli kapeampi kuin julkisen käsitteestä voitaisiin johtaa.

Osoitan väitöskirjassani, että sivistyksen käsite ja käsitys sivistymisestä mahdollistavat julkisen toimijan käsitteellistämisen tavalla, joka on Suomessa historiallisesti arvioituna olennainen. Tämä käsitteellistys on julkisen toimijan mieltäminen sivistyskansalaisena. Sivistystä ja sivistymistä ei kannata tällöin mieltää normatiivisina, kuin ehtoja asettavina tai ihmistä arvioivina käsitteinä.

Sivistys ja sivistyminen voidaan sen sijaan nähdä uutena tapana hahmottaa julkisen toimijan olemus, jossa ihminen ja kansalainen ovat toisistaan irrottamattomia. Sivistyskansalaisuuden ja sivistymisen näkökulmista luonnehtii myös kansalaisuutta ihmisyyden toteutumisen tavoittelu persoonallisella, yksilölle merkityksellisellä tavalla. Tämä näkökulma voi tuoda kansalaisuuden ymmärtämiseen journalismin tutkimuksessa uudenlaista yhteiskuntakriittisyyttä. Käsitteily sivistymisestä voi lisäksi havainnollistaa, millainen inhimillinen merkitys julkisessa maailmassa toimimisella on yksilöpersoonalle, ja mitä julkison muodostumisessa yksilötasolla tapahtuu. (Artikkeli 2, Johdanto & Artikkeli 4.)

Väitöskirjassani toteutan useita erilaisia tapoja käsitteellistää julkison muodostuminen. Esitän ensinnäkin kaksi erilaista konkreettista mallia empiirisesti havaittavissa olevasta julkison muodostumisesta (Artikkeli 1, Artikkeli 2 & Artikkeli 3). Niistä ensimmäinen on public journalismin varhaisvaiheen teksteissä oleva kaksivaiheinen malli, jossa julkison (publicin) muodostamiseen pyritään tietoisin toimin ja ulkopuolisen tuen tai ohjauksen asema on keskeinen (Artikkeli 1 & Artikkeli 2). Julkison muodostumisen toteutumisen kannalta olennainen kysymys on tällöin se, haluavatko ja kykenevätkö ihmiset muuttamaan toimintaansa esillä olevan ihanteen mukaisella tavalla ja onko tuon ihanteen edistäminen ulkopuolisen ohjauksen kautta eettisesti perusteltavissa. Julkison muodostuminen on tässä mallissa kasvatuksellinen kysymys, jota voidaan tarkastella aikuiskasvatuksellisten käytäntöjen (Artikkeli 1) ja kasvatuksellisten prosessien ja niiden tukemisen näkökulmasta (ks. Artikkeli 4).

Toinen väitöskirjassa esittämäni konkreettinen julkison muodostumisen malli on kuvaus todellisessa tilanteessa, Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheen julkisessa keskustelussa, toteutuneesta itseorganisoituvan diskursiivisen julkison muodostumisesta. Hahmotin rajakiistan alkuvaiheen julkisessa keskustelussa neljä vuorovaikutuksen ja julkisen toiminnan tavoiltaan erilaista diskursiivista julkisoa, joiden keskinäinen dynamiikka ohjasi rajakiistan käsitteilyä ja ongelmanratkaisua julkisessa keskustelussa. Kun julkison muodostuminen hahmotetaan näin, ei julkison muodostumiseen liittyvä haaste ole kasvatuksellinen vaan analyttinen ja metodologinen. Tutkijan tulee kyetä käyttämään metodologiaa, jonka avulla julkison itseorganisoituvat prosessit voidaan tunnistaa ja niitä voidaan analysoida. (Artikkeli 3.)

Julkison muodostumista havainnollistavien konkreettisten mallien lisäksi esitän kaksi erilaista teoreettista käsitteistöä, joiden avulla julkison muodostumista voidaan käsitteellistää. Ne ovat yhtäältä sivistyksen ja sivistymisen (Artikkeli 2 & Johdanto) ja toisaalta julkisen pedagogiikan (Artikkeli 4) käsitteistöt. Nämä käsitteistöt hahmottavat julkison muodostumisen hitaina ja ihmiseksi käsitettyä toimijaa kokonaisvaltaisesti koskettavina prosesseina. Niistä käsin hahmotettuna ei julkison muodostuminen myöskään rajaudu toteutuvaksi pelkästään poliittisessa julkisuudessa. Julkison muodostuminen on keskeisesti kulttuurinen kysymys. Teen väitöskirjani kautta näkyväksi, että public journalismin varhaisvaiheelle ominaisia julkison muodostuksen edellytyksiä lujittavia toimintamalleja on Suomessa toteutettu kansalaisyhteiskunnan syntymisen alkuvaiheista asti erityisesti kansansivistyksen traditiossa. Sivistyksen käsite ja

käsitys sivistymisestä ovat siis olennaisia konteksteja pohdittaessa, miten julkinen toimijuus ja julkison muodostuminen on Suomessa historiallisesti toteutunut. (Artikkeli 2 & Johdanto.)

Sivistyksen ja sivistymisen näkökulmasta ei julkiso-käsitettä ja julkison muodostumista kannata rajata pelkkään asiakysymysten yhteydessä toteutuvaan tai mediayleisönä olemisesta poikkeavaan, omanlaiseensa ”yleisönmuodostukseen”. Sivistyksen ja sivistymisen näkökulmasta on julkison muodostumisessa kysymys yhtäaikaisesta yksilöllistymisen ja yhteiskunnallistumisen prosessista. Sivistymisenä ymmärretty julkison muodostuminen voi johtaa uudenlaisiin ideoihin siitä, minkälaisen tekijöiden ympärillä tutkijat osaavat julkisojen muodostumista hahmottaa, ja miten monilla tavoilla erilaisissa yhteyksissä toteutuva julkisojen muodostuminen kyseenalaistaa ja uudistaa yhteiskuntaa.

Väitöskirjani aiheenkäsittely osoittaa kokonaisuudessaan, että julkison muodostuminen kannattaa käsittää laaja-alaisena kysymyksenä. Vaikka julkison muodostumisen keskeisimpänä merkityksenä mielletäisiin poliittisessa julkisuudessa toimiva julkiso (Artikkeli 3), ovat julkison muodostumisen edellytykset poliittisen julkisuuden ulkopuolelle ulottuvassa laajemmassa inhimillisessä kulttuurissa ja yhteiskunnassa (Artikkeli 1, Artikkeli 2, Artikkeli 4 & Johdanto.)

Käsittelen Suomessa omaksutun julkisotulkinnan kahtalaista luonnetta ja kannatan julkiso-käsitteen määrittämisen ja kehittämisen määrätietoista jatkamista. Esittelen oman tapani soveltaa diskursiivista julkisokäsitystä julkisen keskustelun empiirisessä tutkimuksessa. Väitöskirjassani käyttämäni tapa, jossa miellän julkisen keskustelun diskursiivisten julkisojen vastavuoroisena prosessina, vapauttaa julkisen keskustelun analyysin identifioitaviin yksilöihin, ryhmiin ja yksittäisiin journalistisiin teksteihin perustuvasta luokittelusta. Tällainen näkökulma julkiseen keskusteluun korostaa julkista keskustelua ihmisten välisenä viestinnällisenä tilana, johon yksilöt ja ryhmät antavat panoksiaan, mutta joka kokonaisuutena ei ole yhdenkään yksilön tai ryhmän määriteltävissä ja ohjailtavissa. Käsitteiseni mukaan julkiseen keskusteluun voidaan juuri tämänkaltaisissa mieltämistavoissa liittää odotus demokraattisesta viestinnällisestä tilasta miljoonaväestöjen konteksteissa. (Artikkeli 3 & Johdanto.)

Toteutan tutkimuskohteitteni keskeistä käsitteistöä koskevia erittelyjä. Perustelen, miksi Suomessa 1990-luvulla kehitetystä ammattijournalismin reformista käytettävää kansalaisjournalismi-sanaa ole suositeltavaa käyttää yhdysvaltalaiseen public journalism -reformiin viitattaessa. Myöskään julkiso-käsitteen käyttäminen public-käsitteen yleisenä suomennoksena ei ole suositeltavaa ilman asiayhteyden ja merkitysten tarkempaa tarkastelua. (Artikkeli 2, Artikkeli 3 & Johdanto.)

Väitöskirjani on kokonaisuudessaan humanistinen näkökulma public journalismiin, kansalaisjournalismiin ja julkisen ja julkison käsitteisiin, joita tarkasteleva ammattijournalismin tutkimus on Suomessa nojannut erityisesti yhteiskuntatieteisiin.

3.3 Väitöskirjasta nousevia johtopäätöksiä tutkimukselle

Käsittelen lopuksi väitöskirjani johtopäätöksiä journalismin tutkimukselle ja journalismin ammattikäytännöille omien alaotsikoidensa alla. Journalismin tutkimukselle väitöskirjasta nostamani tärkeimmät johtopäätökset koskevat sivistyksen käsitettä ja julkiso-käsitettä.

3.3.1 Sivistys ja sivistyminen journalismin tutkimuksen omaan käsitteistöön

Väitöskirjani ensimmäisenä journalismin tutkimukseen kohdistuvana johtopäätöksenä esitän, että sivistys ja sivistyminen sisällytetään suomalaisen journalismin tutkimuksen omaan käsitteistöön ja oppisisältöihin ja niitä tarkastellaan yksityiskohtaisemmin kuin tässä väitöskirjassa olen kyennyt tekemään. Se on perusteltua jo historiallisen perspektiivin saavuttamiseksi julkison käsitettä ja julkison muodostumista tarkastelevassa suomalaistutkimuksessa. Toiseksi sivistyksen ja sivistymisen käsitteet tarjoavat mahdollisuuksia uudistaa julkista toimijaa ja julkison muodostumista koskevia käsityksiä. Edempänä ollut väitöskirjan tulosten ja kontribuution käsittely on keskittynyt näihin näkökulmiin tarkemmin.

Sivistymisenä ymmärretty julkison muodostuminen on Suomen historiasa keskeisesti valtiotieteellinen kysymys. Siksi valtiotieteet voivat antaa julkison ja sivistyksen käsitteiden yhteydessä journalismin tutkimukseen merkittävän kontribuution kasvatustieteiden käsitteellisen tutkimuksen antaman kontribuution rinnalla.

3.3.2 Julkison käsitettä koskevat keskustelut ja kehittelyt

Suomalainen journalismin tutkimus tarvitsee julkison käsitettä, jonka kehittäminen 1990-luvulla on merkittävä saavutus. Journalismin tutkimuksessa ja viestinnän tutkimuksessa laajemmaltikin tarvitaan käsite, joka kuvaa viestintäprosesseja vaativan tason yhteiskunnallisissa kysymyksissä. Sellaisia ovat esimerkiksi voimakasta erimielisyyttä herättävistä aiheista käytävät julkiset keskustelut tai julkisen mielipiteen muodostuminen merkittäviä kollektiivisia seurauksia omaavissa linjaavissa kysymyksissä. On suotavaa pitää kiinni siitä vaativasta tasosta, jolle Veikko Pietilä ja Seija Ridell julkiso-käsitteen määrittivät. Muutoin julkiso-käsite trivialisoituu ja sen tärkein merkitys menetetään.

Olisi kuitenkin hyödyllistä pohtia, millainen julkison määritelmä saavuttaisi journalismin tutkijoiden keskuudessa kollektiivista kannatusta. Jos on perusteltua esittää useita vaihtoehtoisia määritelmiä julkisolle, olisi nuo vaihtoehdot hyödyllistä tietoisin toimin koota vertailun ja keskustelun mahdollistavaan yhteyteen. On keskeistä pohtia erityisesti sitä, miten ratkaistaan julkison määritelmään sisältyvä jännite identifioitavissa olevien yksilöiden tai ryhmien ja vain diskursiivisesti ja analyttisesti erotettavissa olevan vuorovaikutuksen muotojen välillä. Oman arvioni mukaan diskursiivista julkisoa kannattaa korostaa

julkisen keskustelun tutkimuksessa. Samalla on journalismin tutkimuksen haasteena oppia ymmärtämään, käsitteellistämään ja tutkimaan diskursiivista julkisoa viestinnällisenä ilmiönä. Diskursiivisen julkiso-käsitteen käyttö edellyttää uudenlaisen metodologian kehittämistä julkisen keskustelun tutkimukseen.

Väitöskirjani aiheenkäsittelyt nostavat lisäksi esiin mahdollisuuden keskustella julkison ja yleisön käsitteellistä erittelemistä koskevista perusteluista. Suomen kaltaisessa yhteiskunnassa saattaa jyrkkä käsitteellinen jako yleisön ja julkison kesken olla keinotekoisempi kuin sellaisissa yhteiskunnissa, joissa väestöryhmien sivistyksellinen ja sosiaalinen tasa-arvo ei ole ollut valtionrakentamisen ja politiikan johtotähtenä. Vähintäänkin kannattaa huomioida, että juuri ”yleisön” valmiuksissa Suomi erottuu maailmanlaajuisissa vertailuissa taatessaan koulutusmahdollisuudet poikkeuksellisten kattavien, monikerroksisten, julkisin varoin tuettujen ja kaikissa ikävaiheissa tapahtuvaa opiskelua tukevien järjestelyjen kautta. Koulutuksellista tasa-arvoa korostaneen sivistyskäsityksen ja sitä tukeneen politiikan ansiosta on ”suurellakin yleisöllä” Suomessa sellaisia julkisen toiminnan valmiuksia, jotka monissa kulttuureissa mielletään edelleen vain eliittitoimijoiden voimavaroiksi. Suomen kaksikielisyyden ja ruotsin kielen historiallisesti ohittamattoman merkityksen näkökulmasta olisi lisäksi hyödyllistä huomioida, millä tavalla ruotsinkieliset journalismin tutkijat käyttävät ja erittelevät ruotsin kielen yleisöä kuvaavia käsitteitä Suomessa, ja millaisena yleisön ja julkison erittely heidän silmissään näyttäytyy.

Tämänkaltaiset tarkastelut voivat monipuolistaa ja täsmentää julkison määrittelyä yleisöön tehtävän erittelyn osalta. Edelleenkin relevanttina säilyy kuitenkin Seija Ridellin (2006) julkiso-käsitteelle esittämä lähtökohta, jonka mukaan yleisön ja julkison ero heijastaa joukkoviestinnän tuotantoprosessien rakenteisiin sisältyviä yhtäältä alistaisuutta ja toisaalta toimija-asemaa vahvistavia tekijöitä.

3.3.3 Kokonaisvaltaisempi analyysi 1990-luvun Suomesta

Käyn väitöskirjassani läpi 1990-lukua public journalismin, kansalaisjournalismin ja suomalaisen julkiso-käsitteen kehittymisen ympäristönä (Artikkeli 1, Artikkeli 2 & Johdanto). Arvioin kuitenkin, että olisin voinut tarkasteluissani kiinnittää analyysiäni 1990-lukuun vieläkin enemmän. Miksi julkinen korostui 1990-luvulla niin monen tutkimusalan kysymyksenä? Miksi sivistyksen, kansansivistyksen ja vapaan sivistystyön ajattelussa ja käytännöissä oleva relevanssi public journalismille, kansalaisjournalismille ja julkison muodostumiselle ei korostunut? Miksi tutkijat hahmottivat ideoita, malleja, ratkaisuja ja teorioita Suomen ulkopuolella? 1990-luvun tärkeä suomalainen kehitystyö ansaitsee vielä uutta tutkimusta, jossa tutkijoiden tekemät ratkaisut ja valinnat saavat huomiota 1990-luvun kokonaisvaltaisen analyysin osana.

3.4 Johtopäätöksiä journalismin käytännöille

Väitöskirjani johtopäätöksinä esitän aiheenkäsittelyistäni vielä journalismin ammattikäytäntöjä koskevia johtopäätöksiä. Pohdin seuraavaksi ensinnäkin väitöskirjassani public journalismin yhteydessä (Artikkeli 1 & Artikkeli 2) käsittelemääni kysymystä toimittajan ammatillisen roolin laajentamisesta, johon myös julkisen pedagogiikan käsitettä tarkasteleva väitöskirjani osa (Artikkeli 4) pieneltä osaltaan liittyy. Toimittajan ammatillisen roolin yhteydessä pohdin lisäksi niitä eettisiä kysymyksiä, jotka ajankohtaistuvat, jos toimittajan ammatillisen roolia laajennetaan tutkimieni 1990-luvun public journalismia luonnosteluiden tekstien mukaisella tavalla. Lopuksi kokoan väitöskirjani antia journalismin tehtävän arvioimisen näkökulmasta.

3.4.1 Public journalismissa toimittajalla on aikuiskasvatuksellinen työnkuva

Väitöskirjani johtopäätöksenä on olennaista esittää kysymys, onko kansalaisten orientoiminen ja ohjaaminen julkiseen poliittiseen toimintaan perusteltua sisällyttää ammattijournalistien työnkuvaan tavalla, joka on esillä tutkimissani public journalismia käsittelevissä teksteissä.⁷ Havainnollistan kysymyksen merkitystä vertaamalla tutkimieni 1990-luvun public journalismin tekstien käsitystä toimittajan roolista Seppo Niemelän Vapaan sivistystyön vuosikirjassa vuonna 1988 julkaisemaan tekstiin. Vuosikirjan teemana oli tuolloin aikuisten yhteiskunnallinen kasvatusta, jota Niemelä (1988) käsittelee Poliittinen kasvatusta -otsikon alla. Tekstissään Niemelä (1988, 30) toteaa, että ”poliittinen kansalaiskasvatusta tulee olla toimittajan työn yksi näkökulma.”

Aikuisten yhteiskunnalliseen kasvatukseen keskittyvä Vapaan sivistystyön vuosikirja (1988) on erinomaisen kiinnostava aikalaisdokumentti, koska se osoittaa, että suomalaisessa aikuiskasvatuksessa tunnettiin 1980-luvun lopulla sama kysymyksenasettelu, joka samaan aikaan Yhdysvalloissa väitöskirjani tulosten mukaan johti pragmatistisen aikuiskasvatuksen soveltamiseen ammattijournalismin käytännöissä (Artikkeli 1). Vuosikirjan johdannossa Oriveden opiston vararehtori Arvo Oksanen (1988) toteaa aikuisten yhteiskunnallisesta kasvatuksesta käytävän keskustelun perustuvan kolmeen taustatekijään. Ne ovat ”demokraattisen yhteiskuntamuodon näkeminen arvokkaana, arvio demokratian toimivuuden tehostumisesta kansalaisten yhteiskunnallisen aktiivisuuden lisääntyessä ja luottamus mahdollisuuteen lisätä aktiivisuutta yhteiskunnallisen kasvatuksen välityksellä” (Oksanen 1988, 10). Vastaavuus tutkimieni public journalismin ohjelmaa luonnosteleisiin teksteihin on ilmeinen (Artikkeli 1 & Artikkeli 2).

Vuosikirjan tekstissään Seppo Niemelä (1988) hahmottaa poliittisesta kasvatuksesta neljä porrasta ja sijoittaa toimittajan tekemän kasvatustyön niistä

⁷ Samaa kysymystä ovat suomalaishankkeiden kohdalla nostaneet esiin Lehtonen & Ruusunoksa 2006.

ensimmäiselle ja toiselle, ”valistuneen äänestäjän” ja ”sitoutumattoman vaikuttajan” kasvatuksen portaalle. Niemelä (1988, 30) kuvaa valistuneen äänestäjän kasvatusta seuraavasti: ”Kasvatus kohdistuu periaatteessa kaikkiin kansalaisiin. Tavoitteena on kyky arvioida itsenäisesti poliittisia aatteita ja ohjelmia sekä niiden suhdetta politiikan tekoihin.” Kasvatuksen tulos ilmenee vaaleissa, joissa kansalainen tekee perustellun äänestyspäätöksen. Lisäksi valistuneen äänestäjän kasvatukseen tulee tukea ihmisen itsenäistymistä, koska itsenäistyminen edeltää yhteiskunnan osaksi jäsentymistä. (Niemelä 1988, 30.) Seuraavalla, sitoutumattoman vaikuttajan portaalla yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta kiinnostunut ihminen saavuttaa kyvyn ”toimia valitsemiensa päämäärien puolesta ja vaikuttaa päätöksentekoon” (Niemelä 1988, 33). Viestimet voivat tukea tätä tavoitetta tietoisesti vaikuttamisen ja pohtimisen mahdollisuuksia tarjoamalla (Niemelä 1988, 31).

Kun vertaan public journalismin ajatusperustaa muodostaneissa teksteissä olevaa ammattijournalismin työnkuvaa Seppo Niemelän (1988) nimeämiin aikuisten yhteiskunnallisen kasvatuksen kahteen ensimmäiseen portaaseen, on selvää, että public journalism sijoitti toimittajan työtehtävät kattamaan niistä molemmat. Sen lisäksi public journalismin varhaisvaiheen tekstit varasivat toimittajan työkentäksi myös sellaisen elementin, jota Niemelä ei ole sijoittanut malliinsa lainkaan, mutta jota hän toisaalla tekstissään kutsuu ”kiinnostuksen herättämiseksi politiikkaan” ja arvioi poliittisen journalismin ja ”viestimien” voivan sitä toteuttaa (Niemelä 1988, 28). Väitöskirjassani kutsun tätä public journalismin keskeisiin teksteihin sisällyntä toimittajan työtehtävien linjausta julkison (publicin) muodostamisen ensimmäiseksi vaiheeksi (Artikkeli 1). Se sisälsi politiikkaan suuntautuvan kiinnostuksen herättämisen lisäksi tavoitteen kokonaisvaltaisemman yhteiskunnallisen vastuuntunnon ja yhteisöllisen osallisuuden tunnon viriämisestä (Artikkeli 1 & Artikkeli 2).

Tarkastelen seuraavaksi poliittisen kasvatuksen mallin seuraavaa kahta ja samalla viimeistä porrasta. Kolmannen portaan, ”poliittisen liikkeen itsenäisen jäsenen kasvatukseen” Niemelä (1988, 31) sijoitti poliittisten liikkeiden sisälle ja siten vapaan sivistystyön ulkopuolelle. Tämä ohjelmallisesti poliittinen elementti puuttuu myös public journalismista. Mukana on sen sijaan neljäs ja viimeinen poliittisen kasvatuksen porras, jonka tavoitteena on ”kyky luovaan ja perusteltuun päätöksentekoon” (Niemelä 1988, 31–32). Tämä tavoite on olennainen osa varhaisen public journalismin ohjelmaa julkisen keskustelun kehittämisen, keskusteluryhmien ja deliberatiivisen demokratian ihannetta ilmentävien toiminnan muotojen kautta. Väitöskirjassani olen kutsunut tätä elementtiä julkison (publicin) muodostumisen toiseksi vaiheeksi (Artikkeli 1).

Vertailu Seppo Niemelän (1988) suomalaisen aikuiskasvatuksen vuosikirjaan laatimaan aikalaismalliin havainnollistaa siten, miten laaja-alaisen työnkuvan public journalismin kehittäjät varasivat ammattijournalisteille. Työnkuva kattaa Niemelän malliin verrattaessa ja hänen termistöään käyttäen aikuisen koko poliittisen kasvatuksen jatkumon lukuun ottamatta vaihetta, jonka Niemelä itekin sijoitti myös vapaan sivistystyön ulkopuolelle, tapahtuvaksi esimerkiksi poliittisten puolueiden omissa organisaatioissa. Tutkimani public journa-

lismin tekstit sisältävät lisäksi orientoivan elementin, jossa puuttuva kiinnostus yhteisiin asioihin ja julkiseen elämään vasta herätetään. Kokonaisuudessaan public journalismin ohjelmaa luonnostelevat tekstit hahmottelivat toimittajan työkentäksi aikuisten poliittisen kasvatuksen siis laajemmassa mittakaavassa kuin mitä suomalaisessa aikuiskasvatuksessa samaan aikaan varattiin edes aikuiskasvatukseen keskittyvälle vapaalle sivistystyölle.

Toimittajalle varatun laajan työnkuvan aikuiskasvatuksellisen luonteen tunnistaminen ei merkitse sitä, että sellainen työnkuva ei olisi jossakin tilanteessa perusteltavissa. Laaja työnkuva tuo kuitenkin mukanaan uusia ammattieettisiä kysymyksiä. Mikäli tutkimani public journalismin varhaisvaiheen kaltaiset journalismikäsitykset saavat kannatusta, olisi jo toimittajakoulutukseen suotavaa sisällyttää kokonaisuuksia, joiden kautta journalistin ammattia kohti kulkeva saa valmiuksia pohtia tulevan työnkuvansa aikuiskasvatuksellisesti keskeisiä eettisiä kysymyksiä. Niistä ensimmäinen on aikuiskasvatuksen luonteen ymmärtäminen ja aikuiskasvattajan roolin pohtiminen aluksi yleisellä tasolla. Siihen vapaan sivistystyön jatkumo ja pohjoismainen kansansivistys yleisestikin tarjoaa toimittajien työnkuvaan sopivia roolikäsityksiä (ks. esim. Lehtola 1991 [1937]; Larsson 2001; Salo & Suoranta 2002, 175–202). Edellä siteerattu Seppo Niemelä (1988, 32) päättää aikuisten poliittista kasvatusta käsittelevän tekstinsä suosittaen poliittisen kasvatuksen tueksi ”humanistista traditiota”, jossa kasvatusta perustuu ”ihmisen itsenäisyyttä kunnioittavaan ja omaa ajattelua tukevaan linjaan”. Tavoiteltavaa on tukea ihmisen oman arvostelukyvyn kehittymistä valinnanvapauden ilmapiiressä (Niemelä 1988, 21).

Toinen yleisen tason eettinen kysymys liittyy demokratian ja kansalaisuuden kaltaisista moniaineksista teoreettisista käsitteistä johdettuihin ihanteisiin. Ne sisältävät aina määrittäviä jonkun poliittisen tai muulla tavalla sitoutuneen näkökulman hyväksi, kuten ihmisen ajattelu yleisestikin. Kun demokratian ja kansalaisuuden käsitteitä käytetään perusteluina kasvatuksellisten tavoitteiden asettamiselle ja toteuttamiselle, on käsitteisiin tehdyt linjaukset perusteltua tunnistaa ja nimetä. (Westheimer & Kahne 2004, 237–239, 263–265.)

Eettisiä kysymyksiä voidaan pohtia myös spesifimmällä tasolla. Tutkimistani public journalismia luonnostelevissa teksteissä esillä oleva julkisesti keskustelevan kansalaisuuden ihanne ei ole aivan vaatimaton tavoite. Se edellyttää joidenkin aikuisten kohdalla kokonaisen elämänmuutoksen toteutumista. Voidaan pohtia, kuinka suurista inhimillisistä muutosprosesseista on mielekästä asettaa odotuksia esimerkiksi demokratian käsitteen nimissä ilman, että esillä olevan inhimillisen prosessin mittakaava tiedostetaan (ks. Kegan 2009, 41–52). Olisiko ensisijaista tutustua ensin siihen elämäntilanteiden kompleksisuuteen, joissa ihmiset parhaillaan kamppailevat? Toimittajien ja tutkijoiden tehtävänä on pohtia etukäteen ja kerta kerralta uudelleen, millainen tavoitteenasettelu on oikeutettua juuri sillä paikkakunnalla ja siinä tilanteessa, jossa suunniteltava toiminta aiotaan toteuttaa.

Edellä olleita näkökulmia esille nostamalla en halua mitätöidä tutkimani public journalismin kaltaisten hankkeiden merkitystä. Ongelmiin voidaan löytää kriittisenkin tarkastelun kestäviä ratkaisuja. Se kuitenkin edellyttää toimitta-

jilta arvioni mukaan sellaista osaamista, jota ei toimittajakoulutukseen ja journalistin ammattitaitoon ole tavattu sisällyttää.

3.4.2 Journalismin julkinen tehtävä

En esitä väitöskirjassani journalistin työnkuvan laajentamista. Sen sijaan esitän julkisen käsitettä ja julkista toimijaa koskevien vakiintuneiden käsitysten laajentamista journalismissa ja sen tutkimuksessa. Voimakkaasti yhdenlaisen julkista toimijaa koskevan tulkinnan korostuminen voi väitöskirjani näkökulmasta yhtäältä johtaa ammattijournalismin epärealistisen laaja-alaisen ohjelmien ja haasteellisten ammattikuvan muutosten eteen. Tällainen tilanne on esillä yhdysvaltalaisen public journalismin varhaisvaiheen teksteissä. Vain yhdenlaista julkista toimijaa korostava tulkinta voi samalla johtaa ammattijournalismissa kaventuvaan käsitykseen julkisen ideasta itsestään. Arvioin, että niin on käynyt, kun kansalaiseksi käsitettyä toimijaa ja poliittista julkisuutta on korostettu journalismin tutkimuksessa voimakkaasti.

Julkisen käsitteen laaja-alaisuuden hahmottaminen tekee mahdolliseksi kuvitella, miten monin tavoin journalismi voi edistää julkista ja julkisojen muodostumista. Esimerkiksi äidinkielen taidokas, rikas ja voimallinen käyttäminen toimittajan työssä on merkittävä julkista edistävä teko. Sellainen teko on myös voimavarojen osoittaminen kulttuurijournalismiin ja kulttuurikritiikkiin ja taiteelle osoitettu arvostus. Itsestään selvästi sellainen teko on vapaan, kriittisen ja suvaitsevan poliittisen julkisuustilan päämäärätietoinen luominen. Julkisen käsitteestä arvioituna voisivat kaikki mainitut esimerkit ansaita ”public journalismin” tittelin.

Väitöskirjani aiheenkäsittelyjen kautta olen esittänyt uudella tavalla kysymyksen vanhasta teemasta, journalismin julkisesta tehtävästä. Väitöskirjani näkökulmasta on journalismin tehtävänä ensinnäkin hahmottaa oman ydinkäsitteensä – julkisen – laaja-alaisuus. Journalismin julkisen tehtävän määrittelyyn kannattaa sisällyttää julkisen käsityshistorian tuntemusta, jotta journalistit voivat kysyä, ovatko julkisuudessa näkyvillä pidettävät asiat todella julkisia käsitteen sisällöllisissä merkityksissä, ja minkälaisista näkökulmista erilaisia asioita linjataan julkisiksi kysymyksiksi. Journalismin julkista tehtävää on taito tunnistaa julkisia merkityksenantoja monenlaisissa kulttuurisissa ja poliittisissa käytännöissä. Sitä on myös tietoisuus, jonka mukaan keskeinen julkinen toimija ei ole Suomessa historiallisesta näkökulmasta pelkkä kansalainen, vaan sivistyskansalainen, ihminen ja kansalainen. Kun journalismin tehtävää arvioidaan julkisen laaja-alaisesta käsitteestä katsottuna, saattaa juuri julkinen tehtävä olla journalismin tärkein yhteiskunnallinen tehtävä.

SUMMARY

A Human Being in the Public World. Conceptualizations of the Public Agent and the Formation of *the Public*

Background

The 'public' is an unavoidable concept in journalism research. The unquestionable role of professional journalism is to publish, to make information publicly available, and to construct and sustain public spheres. The legitimacy of professional journalism is derived from an assumption of an agent to whom the public world is relevant. Yet the question of the nature of the public agent is among the disputable issues within journalism research. Should professional journalism assume the agent to be a citizen, a consumer, a client, a nation, a community, an audience, a public, an individual person or a discursive construction? These are examples of the variety of labels used in journalism research both internationally and in Finland. The public agents of a citizen and *the public*, with the public understood as a politically capable and public-oriented collective body of agents, have earned particular attention in Finnish journalism research during recent decades. Alongside this attention, journalism research has emphasized the political public sphere.

This PhD dissertation provides new insights into the theme by analyzing the issues of the public agent and the formation of *the public* in the context of the extensiveness of the concept of public itself. The study explores the theme in four peer reviewed, published articles and the introduction. The articles analyze the formative thought of 1990s US public journalism, the 1990s construction of the Finnish variant of public journalism reform, the construction of the concept of *the public* in Finnish journalism research, a discursive public and the concept of public pedagogy. The articles have been published in the journals *Javnost–The Public, Media & viestintä* [the Finnish journal of Media and Communication Research], *Politiikka* [the Finnish journal of Political Science], and *Kasvatus* [the Finnish journal of Education]. The theoretical research of the study uses the methodology of intellectual history, and the empirical research employs situational analysis.

The assumption of an agent is clearly visible in the contexts that have been analyzed for the study. As public journalism reform was launched in the USA in the early 1990s, the motivation of the movement was a conception that a relevant public agent, *the public*, had dispersed. The Finnish variant of the US public journalism reform explicitly shows that *the public* was conceived as being composed of citizens. A parallel and conceptual work began during the 1990s in Finnish journalism research with the aim of conceptualizing *the public* in Finnish. The definitions that have been given to the novel Finnish concept illustrate the difficulties of perceiving precisely how the proposed collective agent should be identified. Outside of journalism research, the primary public agent is not necessarily either a citizen or *the public*. The concept of public pedagogy, which has

emerged in educational research since the 1990s, locates rather a human being at the centre of the public.

The study initially discusses a human being, a citizen and *the public* as classic agents in the study of the public sphere. The study proceeds to discuss the concept of the self-formative citizen, as conceptualized in the idea of *Bildung* in Germany and the Nordic countries. The study takes as a starting point this conceptualization of an agent, in which a human being and a citizen are intertwined.

The study discusses the distinct meanings of public in Western thought and gathers four basic meanings. First, public refers to cultural practices, which enable the communication of meanings, the prime examples being language, speech and literacy. Secondly, public refers to social life characterized by openness and inclusion. Thirdly, public refers to the philosophical and political ideal of citizens' self-governance and political liberty in the public sphere. Fourthly, public refers to the arrangements and macro structures, such as the state, that bind the entirety of the collective. The study demonstrates that the meanings reserved to public cover the same elements that are found in the classic conceptualization of the development of the public sphere in *The Structural Transformation of the Public Sphere* by Jürgen Habermas. The same elements are further found in John Dewey's idea on the forming *public* in the *Public and Its Problems*, which has been relevant in the formative thought and scholarship of public journalism. The study demonstrates that the concept of *Bildung* deals essentially with the same elements but the concept emphasizes the tension of the living in the public world between humanity and the extant socially defined character of an individual. The *Bildung* concept enables the synthesizing of the self-formative cultivation and personal fulfillment and the political agency for the public good. Further, the *Bildung* concept enables the synthesizing of the cultural and political public spheres, which have often been separated in journalism research.

The Research Questions

- 1) Which conceptions of public and the public agent can be found in the contexts analyzed in this study?
- 2) How were the 1990s conceptions of the formation of *the public* in the US public journalism and in Finnish journalism research constructed?
- 3) How can the formation of *the public* be perceived and conceptualized from the distinct perspectives provided by this study?

The Articles

The following articles, attached to the PhD dissertation, provide answers to the research questions.

- 1) Ripatti-Torniainen, Leena & Hujanen, Jaana. 2011. Cultivating the Democratic Mind: The Understated Adult Educational Characteristic of Public Journalism. *Javnost-The Public* 18 (2) 37-52.
- 2) Ripatti-Torniainen, Leena. 2011. Capable Citizen and Developing Person: The Relevance of Bildung to Public Journalism. *Media & viestintä* 34 (3) 4-22.
- 3) Ripatti-Torniainen, Leena & Hujanen, Jaana. 2012. The Formation and Dynamics of Public Deliberation in Helsinki's Territorial Annexations. *Politiikka* 54 (3), 188-204.
- 4) Rantala, Leena & Ripatti-Torniainen, Leena. 2013. Public pedagogy - Specifying the concept and phenomenon in the Finnish context. *Kasvatus* 44 (1), 7-16.

Findings

The study finds public receives distinct conceptualizations in the analyzed contexts. The analyzed journalism reforms focus on the philosophical and political ideal of citizens' self-governance and political liberty on the one hand, and on the macro structures, such as the political system, on the other. Yet compared to the Finnish variant, the formative thought of the 1990s US public journalism represents a more extensive conception of public. The public journalism reform, emerging from the vision that *the public* could no longer be realized, nourished the social life and culture of conversation as the initial prerequisites of togetherness. The Finnish variant of the reform as well as the conceptual construction of *the public* in Finnish journalism research placed the emphasis more clearly on the political activities and argumentative abilities of citizens. Finally, the concept of public pedagogy departs from the other objects of analysis as the concept involves a wide and undifferentiated view on public. The incoherent concept of public pedagogy perceives public as surrounding the human being everywhere, for example in discourses and art, in the media, in the educational policies and in social activism.

The findings of the study provide a variety of views on the conceptualization of a public agent. The study introduces four fragmented types of the agent: a member of the public, a citizen, a discursive public, and a human dweller of the world. A member of the public joins *the public* voluntarily and willingly, acting for the common good as an individual person. A citizen is a role in the political realm. A discursive *public* forms spontaneously in communication and cannot be reduced to individuals. A human dweller of the world is intertwined

with the common world of human beings through the extensiveness of communication, human experience and culture.

The study provides analyses of the 1990s constructions of the formation of *the public* in the US public journalism and in Finnish journalism research. The study argues the 1990s public journalism was an intellectual and methodical experimentation, which aimed at realizing the pragmatist ideal of *the public*. In the context of declining audiences and a sense of failure of the political system, the key developers of public journalism introduced a classic adult educational solution to a journalistic problem. The solution was to support adults to voluntarily enter the public realm as citizens.

The developers of the 1990s Finnish variant of public journalism connected the proposed journalism reform to contemporary administrative policy, which aimed at increasing citizen participation. The conceptual work in Finnish journalism research, aiming at the construction of a conceptualization of *the public*, resulted in a clear emphasis of the politically argumentative and problem-solving interaction of citizens. The study argues the 1990s development in Finnish journalism research did not perceive the legacy of *Bildung*, in which citizenship and the formation of *the public* are located in the cultural rather than the political public sphere.

The study provides two distinct concrete models on how *the public* forms. In the first model, the prerequisites of social togetherness are created and the dispersed public is gathered through consciously planned support, as was the case in the 1990s US public journalism. The study conceives this model as an adult educational solution. The critical issues of the model are whether individuals want and are capable of adopting the proposed ideals of public life and political agency, and whether ethical grounds can be found to propose such ideals to living individuals. In the second model, *the public* forms as a result of the self-organizing, dynamic interaction between distinct discursive publics. The discursive public forms in communication and cannot be reduced to individuals. The critical issue of this model is whether researchers can perceive and analyze the self-organizing dynamism of discursive publics. The challenge is therefore methodological.

Conclusions

The study concludes journalism research and the study of the public sphere will benefit from an extensive conception of public, the public agency, and the formation of *the public*. The broad conception includes understanding the development of the premises of public and political agency, and of the variety of cultural and political forms, which the agency takes. If the formation of *the public* is pursued through conscious projects in journalism, ethical issues involved should be incorporated in journalist education and be analyzed with a situational sensitive approach in every context.

LÄHTEET

- Aaltonen, R. 1991. Fennomaanit kansansivistystyössä. Vapaan kansansivistystyön synty Suomessa. Teoksessa R. Aaltonen & J. Tuomisto (toim.) *Valistus, sivistys, kasvatus. Kansanvalistuksesta aikuiskasvatukseen*. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 10-29.
- Ahva, L. 2010. Making news with citizens. Public journalism and professional reflexivity in Finnish newspapers. Tampere: Tampere University Press.
- Aittola, T. & Suoranta, J. 2001. Esipuhe. Henry Giroux ja Peter McLaren toivon, kriitiikin ja muutoksen pedagogiikan lähettiläinä. Teoksessa H. A. Giroux & P. McLaren, *Kriittinen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino, 7-28.
- Alkio, S. 1919. Ihminen ja kansalainen. Helsinki: Edistysseurojen kustannusosakeyhtiö.
- Anttonen, S. 1998. Valta, moraali ja yhteiskunnallis-historiallinen oppiminen. Sivistyshistoriallinen tie kansallissosialistisesta totuuden politiikasta demokratisoiiviin uudelleenkasvatustehelmiin. Tampereen yliopisto.
- Anttonen, S. 1999. Kasvatus, sivistys ja yhteiskunta. Kriittisen teorian sivistysdiskursseja. Teoksessa O-P. Moisio (toim.) *Kriitiikin lupaus. Näkökulmia Frankfurtin koulun kriittiseen teoriaan*. Jyväskylä: SoPhi, 95-125.
- Arendt, H. 2002. Vita activa. Ihmisenä olemisen ehdot. Suomentaja Riitta Oittinen ja työryhmä. Tampere: Vastapaino (Alkuteos julk. 1958).
- Bavard, C. & Ruusunoksa, L. 2007. Sinun, minun ja oikea kansalaisjournalismi. *Tiedotustutkimus* 30 (1), 157-164.
- Bauer, W. 2003. On the relevance of Bildung for democracy. *Educational Philosophy and Theory* 35 (2), 211-225.
- Blumer, Herbert. 1999. Joukko, massa ja julkiso. Suomentaja Veikko Pietilä. *Tiedotustutkimus* 22 (3), 14-26 (Alkuteos julk. 1946).
- Bohman, J. 1996. Public deliberation. Pluralism, complexity, and democracy. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Burgess, E. W. & Bogue, D. J. 1964. Research in urban society. A long view. Teoksessa E. W. Burgess & D. J. Bogue (toim.) *Contributions to urban sociology*. Chicago: The University of Chicago Press, 1-14.
- Carpentier, N. 2007. Coping with the agoraphobic media professional. A typology of journalistic practices reinforcing democracy and participation. Teoksessa B. Cammaerts & N. Carpentier (toim.) *Reclaiming the media. Communication rights and democratic media roles*. Bristol: Intellect, 157-175.
- Cayton, M. K. 2008. What is public culture? Agency and contested meaning in American culture - an introduction. Teoksessa M. S. Shaffer (toim.) *Public culture. Diversity, democracy, and community in the United States*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1-25.
- Charity, A. 1995. *Doing public journalism*. New York: Guilford Press.

- Christians, C. G., Glasser, T. L., McQuail, D., Nordenstreng, K. & White, R. A. 2009. Normative theories of the media. Journalism in democratic societies. Urbana: University of Illinois Press.
- Clarke, A. E. 2003. Situational analyses. Grounded theory mapping after the postmodern turn. *Symbolic Interaction* 26 (4), 553-576.
- Clarke, A. E. 2005. Situational analysis. Grounded theory after the postmodern turn. Thousand Oaks: Sage.
- Coleman, R. 1997. The intellectual antecedents of public journalism. *Journal of Communication Inquiry* 21 (1), 60-76.
- Dewey, J. 1955. Democracy and education. An introduction to the philosophy of education. New York: McMillan (Alkuteos julk. 1916).
- Dewey, J. 1997. The ethics of democracy. Teoksessa L. Menand (toim.) Pragmatism. A reader. New York: Vintage Books, 182-204 (Alkuteos julk. 1888).
- Dewey, J. 2006. Julkinen toiminta ja sen ongelmat. Suomentaja Mika Renvall. Tampere: Vastapaino (Alkuteos julk. 1927).
- Diner, S. J. 1997. Department of discipline. The department of sociology at the University of Chicago, 1892-1920. Teoksessa K. Plummer (toim.) The Chicago school. Critical assessments. London: Routledge, 20-61.
- Feffer, A. 1993. The Chicago pragmatists and American progressivism. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Fishkin, J. S. & Laslett, P. 2003. Introduction. Teoksessa J. S. Fishkin & P. Laslett (toim.) Debating deliberative democracy. Oxford: Blackwell, 1-6.
- Gastil, John. 2008. Political communication and deliberation. Thousand Oaks: Sage.
- Gastil, J. & Keith, W. M. 2005. A nation that (sometimes) likes to talk. A brief history of public deliberation in the United States. Teoksessa J. Gastil & P. Levine (toim.) The deliberative democracy handbook. Strategies for effective civic engagement in the twenty-first century. San Francisco: Jossey-Bass, 3-19.
- Giroux, H. A. 1983. Theory and resistance in education. A pedagogy for the opposition. New York: Bergin & Garvey.
- Giroux, H. A. 1988. Schooling and the struggle for public life. Critical pedagogy in the modern age. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Giroux, H. A. & McLaren, P. 2001. Kriittinen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Glasser, T. (toim.) 1999. The idea of public journalism. New York: Guilford Press.
- Gutmann, A. 1999. Democratic education. Princeton: Princeton University Press.
- Haas, T. 2007. The pursuit of public journalism. Theory, practice, criticism. New York: Routledge.
- Haas, T. & Steiner, L. 2001. Public journalism as a journalism of publics. Implications of the Habermas-Fraser -debate for public journalism. *Journalism* 2 (2), 123-147.

- Habermas, J. 2004. Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta. Suomentaja Veikko Pietilä. Tampere: Vastapaino (Alkuteos julk. 1962).
- Hankala, M. 2011. Sanomalehdellä aktiiviseksi kansalaiseksi? Näkökulmia nuorten sanomalehtien lukijuuteen ja koulun sanomalehtiopetukseen. *Jyväskylä Studies in Humanities* 148. Jyväskylän yliopisto.
- Hansen, K. M. & Rostbøll, C. F. 2012. Deliberative democracy. Teoksessa B. Isakhan & S. Stockwell (toim.) *The Edinburgh companion to the history of democracy*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 502-512.
- Heikkilä, H. 1999. Ohuesta journalismista vankkaan journalismiin. Julkison tuottamisen mahdollisuuksista ja rajoista kansalaisjournalismissa. *Tiedotustutkimus* 22 (3), 60-74.
- Heikkilä, H. 2001. Ohut ja vankka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla. Tampere: Tampere University Press.
- Heikkilä, H., Ahva, L., Siljamäki, J. & Valtonen, S. 2012. Kelluva kiinnostavuus. Journalismin merkitys ihmisten sosiaalisissa verkostoissa. Tampere: Vastapaino.
- Heikkilä, H. & Kunelius, R. 1995. Journalismin new deal. Jay Rosenin haastattelu. *Tiedotustutkimus* 18 (3), 86-97.
- Heikkilä, H. & Kunelius, R. 1997. Julkisen journalismin äärellä. *Tiedotustutkimus* 20 (4), 4-21.
- Heikkilä, H. & Kunelius, R. 2000. Julkisuuskoe. Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistoille. *Kunnallisalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisuja* 21. Helsinki: Kunnallisalan kehittämissäätiö.
- Heikkilä, H. & Kunelius, R. 2003. Ajatuksia lainaamassa. Miten kansalaisjournalismin ajatukset istuvat meille? Teoksessa N. Malmelin (toim.) *Välittämisen tiede. Viestinnän näkökulma yhteiskuntaan, kulttuuriin ja kansalaisuuteen*. Professori Ullamaija Kivikurun juhla- ja julkaisukirja. Helsinki: Helsingin yliopiston viestinnän laitos, 179-204.
- Heikkinen, A. 2005. Aikuiskasvatuksen missiot ja työnjako. Teoksessa A. Heikkinen (toim.) *Aikuiskasvatuksen tutkimuspolut*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 255-286.
- Held, D. 2006. *Models of democracy*. Kolmas painos. Stanford: Stanford University Press.
- Holstein, J. A. & Gubrium, J. F. 2003. Active interviewing. Teoksessa J. F. Gubrium & J. A. Holstein (toim.) *Postmodern interviewing*. Thousand Oaks: Sage, 67-80.
- Honneth, Axel. 2007. *Disrespect. The normative foundations of critical theory*. Cambridge: Polity.
- Hujanen, J. 2005. Murrostuva valtamedia ja yhteiskunnallisen journalismin mieli. *Politiikka* 47 (4), 257-269.
- Hujanen, J. 2009. Kiinnostavaa vai tärkeää? Ihmisläheisen journalismin kaksi polkua. Teoksessa E. Väliverronen (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 112-128.

- Hunter, A. 1997. Why Chicago? The rise of the Chicago school of urban social science. Teoksessa K. Plummer (toim.) *The Chicago school*. London: Routledge, 62-73.
- Hyrkkänen, M. 2002. Aatehistorian mieli. Tampere: Vastapaino.
- Hyrkkänen, M. 2009. All history is, more or less, intellectual history. R. G. Collingwood's contribution to the theory and methodology of intellectual history. *Intellectual History Review* 19 (2), 251-263.
- Höijer, B. 2008. Ontological assumptions and generalizations in qualitative (audience) research. *European Journal of Communication* 23 (3), 275-294.
- Joas, H. 1997. Pragmatism in American sociology. Teoksessa K. Plummer (toim.) *The Chicago school*. London: Routledge, 117-152.
- Journalistin ohjeet. 2011. [viitattu 20.2.2013.] Helsinki: Journalistiliitto. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa)
<http://www.journalistiliitto.fi/pelisaannot/journalistinohteet/>
- Kakkuri-Knuuttila, M-L. & Kylänpää, A. 2012. Tieteellisen artikkelin rakenne. Historiaa ja esihistoriaa. [viitattu 8.8.2012.] Teoksessa V. Heikkinen ym. (toim.) *Genreanalyysi - tekstilajitutkimuksen käytäntöä*. Kotimaisten kielten keskuksen verkkojulkaisuja 29. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, 157-185. Saatavilla [www-muodossa:](http://www.muodossa)
<http://kaino.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk29/Genreanalyysi.pdf>
- Kant, I. 1991. Vastaus kysymykseen: Mitä on valistus? Suomentaja Tapani Kaakkurinniemi. Teoksessa J. Koivisto, M. Mäki & T. Uusitupa (toim.) *Mitä on valistus?* Tampere: Vastapaino, 76-86 (Alkuteos julk. 1784).
- Karvonen, E. 2000. Tulkintakehys (frame) ja kehystäminen. *Tiedotustutkimus* 23 (2), 78-84.
- Kegan, R. 2000. What "form" transforms? A constructive-developmental approach to transformative learning. Teoksessa J. Mezirow & associates (toim.) *Learning as transformation. Critical perspectives on a theory in progress*. Jossey-Bass, San Francisco, 35-53.
- Kempainen, L. 2001. Sivistys on Suomen elinehto. Yrjö Sakari Yrjö-Koskisen kasvatustieteen ja koulutuspolitiikka vuosina 1850-1882. Sarja C 168. Turun yliopisto.
- Kivelä, A. 2009. Kolme tulkintaa sivistyksestä. Johdatus Klaus Mollenhauerin ajatteluun. Teoksessa A. Kivelä & A. Sutinen (toim.) *Teoria ja traditio*. Juhlakirja Pauli Siljanderille. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura, 85-115.
- Kivelä, A. & Sutinen, A. (toim.) 2009. *Teoria ja traditio*. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura.
- Kivelä, A. & Sutinen, A. 2009. Johdanto - Oulun koulua etsimässä. Teoksessa A. Kivelä & A. Sutinen (toim.) *Teoria ja traditio*. Turku: Suomen Kasvatustieteellinen Seura, 7-35.
- Klinge, M. 2004. Poliittinen Runeberg. Suomentaja Marketta Klinge. Helsinki: WSOY.

- Koivunen, A. & Lehtonen, M. 2005. "Joskus on kivaa olla vähemmän aikuinen". Kulttuurisen määrittelyvallan siirtymät ja julkisen puhuttelun areenat. *Tiedotustutkimus* 28 (2), 4-27.
- Kotilainen, S. 2004. Kansalaisten verkkomedia oppimisen yhteisönä. Teoksessa E. Sirkkunen & S. Kotilainen (toim.) *Toimijaksi tietoverkoissa. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja B 44*. Tampereen yliopisto, 277-299.
- Kotilainen, S. & Rantala, L. 2008. Nuorten kansalaisidentiteetit ja mediakasvatus. *Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 89*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Kunelius, R. 1999. Journalismi keskustelun tiellä. *Tiedotustutkimus* 22 (3), 42-59.
- Kunelius, R. (toim.) 2000a. *Juttuja lähiöistä*. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 93/2000. Tampereen yliopisto.
- Kunelius, R. 2000b. Journalismi nelijalkaisena otuksena. Tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita. *Tiedotustutkimus* 23 (3), 4-27.
- Kunelius, R. 2003. Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin. Viides painos. Helsinki: WSOY.
- Kunelius, R. 2004. Kokemuksesta julkiseen tietoon. John Deweyn pragmatismia viestinnän tutkijoille. Teoksessa T. Mörä, I. Salovaara-Moring & S. Valtonen (toim.) *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. Helsinki: Gaudeamus, 90-118.
- Kunelius, R. & Heikkilä, H. 1996. Public journalism. Journalismi julkisen harkinnan areenana. *Tasa-arvotoimikunnan julkaisuja B:1/1996*. Helsinki: Yleisradio.
- Kunelius, R. & Ridell, S. (toim.) 2000. *Kaksi katsetta journalismiin*. Tiedotusopin laitoksen julkaisuja A 94/2000. Tampereen yliopisto.
- LaCapra, D. 1980. Rethinking intellectual history and reading texts. *History and Theory* 19 (3), 245-276.
- Larsson, S. 2001. Seven aspects of democracy as related to study circles. *International Journal of Lifelong Education* 20 (3), 199-217.
- Laurila, E. 1995. Suomalaiset päätoimittajat: Riippumattomuudesta ei tingitä. *Suomen Lehdistö* 65 (10), 14-15.
- Lehtola, V. 1991. Julistus ja epäily vapaassa kansansivistystyössä. Teoksessa R. Aaltonen & J. Tuomisto (toim.) *Valistus, sivistys, kasvatus*. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 266-271 (Alkuteos julk. 1937).
- Lehtonen, P. & Ruusunoksa, L. 2006. Kansalaiset mediaa oppimassa - media kansalaisilta oppimassa. *Oppimisen näkökulma kansalaislähtöisiin media-hankkeisiin*. *Aikuiskasvatus* 26 (3), 227-235.
- Liakka, N. 1991. Sivistys ja kansansivistys. Teoksessa R. Aaltonen & J. Tuomisto (toim.) *Valistus, sivistys, kasvatus*. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 83-85 (Alkuteos julk. 1916).
- Luostarinen, H. 1995. Amerikan uusinta uutta - kansalaisjournalismi. *Journalisti* 71 (12), 10-11.
- Malmberg, T. 2004. Porvarillisen julkisuuden keskeneräinen projekti. Jürgen Habermas ja kriittinen mediatutkimus. Teoksessa T. Mörä, I. Salovaara-

- Moring & S. Valtonen (toim.) Mediatutkimuksen vaeltava teoria. Helsinki: Gaudeamus, 38-74.
- Malmberg, T. 2012. Yleinen mielipide, viestintä ja kansanvalta. Liberaalista deliberatiiviseen demokratiaan. Teoksessa K. Karppinen & J. Matikainen (toim.) *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino, 15-36.
- Merritt, D. Jr. 1994. Public Journalism. What it means, how it works. Teoksessa D. Merritt Jr. & J. Rosen. *Public journalism. Theory and practice*. Dayton: Kettering Foundation, 19-28.
- Merritt, D. 1995. Public journalism and public life. Why telling the news is not enough. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Merritt, D. Jr. & Rosen, J. 1994. *Public journalism. Theory and practice*. Dayton: Kettering Foundation.
- Niemelä, S. 1988. Poliittinen kasvatus. Teoksessa A. Laurila ym. (toim.) *Aikuisten yhteiskunnallinen kasvatus. Vapaan sivistystyön 24. vuosikirja*. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 21-33.
- Niemelä, S. 2011. Sivistyminen. Sivistystarve, -pedagogiikka ja -politiikka pohjoismaisessa kansansivistystraditiossa. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Snellman-instituutti.
- Nieminen, H. 1997. Communication and democracy. Habermas, Williams and the British case. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia.
- Nieminen, H. 2006. Kansa seisoi loitompana. Kansallisen julkisuuden rakentuminen Suomessa 1809-1917. Tampere: Vastapaino.
- Nieminen, H. 2008. Eurooppalainen julkisuus tutkimuksen kohteena. Neljä plus yksi näkökulmaa. Teoksessa H. Nieminen, K. Karppinen & T. Mörä (toim.) *Onko Eurooppa olemassa? Näkökulmia eurooppalaiseen julkisuuteen ja demokratiaan*. Helsinki: Gaudeamus, 15-47.
- Nordenbo, S. E. 2003. Bildung and the thinking of Bildung. Teoksessa L. Løvlie, K. P. Mortensen & S. E. Nordenbo (toim.) *Educating humanity. Bildung in postmodernity*. Oxford: Blackwell, 25-35.
- Oksanen, A. 1988. Aikuisten yhteiskunnallinen kasvatus - joitakin lähtökohtia. Teoksessa A. Laurila ym. (toim.) *Aikuisten yhteiskunnallinen kasvatus. Vapaan sivistystyön 24. vuosikirja*. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 9-20.
- Ozouf, M. 1998. "Public opinion" at the end of the old regime. *The Journal of Modern History* 60 (Supplement. Rethinking French politics in 1788), S1-S21.
- Park, Robert E. 2010. Joukko ja julkiso. Suomentaja Veikko Pietilä. Teoksessa V. Pietilä & julkisuuspiiri (toim.) *Julkisot, yleisöt ja media*. Tampere: Tampere University Press, 77-94 (Alkuteos julk. 1904).
- Perry, D. K. 2003. The roots of civic journalism. Darwin, Dewey, and Mead. Lanham: University Press of America.
- Pietilä, J. 2008. Kirjoitus, juttu, tekstielementti. Suomalainen sanomalehtijournalismi juttutyyppeiden kehityksen valossa printtimedian vuosina 1771-2000. *Jyväskylä Studies in Humanities* 111. Jyväskylän yliopisto.
- Pietilä, K. 2008. Pro yleisö. *Tiedotustutkimus* 31 (1), 38-52.

- Pietilä, V. 1997. Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä. Tutkimusalan kehitystä jäljittämässä. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, V. 1999. Julkiso ja yleisö. Tiedotustutkimus 22 (3), 4-13.
- Pietilä, V. 2001a. Reflections on public discussion in the mass media. *Nordicom Review* 22 (1), 11-21.
- Pietilä, V. 2001b. Yleisönosasto ja internet keskusteluareenoina. Tiedotustutkimus 24 (2), 18-33.
- Pietilä, V. 2002a. Verkkokeskusteluareenat - deliberatiivista julkisuuttako? *Politiikka* 44 (4), 343-354.
- Pietilä, V. 2002b. Siltasotaa Tampereella. Julkinen keskustelu Koskenniskan siltahankkeesta. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 30 (2), 136-153.
- Pietilä, V. 2006. "Matti Matalaisen" julkea ehdotus ja vähän muutakin. Tiedotustutkimus 29 (4), 41-57.
- Pietilä, V. 2010. The public rakennelmana yleisöä koskevissa puhetoissa. Teoksessa V. Pietilä ja julkisuuspiiri (toim.) *Julkisot, yleisöt ja media*. Tampere: Tampere University Press, 217-242.
- Pietilä, V. & Ridell, S. 1998. Julkea ehdotus. Tiedotustutkimus 21 (1), 95.
- Pietilä, V. & Ridell, S. 2008. Julkisosta - tunteella. Tiedotustutkimus 31 (4), 102-103.
- Pietilä, V. & Ridell, S. 2010a. Yleisö käsitystapojen ristiaallokossa. Teoksessa V. Pietilä ja julkisuuspiiri (toim.) *Julkisot, yleisöt ja media*. Tampere: Tampere University Press, 295-320.
- Pietilä, V. & Ridell, S. 2010b. Näkökohtia julkisuudesta. Teoksessa Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri (toim.) *Julkisot, yleisöt ja media*. Tampere: Tampere University Press, 353-370.
- Price, V. 1992. *Communication concepts 4. Public opinion*. Newbury Park: Sage.
- Pulkkinen, T. 1989. *Valtio ja vapaus*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Puranen, Tuula. 2000. "Mä vaan kirjoitan." Laadullinen tutkimus Aamulehden uutistoimittajien yleisösuhteesta. Teoksessa R. Kunelius & S. Ridell (toim.) *Kaksi katsetta journalismiin. Tiedotusopin laitoksen julkaisu A 94/2000*. Tampereen yliopisto, 1-78.
- Rauhala, L. 2005. *Ihmiskäsitys ihmistyössä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ridell, S. 1999. Tutkimus julkisoa tuottamassa. Paikallisuus verkkomediassa - hanke irtiottona kulttuurisen yleisötutkimuksen käytännöistä. Tiedotustutkimus 22 (3), 28-41.
- Ridell, S. 2006. Yleisö. Teoksessa S. Ridell, P. Väliäho & T. Sihvonen (toim.) *Mediaa käsittämässä*. Tampere: Vastapaino, 233-257.
- Ridell, S. 2010. Johdannoksi teokseen. Teoksessa V. Pietilä & julkisuuspiiri (toim.) *Julkisot, yleisöt ja media*. Tampere: Tampere University Press, 7-31.
- Renvall, M. & Reunanen, E. 1999. Yhteisö totuutta metsästä. *Journalismi julkisen keskustelun kehiksenä*. Tiedotustutkimus 22 (3), 76-91.
- Reunanen, E. 2003. Budjettijournalismi julkisena keskusteluna. *Tekstianalyttisiä näkökulmia suomalaiseen ja ruotsalaiseen budjettikirjoitteluun*. Tampere: Tampere University Press.
- Rosen, J. 1991a. Making journalism more public. *Communication* 12 (4), 267-284.

- Rosen, Jay. 1991b. The erosion of public time. *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 79 (syyskuu), 22-23.
- Rosen, Jay. 1992. Community action. Sin or salvation? *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 80 (maaliskuu), 30-33.
- Rosen, J. 1993a. Beyond objectivity. *Nieman Reports* 47 (4), 48-53.
- Rosen, J. 1993b. Community connectedness. Passwords for public journalism. St. Petersburg: Poynter Institute for Media Studies.
- Rosen, J. 1993c. Public life and the press. Building a new house for journalism ethics. *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 81 (marras-joulukuu), 27-28.
- Rosen, J. 1994a. Public journalism. First principles. Teoksessa D. Merritt Jr. & J. Rosen. *Public journalism. Theory and practice*. Dayton: Kettering Foundation, 6-18.
- Rosen, J. 1994b. Making things more public. On the political responsibility of the media intellectual. *Critical Studies in Mass Communication* 11 (4), 363-388.
- Rosen, J. 1995. Public journalism. A case for public scholarship. *Change* 27 (3), 34-39.
- Rosen, J. 1999a. The action of the idea. Public journalism in built form. Teoksessa T. Glasser (toim.) *The idea of public journalism*. New York: Guilford Press, 21-48.
- Rosen, J. 1999b. *What are journalists for?* New Haven: Yale University Press.
- Salo, P. & Suoranta, J. 2002. *Sivistyksellinen aikuiskasvatus*. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Salokangas, R. 1998. Epätyypillistä liiketoimintaa? Raha, aate ja palvelutehtävä sanomalehdistön historiassa. Teoksessa T. Perko & R. Salokangas (toim.) *Kymmenen kysymystä journalismista*. Jyväskylä: Atena, 39-57.
- Sandberg, H. 1995. Public journalism ajaa viestimiä kansan palvelukseen. "Älkää pelkästään kirjoittako - tehkää jotakin!" *Suomen Lehdistö* 65 (10), 14-15.
- Sandlin, J. A., Schultz, B. D. & Burdick, J. (toim.) 2009. *Handbook of public pedagogy. Education and learning beyond schooling*. New York: Routledge.
- Sandlin, J. A., O'Malley, M. P. & Burdick, J. 2011. Mapping the complexity of public pedagogy scholarship: 1894-2010. *Review of Educational Research* 81 (3), 338-375.
- Scannell, P. 2007. *Media and communication*. London: Sage.
- Schudson, M. 1998. *The good citizen. A history of American civic life*. New York: Free Press.
- Shalin, D. N. 1997. G. H. Mead, socialism, and the progressive agenda. Teoksessa K. Plummer (toim.) *The Chicago school*. London: Routledge, 74-111.
- Siljander, P. (toim.) 2000. *Kasvatus ja sivistys*. Helsinki: Gaudeamus.
- Siljander, P. 2000. Kasvatus kadoksissa? Teoksessa P. Siljander (toim.) *Kasvatus ja sivistys*. Helsinki: Gaudeamus, 15-24.

- Siljander, P. 2002. Systemaattinen johdatus kasvatustieteeseen. Helsinki: Otava.
- Sirianni, C. & Friedland, L. 2001. Civic innovation in America. Community empowerment, public policy, and the movement for civic renewal. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Snellman, J. V. 1928. Valtio-oppi. Teoksessa J.V. Snellmanin kootut teokset II. Suomentaja Heikki Lehmusto. Porvoo: WSOY, 7-280 (Alkuteos julk. 1842).
- Snellman, J. V. 1991. Sivistys ja yleishenki. Teoksessa R. Aaltonen & J. Tuomisto (toim.) Valistus, sivistys, kasvat. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 73-82 (Alkuteos julk. 1846).
- Splichal, S. 1997. Public opinion as panopticon. A critique of the spiral of silence. Teoksessa J. Servaes & R. Lie (toim.) Media & politics in transition. Cultural identity in the age of globalization. Leuven: Acco, 111-125.
- Stenius, H. 2003. Kansalainen. Suomentaja Jussi Kurunmäki. Teoksessa M. Hyvärinen, J. Kurunmäki, K. Palonen, T. Pulkkinen & H. Stenius (toim.) Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria. Tampere: Vastapaino, 309-362.
- Stewart, D. W. Adult learning in America. Eduard Lindeman and his agenda for lifelong education. Malabar: Krieger.
- Suhonen, P. 1998. Kommentteja yleisen ja julkisen mielipiteen käsitteistä. Tiedotustutkimus 21 (3), 97-99.
- Suoranta, J. & Yli-Kotola, M. 2000. Mediakasvatus simulaatiokulttuurissa. Porvoo: WSOY.
- Tommila, P. & Salokangas, R. 1998. Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia. Helsinki: Edita.
- Uljens, M. 2009. Allmän pedagogik som kritisk pedagogik. Teoksessa A. Kivelä & A. Sutinen (toim.) Teoria ja traditio. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura, 153-178.
- Väliaverron, E. 1997. Julkisen keskustelun taito. Tiedotustutkimus 20 (4), 1-2.
- Weintraub, J. 1997. The theory and politics of the public/private distinction. Teoksessa J. Weintraub & K. Kuman (toim.) Public and private in thought and practice. Perspectives on a grand dichotomy. Chicago: University of Chicago Press, 1-42.
- Westheimer, J. & Kahne, J. 2004. What kind of citizen? The politics of educating for democracy. American Educational Research Journal 41 (2), 237-269.
- Yankelovich, D. 1991. Public judgment. Making democracy work in a complex world. Syracuse: Syracuse University Press.

ORIGINAL PAPERS

I

CULTIVATING THE DEMOCRATIC MIND. THE UNDERSTATED ADULT EDUCATIONAL CHARACTERISTIC OF PUBLIC JOURNALISM

by

Leena Ripatti-Torniainen & Jaana Hujanen 2011

Javnost–The Public 18 (2), 37-52

Reprinted with the kind permission of EURICOM from *Javnost–The Public*©

**CULTIVATING THE
DEMOCRATIC MIND**
**THE UNDERSTATED ADULT
EDUCATIONAL CHARACTERISTIC
OF PUBLIC JOURNALISM**

**LEENA RIPATTI-
TORNIAINEN**

JAANA HUJANEN

Abstract

The article analyses formative texts of public journalism, written in the USA in the 1990s, by constructing comparisons to adult education. The article initially introduces the rationale of paralleling public journalism with adult education by discussing the congruence of aims, methods, and definitions of professional roles between public journalism and American pragmatist adult education. The authors use the methods of intellectual history to analyse the intervention in the public conduct of citizens, which the leading early proponents of public journalism, Jay Rosen and Davis Merritt, constructed. The article demonstrates that Rosen and Merritt's idea of intervention consists of two distinct elements. First, Rosen and Merritt urge journalists to animate social association and thus create prerequisites for citizens to recognise their public and political agency. Second, they suggest journalists to promote inclusive and solution-oriented public discussion among the citizenry. Adult education recognises both elements, yet the purpose Rosen and Merritt articulate for intervention is abstract and instrumental, compared to adult educational purposes, and their view on citizen empowerment is more restricted. The abstract ideal of public life, as opposed to the emancipation of persons, is at the centre of Rosen and Merritt's argument.

Leena Ripatti-Torniainen is Junior Researcher at the Department of Communication, University of Jyväskylä; e-mail: leena.ripatti-torniainen@jyu.fi.

Jaana Hujanen is Professor at the School of Communication, Media and Theatre, University of Tampere; e-mail: jaana.hujanen@uta.fi.

Introduction

A radical definition of the task of professional journalists emerged in the USA in the late 1980s and 1990s as public (civic) journalism developed. Developers of public journalism based their approach on the claim that *the public*, the body of public-oriented and civic-minded citizenry, had dispersed as a consequence of the increasing withdrawal of citizens from collective and political life (Rosen 1991a; 1993b; 1993c; 1995; Merritt 1994). Public journalism was an intellectual and practical experiment of seeking ways to reconstruct *the public*, an effort which sometimes meant beginning from the initial prerequisites of togetherness. Advocates of public journalism, such as Jay Rosen and Davis Merritt, argued a change of orientation was necessary across society from private to public life, from political apathy to engagement, from detached advocacy to public discussion and collective problem-solving. Rosen and Merritt argued that journalists should be the initiators of this change (Rosen 1991a; 1994a; 1994b; 1995; Merritt 1994; 1995; Merritt and Rosen 1994), thus considerably extending the task of professional journalists. Merritt suggested journalists should step from newsrooms and press boxes to the “swamps” of civil society (Merritt 1995, 72-74) and those arenas, in which private individuals have the opportunity to join the public realm as citizens.

The seminal texts of public journalism promote a cultural and political change in the USA by promoting a change in people’s minds. In this article, we analyse the formation of public journalism by constructing comparisons to adult education. We argue that aims, methods, and journalists’ roles in public journalism manifest concepts of adult education. We argue, further, that the argument of the purpose of public journalism differs from the concepts of adult education and that the developers of public journalism did not adequately discuss the concept’s purpose.

The intellectual context, in which public journalism formed, provides the connection to adult education. The ideals, practices and organisations of adult education informed the emerging concept of public journalism implicitly through the legacy of John Dewey and through the close association of public journalism developers with civil society agents, many of whom operated within the field of adult education. Public journalism comes particularly close to the pragmatist tradition of American adult education, which influenced by Dewey, has pursued progress and democracy through the development of cooperative and problem-solving skills of citizenry (e.g. Stewart 1987; Kett 1994; Elias and Merriam 2005). Public journalism not only shares these aims with pragmatist adult education but also the method of organised collective discussion. Pragmatist adult educators believe approaches of collective discussion are the primary method, through which adults learn democratic skills, such as public speaking and listening and collective planning and group work (Lindeman 1926/1989; Stewart 1987; Brookfield 2005). All these elements are articulated in the formative writing of public journalism.

How adult education could enhance our understanding of public journalism has nevertheless remained unarticulated. The leading advocates do not discuss the issue in the formative texts and the affinity to adult education has remained almost unrecognised in the otherwise intensive scholarly interest in the concept and practice of public journalism. An explicit link has been argued by Perry (2003; 2004) who equates “civic journalism” with “continuing adult education” (Perry 2003, v,

77) and suggests the role of “civic journalists” is parallel to the role of participatory teachers (Perry 2003, 38). Despite these arguments, Perry’s focus is elsewhere and consequently he does not proceed to a thorough analysis of the overarching features of public journalism and adult education.

A comparison of public journalism with adult education is, however, worthwhile because it reveals the incoherence in the argumentation of public journalism, thus opening up opportunities of renewal. While a comparison with adult education helps to understand the logic between the aims and methods of public journalism, the process immediately brings out any flaws in the argument concerning the purpose of public journalism. The decisive difference is that the argumentation of adult education centres on living persons, whereas the argumentation of public journalism centres on the abstract concept of public life.

Outlines of citizenship reform similar to public journalism can be found in the writing of several scholars of adult education (e.g. Lindeman 1926/1989; Korsgaard 1997; Welton 2002; 2005; Brookfield 2005). All these scholars, like the architects of public journalism (Rosen 1991a; 1992; 1993b; 1999b; Merritt 1994; 1995), raise visions of citizens who participate in rational and inclusive discussions about public issues and deliberate over solutions to common problems. The scholars of adult education, however, consider the emancipation and equality of persons as the purpose of advanced participation and deliberation. The purpose that public journalism offers to participation and deliberation derives, in comparison, from the desire to consolidate the prerequisites of public life.

The centrality of an abstract idea of public life contributes to an instrumental conceptualisation of the purpose of public journalism as citizenship reform. Public journalism’s view of citizen empowerment is limited, which may have hampered the progress of the movement.

In the remainder of this article, we introduce initially the rationale of paralleling public journalism with adult education. The focus is on adult educational ideals, practices and organisations that were present in the contexts, in which public journalism gradually developed, and which thus implicitly facilitated the formation of public journalism. We then analyse the intervention in the public conduct of citizens, which the leading early proponents of public journalism, Jay Rosen and Davis Merritt, constructed. We suggest the idea of intervention manifests the underlying, though implicit, influence of adult education on public journalism. Comparisons with adult education scholars enable us to discuss the aim of the intervention, the role Rosen and Merritt reserved for journalists and the purpose they offered for the intervention.

We use the term *public journalism* because it was Rosen’s and Merritt’s choice. They did not draw distinctions between public journalism and parallel emergent terms, such as civic journalism and community journalism (Rosen 1994b; 1999b; Merritt 1995).

The analysis covers a series of texts written in the formative era of public journalism by Rosen (1991a; 1991b; 1992; 1993a; 1993b; 1993c; 1994a; 1994b; 1995; 1999a; 1999b), Merritt (1994; 1995) and Merritt and Rosen (1994). The 1990s was the period, during which public journalism gradually formed from various emergent ideas and practices through conscious co-operation between American scholars and journalists. Rosen, Professor of Journalism at New York University, aspired to

include journalists' views in the dynamic academic discussion that surrounded the concept of *the public*. Rosen argued the theoretical discussion covered issues that were urgently relevant in newsrooms but needed to be conceptualised in terms that would make sense among journalists (Rosen 1991a; 1994b). Merritt, a journalist for over thirty years and editor of the Wichita Eagle newspaper became Rosen's fellow advocate after Merritt had launched reforms that became classics of the field. Public journalism, according to Rosen (1994b, 377) "took shape in large measure around Merritt, who assumed the role as the original public journalist." The 1990s texts of Rosen and Merritt are of particular relevance as they had a major influence on how public journalism was understood both in the USA and elsewhere.

The analysis draws on methods of intellectual history (Collingwood 1946/1994; LaCapra 1980; Hyrkkänen 2009) which is a hermeneutic process of inquiry. Intellectual history seeks to interpret complex texts in order to both understand the thinking of writers and to enact a dialogue with the texts beyond their conventional reading and the historical moment of writing (LaCapra 1980).

The method of intellectual history involves examining the networks of problems and solutions writers weave in their texts (Collingwood 1946/1994; Hyrkkänen 2009). The analysis of introduced problems and proposed solutions may show that writers, while developing solutions, transform their initial thought of the nature of problems. Both proposed problems and solutions are further perceived as intellectual choices writers have made within particular contexts. Hence it is essential that researchers pursue comprehension of the contexts yet try to eschew context dominating reasoning (LaCapra 1980). The interest of intellectual history is to understand how writers conceived those contexts and what they made intellectually out of them (Hyrkkänen 2009).

An Adult Educational Solution to a Journalistic Problem

The overriding problem Rosen and Merritt introduce is a sense of twin crises: anxiety in American journalism intertwined with a notion of failure of the US political system. Amidst alarmingly declining readership rates and the increasing withdrawal from political life of citizenry, journalists seemed to lose both their audiences and their belief in the democratic purpose of the profession (Merritt and Rosen 1994; Merritt 1994; 1995; Rosen 1994b; 1999b).

Also the relationship between journalists and their employers was unsettled. The tacit contract between journalists and publishers that used to guarantee newsroom autonomy had now ceased to protect journalists (Rosen 1993a). The craft was under commercial pressures and strained to cut the costs of newsgathering.

Moreover, the pride and commitment of journalists to keep citizens informed about formal politics seemed to have been turned against the profession as citizens displayed disgust towards political elites. Journalism had become part of the establishment, which citizens now disregarded (Merritt 1994; Rosen 1994b). "Journalists in the United States are at a critical point in the history of their craft," summarised Merritt and Rosen (1994, 3). "[T]he conditions that once gave their work its central importance change drastically or disappear" (Merritt and Rosen 1994, 4).

Since Rosen and Merritt intertwine the troubles of journalism and democracy, the solution they introduce aims to relieve the predicaments of both. The solution is the revival of citizens' participation in public life. Strategies to attract journalism

audiences will fail “unless readers also want to be citizens” (Merritt and Rosen 1994, 4). Citizens who engage with public life will have an interest to stay informed, which in turn consolidates the operational preconditions of journalism (Merritt 1995, 114). Persuading and equipping citizens to engage with public life becomes the primary task for journalists.

The task that Rosen and Merritt propose for journalists means intervention in the public conduct of adult citizenry. We argue the intervention manifests two underlying contexts that implicitly contributed to the development of public journalism both as a concept and as a variety of practices. The first contributor is American pragmatism and the thinking of the key pragmatist philosopher John Dewey (Perry 2003). The second contributor is the explicit civic educational agenda of many of the foundations and organisations whose visions and rhetoric Rosen and Merritt adopted for their texts and whose practices were espoused to guide public journalism practices.

Rosen (1999a, 24) states the shortest definition of public journalism is “what Dewey meant.” The keyword of public journalism, *the public*, is a concept Dewey used to refer to individuals who join together to discuss and experiment with solutions for commonly experienced problems and identify themselves as a politically viable group (Dewey 1927/2003; Heikkilä and Kunelius 1996; Coleman 1997; Rosen 1999b). Dewey’s concept (1927/2003) involves a definition of citizenship, in which there are four particular characteristics: First, citizens orientate towards public issues voluntarily and willingly; secondly, they use their experiences as material, and discussion as the method of examining the world; thirdly, they have an ability to pool their individual capacity and tackle the problem they have faced and fourthly, they are conscious of the interrelatedness of problems and seek free interplay with other citizens and publics. Dewey’s concept, in other words, presumes a variety of abilities that are not self-evident but have to be learned.

Dewey’s *public* became an influential ideal in American pragmatist adult education, with Eduard Lindeman, his friend and colleague (Stewart 1987), being the “chief interpreter” (Brookfield 2005, 63). In accordance with Dewey’s concept, Lindeman (1926/1989) argues the crux of democracy is citizens’ ability and willingness to apply democratic principles in everyday social life. In order to advance the development of such ability in citizenry, Lindeman (1926/1989, 7) suggests adult educators should perceive experiences as a “living textbook” of adults. Lindeman argues the real experiences of life are adults’ greatest source of learning. Collaborative and problem-solving discussion is learnt in situations in which people speak about and solve problems collaboratively and, in which the discussion is deliberately organised to encourage increasing participation and interaction. The tasks of adult educators are to provide for such situations and to lend support to adults as they consider their concerns and observations in a larger context of the changing society. Teachers should not pursue directive roles but facilitate learning by assisting adults to reconstruct experience (Lindeman 1926/1989, 109-123; Stewart 1987, 153-169).

It is striking how literally Rosen (1994a; 1999b) and Merritt (1994; 1995) transfer this idea to journalism even though they never mention either Lindeman or pragmatist adult education. Rosen and Merritt initially propose making the concerns and realities of citizens the starting point for news coverage. If this proved to be an

appropriate device of journalists to initiate public discussion, Rosen and Merritt go further and urge journalists to create opportunities of assembly, discussion and problem-solving in homes and neighbourhoods. In this vein, journalists should not only invite citizens to bring their mundane experiences and observations to public discussion but also to facilitate citizens in the connecting of concerns and observations to more generally shared public problems. The role Rosen and Merritt reserve for journalists is congruent with pragmatist adult education as Rosen and Merritt suggest journalists should facilitate but not direct citizens' assembly and discussion.

Rosen and Merritt are directing journalists towards an arena not conventionally included in the scope of professional journalism. The unfamiliarity becomes visible when Rosen (1991a; 1993c; 1994b) struggles to apply Dewey's vision to the actual working contexts of American journalists. "Dewey's faith in public capacities was inspiring," Rosen (1999b, 67) writes, "[b]ut he did little to specify how his dream could be made to work." How journalists could actually push through a qualitative change in people's public conduct remains rather vague in Rosen's and Merritt's texts. The methods had to be found from beyond the borders of journalism and journalism research. A variety of American organisations did contribute to the entrenchment of discussion groups as a characteristic method of public journalism.

One of the major forces behind the development of public journalism was the Kettering Foundation, a research institute with an explicit civic educational agenda. Established in 1927 to promote scientific research, the foundation shifted its focus in the 1970s to "democracy and what makes it work as it should, which led us to pay particular attention to the role of citizens" (Kettering Foundation n.d.). The Kettering Foundation was involved at the outset in public journalism with the Foundation's involvement in the initiatives in the 1980s at the Ledger-Enquirer newspaper (Rosen 1999b), which are regarded as the first examples of public journalism (Rosen 1991a; 1993b; Haas 2007). In 1993-1997 the Kettering Foundation operated *The Project of Public Life and the Press*, which enabled the evolution of public journalism as a concept (Rosen 1994b) and put large numbers of American journalists in touch with the idea (Rosen 1999b).

A further civic educational affiliation came in the figure of Daniel Yankelovich, social scientist and chairman of the research and public engagement organisation Public Agenda. Yankelovich had co-founded the organisation in 1975 "to re-engage the public on important public matters, to allow different groups to be heard and work together on solutions" (Public Agenda n.d.). Yankelovich's book *Coming to Public Judgment* was published in 1991 on the threshold of the formative era of public journalism. The way Yankelovich (1991) models citizens' opinion formation through discussion was "particularly effective" (Rosen 1994b, 380) as public journalism entered American newsrooms. Merritt and Rosen refer to the model repeatedly (e.g. Merritt 1994; 1995; Rosen 1994a; 1994b).

Yankelovich (1991) argues that journalists understand public opinion too narrowly and measure the quality of public opinion as an equivalent of being well informed. As the quality is defined as factual mastery, citizens do not have, in contrast to experts, any real chance to impact on public discussion and political choices. Yankelovich, writing from long experience within public opinion research, argues citizens have an alternative type of solid judgement to make, value judg-

ments. Yankelovich guides journalists to cultivate citizens' judgment via a model involving the three stages of "consciousness raising," "working through" and "resolution." Yankelovich emphasises the "working through" stage, which he argues was largely missing in American society and culture (Yankelovich 1991, 65). The "working through" stage means that citizens, while *discussing together* about a variety of alternative choices to a current political issue, confront the full consequences of their views and re-evaluate their views from this perspective.

By the time public journalism began to take shape, Yankelovich's Public Agenda and the Kettering Foundation had already developed discussion techniques and programmes to enhance the "working through" stage (Yankelovich 1991, 237-255). Among the methods that were adopted for public journalism were National Issues Forums, in which citizens considered problems of national importance by discussing alternative solutions with help of guide books.

The Study Circles Resource Center is another example of an organisation whose expertise on discussion methods was used in public journalism initiatives (Charity 1995). The centre, established in 1989, and now known as Everyday Democracy, has designed and conducted hundreds of community initiatives in the USA (Everyday Democracy n.d.).

The overarching element linking these organisations' approaches is the emphasis on ensuring each discussion is simultaneously inclusive and ambitious. The approaches combine the endeavours of inviting citizens to come and speak together with the effort of seeking to address solutions to significant problems at local and national levels through these discussions.

Inclusive collective discussion is a classical adult educational method, which has been widely employed as a means of societal reform, for example, in the Nordic countries (e.g. Korsgaard 1997; 2002; Rinne, Heikkinen and Salo 2006). The notion of discussion groups as an adult educational method helps to understand the relevance of Rosen's and Merritt's proposal, as they suggest-journalists should initiate collective discussions in homes and neighbourhoods. While discussions were of occasional importance to public journalists who used them as material for news coverage, the ultimate relevance of the discussion method lies far beyond the sporadic stories of a newspaper. The relevance is the learned habit of the adult population of discovering the world in thoughtful, respectful, and public-oriented interplay with each other.

We proceed now to discuss more specifically the reconstructing of *the public*, at which Rosen and Merritt aimed through the intervention they proposed in the public conduct of citizenry. We separate the intervention analytically into two distinct elements, both of which are known in adult education. We argue that Rosen and Merritt consequently blended into one approach the two distinct roles for professional journalists. First, they suggested that journalists should perform as animators of social association, thus aiming to create the social prerequisites for *the public* to emerge. Secondly, they suggested journalists should act as cultivators of the discussion in which the emergent *public* engaged.

Journalists as Animators of Social Association

The mental landscape, in which Rosen and Merritt situate the emergence of public journalism, depicts a gloomy picture of American communities weighed

down by pervasive long-term problems and ineffective politics. Voter turnout is low and citizens “isolate themselves in their own narrow concerns and seek safety and solace in insular communities and activities” (Merritt 1995, 3). A large proportion of the population has stopped caring about politics and withdrawn from public life, thus making irrelevant “one of the traditional demand factors in journalism – information upon which you can act” (Rosen 1993a, 52).

This is the contextualisation Rosen and Merritt make, as they introduce the rebuilding of social and communal ties and a sense of togetherness, which we call the first element of the reconstructing of *the public* in public journalism. The objective is that individuals shall awake in their isolated privacy and join together to seek solutions to common problems as citizens. Rosen writes about the need to face the challenges of “public time” (Rosen 1991b, 22-23; 1993b, 10) and “public work” (Rosen 1993c, 27-28). Dwelling in public time and doing public work mean that people, instead of being ignorant of their circumstances, voluntarily choose to confront the problems of the political present.

The role of public journalists is therefore to persuade people to make this voluntary choice. Journalists are suggested to make politics matter and “civic life a compelling alternative” (Rosen 1992, 30) and create “a climate in which the affairs of the community earn their claim on the citizen’s time and attention” (Rosen 1993b, 3). The task of journalists is thus to contribute to “what had earlier been a premise for the daily newspaper – the existence of a public attuned to public affairs” (Rosen 1993b, 5).

Rosen (1991a; 1992; 1993b) and Merritt (1994; 1995) urge journalists to leave newsrooms and go out into society and support face-to-face discussions at locations both domestic and public. Informal get-togethers organised by public journalists were manifestations of this role, as well as citizen assemblies, some of which gathered hundreds of citizens.

In the footsteps of John Dewey, Rosen and Merritt thus turn towards publics that are “in eclipse” (Dewey 1927/2003, 304-325), believing that journalists can assist their audiences to recognise their agency as citizens (Rosen 1991a; 1993b; 1994a; Merritt 1995). The names of early campaigns manifest the effort to claim citizens’ influence over issues already seen beyond citizens’ control: “Your Vote Counts,” “Solving It Ourselves” and “Taking Back Our Neighborhoods” (see e.g. Merritt 1995, 80-87; Rosen 1999a, 43-55; Sirianni and Friedland 2001, 193-217).

Perry (2004) refers briefly to a partial congruence between public journalism and the ideas of adult education philosopher Paulo Freire. The reconstructing of *the public* through the animation of social association indeed resembles Freire’s approach in that it is a grassroots approach, which aims to evoke a sense of agency amongst people who do not yet identify themselves as political actors. Freire preceded public journalism initiatives in emphasising the thorough acquaintance of educators with communities, in which they work. His approach also highlights the time-consuming and delicate character of community projects.

The most apt of Freire’s concepts in the context of reconstructing *the public* is that of “generative themes” (Freire 1972/1990, 68-95). Freire employed multidisciplinary research groups that, by collaborating with people and spending long periods in communities, gathered concepts and meanings that dominated people’s lives. Generative themes thus captured the situation as described in the people’s

own words and comprehension and subsequently formed the bases for situation specific adult education programmes. These programmes aimed, through dialogues, to contribute to critical consciousness about the possibilities of influencing and changing the difficulties that confronted people.

Rosen and Merritt certainly encourage journalists to listen to the people, follow the citizens' agenda and to contribute to awareness about citizens' possibilities of bringing about change. There is correlation between Freire's quest for generative themes and "community conversations," a public journalism initiative used, for example, by the newspaper *Virginian Pilot*. Journalists employed community conversations to discover how citizens named and framed issues; journalists, then, used citizens' frames as the basis of the newspaper's political reporting (Rosen 1995; 1999b).

We nevertheless hesitate to construct a straightforward link between Rosen and Merritt's public journalism and the thinking of Freire who was far more politically oriented than Rosen and Merritt and consequently far more explicit in his criticism towards the existing political systems.

Other than Freire, who developed his philosophy in Latin America, grassroots and community approaches of adult education have been developed in many countries and cultures. Developers of public journalism have an opportunity to seek cooperation with culturally specific adult educational approaches that aim to animate citizenship at a collective level by starting with the interests, cultural traditions, and needs of local people.

Our view is that Rosen and Merritt's initial assignment for journalists tries to nourish the domain of social relationships, through which experiences about common ground with others do emerge. For Dewey, such experiences were a necessary conditional premise if a notion about engaging oneself in a political public sphere was to develop in a human being (Honneth 2007).

Journalists as Cultivators of Inclusive and Solution-Oriented Discussion

Our second element in the reconstructing of *the public* and the consequent role for journalists in public journalism represents a more detailed ideal about public life. Political apathy and social disengagement of citizens are no longer the primary concerns. The focus is now on the formal modes of public discussion and on the ability of journalism to support procedures, through which citizens can arrive at public will.

The objective is a particular form of public political talk. Rosen writes about a "meaningful public discussion" (Rosen 1991a, 268), "useful discussion" (1993b, 9) and a "reasoned debate in the public sphere" (1991b, 23). Both Rosen and Merritt write in abundance about a discussion that would solve problems. Although the definitions for discussion, dialogue and deliberation remain unspecified, the pursuit of Rosen and Merritt is clear. They aim to provide for those public conditions, in which citizens with varying backgrounds can talk thoughtfully about their views concerning political issues and consciously and responsibly choose their common future. Rosen and Merritt thus repeat the early 20th century ideal of the advocates of deliberation. The ideal was that citizens learn to test their view in reciprocal reasoned discussions similar to discussions of formal deliberative bodies (Gastil

and Keith 2005). Citizens' opportunities to come together and discuss the issues of the day in open-minded and reasoned circumstances were enhanced in nationwide campaigns in the USA (Gastil and Keith 2005, 10-13). The ideal was revived in the USA at the end of the 20th century, and the simultaneously developing public journalism was occasionally attached to the initiatives now referred to as deliberative democracy initiatives (Rosen 1999b, 10-16).

Deliberative discussion sets expectations on citizens. While describing the responsibilities of every citizen, Rosen (1992, 32) lists the responsibilities of paying attention to important issues, listening especially to differing views, acknowledging inconvenient facts, and regarding the truth as well as evincing civility and mutual respect in public speech.

Rosen thus addresses an issue declared by some contemporary adult education scholars as a decisive learning challenge of adulthood (e.g. Welton 2002; 2005; Brookfield 2005). The challenge, congruent with ideals of deliberative democracy (Miller 1992/2003; Gutmann and Thompson 2004; Held 2006), introduces a citizenship aim more delicate than the mere coming together of citizens. The challenge refers to the readiness to consider one's values, opinions and aspirations with relations of those of others, and to adjust one's view in a manner that does justice to those whose views differ. Where Welton (2002; 2005) and Brookfield (2005) define the challenge as an assignment for adult educators, the same task occurs thus in public journalism and is reserved for journalists.

The deliberative ideal receives a functional manifestation in both Rosen's and Merritt's texts. The focus is set on the means to enhance the ability of citizens to proceed in a search for political solutions. In other words, Rosen and Merritt were interested in channelling citizens' discussions and deliberations into solving current political problems. Here Yankelovich's model about coming to public judgement (1991) had "a special place" (Rosen 1994b, 380). When many scholars discussed communicative or deliberative ideals at an abstract level, Yankelovich was able to offer a concrete model that steered journalists step-by-step.

In his book, Yankelovich (1991) makes a conceptual separation between "public judgment" and "mass opinion." Mass opinion is an aggregate of individual opinions gathered through opinion polls and routinely reported by the media. Public judgement, by comparison, is a conclusion from thoughtful processes, in which people work together through their conflicting emotional and ethical positions and finally formulate legitimisation for political choice. This process may take years, Yankelovich (1991) argues, but when citizens have worked through it, they have dealt with the consequences of their views and are ready to decide between political options.

Especially Merritt (1994; 1995) makes the point of introducing Yankelovich's model as an assignment for journalists. This means that journalists, while covering a relevant political issue, display the distinct standpoints and alternative options that emerge from citizens' discussions, consolidate the information base and clarify the rationalisations and probable consequences of options. Merritt (1994; 1995) argues journalists can in this way assist *the public* on its journey towards a conscious and rationalised choice.

Yankelovich (1991) stresses that moving from mass opinion to public judgement does not mean moving from being poorly informed to being well informed. Public

judgement moves beyond the “information-absorbing side” of opinion formation to “the emotive, valuing, ethical side” (Yankelovich 1991, 59). Since people filter information through their value systems, journalists must develop the skill for dealing with values (Merritt 1995). Writing clearly about beliefs and priorities becomes a major objective for journalists (Merritt 1994; 1995).

Adult education scholar Welton (2005) considers mass media as one of the greatest obstacles to public cultures that nourish the learning of deliberative democracy. It is remarkable, therefore, that Rosen and Merritt direct journalists’ attention towards the deliberative ideal and orient journalists to experiment with the materialisation of that ideal. American public journalism initiatives enabled large numbers of citizens to experience events consciously designed to support the deliberative model of discussion. Citizens had opportunities to practise public speaking, listening and collective decision-making in the contexts of real and current issues.

The Missing Purpose

The separation in this essay of the two aims of the reconstruction of *the public* and the consequent two journalist roles is analytical, whereas Rosen and Merritt present them rather in the same sentence. A combination of social togetherness and deliberative procedures of problem solving exists in Dewey’s thoughts (Honneth 2007). Analytical separation illuminates that public journalism operated in two challenging fields. While, Rosen and Merritt suggest journalists should start from the beginning by creating prerequisites for a sense of social belonging and citizenship; they also suggest journalists should contribute to an advanced form of civic conduct, which presumes that citizens are willing to question their own views and to do justice to those who think differently.

One could assume that, after expecting so much from citizens, Rosen and Merritt would rationalise the purpose of the change they propose from a citizen-centred perspective. Such a rationale is missing, however, as Rosen and Merritt direct their rationale to support the vision of a dynamic public life. The focus is, thus, on the abstract concept of public life and not on the living persons whose conduct will define whether or not the vision will materialise. Dewey (e.g. 1888/1997; 1916/1955; 1927/2003) and all the other adult education theorists present in this article differ from Rosen and Merritt by situating humans at the centre of their theories.

The abstract view on the purpose is thus setting public journalism apart even from the scholar most cherished in the intellectual development of the movement. John Dewey not only pursues an overall orientation to public discussion of society but *through the discussion* the freeing of individual capacity and personal growth, the widening of understanding and discernment, and the directing of these achievements to social aims. There is thus a very clear sense of purpose, and a definition of purpose, in Dewey’s thought. Dewey’s citizens recognise their mutual interests as human beings, respect the equality of each other as persons and use their intelligence in joint action for the creation of a more human and equal world (Dewey 1888/1997; 1916/1955; 1927/2003).

As the person-centred articulation of the purpose is missing, Rosen and Merritt’s insistence on the active participation of citizens acquires a surprisingly instrumental tone. Rosen and Merritt address neither the varying resources for participation of citizens nor structural inequalities, such as unequal distribution of welfare, which

may exclude large sections of citizenry from public life. They also ignore the complexity and extensiveness of the human processes their citizenship ideal presumes. For some adults, the development from political indifference to tolerant public citizenship would presume a profound change of habits. Mezirow refers to such a process via his concept of transformative learning, which enables individuals to become critically aware of the presuppositions that guide their habits of perception, thought and behaviour (Mezirow 1990a; 1990b; 2009). A desire to contribute to such a profound change in another person is not a trivial wish and would require some ethical reflection, yet the need for such reflection is not evident in either Rosen's or Merritt's writing.

Addressing social justice and unequal distribution of welfare might have been assignments of too political a nature for public journalists who already ran the risk of condemnation by their colleagues. Texts that aim at convincing large journalist audiences (Merritt and Rosen 1994; Merritt 1994; 1995; Rosen 1994a) display clear negotiations on the limits of appropriateness of journalists' assignments. The fear of overtly political assignments does not, however, explain the absence of ethical justification for the intervention in adult citizens' conduct. This absence suggests that citizens as human beings, living unique and vulnerable lives, were not that central in the formative thought of public journalism. Rosen and Merritt retained instead the attachment between journalism and the functioning, though democratic, of the formal political system.

Discussion

We have, in this article, analysed the intervention in the public conduct of adult citizenry, which Jay Rosen and Davis Merritt introduced, by constructing comparisons to adult education. We have argued that Rosen and Merritt's idea of change reflects the ideal of *the public* of the pragmatist tradition of American adult education. We analytically separated Rosen and Merritt's idea of intervention into two elements, which enabled us to demonstrate that Rosen and Merritt had two aims. First, they wanted to evoke a sense of togetherness and agency amongst people who had not yet identified themselves as public and political actors; secondly sought to advance inclusive and solution-oriented discussion amongst *the public* that now existed.

Rosen and Merritt, in other words, suggested journalists should initially create the social prerequisites for *the public* to emerge, after which they would cultivate the public discussion, in which the emergent *public* engaged.

This article demonstrated that also the primary method of public journalism, organised collective discussion, is congruent with the pragmatist tradition of American adult education. Adult educators have employed approaches of discussion as methods, through which adults learn to practise democratic skills, such as public speaking and listening, equality, respect, and tolerance, as well as compromise and collective problem-solving (e.g. Lindeman 1926/1989; Korsgaard 1997; Welton 1997; 2002). By learning these skills in the micro-settings of discussion groups, adults gain capabilities for political participation, the orientation of which they define on their own. The discussion method thus emphasises the self-direction of adults and limits the role of educators to facilitating the process and guaranteeing inclusive procedures (Larsson 2001). The role Rosen and Merritt introduced to journalists

is congruent with this concept as Rosen and Merritt suggested journalists should facilitate but not direct citizens' assembly and discussion.

The adult educational perspective views the crux of public journalism as the willingness to use journalism in stimulating circumstances, in which individual adults began to consider what democracy could mean in their social relationships and how they could actualise citizenship in problems they confront. Public journalists used their professional skills, networks and technologies with a view to inviting people together, and with a view to organising and designing inclusive and thoughtful discussions, which enabled adults to articulate concerns, listen to others and strive for resolution.

The congruence of aims, methods, and professional roles within public journalism and adult education notwithstanding, we have revealed in this article that the argument of the purpose and the lack of ethical justification separate Rosen and Merritt's public journalism from the counterparts of adult education. The purpose and justification Rosen and Merritt offer is not the emancipation of persons, through the inclusive and problem-solving discussion, but the blurred ideal of dynamic public life. This shortcoming in Rosen and Merritt's argument weakens public journalism as a citizenship reform. Rosen and Merritt, as the architects of public journalism, by refraining from articulating their purpose in terms of emancipation and social equality, have declined to refer to public journalism's most powerful source of legitimacy.

Yet Rosen and Merritt did manage to draw attention to an issue which, almost twenty years after they introduced public journalism, is increasingly relevant. The issue is that efforts to revitalise journalism as a democratic arena are meaningless unless human beings want to be citizens and consciously choose democracy to be a guiding principle in their life. Rosen and Merritt remind us that journalists cannot presume people evince a democratic and public orientation unless that orientation has first been learned.

The notion that journalism can initiate this type of learning is inherent in the key scholarly literature (e.g. Carey 1987; Glasser 1991) that surrounds public journalism, yet the issue of public journalism's educational capacity remains shallow until it is conceptualised in terms of educational philosophy or research.

Adult education deserves thus to be incorporated into the research and practice of public journalism. Adult education can enhance public journalism's understanding of the necessity of ethical reflection, offer culturally sensitive methodical support and clarify the understanding of the purpose of public journalism. Adult education can prevent public journalism from narrowing into a market-driven attempt at exploiting citizens' discussions for news-benefiting ends. Adult education can, instead, reveal the genuine prospect of a societal and cultural change, which Rosen's and Merritt's texts suggest.

References:

- Brookfield, Stephen D. 2005. *The Power of Critical Theory for Adult Learning and Teaching*. Maidenhead: Open University Press.
- Carey, James W. 1987. The Press and the Public Discourse. *The Center Magazine* 20, 2, 4-16.
- Charity, Arthur. 1995. *Doing Public Journalism*. New York: The Guilford Press.
- Coleman, Renita. 1997. The Intellectual Antecedents of Public Journalism. *Journal of Communication Inquiry* 21, 1, 60-76.

- Collingwood, Robin G. 1946/1994. *The Idea of History* (revised ed.). Oxford: Oxford University Press.
- Dewey, John. 1888/1997. The Ethics of Democracy. In L. Menand (ed.), *Pragmatism: A Reader*, 182-204. New York: Vintage Books.
- Dewey, John. 1916/1955. *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. New York: The MacMillan Company.
- Dewey, John. 1927/2003. The Public and Its Problems: An Essay in Political Inquiry. In L.A. Hickman (ed.), *The Later Works of John Dewey, 1925-1953, Volume 2* (electronic ed.), 236-373. Charlottesville: IntelLex Corporation.
- Elias, John L. and Sharan B. Merriam. 2005. *Philosophical Foundations of Adult Education* (3rd revised ed.). Malabar: Krieger.
- Everyday Democracy. N.d. About Us. <<http://www.everyday-democracy.org/en/Page.AboutUs.aspx>>.
- Freire, Paulo. 1972/1990. *Pedagogy of the Oppressed*. London: Penguin Books.
- Gastil, John and William M. Keith. 2005. A Nation That (Sometimes) Likes to Talk: A Brief History of Public Deliberation in the United States. In J. Gastil and P. Levine (eds.), *The Deliberative Democracy Handbook: Strategies for Effective Civic Engagement in the Twenty-First Century*, 3-19. San Francisco: Jossey-Bass.
- Glasser, Theodore L. 1991. Communication and the Cultivation of Citizenship. *Communication* 12, 4, 235-248.
- Gutmann, Amy and Dennis Thompson. 2004. *Why Deliberative Democracy?* Princeton: Princeton University Press.
- Haas, Tanni. 2007. *The Pursuit of Public Journalism: Theory, Practice, Criticism*. New York: Routledge.
- Heikkilä, Heikki and Risto Kunelius. 1996. Public Journalism and Its Problems: A Theoretical Perspective. *Javnost-The Public* 3, 3, 81-95.
- Held, David. 2006. *Models of Democracy* (3rd revised ed.). Stanford: Stanford University Press.
- Honneth, Axel. 2007. *Disrespect: The Normative Foundations of Critical Theory*. Cambridge: Polity Press.
- Hyrkkänen, Markku. 2009. All History Is, More or Less, Intellectual History: R. G. Collingwood's Contribution to the Theory and Methodology of Intellectual History. *Intellectual History Review* 19, 2, 251-263.
- Kett, Joseph F. 1994. *The Pursuit of Knowledge under Difficulties: From Self-Improvement to Adult Education in America, 1750-1990*. Stanford: Stanford University Press.
- Kettering Foundation. N.d. A History of Ideas: How Kettering's Research Has Evolved. <http://www.kettering.org/about_the_foundation/history/History_of_Ideas>
- Korsgaard, Ove. 1997. Adult Learning between Global Economy and National Democracy. In O. Korsgaard (ed.), *Adult Learning and the Challenges of the 21st Century*, 113-125. Copenhagen: Association for World Education.
- Korsgaard, Ove. 2002. A European Demos? The Nordic Adult Education Tradition – Folkoplysning – Faces a Challenge. *Comparative Education* 38, 1, 7-16.
- LaCapra, Dominick. 1980. Rethinking Intellectual History and Reading Texts. *History and Theory* 19, 3, 245-276.
- Larsson, Staffan. 2001. Seven Aspects of Democracy as Related to Study Circles. *International Journal of Lifelong Education* 20, 3, 199-217.
- Lindeman, Eduard C. 1926/1989. *The Meaning of Adult Education*. Norman: Oklahoma Research Center for Continuing Professional and Higher Education.
- Merritt, Davis Jr. 1994. Public Journalism: What It Means, How It Works. In D. Merritt Jr. and J. Rosen (eds.), *Public Journalism: Theory and Practice*, 19-28. Dayton: The Kettering Foundation.
- Merritt, Davis. 1995. *Public Journalism and Public Life: Why Telling the News is not Enough*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Merritt, Davis Jr. and Jay Rosen. 1994. Public Journalism: Theory and Practice: An introduction. In D. Merritt Jr. and J. Rosen (eds.), *Public Journalism: Theory and Practice*, 3-5. Dayton: The Kettering Foundation.
- Mezirow, Jack. 1990a. How Critical Reflection Triggers Transformative Learning. In J. Mezirow and Associates (eds.), *Fostering Critical Reflection in Adulthood: A Guide to Transformative and Emancipatory Learning*, 1-20. San Francisco: Jossey-Bass.

- Mezirow, Jack. 1990b. Conclusion: Toward Transformative Learning and Emancipatory Education. In J. Mezirow and Associates (eds.), *Fostering Critical Reflection in Adulthood: A Guide to Transformative and Emancipatory Learning*, 354-376. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mezirow, Jack. 2009. An Overview on Transformative Learning. In K. Illeris (ed.), *Contemporary Theories of Learning: Learning Theorists ... In Their Own Words*, 90-105. Oxon: Routledge.
- Miller, David 1992/2003. Deliberative Democracy and Social Choice. In J.S. Fishkin and P. Laslett (eds.), *Debating Deliberative Democracy*, 182-199. Oxford: Blackwell.
- Perry, David K. 2003. *The Roots of Civic Journalism: Darwin, Dewey, and Mead*. Lanham: University Press of America.
- Perry, David K. 2004. Civic Journalism: News as Transactional Pedagogy. *Education and Culture* 20, 2, 25-41.
- Public Agenda. N.d. What is Public Agenda? <<http://www.publicagenda.org/what-public-agenda>>
- Rinne, Risto, Anja Heikkinen and Petri Salo, eds. 2006. *Adult Education – Liberty, Fraternity, Equality? Nordic Views on Lifelong Learning*. Turku: Finnish Educational Research Association.
- Rosen, Jay. 1991a. Making Journalism More Public. *Communication* 12, 4, 267-284.
- Rosen, Jay. 1991b. The Erosion of Public Time. *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 79, September, 22-23.
- Rosen, Jay. 1992. Community Action: Sin or Salvation? *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 80, March, 30-33.
- Rosen, Jay. 1993a. Beyond Objectivity. *Nieman Reports* 47, 4, 48-53.
- Rosen, Jay. 1993b. *Community Connectedness: Passwords for Public Journalism*. St. Petersburg: Poynter Institute for Media Studies.
- Rosen, Jay. 1993c. Public Life and the Press. *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 81, November/December, 27-28.
- Rosen, Jay. 1994a. Public Journalism: First Principles. In D. Merritt Jr. and J. Rosen (eds.), *Public Journalism: Theory and Practice*, 6-18. Dayton: The Kettering Foundation.
- Rosen, Jay. 1994b. Making Things More Public: On the Political Responsibility of the Media Intellectual. *Critical Studies in Mass Communication*, 11, 4, 363-388.
- Rosen, Jay. 1995. Public Journalism: A Case for Public Scholarship. *Change* 27, 3, 34-39.
- Rosen, Jay. 1999a. The Action of the Idea: Public Journalism in Built Form. In T. L. Glasser (ed.), *The Idea of Public Journalism*, 21-48. New York: The Guilford Press.
- Rosen, Jay. 1999b. *What Are Journalists For?* New Haven: Yale University Press.
- Sirianni, Carmen and Lewis Friedland. 2001. *Civic Innovation in America: Community Empowerment, Public Policy, and the Movement for Civic Renewal*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Stewart, David W. 1987. *Adult Learning in America: Eduard Lindeman and His Agenda for Lifelong Education*. Malabar: Robert E. Krieger Publishing Company.
- Welton, Michael R. 1997. Repair, Defend, Invent: Civil Societarian Adult Education Faces the Twenty-First Century. In O. Korsgaard (ed.), *Adult Learning and the Challenges of the 21st Century*, 67-75. Copenhagen: Association for World Education.
- Welton, Michael. 2002. Listening, Conflict and Citizenship: Towards a Pedagogy of Civil Society. *International Journal of Lifelong Education* 21, 3, 197-208.
- Welton, Michael R. 2005. *Designing the Just Learning Society: A Critical Inquiry*. Leicester: National Institute of Adult Continuing Education (NIACE).
- Yankelovich, Daniel. 1991. *Public Judgment: Making Democracy Work in a Complex World*. Syracuse: Syracuse University Press.

II

KYKENEVÄ KANSALAINEN JA SIVISTYVÄ IHMINEN. VARHAISEN PUBLIC JOURNALISMIN SIVISTYSLUONNE KEHITYSHAASTEENA KANSALAIJOURNALISMILLE

by

Leena Ripatti-Torniainen 2011

Media & viestintä 34 (3), 4-22

Reprinted with the kind permission of Tiedotusopillinen yhdistys TOY ry from
Media & viestintä

Kykenevä kansalainen ja sivistyvä ihminen

Varhaisen public journalismin sivistysluonne kehityshaasteena kansalaisjournalismille

Tarkastelen artikkelissa yhdysvaltalaisen *public journalismin* varhaisvuosien teksteihin sisältyvää kansalaisihannetta ja osoitan, että *public journalismin* kehitysvaiheeseen sisältyneet ihanteet ihmisen julkisuussuhteesta, ihmisten välisyydestä ja julkisen kansalaistoiminnan merkityksistä muistuttavat olennaisesti eurooppalaista sivistysihannetta. Esitän, että keskeinen läheisyyttä selittävä tekijä on *public journalismia* linjanneiden kirjoittajien käsitys yksilölle kuuluvasta tehtävästä osallistua aikansa keskeisiä kysymyksiä koskevaan julkiseen keskusteluun. Toinen keskeinen tekijä on kirjoittajien käsitys kulttuurista, joka takaa mahdollisuuden ja juurruttaa ihmisyksilöihin halun orientoitua yksityisyydestä yhteisiä asioita kohti. Erittelen artikkelissa, miten *public journalismin* keskeisen innoittajan ja teoreettisen lähteen, John Deweyn, käsitys julkisesta kansalaistoiminnasta liittyy sivistystraditioon. Tutkimus perustuu *public journalismin* keskeisimmän kehittäjäparin, Jay Rosenin ja Davis Merrittin 1990-luvun alkupuolella kirjoittamien tekstien aatehistoriallista otetta hyödyntävään analyysiin. Artikkelin toisessa osassa tarkastelen *public journalismin* kontekstointia ja soveltamista 1990-luvun Suomessa, jossa yhdysvaltalaisreformin läheisyys sivistysihanteeseen jäi artikuloimatta. Esitän, että *public journalismin* sivistyksellisiä piirteitä kannattaa kehittää Suomessa nyt, kun kärjistynyt poliittinen retoriikka on ajankohtaistanut sivistyksellisen ihanteen toisia ihmisiä kunnioittavasta ja käsityksiä avartavasta keskustelusta.

AVAINSANAT: demokratia, journalismi, kansalaisjournalismi, sivistys, vapaa sivistystyö

Suomalaisessa journalismintutkimuksessa virisi 1990-luvun puolivälissä demokratiateorioista innoitusta ammentanut kiinnostus journalismin yleisöjen uudelleenmieltämiseen ja kansalaisten poliittisen roolin vahvistamiseen. Avainkysymykseksi nousi, miten demokraattisen itsehallinnon ihannetta ilmentävää, julkisuuteen suuntautuvaa kansalaistoimintaa oli mahdollista käsitteellistää ja edistää julkisissa käytännöissä. Suomen kielen sana *yleisö* ei tuntunut tavoittavan sitä ihmisten julkisiin kysymyksiin liittyvää toiminnallisuutta, johon englanniksi viitattiin termillä *public* (esim. Heikkilä & Kunelius 1995). *Public*-käsitteen merkityksiä vakiintui suomalaiseen journalismintutkimukseen 1990-luvun loppupuoliskon aikana kahta tämän artikkelin rajauksessa olennaista ja toisiaan sivunnutta väylää pitkin. Ensinnäkin yhdysvaltalaisen *public jour-*

nalism -liikkeen ideoita ryhdyttiin juurruttamaan Suomeen *kansalaisjournalismi*-nimen alla. Samaan aikaan tehty käsiteanalyttinen ja teoreettinen työ johtivat uudiskäsitteen luomiseen, kun Veikko Pietilä ja Seija Ridell (1998; Pietilä 1999; 2006) esittivät *publicin* suomalaisvastineeksi käsitettä *julkiso*.

Kansalaisjournalismille ja julkiso-käsitteelle on ominaista, että tutkijat hakivat niille esikuvaa ja taustateorioita suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin ulkopuolelta. *Public journalism* nähtiin "hyvin amerikkalaisena" ilmiönä (Luostarinen 1995, 11) ja "klassisen amerikkalaisen demokratia-ajattelun" ilmentymänä (Heikkilä & Kunelius 1995, 86). Oli tarpeen pohtia, kuinka "toisesta kulttuurista omaksuttua - käytäntöä voidaan ylipäättään soveltaa suomalaisiin olosuhteisiin" (Heikkilä 2001, 180).

Tässä artikkelissa avaan aihepiirille uuden tulkinnan kahdesta näkökulmasta. Pyrin ensinnäkin osoittamaan, että kansalaisjournalismin yhdysvaltalaisessa esikuvassa on olennaisia yhtymäkohtia eurooppalaiseen sivistysihanteeseen. Tästä näkökulmasta Suomi ei asemoidu vain vastaanottamaan ja soveltamaan Atlantin takana syntyneitä journalismireformia, vaan kykenisi sivistysihanteen leimaamana kulttuurina kehittämään *public journalismia* merkittävästi eteenpäin. Toiseksi tuon artikkelissani esiin, että *public journalismin* sivistysluonne jäi suomalaisen kansalaisjournalismin linjaavissa teksteissä tunnistamatta. Sivistysihanteelle läheisistä piirteistä ei tullut suomalaisen kansalaisjournalismin kehittymisen johtotähteä.

Yhdysvaltalaisessa ja suomalaisessa journalismireformissa korostuivat toisiinsa nähden erilaiset ongelmat, ja journalismia koskevia uudistuspyrkimyksiä kontekstoititiin erilaisiin yhteiskunnallisiin tilanteisiin. Näistä syistä en pidä perusteltuna, että suomalaista kansalaisjournalismi-sanaa käytetään yhdysvaltalaiseen *public journalismiin* viitattaessa. Myös julkiso-käsitteen käyttäminen näyttäytyy artikkelissani hieman ongelmallisena. *Public journalismin* analyysissäni artikuloitua *public* saa nimittäin Pietilän ja Ridellin julkisoon nähden spesifimpiä merkityksiä. Kysymys vaatisi oman tarkastelunsa, minkä puuttuessa olen päätenyt käyttämään tämän artikkelin yhdysvaltalaisissa asiayhteyksissä englanninkielisiä käsitteitä. *Public*-käsitteen toiminnallisuuteen liittyvissä merkityksissä pyrin kuitenkin suomentamaan sen *julkiseksi kansalaistoiminnaksi*.

Public journalismin ja sivistysihanteen yhteen tuomisen on mahdollistanut aatehistoriallinen tutkimusote (LaCapra 1980; 1983; Hyrkkänen 2002; 2009), jota sovellan tässä artikkelissa analysoidessani sarjaa *public journalismin* keskeisimmän kehittäjäparin, professori Jay Rosenin ja päätoimittaja Davis Merrittin 1990-luvun alkupuoliskon aikana kirjoittamia tekstejä (Rosen 1991a; 1991b; 1992; 1993a; 1993b; 1993c; 1994a; 1994b; Merritt 1994; 1995; Merritt & Rosen 1994). Aatehistoriallinen menetelmä, jota englanninkielinen termi *intellectual history* kenties kuvaa täsmällisemmin, tarkastelee historiallisten eli aikaan, paikkaan ja kulttuuriin kiinnittyvien toimijoiden käsityksiä ja heidän ajattelunsa muotoutumista (Hyrkkänen 2002). Rosenin ja Merrittin teksteille on tyypillistä, että ne hahmottavat voimakkaan murroksen, jonka keskellä kirjoittajat pyrkivät yhtä aikaa säilyttämään professionaalisen journalismin elinvoimaisena käytäntönä ja uudistamaan journalistien keskuudessa vallitsevia käsityksiä radikaalisti. Juuri yhtäaikainen kiinnittyminen traditioon ja tradition kyseenalaistaminen tekee Rosenin ja Merrittin *public journalismia* kehittäneistä teksteistä intellektuaalisesti kiinnostavia.

Olen käyttänyt aatehistoriallista tutkimusotetta ensiksikin havaitakseni, miten Rosen ja Merritt muodostavat ajatteluaan ammentaen monista intellektuaalisista aineksista ja konteksteista. Tämä tutkimuksen lähtökohta on tuottanut artikkelini perustana olevan taustahavainnon, jonka mukaan *public journalismia* hahmottelevissa varhaisissa teksteissä läsnä olleesta ideoiden ja intellektuaalisten lähteiden runsaudesta vain osa vakiintui, kun *public journalismin* tulkinta myöhemmin vähitellen kiteytyi tiettyihin sisältöihin toimittajien ja tutkijoiden keskuudessa.

Toiseksi käytän aatehistoriallista otetta tarkastellakseni artikkelissa Rosenin ja Merrittin *public*-ihanteeseen liittämiä jännitteisiä intentioita (LaCapra 1980). Tämä näkökulma on johtanut minut huomioimaan, miten julkiseen keskusteluun ja poliittisiin prosesseihin osaa ottavan kansalaisen rinnalla esiintyy Rosenin ja Merrittin teksteissä sivistysihannetta läheisesti muistuttava uudistuva ja uutta luova ihminen. Sovellan molempia aatehistoriallisia näkökulmia suppeammin tarkastellessani artikkelin loppuosassa, millaisen kontekstin suomalaistutkijat rakensivat tuodessaan yhdysvaltalaisen reformin Suomeen, ja millainen julkinen kansalaistoiminta oli tavoitteena heidän soveltaessaan *public*-ihannetta Suomessa. Suomalainen aiheenkäsittelyni perustuu *public journalismin* Suomeen juurruttamisen kannalta keskeiseen 1990-luvun loppupuolikkaan tutkimus- ja kehitystyöhön, erityisesti Heikki Heikkilän ja Risto Kuneliuksen teksteihin (Heikkilä & Kunelius 1995; 1997; 2000; Kunelius & Heikkilä 1996; Kunelius 1999; 2000a; 2000b; Heikkilä 2001).

Aatehistoriallinen tutkimusote nostaa esiin vaihtoehtoja menneisyydessä kirjoitettujen tekstien tulkinnalle ja tekee samalla näkyväksi, että nykyhetken tuonut kehitys olisi voinut edetä myös toisin (LaCapra 1983, 18). Analysoimalla *public journalismia* koskevan ajattelun muotoutumista pyrin hahmottamaan, millaiseen kehittymättä jääneeseen teorianmuodostukseen ja kansalaisihanteeseen *public journalismia* kehittävät yhdysvaltalais- ja suomalaistekstit antoivat edellytyksiä.

Vakiintunutta tulkintaa haastava analyysi *public journalismin* kaltaisesta lähivuosikymmenten keskeisestä journalismireformista mahdollistaa samalla reformin merkitysten ajankohtaistumisen. Monikulttuuristuminen, sosiaalisten erojen voimistuminen, alueiden eriytyminen ja kärjistynyt poliittinen retoriikka ovat muuttaneet Suomea siten, että yhteiskuntamme muistuttaa nykyisin enemmän *public journalismin* syntykonteksteja kuin 1990-luvun puolivälin Suomi, johon yhdysvaltalaisreformia aikanaan istutettiin. *Public journalismin* varhaiset ainekset ja niihin tässä artikkelissa liittämäni sivistyskansalaisuuden ihanne puhuttelevat suomalaista yhteiskuntaa, kansalaisuutta ja journalismia juuri nyt, mikä mahdollistaa *public journalismin* kehitystyön jatkamisen Suomessa uudesta näkökulmasta.

Rosenin ja Merrittin *public* moraalisen ihanteena

Jay Rosen ja Davis Merritt määrittelevät journalismille uutta tehtävää tilanteessa, jota hallitsee käsitys poliittisen järjestelmän ja ammattijournalismin vakavasta ja vaikeutuvasta ahdingosta. Kriisin tuntu konkretisoituu Rosenin ja Merrittin johtopäätökseen,

jonka mukaan poliittinen järjestelmä ja journalismi ovat kadottamassa kykynsä koota ympärilleen sellaista kansalaisyhteisöä, jonka olemassaolosta ja julkisiin asioihin suuntautuvasta kiinnostuksesta niiden legitimitettiin voisi kummuta (Rosen 1991a, 276–278; 1993a, 52–53; 1993b; 1994b, 371–372; Merritt 1994, 19–21; 1995, xv–xvi, 3–7, 79–81; Merritt & Rosen 1994). *Public journalismin* kehittymisen sysää siis liikkeelle tilanteenmäärittely, jonka mukaan *public* ei enää materialisoidu journalismisisältöjen äärelle. Samalla kyseenalaistuu journalistin ammattia perusteleva oletus, jonka mukaan toimittaja seuraa poliittisia prosesseja ja valvoo vallankäyttöä taatakseen edellytyksiä yhteiskunnallisesti valppaiden kansalaisten toiminnalle (esim. Rosen 1993a, 52–53; Merritt 1995, 4–5).

1990-luvun alkupuolen teksteissään Rosen ja Merritt suuntaavat journalismia kohti toimintaa, jonka avulla toimittajat voisivat motivoida ja ohjata julkisesta elämästä kaikkoomassa olevia kansalaisia kokoontumaan yhteen ja löytämään identiteettinsä poliittisen yhteisön jäseninä (Rosen 1991a; 1993a; 1993b; Merritt & Rosen 1994). Ilmeisin tavoite Rosenin ja Merrittin *public journalismissa* on siis koota *public* tai pikemminkin koko joukko *publiceja* uudelleen.

Journalismintutkijat jakavat yleisesti käsityksen, jonka mukaan *public journalismissa* on kysymys kansalaisuuden vahvistamisesta ja kansalaisten julkisen osallistumisen edistämisestä tavoilla, jotka lisäävät kansalaisten vaikutusvaltaa poliittisten asiakysymysten määrittelyssä ja päätöksenteon ja julkisen keskustelun kaikissa vaiheissa (esim. Heikkilä & Kunelius 1997; Sirianni & Friedland 2001; Haas 2007; Ahva 2010). *Public journalismiin* sisältyvä kansalaisuuden ihanne on kuitenkin jäänyt toimittajien ammatillista itseymmärrystä, journalismin käytäntöjä ja journalismin yhteiskunnallista asemaa koskevien kysymysten varjoon. Pohjustan artikkelini tässä luvussa *public journalismin* ja sivistysihanteen yhteisten piirteiden erittelyä tarkastelemalla, millainen käsitys ihmisen julkisuussuhteesta, julkisuudessa tavoiteltavasta ihmistenvälisyydestä ja julkisen kansalaistoiminnan merkityksestä sisältyy Rosenin ja Merrittin *publiciksi* kokoontuvia kansalaisia koskevaan ajatteluun.

Yksilön julkisuuteen orientoitumista koskeva ihanne. Rosenin ja Merrittin *public*-ihannetta luonnehtiva lähtökohta on, että *publicissa* ihminen orientoituu yksityisyydestä julkisuuteen (Rosen 1994a, 6; Merritt 1995, 3–7). Maailman yhteiseksi mieltäminen ja ihmisiä yhdistävien asioiden edistäminen näyttävät hänelle yksityisyyteen vetäytymistä ja henkilökohtaisten intressien valvomista tärkeimpinä. Oman elämän sijoittaminen osaksi yhteisiä ja julkisia asioita merkitsee samalla ihmisyhteisön historiaan osallistumista ja tulevaisuuden suunnittelemista. Liittyessään julkiseen elämään ihminen määrittelee omaakin elämäntilannettaan. Hän oppii kyseenalaistamaan ja näkemään vaihtoehtoja. Hän katkaisee elämänkulkunsa rutiininomaisuuden ja havaitsee mahdollisuuksia nousta nykyhetkensä yläpuolelle. Yhdessä toisten kanssa hän voi aloittaa maailmassa uutta. (Esim. Rosen 1991a, 274–275; 1991b; 1993c.)

Public journalismin varhaisia tekstejä lävistää kuitenkin tilanteenmäärittely, jonka mukaan tällainen ihanne on marginalisoitumassa yksityiselämään keskittyvän, ryh-

miä eriyttävän ja oman elämänpiirin ulkopuolella oleviin ongelmiin välinpitämättö-
mästi ja kyynisesti suhtautuvan elämänasenteen tieltä (Rosen 1993a, 52–53; 1993b,
4–5; 1993c). Demokratia tuntuu menettävän merkitystään, mutta syy siihen ei ole vain
politiikan epäonnistumisessa ja hallinnon muodoissa. Myös ihmisten kansalaisetii-
kassa (*civic ethic*) on tapahtunut käänne pois julkisesta. (Merritt 1995, xii, 3–4.)

Rosen ja Merritt eivät säästele sanojaan kuvatessaan amerikkalaisten tekemiä valin-
toja. Amerikkalaiset ”eristävät itsensä omiin kapeisiin huoliinsa ja etsivät turvaa ja
lohtua ahdasmielisistä yhteisöistä” (Merritt 1995, 3). Vetäytyminen omaa hyvinvointia
vaalimaan merkitsee ”kuvitteellisessa maisemassa” elämistä, silmien ummistamista ja
vastuun kieltämistä itse luodun ”fantasiatodellisuuden” ulkopuolella ilmenevältä kär-
simykseltä (Rosen 1993c, 27–28). Rosen vetoaa kansalaisten velvollisuuteen kieltäy-
tyä tällaisista elämänvalinnoista. Kansalaisten tulee suostua elämään tässä ajassa ja
altistaa itsensä oman aikakautensa olennaisille kysymyksille ja kamppailuille. (Rosen
1991b; 1992; 1993c.)

Public on Rosenin ja Merrittin 1990-luvun alkupuolikkaan teksteissä siis moraalinen
ihanne, jonka sisältöä Rosen havainnollistaa useita käsitteitä käyttämällä. Tällaisia
käsitteitä ovat esimerkiksi ”julkisen aika” (*public time*) (Rosen 1991b; 1993b, 10–12) ja
”julkisen työ” (*public work*) (Rosen 1993c), joiden yhteydessä Rosen käsittelee ”nykyi-
syyden” (*present*) kohtaamista. Rosen selvittää, että oman aikakauden todellisuuden
kohtaaminen on haaste, joka kysyy ihmisten tahtoa, aikaa ja taitoa. Niidenkin, joiden
elämä sujuu hyvin, tulee suostua näkemään, millaiset ongelmat ovat toisten ihmisen
osana. Ajelehtimisen ja välinpitämättömyyden sijasta ihmisten tulee ymmärtää
vastuunsa ihmiskunnan tulevaisuudesta. Julkisessa nykyisyydessä ja ajassa eläminen
ja julkisen työn tekeminen merkitsevät aikalaisiin kohdistuvan yhteisyyden tunteen
kehittämistä ja kollektiivisissa taidoissa harjaantumista. Kansalaisten tulee hyväksyä
erilaisuutta ja erimielisyyttä, mutta samalla tavoitella laajapohjaista tukea nauttivia
ratkaisuja. (Rosen 1993c.)

Pyrkimys rohkaista ihmisiä orientoitumaan yksityisestä elinpiiristä yhteisiin ja jul-
kisiin asioihin näkyy hyvin selvästi *public journalismin* varhaisten käytäntöjen kuva-
uksissa. *Public journalismia* soveltaneissa ensimmäisissä hankkeissa toimittajien
tavoitteita oli edistää sosiaalisten suhteiden ja ihmisten välisten toimintaverkoston
syntymistä. Siksi toimittajat kannustivat kansalaisia kokoontumaan sekä toinen tois-
tensa luo että julkisiin tilaisuuksiin (ks. esim. Rosen 1991a, 269–273; 1992, 31; 1994a,
9). Samalla *public journalism* sai tavanomaiseen ammattijournalismiin nähden hyvin
epätavallisia piirteitä. Reformin ensimmäisenä esimerkkinä pidetyn *Ledger-Enquirerin*
toimittajat esimerkiksi pyrkivät tutustuttamaan paikkakunnan ihmisiä toisiinsa kut-
sumalla kodeissaan järjestämiinsä puutarhajuhliin ihmisiä, joiden ei muutoin uskottu
joutuvan tekemisiin toistensa kanssa (Rosen 1991a, 271). *Spokane Spokeman-Review*
puolestaan kehotti lukijoitaan keskustelemaan ajankohtaisista asioista ystäväpiirissä
luvatun ilmaiset pizzat jokaiselle seurueelle, joka lähettäisi toimitukseen muistiin-
panot keskustelustaan. 1500 lukijan tartuttua sanomalehden tarjoukseen otettiin
sama kannustin käyttöön monissa muissakin toimituksissa. (Charity 1995, 36, 78.) Juh-
lien järjestäminen ja kannustimien käyttäminen paikallisen keskustelun virittämisessä

havainnollistavat, miten konkreettisesti pyrkimys koota ihmisiä yhteen ja orientoida heitä julkisia asioita kohti ilmeni varhaisessa *public journalismissa*.

Rosen (1992) tulkitsee, että *Ledger-Enquirer* pyrki toiminnallaan edistämään ihmisisä omaehtoisesti viriävää tahtoa kaupungin uudistamista tavoittelevaan yhteistyöhön. Esimerkiksi puutarhajuhlien järjestämisen taustalla oli toive, että juhlissa tapaavien ihmisten kesken kehittyisi keskinäinen arvonanto ja että he havaitsisivat keskuudessaan syitä yhteistyön aloittamiseen. *Ledger-Enquirerin* ennakkoluulottomalla otteella toteuttamat kirjoitukset pyrkivät avaamaan poliittista prosessia ja herättelemään julkista keskustelua, mutta vasta paikallisten ihmisten kesken syntyvissä suhteissa muodostui se sosiaalisten kontaktien verkosto, jonka myötä reformien toteuttamisen tiellä olleita ennakkoluuloja murtui. (Rosen 1992, 31.)

Julkisuus ihmistenvälisyyden ihanteena. Rosenin ja Merrittin teksteissä *public* nimeää, käsittelee ja ratkaisee ongelmia käymällä keskustelua. Keskustelun ihanteen kautta *public journalismia* kehittäneet varhaiset tekstit laajenevat käsittelemään julkisessa kansalaistoiminnassa tavoiteltavaa ihmisten välistä vuorovaikutusta. *Public*-ihanteen mukainen keskustelu edellyttää kansalaisilta, poliitikoilta ja journalisteilta paljon enemmän kuin pelkkää halukkuutta mielipiteiden ilmaisuun.

Rosen (1992, 32–33) erittelee julkisen keskustelun edellyttämiä valmiuksia esitetyään ensin arvion, että suurin piirtein kaikki poliittiseen prosessiin vaikuttamaan mielivät tahot edistävät vain omia intressejään. Siksi koko yhteiskunnassa tarvitaan siirtymä oman edun tavoittelemisesta laaja-alaisempaa näkökulmaa kohti. Julkinen keskustelu voi edistää tätä päämäärää vain, jos keskusteluun osaa ottavat hyväksyvät tiettyjä periaatteita. Keskustelemisen valmiuksiin kuuluu Rosenin mukaan ensinnäkin esillä olevien kysymysten monimutkaisuuden hyväksyminen. Toinen valmius on tarkkaavainen kuunteleminen, jota tulee harjoittaa erityisesti suhteessa niihin, joiden mielipide eroaa omastamme. Kolmas julkisen keskustelun valmius on keskinäinen kunnioitus, jota kohtelias käytös ilmentää. Neljänneksi Rosen edellyttää julkista keskustelua käyvien muuttavan käsitystään, jos keskustelu tuo esiin uutta, ja luopuvan argumenteista, jotka keskustelun myötä osoittautuvat huonosti todellisuutta vastaaviksi. (Emt.) Toisessa yhteydessä Rosen (1993a, 53) kirjoittaa tarpeesta tavoitella erityisintresseihin kytkeytymätöntä totuutta, rajoittaa omaa painottuneisuutta ja oppia katsomaan asioita toisten persoonien näkökulmasta.

Tällä tavalla määritelty keskustelu edellyttää harjaantumista. On huomionarvoista, että useat *public journalismin* tunnetuimmista varhaisista hankkeista ja käytännöistä suunniteltiin ja toteutettiin nojautuen ryhmäkeskusteluja yhteiskunnallisten reformien metodina käyttävien organisaatioiden aikuiskasvatukselliseen osaamiseen (Ripatti-Torniainen & Hujanen 2011). Rosenin ja Merrittin julkisen keskustelun ihanteella ja useilla *public journalismin* käytännöillä on samalla yhteisiä piirteitä Yhdysvalloissa yhtäaikaaisesti kehitettyjen deliberatiivisen demokratian käytäntöjen kanssa. Esimerkiksi *public journalismin* varhaisissa teksteissä mainitut James Fishkin ja Daniel Yankelovich ovat järjestäneet tilaisuuksia, joissa kansalaiset keskustelevat ohjatuissa ryhmätilanteissa. Tilanteet on suunniteltu edistämään kansalaisten mahdollisuuksia

saada kokemuksia poliittisia kysymyksiä koskevan ymmärryksensä syvenemisestä ja omasta kyvystään tehdä monimutkaisia julkisia asioita koskevia päätöksiä. (Fishkin 1991; 2006; Fishkin & Ackerman 2002; Yankelovich 1991.)

Deliberatiivisen demokratian avainkäsite ”harkinta” (*deliberation*) ja Daniel Yankelovichin (1991) käsite *public judgment*, jolla Yankelovich tarkoittaa vastuullista ja perusteellisen harkinnan tuloksena muodostuvaa julkista mielipidettä, saavat Rosenin (esim. 1994a, 14; 1994b, 380–381) ja Merrittin (1994, 23–25; 1995, 69–72, 94–104) teksteissä merkittävästi huomiota. Näiden käsitteiden kautta *public journalismin* varhaisten tekstien ihanne ihmisten kesken julkisesti kommunikoidusta kunnioituksesta saa poliittisen ulottuvuuden. Keskeisenä julkisen keskustelun ja julkisen mielipiteen muodostumisen ongelmana näyttäytyy näiden käsitteiden yhteydessä se, että poliittisen yhteisön jäsenten kesken on merkittäviä arvoihin kytkeytyviä näkemyseroja. Siksi eriävät arvot on tunnistettava ajankohtaisista kysymyksistä keskusteltaessa ja arvojen merkityksellisyys pyrittävä ymmärtämään niiden ihmisten näkökulmasta, joiden toimintaa ne ohjaavat. (Eml., ks. Charity 1995, 101–105.) Kun kansalaiset pohtivat tulevaisuutensa vaihtoehtoja ja vaihtoehtojen seurauksia näin perusteellisessa prosessissa, heidän ymmärryksensä laajenee ja keskinäinen kunnioituksensa vahvistuu (Yankelovich 1991).

Julkisen kansalaistoiminta saa Rosenin ja Merrittin teksteissä siis ainakin kahdenlaisia merkityksiä. Kyse on yhtäältä henkilökohtaisesta ja moraalisenä mieltävästä valinnasta, jossa ihminen liittyy yhteiset asiat henkilökohtaisen elämänsä osaksi. Hän liittyy yksityisen elämänpiirinsä ja omaksuu vastuuta ongelmista, joiden äärellä paikkakunta, kansakunta tai koko ihmiskunta ovat. Hän saa osallisuuden kokemuksia ja kehittyä elämänsä suunnan määrittelijänä. Toisaalta *publiciksi* kokoontuminen on poliittisen päätöksenteon merkittävä edellytys, koska päätettävänä olevien kysymysten ratkaisu vaatii kansalaisilta laaja-alaisen ymmärryksen saavuttamista, ja ratkaisujen toteuttaminen laajojen piirien ilmaisemaa tukea. Rosenin ja Merrittin *public*-ihannetta kokoa ajatus yksilöiden kunnioittavasta kohtaamisesta, jonka keskeinen tunnusmerkki on käsitysten avartuminen keskustelun seurauksena.

Public journalismin sivistyslunne

Public journalismin kansalaisihanteen ja sivistysihanteen rinnakkain tarkastelemiselle alkaa ilmaantua perusteita, kun havaitaan, että sivistysihanne liittyy olennaisesti kysymykseen yksilön suhteesta ihmisyyteisiin ja ihmiskuntaan. Sivistymisessä ihminen tarkastelee ja uudistaa tätä suhdetta muodostaen omakohtaista käsitystä oman aikansa ja ihmisyyden kysymyksiin. (Bauer 2003; Niemelä 2011.) Sivistyksen käsite nostaa esiin ihmisen, joka samanaikaisesti yksilöllisyydessään ja yhteisöllisyydessään kehittyen orientoituu yksityisestä maailmasta yhteiseen ja julkiseen maailmaan. Sivistymisen olennainen tavoite on ihmisen avautuminen ja ajattelun avartuminen yksityisestä ja itseän suuntautuneesta yleistä ja yhteistä kohti (Mielityinen 2000, 102). Sivistymisessä ihmisen toimintaa ohjaava orientaatio ja perusasenne muuta maail-

maa kohtaan muuttuvat (Bauer 2003, 213). Siksi sivistyminen ei ole vain yksilöä koskeva prosessi vaan merkittävä sosiaalinen ja yhteiskunnallinen kysymys (Siljander 2000a, 7–8).

Sivistys on eurooppalainen käsite, jonka alkuperä liitetään saksankieliseen kulttuuriin ja saksan kielen käsitteisiin *Bildung* (sivistys) ja *Bildsamkeit* (ihmisen sivistyksellisyys, sivistyskykyisyys) (Siljander 2000b). Sivistyskäsitteen nousu liittyy kasvatusteorian määrittelykamppailuun 1700-luvun Euroopassa, jossa kirkon asema kasvatuksen järjestäjänä oli murtunut (Løvlie & Standish 2003, 12; Nordenbo 2003). Kun kasvatuksen päämäärä oli aiemmin ollut sopeuttaa yksilö vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen ja arvoihin, oli kysymys kasvatuksen tarkoituksesta nyt avoin ja samalla monenlaisten ideologisten pyrkimysten kohteena. Alkamassa oli aikakausi, jolloin kasvatustulotaisiin muodollisen koulutuksen kautta ulottamaan koko väestöön. Kasvatuksen tarkoituksen määrittely oli altis erityisesti voimistuvaan kansallisvaltioideaan liittyneille taloudellisen ja teknisen kehityksen intresseille. (Nordenbo 2003, 27–29.)

Sivistys siis nousee käsitteenä esiin keskeisessä historiallisessa murrosvaiheessa vastustaen taloudellisten ja teknisten hyötypyrekimysten sanelua ihmisen elämään ja kasvuun, etsien kasvatuksen tarkoitusta ihmisyydestä ja humanismista (Løvlie & Standish 2003, 12). Sivistysihanteessa ihmisen tavoitteeksi asetetaan tietoinen toimijuus: järjellinen itsemääräytyvyys, joka tarkoittaa kykyä ajatella itsenäisesti ja tehdä moraalisia eli hyvyyttä vapaaehtoisesti tavoittelevia päätöksiä (Siljander 2000a, 7–8; 2000b, 39–44). Sivistys ilmenee ihmisen persoonassa inhimillisyytenä ja haluna ja taitona osallistua ihmiskunnan käymään keskusteluun (Løvlie & Standish 2003).

Sivistymisessä ihmisen luonne kehittyy ja hän vahvistuu sisäisesti (Løvlie & Standish 2003, 2). Muuttuvat sosiaaliset ja materiaaliset olosuhteet eivät näyttäyty hänen vääjäämättömänä kohtalonaan, vaan hän voi sivistymisen kautta saavuttaa valmiudet osallistua historiallisen tilanteen ja oman elämänsä määrittelyihin ja toimia niitä muuttaen (Bauer 2003, 211–212; Løvlie & Standish 2003, 4; Peukert 2003, 106, 119). Näin sivistyksen käsite sisältää edeltäjänsä valistuksen vaatvimman, Kantin tunnetuksi tekemän ihanteen ihmisestä, joka uskaltaa käyttää järkeään ja toimia sen ohjajana ilman ulkoista johdattelua (Kant 1995 [1784]; Tuomisto 1991, 36–38).

Saksan kielessä sivistys (*Bildung*) viittaa ihmisen omaehtoiseen ja vapaaseen toimintaan ja eroaa siten kasvatuksen (*Erziehung*) käsitteestä, jossa keskiössä on kasvattajan työ. Sivistys kuitenkin edellyttää kasvatusta. Sivistys- ja kasvatusteorioiden kokonaisuutta kutsutaan saksalaisessa traditiossa pedagogiikaksi ja suomen kielessä usein kasvatukseksi. (Pikkarainen 2000, 111–113; Siljander 2000a; 2000b; Nordenbo 2003, 25–27.)

Sivistyksen käsite puuttuu englannin kielestä¹, jolla *public journalismin* avaintekstit on kirjoitettu. Tämä käsitteellinen pulma kuitenkin lientyy John Deweyn ajattelussa, joka on *public journalismin* tueksi esitettyjen teoreettisten argumenttien keskeinen lähde (Rosen 1991a; 1994b; 1999a; 1999b; Coleman 1997; Perry 2003). Nojatessaan John Deweyn *public journalismin* teoreettiset tekstit nojaavat filosofian, joka ammensi eurooppalaisesta sivistysihanteesta ja kehitti sitä edelleen (Løvlie & Standish 2003, 4–7). Tapa, jolla Dewey käyttää englannin kielen sanaa *education* (kasvatus) voitai-

siin eurooppalaisessa traditiossa kääntää pedagogiikaksi tai sivistykseksi (Pikkarainen 2000, 113). Deweyn merkitystä sivistysajattelulle osoittaa, että häntä pidetään teoreetikkona, joka keskeisimmin on kytkenyt sivistyksen ja demokratian käsitteet toisiinsa (Pikkarainen 2000; Bauer 2003).

John Dewey sovelsi ja kehitti sivistysajattelua sen syntykontekstiin nähden toisenlaisissa olosuhteissa, 1800- ja 1900-luvun taitteen Yhdysvalloissa, joka oli kasvava teollisuusyhteiskunta, liberaali valtio ja erittäin nopeasti monikulttuuristuva ja kaupungistuva maa. Dewey ammensi hyvin tuntemastaan saksalaisesta filosofiasta muovattessaan käsitystään yksilöstä, joka on sosiaalisesti tiedostava ja orientoituu yhteistyöhön toisten kanssa. (Løvlie & Standish 2003, 5.) Siinä missä Euroopan sivistyskäsittettä muovanneet uushumanistit olivat nähneet sivistyvän ihmisen resurssina antiikin Kreikan esikuvan mukaan klassisen kulttuurin, laajensi Dewey sivistyvän ihmisen kentät jokapäiväisen elämän ympäristöihin. Dewey hyväksyi sivistyksen piiriin paitsi aikansa uudet tieteet myös aiemmin kulttuurin ulkopuolelle jätetyt alueet, kuten arkielämän kamppailut ja ammatillisen koulutuksen ja työn. Näin Dewey demokratisoi sivistysajattelua. (Emts. 6–7.)

Analysoimissani teksteissä Rosen (1991a; 1994b) liittää *public journalismin* perusajatuksen Deweyn laaja-alaisesta ajattelusta erityisesti kirjaan *Julkinen toiminta ja sen ongelmat (The Public and Its Problems)* (2006 [1927]), jossa Dewey luonnehtii *publicin* ”olevan sellaisen hämmennyksen vallassa, ettei se tunnista itseään” (Dewey 2006, 145). Kirjassa Dewey pohtii, miten kansalaisten toimeliaisuus ”voisi organisoida vaikuttavaksi poliittiseksi toiminnaksi, jolla olisi merkitystä nykyisiä sosiaalisia tarpeita ja mahdollisuuksia ajatellen” (emts. 147). Etsiessään keinoja, joilla journalismi voisi nostaa julkista kansalaistoimintaa Deweyn kuvaamasta lamasta, Rosen viittaa Deweyn esittämään ratkaisuun, jossa keskeistä on yhteisöllisen elämän jälleenrakentaminen, kasvokkaiden keskustelujen runsaus (emts. 167–171; 229–230) ja ongelmien ratkaisuihin johtavan tiedon syntyminen yhteiskunnallisten ryhmien ja ammattialojen välisessä vuorovaikutuksessa (emts. 189–200). Rosen (1991a; 1994b) löytää keskeisen perustelun hahmottumassa oleville *public journalismin* käytännöille Deweyn (2006) johtopäätöksestä, jonka mukaan olennaista on ”kohentaa väittelemisen, keskustelun ja vakuuttamisen menetelmiä ja edellytyksiä” (emts. 222).

Esitän seuraavassa huomioita siitä, miten Deweyn (2006) ihanne itsensä tunnistavasta ja merkitykselliseksi poliittiseksi toiminnaksi organisoituvasta *publicista* asettuu eurooppalaisen sivistysihanteen rinnalle. Ensinnäkin Deweyn *publicissa* toimijoita ovat yksilöihmiset. Yksilöissä viriää tahto ja kehittyvät kyvyt toimijuuteen (Dewey 2006 [1927], 101). Toiseksi Deweyn ihanteessa yksilöillä on vastuu osallistua omaa elämänpiiriä laajempien kysymysten käsittelyyn ja yhteisen hyvän edistämiseen (emts. 167). Kolmanneksi, ihmisyhteisöjen on puolestaan edistettävä yksilöiden kehittymismahdollisuuksien vapauttamista ja kehittymisen toteutumista sekä ”älyllisen varallisuuden jakautumista” (emts. 230). Yhteisöjen tulee edistää ihmisen ”kykyä olla yksilöllinen minä, joka voi antaa jotain erityistä ja nauttia omalla erityisellä tavallaan yhteiselämän hedelmistä” (emts. 169). Sivistysihanteelle keskeistä ihmisen persoonallisuuden kokonaisvaltaisen ja monipuolisen kehittämisen ihannetta mukaillen Dewey

linjaa, että poliittista kansalaistoimintaa tulee luonnehtia eri elämänalueiden ”vapaa vastavuoroisuus”, jonka kokonaisuudessa ihminen voi saavuttaa ”eheän ja kokonaisen persoonallisuuden” (emts. 167).² Neljänneksi, Dewey kirjoittaa eksplisiittisesti, että hänen visionsa toteuttaminen edellyttää kasvatusta (esim. emts. 172, 174). Viidenneksi, Dewey linjaa kuvaamansa toiminnan tavoitteeksi ihmiseksi oppimisen ja maailman inhimillistämisen (emts. 172–173), jota ”henkilökohtaisen ymmärryksen ja arvostelukyvyyn laajeneminen ja vahvistuminen” palvelevat (emts. 230). ”Kaikki erityisesti ihmisyyteen kuuluva on opittua eikä synnynäistä”, Dewey (emts. 172) toteaa, eikä kysymys ei ole pelkästään ”jonkin taidon kohentamisesta” (emt.).

Ihmiseksi oppiminen tarkoittaa sitä, että osallistuminen viestintään tuottaa meissä vahvan kokemuksen siitä, että olemme muista yksilöllisesti erottuvia yhteisön jäseniä; sellaisia, jotka ymmärtävät sen uskomukset, pyrkimykset ja toimintatavat ja arvostavat niitä, ja jotka osallistuvat elimellisten voimien kääntämiseen yhä enenevässä määrin inhimilliseksi voimavaroiksi ja arvoiksi. (Dewey 2006, 173)

Näiden huomioiden perusteella esitän, että John Deweyn *public* on *sivistynyt public*, ja että *public journalismin* teoriaa ja käytäntöjä ohjannut Deweyn julkisen kansalaistoiminnan ihanne kuvaa sivistymistä. Jos *public journalismin* sivistysluonnetta halutaan vahvistaa, kannattaa Deweyn *public*-ihanteen tulkintaan sisällyttää myös hänen kasvatusta käsittelevä tuotantonsa. *Public journalismin* sivistysluonnetta koskevaa ymmärrystä voitaisiin lisäksi edistää mieltämällä *public*-ihanteen yhdeksi resurssiiksi Chicagon koulukunnan pragmatismissa *publicille* hahmottunut tehtävä. Räjähdyksmäisesti kasvanut monikielinen ja monikulttuurinen Chicago oli 1800-luvun lopussa levottomuuksille altis, kaupunginosiltaan eriytynyt ja räikeän ihmisten välisen eriarvoisuuden kaupunki. Chicagoon perustetun yliopiston intellektuellit, John Dewey heidän keskeisenä hahmonaan, yhdistivät tieteellisen työskentelynsä poliittiseen ja sosiaaliseen reformismiin. (Esim. Feffer 1993, 91–98; Hunter 1997, 62–69; Shalin 1997, 83–84.) Pragmatismien chicagolaisessa kontekstissa *publicin* keskeinen tehtävä on maailman inhimillistämisen tarvittavien tavoitteiden ja keinojen määrittäminen (Joas 1997, 121–128; Shalin 1997).

Vaikka sivistyksen käsite puuttuu englanniksi kirjoittavan Rosenin teksteistä, näyttää Rosen artikkelini näkökulmasta ajoittain etsivän sivistysihannetta ilmentävää sanastoa ja konteksteja *public journalismille*. Esimerkki tällaisesta kohdasta on *public*-ihanteen käsitteleminen yliopistojen historian kontekstissa (Rosen 1994b, 365–368), samoin kohdat, joissa Rosen (1993c; 1994a) kirjoittaa ”kansalaiskulttuurista” (*civic culture*). Kaiken julkisen kansalaistoiminnan perusta on Rosenin mukaan kulttuurissa, joka juurruttaa yksilöihin yhteiseen maailmaan kohdistuvan vastuun ja kiinnostuksen (Rosen 1993c; myös Merritt & Rosen 1994), tekee heistä poliittisen prosessin osallisia ja ”rohkaisee heitä kehittämään näkökulmiaan (ja taitojaan) demokratian kansalaisina” (Rosen 1994a, 7).

Sivistysihanteen sisältöjä vielä selväsanaistemmin tavoittelevina yksittäisinä tekstintekohtina pidän Rosenin (1993c, 27) luonnehdintaa, jonka mukaan journalismin

etiikan tärkein periaate tulee olla ”valistunut ihmisyyys” (*enlightened humanity*), sekä Rosenin (1994a, 17–18) määritelmää *public journalismista* ”mahdollisuuden kultivoimisena” (*the cultivation of possibility*). Rosen vakuuttaa luottamustaan kansalaisten älyllisiin harkinnan ja arvioinnin kykyihin, kypsän ymmärryksen saavuttamiseen ja rationaaliseen valintaan, mutta niiden toteutuminen on ensin tehtävä mahdolliseksi. Tällaisen ”mahdollisuuden kultivoimisesta” *public journalismissa* on Rosenin mukaan kysymys. (Emt.).

Suomalaisen kontekstin rakentaminen

Rosenin ja Merrittin 1990-luvun alkupuoliskon tekstit ponnistivat poliittisen järjestelmän ja journalismin hätätilan ja yhteisöjen rapautumisen tunnelmasta. *Public journalismin* Suomeen tuomiselle oli ominaista, että reformille ei nähty Suomessa vastaavaa akuuttia tilausta. Ensimmäisissä *public journalismia* käsittelevissä teksteissä sen tulkittiin soveltuvan suomalaiseen yhteiskuntaan, kulttuuriin ja journalismiin hieman vaivalloisesti (Luostarinen 1995; Heikkilä & Kunelius 1995, 87; Laurila 1995). Hiljattain koetusta syvästä taloudellisesta lamasta huolimatta Suomi näyttäytyi tutkijoille vuonna 1995 Yhdysvaltoihin verrattuna seesteisenä toimintaympäristönä. Rosenin ja Merrittin *public journalism* oli poleeminen liike ja uusi journalistinen metodi umpikujaksi miellettyä tilanteessa. Kansalaisjournalismiksi nimetyltä suomalaiselta variantilta vastaava kärki puuttui.

Suomalaisen päivälehtijournalismin uudistamiselle löytyi kuitenkin perusteita, kun yhdysvaltalaisreformin ideaa ja käytäntöä ryhdyttiin tutkimaan, soveltamaan ja kehittämään erityisesti Tampereen yliopistossa. Tutkimus- ja kehityshankkeiden suunnittelu merkitsi samalla *public journalismin* kontekstoimista suomalaiseen toimintaympäristöön.

Tampereen yliopistoon perustettu Journalismin tutkimusyksikkö toteutti vuosina 1996–1998 Aamulehden kanssa Lähiöjournalismi-nimisen hankkeen (Kunelius (toim.) 2000; Kunelius & Ridell 2000), jonka tutkimuksissa hyödynnettiin *public journalismin* ideoita. Tutkimushankkeen tulosten mukaan Aamulehden tapa käsitellä Suomen suurimman lähiön, Hervannan, asioita ja asukkaita oli viranomaiskeskeinen ja asukkaisiin nähden ulkopuolinen (Kunelius ym. 2000). Aamulehden toimittajien haastattelut (Puranen 2000) toivat esiin, että toimittajien suhdetta lukijoihin määrittä yksisuuntaisesti toimittajan kokema velvollisuus täyttää lukijoiden oletetut tarpeet (emts. 68). Yleisön roolina oli parhaimmillaankin vain reagoiminen (Kunelius 2000b, 188). Tutkimusprojektissa haastatellut hervantalaiset (Ridell 2000) eivät kokeneet Aamulehden kaupunginosastaan esittämää näkemystä omaa arkikokemustaan vastaavana (Kunelius 2000a, 15; Kunelius 2000b, 198) mutta asettuivat samalla kuitenkin lehden ”kilttiäkin kuuliaisemmiksi” lukijoiksi (Ridell 2000, 145).

Suomalaisen kontekstin aukikirjoittaminen sai pian systemaattisempia piirteitä. Hankkiessaan rahoitusta Savon Sanomissa vuonna 1998 aloitetuille kokeiluille päättivät Heikki Heikkilä ja Risto Kunelius liittää kansalaisjournalismin kansalaisten osal-

listumista kuntatasolla edistämään pyrkivien lakiuudistusten ja uusien hallintokäytäntöjen asiayhteyteen (Heikkilä & Kunelius 2000, 11–16; Heikkilä 2001, 180, 184–192). Samalla kansalaisjournalismille haettiin tukea niistä monista muutoksista ja uusista käytännöistä, joiden myötä suomalaista hallintokulttuuria oltiin muovaamassa aiempaan nähden avoimempaan ja vuorovaikutteisempaan suuntaan (ks. Heikkilä & Kunelius 2000, 11–12; Heikkilä 2001, 187–188). Heikkilä (2001, 192) kirjoittaa, että amerikkalainen puhe yhteisöllisistä hyveistä tuntui Suomessa vieraalta. "[H]uomattavasti kotoisammalta ja uskottavammalta" tuntui sen sijaan "byrokratian kielelle ominaisempi vetoaminen lainsäädäntöön ja julkishallinnon retoriikkaan" (emt.).

Heikkilän ja Kuneliuksen kontekstointi oli sikäli luonteva, että se juurrutti kansalaisjournalismia siihen ympäristöön, jossa suomalaiset toimittajat parhaillaan työskentelivät. Huomiota kiinnittää kuitenkin, että kontekstointi liitti kansalaisjournalismin osaksi hallinnolliselta tasolta organisoitua uudistusta. Kansalaisjournalismi otti journalismijulkisuuden rajoissa osaa suomalaisen hallintokulttuurin uudistamiseen pyrkien kehittämään toimittajien työskentelyrutiineja tavoilla, jotka mahdollistavat kansalaisten aloitteellisuuden ja kriittisyyden viranomaisiin ja instituutioihin päin.

Käyttöön otettiin esimerkiksi juttutyyppejä, jossa kansalainen esittää viranomaiselle tai poliitikolle suoran kysymyksen. Vastaus esitetään lehdessä sellaisenaan, minkä jälkeen kysyjällä on vielä mahdollisuus esittää saamastaan vastauksesta samassa yhteydessä julkaistava arvio (esim. Heikkilä 2001, 276). Kansalaisia ja viranhaltijoita tai poliitikkoja tuotiin myös kasvokkain kohtauksiin (esim. Heikkilä 2001, 196–201). 1990-luvun kansalaisjournalismin tunnusmerkkejä olivat edelleen kansalaisten keskusteluryhmissä valmistelemat budjettilinjaukset tai vaaliteemojen priorisoinnit, joita sanomalehdet julkaisivat vaihtoehtoina tai kommentteina kunnanvaltuustojen ja poliittisten puolueiden linjauksille (esim. Kunelius 1999).

Toisin kuin Yhdysvalloissa, suomalaisen kansalaisjournalismin ensimmäisissä hankkeissa julkista kansalaistoimintaa koskevat ensisijaiset tavoitteet eivät siis olleet yksityisiin elämänpiireihin loitonneiden kansalaisten kokoaminen ja heidän keskuudessaan kirkastuva käsitys yhteisestä vastuusta. Suomessa keskeinen tavoite oli toimittajien asenteen ja ammattitaidon orientoiminen kansalaisia ja heidän julkisen toiminnan taitojaan kohti. Samalla kansalaisjournalismi pyrki lisäämään kansalaisten vaikutusvaltaa journalismin sisältöjen määrittelyssä ja poliittisissa prosesseissa.

Oliko 1990-luvun kansalaisjournalismilla sivistysluonne? Olen esittänyt artikkelini alkuosassa, että *public journalismin* varhaisissa teksteissä sivistys ilmenee ihanneena ihmisestä, joka avartuu ja kehittyy ottamalla osaa ihmisyhteisön elämään ja sen yhteisiä asioita koskevaan keskusteluun, ja jonka suhteita toisiin ihmisiin luonnehtivat inhimillisyys ja kunnioitus. Tällainen ihanne artikuloituu Kuneliuksen ja Heikkilän (1996) varhaisessa tekstissä, jossa he kokoavat ja analysoivat *public journalismin* ideaa Yleisradion tasa-arvotoimikunnalle kirjoittamassaan raportissa.

Tarkastellessaan vastikään Suomessa tunnetuksi tullutta *public journalismia* Kunelius ja Heikkilä (1996, 9) huomauttavat, että *public journalismin* tavoitteisiin kuuluu kamppailu yhteiskunnan ryhmien toisistaan eriytymistä vastaan. Kirjoittajat kertovat, että *public journalism* ammentaa pragmatistisesta yhteiskunta- ja viestintäfilosofiasta,

jonka mukaan keskustelu kehittää ihmisissä ”kykyä asettua myös niiden asemaan, joiden kanssa heidän intressinsä eivät käy yksiin” (emts. 11). Toisessa yhteydessä Kunelius (2000b, 200) esittää, että journalismin tulisi haastaa toimijat aidosti kohtaamaan toinen toisensa argumentit. Syrjään Kunelius jättäisi sellaiset puheenvuorot, jotka leimaavat toisia osapuolia, sulkevat toisia keskustelun ulkopuolelle ja jankuttavat entisiä kantojaan. Ihmiset hän kehottaa mieltämään ”vuorovaikutuksen osapuolina, joiden mielipide elää, muuttuu, kehittyy” keskustelun kuluessa. (Emt.) Myöhemmissä teksteissään Kunelius (2004; 2006) on jatkanut saman aiheen parissa esitellen suomalaislukijoille John Deweyn ja yhdysvaltalaisen pragmatismien ihmis-, yhteiskunta- ja demokraatiakäsitystä.

Myös Heikkilä (2001) pitää 1990-luvun kansalaisjournalismihankkeitaan käsitellessään esillä monia sivistysihanteen kanssa sopuoinnussa olevia julkisen keskustelun tekijöitä, kuten kanssaihminen kohtaaminen, tasaveroisuutta ja eriäviä näkökulmia arvostava ilmapiiri, omien näkökulmien problematisoiminen ja haastaminen, mielipiteiden hioutuminen ja avartuminen, toisten asemaan asettuminen, kohtuullisuus ja vastuullisuus (Heikkilä 2001, 172–174, 211–218, 228–232, 249–252).

Public journalismista tuttuja ihmistenvälisyyden ihanteita oli siis alusta saakka läsnä suomalaistutkijoiden teoreettisissa teksteissä. Inhimillisessä vuorovaikutuksessa kehittyminen tavoilla, jotka ilmentäisivät demokratiaa ihmisten välisissä suhteissa, ei kuitenkaan kohoaa 1990-luvun kansalaisjournalismin leimalliseksi kansalaisihanteeksi. Ihanteeksi kohoaa pikemminkin kriittinen, poliitikkoja ja viranomaisia kyseenalaistamaan kykenevä ja arkisia kokemuksiaan laajempiin yhteiskunnallisiin ja julkisiin puheenaiheisiin liittävä kansalainen.

Pyrkinessään yhtäältä vähentämään alamaisuudelle vivahtavaa kansalaisuuden mieltämistä journalismissa ja toisaalta rohkaisemaan kansalaisia kehittämään päättelyään ja aloitteitaan julkisuuteen suuntautuvassa keskustelussa kansalaisjournalismi kyllä lähti sivistyksen tielle. Teoreettinen linkki sivistysihanteeseen ja yhteydet sivistystyön käytäntöihin jäivät kuitenkin rakentamatta, kun kansalaisjournalismin tulkinta 1990-luvulla vähitellen vakiintui Suomessa. Jäikö kansalaisjournalismissa samalla sivuun sellainen intellektuaalinen resurssi, johon nojaaminen olisi juuri Suomessa luonteavaa? Tätä kysymystä siirryn nyt artikkelini päätteeksi pohtimaan.

Sivistyskansalaisuuden tilaus suomalaisessa julkisessa keskustelussa

Sivistysihanteella on ollut Pohjoismaissa kokonaisia yhteiskuntia muotoileva ja samalla hyvin poliittinen merkitys (Niemelä 2011). Suomessa, joka kuului 1800-luvulla Venäjään, liitettiin sivistyksen käsitteeseen erittäin kauaskantoinen tavoite. Sivistysprojektin kautta suomalaiset voitiin nimittäin osallistaa kansakunnan ja valtion rakentamiseen (Stenius 2003). Esimerkiksi kansanopistojen perustaminen kiihtyi Suomessa 1800-luvun lopussa osittaisena vastareaktionä venäläistämistoimenpiteille (Aaltonen 1991, 22). Toisin kuin monessa muussa Euroopan maassa, ei julkista keskustelua 1800-luvun Suomessa käsitetty vastavoimaksi viranomaishallinnolle (Stenius 1992) eikä kan-

salaisyyhteiskunnan muotoutuminen nostanut Suomessa esiin poliittisesti väittelevää kansalaista (Stenius 2003). Esiin nouseva suomalainen kansalainen oli poliittisilla areenoilla pidättyväinen sivistyskansalainen, jonka aktiivisuus ilmeni sivistyksellisiin toimintoihin osallistumisena (emt.).

Suomalainen sivistyskäsite on sisältänyt vahvan tasa-arvon ihanteen ja uskonut sivistymisen avulla tapahtuvaan sosiaaliseen kohoamiseen. Täysi-ikäinen toimijuus ja tasaveroinen asema on pyritty sivistymisen mahdollisuuksia tarjoamalla tuomaan jokaisen saataville. (Esim. Snellman 1991 [1846], 79, 81–82; Stenius 1992, 184; Niemelä 2011, 139–169.) Stenius (1989; 1992) huomauttaa, että pääsy ”itsenäisen yleisön” tai ”poliittisesti kykenevän yleisön” eli ”*publicin*”³ jäseneksi oli Suomessa siksi verrattain helppoa suhteessa niihin maihin, joissa poliittiset oikeudet varattiin jo lähtökohdaisesti vain osalle väestöstä. Poliittinen liikkumatila oli ahdas ja poliittisen debatin ihanne puuttui, mutta sivistysprojekti kasautti suomalaisiin suuren määrän itseuskoa ja sosiaalista pääomaa. Stenius kutsuu sitä syvädemokratian muodoksi. (Stenius 2003, 354–355.)

Aikuskasvatuksen suomalaisen terminologian kehitys heijastaa sivistysihanteen vaikutusvaltaa Suomessa. 1800-luvun *kansanvalistus*-termin korvasi ensimmäisen maailmansodan jälkeen termi *kansansivistys* (Tuomisto 1991, 47). Valistuksen oli ymmärretty viittaavan kansaan ylhäältä päin suunnattuun valoon, esimerkiksi yleisen mielipiteen muokkaamiseen. Siirtymä sivistys-käsitteeseen merkitsi, että aikuisväestöstä tuli toiminnan tekijöitä kohteena olemisen sijasta. Käsitteen vaihtaminen viittasi samalla siihen, että tavoitteena ei enää nähty olevan tiedonsiirto vaan ihmisessä tapahtuva syvällisempi muutos, esimerkiksi itsenäisen toiminnan viriäminen ja oma-kohtaisen harkinnan kehittyminen (emts. 47–56). Etuliite *kansan* korosti, että sivistymisen ”etu ja velvollisuus” kuuluivat kaikille kansalaisille koulutuksesta ja elämäntaustasta riippumatta (Castrén 1991 [1929], 142). Termi *vapaa kansansivistystyö* korosti 1920-luvulta alkaen, että kansansivistys aikuisten mahdollisuutena etsiä kriittisesti tietoa ja kehittää persoonallisuuttaan oli vapaata, ei siis ainoastaan vapaaehtoista vaan lisäksi vapaata valtiollisiin ja elinkeinoelämän instituutioihin nähden (Tuomisto 1991, 48–51). Vapaa kansansivistystyö perustui opiskelevien aikuisten ”omiin elämäntiloihin ja yhteiskunnallisiin harrastuksiin” (Castrén 1991, 157–158) ulkoapäin määriteltävien oppisisältöjen sijaan.

Tätä taustaa vasten kansalaisjournalismi on mahdollista mieltää suomalaisen ammattijournalismin sivistyksellisenä tai kansansivistyksellisenä käänteenä, joka haastoi yksisuuntaisen tiedonvälittämisen journalistin ammattia ensisijaisesti määrittävänä roolina ja ohjasi journalisteja mieltämään kansalaiset tekijöinä ja yhteiskunnallisesti merkittävän tiedon tuottajina tiedonvälityksen kohteena olemisen sijasta. Pohjoismaisessa kansansivistyksessä olisi ollut konteksti myös toisten ihmisten kunnioittamista ja käsitysten avartumista korostavalle julkisen keskustelun ihanteelle. Taito asettua tasaveroiseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön, jossa kokemuksia ja näkemyksiä puntaroidaan keskustellen, on nimittäin nähty pohjoismaisessa kansansivistyksessä olennaisena tavoitteena (Korsgaard 2002; Salo 2006, 9). Itse asiassa kansalaisjournalismissa käytetyt ryhmäkeskustelut (esim. Kunelius 1999; Heikkilä 2001)

ovat pohjoismaisen kansansivistustradition leimallinen käytäntö. Ryhmäkeskusteluihin ja opintopiireihin osallistuminen on Pohjolassa ilmentänyt sivistyksen kahta toisiinsa liittyvää ulottuvuutta: sivistys viittaa sekä kansalaisuuteen että ihmisenä eli emotionaalisen ja moraalisen olentona olemiseen ja toimimiseen. (Niemelä 2005, 316–317; Salo 2006, 6, 9.)

Kansalaisjournalismille on siis löydettävissä Suomessa kulttuurihistoriallisesti hyvin tuttu konteksti. Tutuus ei kuitenkaan päässyt korostumaan ja kehittymään suomalaisen kansalaisjournalismin linjauksissa 1990-luvulla. Sen sijaan, että yhdysvaltalaisen *public journalismin* edustamien ideaalien läheisyys sivistysihanteeseen ja kansansivistyksen käytäntöihin olisi tunnustettu ja kansalaisjournalismin kehittäminen kontekstoitunut kulttuurihistoriallisen tuttuuden ympärille, esittelivät suomalaiset journalismintutkijat kansalaisjournalismin pikemmin vieraana suomalaiselle kulttuurille.

Miksi yhteys suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin kehittymistä leimanneeseen sivistysihanteeseen jäi rakentamatta, kun *public journalismia* tehtiin Suomessa tunnetuksi? Keskeinen syy voi olla tutkijoiden Yhdysvalloista omaksutun esimerkin mukainen valinta kehittää kansalaisjournalismia käytännön kokeiluissa, yhteistyössä toimittajien kanssa (Heikkilä & Kunelius 2000, 43–45). Tällainen lähtökohta edellytti, että kansalaisjournalismin ympärille kehittyvän ajattelun tuli riittävässä määrin puhutella niitä ympäristöjä, joissa sitä muodostettiin. Seurauksena 1990-luvun kansalaisjournalismi on ensinnäkin hyvin journalismikeskeistä. Toiseksi *public journalismin* suomalais-tulkinnassa jäi korostumatta tekijöitä, jotka eivät tuona aikana näyttäytyneet ajankohtaisina niille paikkakunnille ja toimituksille, joissa työskennellen tutkijat kehittivät näkemystään. Sivuuon jäi se, että jo 1990-luvun laman jälkeisessä Suomessa oli jopa yhdysvaltalaisen *public journalismin* konteksteja muistuttavia julkisen keskustelun asetelmia. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla oli lähiöitä, joissa yhdistyi korkea työttömyysaste, alhainen äänestysprosentti ja suuri maahanmuuttajataustainen väestö. Näillä alueilla paikallisjournalismin konteksti oli monikielinen ja moniuskontoinen. Toimeentuloon ja tulevaisuuden näköalattomuuteen liittyvät huolet olivat jokapäiväistä ahdinkoa. Kysymys erilaisista taustoista tulevien ihmisten mahdollisuudesta elää samoissa kerrostaloissa ja kortteleissa oli kouriintuntuvasti läsnä.⁴ Kannatan kansalaisjournalismin edelleenkehittämistä journalistisena metodina tällaisissa, jo valmiiksi haastavissa ihmisten välisen kohtaamisen ja julkisen keskustelun asetelmissa, jotka samalla ovat ihmisten jokapäiväisiä elämänympäristöjä.

Kansalaisjournalismin sivistysluonne vahvistuu, jos sen yhteydessä korostetaan deliberatiivisen demokratian yksilöjen toimintaan ulottuvaa ihannetta. Deliberatiivinen demokratia viittaa kansalaisten osallistumisen ohella heidän lähtökohtaiseen halukkuuteensa tehdä toisten ihmisten näkökulmasta oikeutettuja poliittisia valintoja (esim. Miller 2003 [1992]; Gutmann & Thompson 2004). Deliberatiivinen demokratia-käsitys asettaa luottamuksen ihmiseen, jolla on kyky panna sivuun erityisintressinsä, kunnioittaa ja edistää yhteiseksi mieltämäänsä etua, vaikuttua toisten esittämistä argumenteista ja tarvittaessa muuttaa niiden myötä mielipidettään (Miller 2003, 184). Samalla deliberatiivinen demokratia korostaa kansalaisten vastuuta mielipiteistään. Kansalaisten tulisi harkita julkisesti esittämäänsä kantaa niin perusteellisesti, että he

ovat valmiita ottamaan vastuun seurauksista, joita heidän mielipiteellään on toisiin ihmisiin ja erityisesti kulloisessakin asiayhteydessä heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin (Gutmann & Thompson 2004).

Suomi on nykyisin monikulttuurisempi maa ja suomalainen julkisuus alttiimpi eriävistä käsityksistä ja arvoista kumpuaville ristiriidoille kuin 1990-luvun puolivälin Suomi, jossa ”Amerikan uusinta uutta” edustava *public journalism* (Luostarinen 1995) raivasi tietään suomalaisjournalistien tietoisuuteen. Vähemmistöihin kohdistuva kärkeistynyt poliittinen retoriikka osoittaa, että *public journalismin* sivistyksellinen ihanne on juuri nyt ajankohtainen kysymys Suomessa. Sivistyskansalaisuudelle on jälleen tilaus suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Samalla avautuu kansalaisjournalismille mahdollisuus uuteen tehtävänmäärittelyyn, jonka keskiössä kyllä yhä on kriittinen ja kykenevä kansalainen, mutta samalla sivistyvä ihminen.

Kiitokset

Haluan osoittaa kiitokseni professori Jaana Hujaselle, joka keskusteli kanssani artikkelin kysymyksenasettelusta ja rajauksesta kirjoitusprosessin alkuvaiheessa ja kommentoi käsikirjoituksen ensimmäistä versiota. Esitän samalla kiitokset Media & viestintä -lehden pyynnöstä työskennelleille kahdelle referee-arvioijalle, joiden huomiot saatoivat artikkelia lopulliseen asuunsa.

Viitteet

- 1 Kuitenkin englannin *education* on merkitykseltään laajempi kuin saksan *Erziehung* (Pikkarainen 2000, 113). Englanniksi saatetaan eurooppalaisen sivistys-termin merkityksiin viitata myös esimerkiksi sanoilla kasvu, kehitys ja sosialisatio (Siljander 2000a, 9).
- 2 Tässä yhteydessä on mainitsemisen arvoista, että ensimmäisessä julkaistussa esseessään Dewey (1997 [1888]) pitää demokratian keskeisimpänä tehtävänä ja tunnusmerkkinä sellaisten olosuhteiden turvaamista, jotka antavat jokaiselle yksilölle tasaveroisen mahdollisuuden kehittyä persoonaksi.
- 3 Stenius käyttää tällaista termistöä englannin- (1989) ja suomenkielisissä (1992) tekstissään.
- 4 Minulle tuttu esimerkki tällaisesta alueesta on Vantaan Hakunila. Työskentelin Vantaalla toimittajana vuosina 1998–2003.

Kirjallisuus

- Aaltonen, Rainer (1991). Fennomaanit kansansivistystyössä: Vapaan kansansivistystyön synty Suomessa. Teoksessa: Aaltonen, Rainer & Tuomisto, Jukka (toim.). *Valistus, sivistys, kasvatus: Kansanvalituksesta aikuiskasvatukseen*. Helsinki: Kansanvalitusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 10–29.
- Ahva, Laura (2010). *Making news with citizens: Public journalism and professional reflexivity in Finnish newspapers*. Tampere: Tampere University Press.
- Bauer, Walter (2003). On the relevance of Bildung for democracy. *Educational Philosophy and Theory*, 35: 2, 211–225.
- Castrén, Zachris (1991) [1929]. Valtio ja vapaa kansansivistystyö. Teoksessa: Aaltonen, Rainer & Tuomisto, Jukka (toim.). *Valistus, sivistys, kasvatus: Kansanvalituksesta aikuiskasvatukseen*. Helsinki: Kansanvalitusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 141–158.

- Charity, Arthur (1995). *Doing public journalism*. New York: The Guilford Press.
- Coleman, Renita (1997). The intellectual antecedents of public journalism. *Journal of Communication Inquiry* 21: 1, 60–76.
- Dewey, John (1997) [1888]. The ethics of democracy. Teoksessa: Menand, Louis (toim.). *Pragmatism: A reader*. New York: Vintage Books, 182–204.
- Dewey, John (2006) [1927]. Julkinen toiminta ja sen ongelmat. Suom. Mika Renvall. Tampere: Vastapaino.
- Feffer, Andrew (1993). The Chicago pragmatists and American progressivism. Ithaca: The Cornell University Press.
- Fishkin, James S. (1991). *Democracy and deliberation: New directions for democratic reform*. New Haven: Yale University Press.
- Fishkin, James S. (2006). Beyond polling alone: The quest for an informed public. *Critical Review* 18: 1–3, 157–165.
- Fishkin, James S. & Ackerman, Bruce (2002). Deliberation day. *The Journal of Political Philosophy* 10: 2, 129–152.
- Gutmann, Amy & Thompson, Dennis (2004). *Why deliberative democracy?* Princeton: Princeton University Press.
- Haas, Tanni (2007). *The pursuit of public journalism: Theory, practice, criticism*. New York: Routledge.
- Heikkilä, Heikki (2001). *Ohut ja vankka journalismi: Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla*. Tampere: Tampere University Press.
- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (1995). Journalism New Deal: Jay Rosenin haastattelu. *Tiedotustutkimus* 18: 3, 86–97.
- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (1997). Julkisen journalismin äärellä. *Tiedotustutkimus* 20: 4, 4–21.
- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (2000). *Julkisuuskoe: Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistoille*. Kunnallissalan kehittämissäätiön tutkimusjulkaisu, nro 21. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätiö.
- Hunter, Albert (1997). Why Chicago? The rise of the Chicago school of urban social science. Teoksessa: Plummer, Ken (toim.). *The Chicago school: Critical assessments*. Lontoo: Routledge, 62–73.
- Hyrkkänen, Markku (2002). Aatehistorian mieli. Tampere: Vastapaino.
- Hyrkkänen, Markku (2009). All history is, more or less, intellectual history: R. G. Collingwood's contribution to the theory and methodology of intellectual history. *Intellectual History Review* 19: 2, 251–263.
- Joas, Hans (1997). Pragmatism in American sociology. Teoksessa: Plummer, Ken (toim.). *The Chicago school: Critical assessments*. Lontoo: Routledge, 117–152.
- Kant, Immanuel (1995) [1784]. Vastaus kysymykseen: Mitä on valistus? Teoksessa: Koivisto, Juha; Mäki, Markku & Uusitupa, Timo (toim.). *Mitä on valistus?* Tampere: Vastapaino, 76–86.
- Korsgaard, Ove (2002). A European demos? The Nordic adult education tradition – folkeoplysning – faces a challenge. *Comparative Education* 38: 1, 7–16.
- Kunelius, Risto (1999). Journalism keskustelun tiellä. *Tiedotustutkimus* 22: 3, 42–59.
- Kunelius, Risto (2000a). Maakuntalehti ja lähiö: suunnitelmakapitalismin kaksoset. Teoksessa: Kunelius, Risto (toim.). *Juttuja lähiöistä*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 93/2000, 1–27.
- Kunelius, Risto (2000b). Epistemologisen ahdistuksen tuolle puolen: Epilogi toimittajien ja yleisön journalismipuheeseen. Teoksessa: Kunelius, Risto & Ridell, Seija (toim.). *Kaksi katsetta journalismiin*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 94/2000, 183–208.
- Kunelius, Risto (toim.) (2000). *Juttuja lähiöistä*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 93/2000.
- Kunelius, Risto (2004). Kokemuksesta julkiseen tietoon: John Dewey'n pragmatismia viestinnän tutkijoille. Teoksessa: Mörä, Tuomo; Salovaara-Moring, Inka, & Valtonen, Sanna (toim.). *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. Helsinki: Gaudeamus, 90–118.
- Kunelius, Risto (2006). Julkisojen ongelmat. Johdanto teoksessa: Dewey, John. *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*. Tampere: Vastapaino, 11–32.
- Kunelius, Risto & Heikkilä, Heikki (1996). *Public journalism: Journalism julkisen harkinnan areenana*. Tasa-arvotoimikunnan julkaisuja sarja B:1/1996. Helsinki: Yleisradio.
- Kunelius, Risto & Hellsten, Iina & Renvall, Mika (2000). Hankittuja ominaisuuksia: Hervanta ja hervantalaiset uutisten virrassa. Teoksessa: Kunelius, Risto (toim.) (2000). *Juttuja lähiöistä*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 93/2000, 107–135.
- Kunelius, Risto & Ridell, Seija (toim.) (2000). *Kaksi katsetta journalismiin*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 94/2000.

- LaCapra, Dominick (1980). Rethinking intellectual history and reading texts. *History and Theory* 19: 3, 245–276.
- LaCapra, Dominick (1983). *Rethinking intellectual history: Texts, contexts, language*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Laurila, Esa (1995). Suomalaiset päätoimittajat: Riippumattomuudesta ei tingitä. *Suomen Lehdistö* 65: 10, 14–15.
- Luostarinen, Heikki (1995). Amerikan uusinta uutta: Kansalaisjournalismi. *Journalisti* 71: 12, 10–11.
- Løvlie, Lars & Standish, Paul (2003). Introduction: Bildung and the idea of a liberal education. Teoksessa: Løvlie, Lars; Mortensen Klaus Peter & Nordenbo, Sven Erik (toim.). *Educating humanity: Bildung in Postmodernity*. Oxford: Blackwell, 1–24.
- Merritt, Davis Jr (1994). Public Journalism: What it means, how it works. Teoksessa: Merritt, Davis Jr & Rosen, Jay. *Public journalism: Theory and practice*. Dayton: The Kettering Foundation, 19–28.
- Merritt, Davis (1995). *Public journalism and public life: Why telling the news is not enough*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Merritt, Davis Jr & Rosen, Jay (1994). Public journalism: Theory and practice. Johdanto. Teoksessa: Merritt, Davis Jr & Rosen, Jay. *Public journalism: Theory and practice*. Dayton: The Kettering Foundation, 3–5.
- Mielityinen, Mari (2000). Onko kauneus vain katsojan silmissä?: Subjektiiivisuus ja kulttuurisuus esteettisen sivistystutkimuksen haasteena. Teoksessa: Siljander, Pauli (toim.). *Kasvatus ja sivistys*. Helsinki: Gaudeamus, 89–108.
- Miller, David (2003) [1992]. Deliberative democracy and social choice. Teoksessa: Fishkin, James S. & Laslett, Peter (toim.). *Debating deliberative democracy*. Oxford: Blackwell, 182–199.
- Niemelä, Seppo (2005). Sivistyksen paluu tulevaisuuteen. Teoksessa: Virtanen, Sari & Marjomäki, Ville (toim.). *Kansanopistokirja*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 312–329.
- Niemelä, Seppo (2011). *Sivistyminen: Sivistystarve, -pedagogiikka ja -politiikka pohjoismaisessa kansansivistystraditiiossa*. Helsinki: Kansanvalistusseura & Snellman-instituutti.
- Nordenbo, Sven Erik (2003). Bildung and the thinking of Bildung. Teoksessa: Løvlie, Lars; Mortensen, Klaus Peter & Nordenbo, Sven Erik (toim.). *Educating humanity: Bildung in Postmodernity*. Oxford: Blackwell, 25–36.
- Perry, David K. (2003). *The roots of civic journalism: Darwin, Dewey, and Mead*. Lanham: University Press of America.
- Peukert, Helmut (2003). Beyond the present state of affairs: Bildung and the search for orientation in rapidly transforming societies. Teoksessa: Løvlie, Lars; Mortensen Klaus Peter & Nordenbo, Sven Erik (toim.). *Educating humanity: Bildung in Postmodernity*. Oxford: Blackwell, 105–119.
- Pietilä, Veikko (1999). Julkiso ja yleisö. *Tiedotustutkimus* 22: 3, 4–13.
- Pietilä, Veikko (2006). Matti Matalaisen julkea ehdotus ja vähän muutakin. *Tiedotustutkimus* 29: 4, 41–57.
- Pietilä, Veikko & Ridell, Seija (1998). Julkea ehdotus. *Tiedotustutkimus* 21: 1, 95.
- Pikkarainen, Esa (2000). Kokemus ja kasvu: John Deweyn kasvatusfilosofia sivistysteorian. Teoksessa: Siljander, Pauli (toim.). *Kasvatus ja sivistys*. Helsinki: Gaudeamus, 109–127.
- Puranen, Tuula (2000). ”Mä vaan kirjotan”: Laadullinen tutkimus Aamulehden uutistoimittajien yleisösuhteesta. Teoksessa: Kunelius, Risto & Ridell, Seija (toim.). *Kaksi katsetta journalismiin*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 94/2000, 1–78.
- Ridell, Seija (2000). Kuuliainen kuluttaja vai kiihkeä kansalainen? Teoksessa: Kunelius, Risto & Ridell, Seija (toim.). *Kaksi katsetta journalismiin*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 94/2000, 79–180.
- Ripatti-Torniainen, Leena & Hujanen, Jaana (2011). Cultivating the democratic mind: The understated adult educational characteristic of public journalism. *Javnost-The Public* 18: 2, 37–52.
- Rosen, Jay (1991a). Making journalism more public. *Communication* 12: 4, 267–284.
- Rosen, Jay (1991b). The erosion of public time. *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 79: syyskuu, 22–23.
- Rosen, Jay (1992). Community action: Sin or salvation? *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 80: maaliskuu, 30–33.
- Rosen, Jay (1993a). Beyond objectivity. *Nieman Reports* 47: 4, 48–53.
- Rosen, Jay (1993b). *Community connectedness: Passwords for public journalism*. St. Petersburg: Poynter Institute for Media Studies.

- Rosen, Jay (1993c). Public life and the press: Building a new house for journalism ethics. *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 81: marras–joulukuu, 27–28.
- Rosen, Jay (1994a). Public journalism: First principles. Teoksessa: Merritt, Davis Jr & Rosen, Jay. *Public journalism: Theory and practice*. Dayton: The Kettering Foundation, 6–18.
- Rosen, Jay (1994b). Making things more public: On the political responsibility of the media intellectual. *Critical Studies in Mass Communication* 11: 4, 363–388.
- Rosen, Jay (1999a). The action of the idea: Public journalism in built form. Teoksessa: Glasser, Theodore L. (toim.). *The idea of public journalism*. New York: The Guilford Press, 21–48.
- Rosen, Jay (1999b). *What are journalists for?* New Haven: Yale University Press.
- Salo, Petri (2006). *Vapaan sivistystyön määrittelyä*. Dosentuuria varten annettu opetusnäyteluento 3.5.2006. Saatavilla: <http://www.vasa.abo.fi/users/psalo/Web/VSTmaar.pdf> (luettu 18.11.2011).
- Shalin, Dmitri N. (1997). G. M. Mead, socialism, and the progressive agenda. Teoksessa: Plummer, Ken (toim.). *The Chicago school: Critical assessments*. Lontoo: Routledge, 74–111.
- Snellman, J.V. (1991) [1846]. Sivistys ja yleishenki. Teoksessa: Aaltonen, Rainer & Tuomisto, Jukka (toim.). *Valistus, sivistys, kasvatus: Kansanvalituksesta aikuiskasvatukseen*. Helsinki: Kansanvalitusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 73–82.
- Siljander, Pauli (2000a). Johdanto. Teoksessa: Siljander, Pauli (toim.). *Kasvatus ja sivistys*. Helsinki: Gaudeamus, 7–14.
- Siljander, Pauli (2000b). Kasvatus, sivistys ja sivistyksellisyys J.F. Herbartin kasvatusteoriassa. Teoksessa: Siljander, Pauli (toim.). *Kasvatus ja sivistys*. Helsinki: Gaudeamus, 25–44.
- Sirianni, Carmen & Friedland, Lewis (2001). *Civic innovation in America: Community empowerment, public policy, and the movement for civic renewal*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Stenius, Henrik (1989). The 'Bildungsbürgertum' and the free discussion in nineteenth century Finland. Teoksessa: Peltonen, Matti (toim.). *State, culture @ the bourgeoisie: Aspects of the peculiarity of the Finnish*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston nykykulttuurin tutkimusyksikkö, 54–69.
- Stenius, Henrik (1992). Julkisen keskustelun rajat suuriruhtinaskunnassa. Teoksessa: Haapala, Pertti (toim.). *Talous, valta ja valtio: Tutkimuksia 1800-luvun Suomesta*. Tampere: Vastapaino, 171–186.
- Stenius, Henrik (2003). Kansalainen. Teoksessa: Hyvärinen, Matti; Kurunmäki, Jussi; Palonen, Kari; Pulkkinen, Tuija & Stenius, Henrik (toim.). *Käsitteet liikkeessä: Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Tampere: Vastapaino, 309–362.
- Tuomisto, Jukka (1991). Aikuiskasvatuksen peruskäsitteen historiallinen kehitys. Teoksessa: Aaltonen, Rainer & Tuomisto, Jukka (toim.). *Valistus, sivistys, kasvatus: Kansanvalituksesta aikuiskasvatukseen*. Helsinki: Kansanvalitusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 30–69.
- Yankelovich, Daniel (1991). *Public judgment: Making democracy work in a complex world*. Syracuse: Syracuse University Press.

III

JULKISOJEN KESKUSTELU. JULKISEN KESKUSTELUN MUODOSTUMINEN JA DYNAMIIKKA HELSINGIN JA SI- POON RAJAKIISTAN ALKUVAIHEESSA

by

Leena Ripatti-Torniainen & Jaana Hujanen 2012

Politiikka 54 (3), 188-204

Reprinted with the kind permission of Valtiotieteellinen yhdistys r.y.
from *Politiikka*

Julkisajan keskustelu. Julkisen keskustelun muodostuminen ja dynamiikka Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheessa

LEENA RIPATTI-TORNIAINEN & JAANA HUJANEN

ABSTRACT

The formation and dynamics of public deliberation in Helsinki's territorial annexations

The study discusses the formation and reciprocal character of public deliberation in the context of territorial annexations in Finland's metropolitan area. The article sets out to discuss the proximity between the formation of the public, as a process of public interaction as conceptualized in communication research, and the concept of political deliberation. The article analyzes the formation of the public that occurred when the municipality of Helsinki appealed to the Finnish government to aid in annexing territory from the adjacent municipality of Sipoo. The study, using situational analysis, examines the onset of the public proceedings by analyzing 244 texts from Finnish and Swedish language newspapers of the region and 7 interviews of citizen activists. The study finds that the public formed in the reciprocal actions of four discrete discursive publics, each characterized by distinct communicative roles in the entirety of the debate. The four publics: the organizing, the classic analytical, the defensive and the deliberative, contributed to the process of deliberation in relevant but different ways, as understood from the perspective of political deliberation.

Julkinen keskustelu julkisen keskusteluna

Helsingin seudulla koettiin 2000-luvun loppupuoliskolla tapahtumasarja, jossa kysymykset julkisen keskustelun määrittelystä ja luonteesta poliittisesti merkittävänä käytäntönä korostuvat poikkeuksellisen havainnollisesti. Tuo tapahtumasarja oli Helsingin ja Sipoon välinen kuntajaon muuttamista koskeva konflikti. Sen lopputuloksena Sipoon lounaisosa liitettiin vuoden 2009 alussa Helsinkiin valtioneuvoston päätöksellä, Sipoon kunnan vastustuksesta huolimatta ja vastoin Sipoossa järjestetyn kansanäänestyksen tulosta. Helsingin laajenemishalu, kaupunginjohtajan valitsevat toimintatavat ja valtionjohtajan asettuminen Helsingin tueksi nostattivat Sipoossa laajaa liikehdintää. Tämä artikkeli tarkastelee julkisen keskustelun muodostumista viestinnällisenä poliittisena prosessina Helsingin ja Sipoon välisen kiistan alkuvaiheessa.¹

Politiikka 54:3, s. 188–204, 2012

Deliberatiivisen demokratiakäsityksen tunnettuuden yleistymisen myötä on julkinen keskustelu korostunut teoreettisena ja käsitteellisenä kysymyksenä ja käytännöllisenä haasteena politiikan tutkimuksessa (Fishkin ja Laslett 2003). Jos politiikka määrittellään vallankäyttöä sisältäväksi valintojen tekemiseksi toisiinsa nähden vaihtoehtoisten ja ristiriitoja sisältävien ratkaisujen välillä (Berndtson 1992, 27–28), on julkinen keskustelu deliberatiivisen demokratiakäsityksen näkökulmasta niiden valintojen keskeinen edellytys ja olosuhde (Held 2006, 231–255). Julkinen keskustelu ymmärretään tällöin kansalaisten vastavuoroisiin viestintäsuhteisiin asettumisen kautta tapahtuvaksi julkiseksi ja esillä olevan aiheen käsittelyä kehittäväksi prosessiksi, jonka kautta kansalaiset vaatimillaan koettelevat vaihtoehtoisten poliittisten valintojen oikeutusta (Gastil ja Keith 2005; Gutmann ja Thompson 2004, 133–138; Pietilä 2002a).

Viestinnän tutkimuksen näkökulmasta on edellä kuvatun kaltainen julkinen keskustelu omanlaisensa viestinnällinen tilanne, jossa ihmisen julkisuussuhde ja ihmisten keskinäiset julkisen vuorovaikutuksen tavat saavat tiettyjä tunnuspiirteitä. Näiden tunnuspiirteiden kirkastamiseksi on suomalaisessa viestinnän tutkimuksessa tehty työtä julkiso-käsitettä kehitettäessä.

Julkiso on Suomessa käytetyn määritelmän mukaan väliaikainen kollektiivinen muodostelma, joka hahmottuu ongelmallisen tai erimielisyyttä aiheuttavan kysymyksen ympärille ja käsittelee kysymystä julkisuuteen suuntautuvan keskustelun avulla (esim. Pietilä 1999; 2006; 2010b [2001], 382–386; Ridell 2010). Julkison käymän keskustelun luonne täsmenyy, kun käsitteen kohdalla tehdään näkyväksi kaksi erittelyä. Erittely yleisöön tekee näkyväksi julkison käsitteeseen sisällytetyn käsityksen julkista keskustelua käyvien poliittisesta asemasta (esim. Ridell 2006). Erittely *massan* ja *joukon* kaltaisiin muihin kollektiivisiin muodostelmiin tekee puolestaan näkyväksi julkison käsitteeseen sisällytetyn käsityksen julkisessa keskustelussa tavoiteltavan vuorovaikutuksen luonteesta (esim. Pietilä 1999; Price 1992; Ridell 2010).

Yleisö seuraa esitystä, jota se ei ole itse tehnyt (Ridell 2006, 241). Siksi yleisönä olemista luonnehtii alistaisuus (mt.). Esimerkiksi englannin kielen yleisöä tarkoittavassa *audience*-sanassa on näkyvässä merkityshistoria, joka viittaa alamaisen hallitsijalta pyytämään audienssiin (mt., 242–243, 251). Tästä näkökulmasta katsottuna yleisö voisi kyllä seurata julkisuudessa näkyvää poliittisten valintojen tekemistä, mutta poliittisena ja julkisena toimijana se voisi esiintyä vasta saatuaan valtaapitäviltä luvan. Julkiso, jonka esikuvana on englannin kielen sana *public* (Pietilä ja Ridell 1998), sen sijaan kokoontuu omaehtoiseen ja julkisuuteen suuntautuvaan toimintaan, vaatiensa samalla julkisesti tunnistettua asemaa poliittisia valintoja tehtäessä (esim. Pietilä 2006; Ridell 2006, 247–250).

Huomioimisen arvoista on, että käsitellessään julkiso-käsitteen kannalta olennaisia aihepiirejä, kuten julkista keskustelua ja yleistä tai julkista mielipidettä, ovat muidenkin tieteenalojen suomalaistutkijat ajoittain mieltäneet tarpeelliseksi täydentää suomen kielen yleisö-sanaa. Esimerkiksi Henrik Stenius (1992, 184–185) on kirjoittanut ”itsenäisestä yleisöstä” ja käyttänyt suomeksi ilmaisua ”pätevä *julkisuus*”

(mt., 173) yhteydessä, jossa hän englanninkielisessä tekstissä käyttää ilmaisua ”the politically competent public” (Stenius 1989, 54). Juuri sellaisen itsenäisen ja poliittisesti toimintakykyisen ”yleisön” käymää keskustelua julkinen keskustelu on. Julkiso-käsitettä hyödyntäen voidaan sama asia todeta sanoen, että julkinen keskustelu on *julkison keskustelua* (Pietilä 2010b [2001], 388). Siten käsitteellinen eronteko yleisöstä havainnollistaa, että julkisen keskustelun muodostuminen edellyttää julkison muodostumista.²

Määritellessään julkisolle ominaista vuorovaikutusta Pietilä ja Ridell (esim. Pietilä 1999; 2010a; Ridell 2010, ks. Price 1992) nojasivat 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alkupuolen vuorovaikutusosiologiaan ja kollektiivisen toiminnan tutkimukseen. Pietilä ja Ridell ovat tehneet Suomessa tunnetuksi esimerkiksi Herbert Blumerin (1999 [1946]) käsitteistöä, jonka kautta Blumer erittelee julkisoa (*public*) luonnehtivan vuorovaikutuksen joukkoa (*crowd*) ja massaa (*mass*) luonnehtivasta vuorovaikutuksesta. Massa muodostuu, kun suuri määrä ihmisiä suuntaa huomionsa samaan aiheeseen olematta kuitenkaan tietoisia toisistaan tai tekemisissä toistensa kanssa. Joukko-muodostelmassa keskinäistä tietoisuutta ja vuorovaikutusta sen sijaan on, mutta ne perustuvat yhteishengen ja yhteisen tavoitteen kriittittömään tavoitteluun. Julkison tunnuspiirre on, että se on erimielinen, mutta pyrkii kriittisen keskustelun kautta muodostamaan kollektiivista mielipidettä siitä asiakysymyksestä, jota käsittelemään se on muodostunut. (Blumer 1999, 14–23.)

Toinen Pietilän ja Ridellin korostama julkisoa määritellyt klassikko, Robert E. Park (2010 [1904], katsoi julkison (*Publikum, public*) muodostuvan tilanteessa, jossa ihmisten edut joutuvat ristiriitaan ja niitä ryhdytään sovitteluun harkitsevasti ja kriittisesti (mt., 93). Julkison käymälle keskustelulle on tällaisessa tilanteessa ominaista, että erimielisyyksiä sovitellessaan julkiso pyrkii ylyksilöllistä näkökulmaa kohti (mt., 89). Park katsoi, että julkisoon liittyminen edellyttää ihmiseltä ”tuntemis- ja myötä-elämiskyvyn” lisäksi ”kykyä ajatella ja järkeillä toisten kanssa” (mt., 93).

Julkisolle valitsemansa käsitehistorian kautta Pietilä ja Ridell siis esittävät yhdenlaisen kuvauksen poliittisesta prosessista. Poliittiseen päätöksentekoon osallistumisensa mahdollisuuden tiedostavia yksilöitä kokoontuu väliaikaisesti ja kiinnostuksesta

vaikuttaa jonkun kiistakysymyksen tai ongelmalliseksi havaitun tilanteen ratkaisuun. Heidän kokoon-tumisensa toteutuu julkisuuteen suunnattavien viestintätekojen kautta muodostaen julkisen viestinnällisen tilan, jossa kiistaa tai ongelmaa käsitellään. Julkisuuteen tullessaan yksilöt asettuvat sellaisiin vastavuoroisiin viestintäsuhteisiin, joissa erilaisia mielipiteitä, tilanteenmäärittelyjä ja ratkaisuehdotuksia käsitellään ylyksilöllisestä, kriittisestä ja toisia huomioivasta näkökulmasta. Tämä on kuvaus ihan-teesta, jota todellisissa tilanteissa vain tavoitellaan. Pietilä kuvasi tarkoittamaansa viestintäsuhdetta esi-merkiksi oman henkilökohtaisen maailman ylittä-väksi julkiseksi vuorovaikutukseksi (Pietilä 2006, 260) ja sosiaaliseksi vuorovaikutusprosessiksi (Pie-tilä 2010b, 392).

Julkiso tuleekin lähelle John Gastilin (2008) käsi-tystä deliberatiivisesta poliittisesta viestinnästä sama-naikaisia analyttisiä ja sosiaalisia prosesseja edellyttävänä viestintätilanteena. Analyttisellä pros-essilla Gastil (2008) tarkoittaa keskusteltavana ole-van aiheen mahdollisimman monipuolista, täsmäl-liseen tietoon perustuvaa ja monia ratkaisuvaihto-ehdottoja esille nostavaa käsittelyä. Analyttinen pros-essi kattaa lisäksi huomion tietoisien kiinnittämisen käsiteltävään asiaan liittyviin arvoihin ja niiden pun-nitsemisen aiheenkäsittelyn osana. Sosiaalinen pros-essi tarkoittaa muiden keskustelussa olevien huo-mioon ottamista, kunnioittamista ja ymmärryksen edellytysten tavoittelemista selkeän viestinnän ja tarkkaavaisen kuuntelemisen kautta. (Mt., esim. 8–10, 20, 52.)

Tämän artikkelin lähtökohtana on ajatus, että vaikeasti saavutettavana ideaalina pidetyn delibera-tiivisen julkisen keskustelun kulkua saattaisi olla mahdollista havainnollistaa erittelemällä, miten jul-kiso erilaisissa empiirisissä tapahtumasarjoissa muo-dostuu. Näin voitaisiin tehdä samalla näkyväksi, millaisia deliberaatiota läheneviä prosesseja todelli-suudessa tapahtuu poliittisia kiistakysymyksiä käsit-televissä julkisissa keskusteluissa. Artikkelin koettelee tätä ajatusta ja esittää empiirisenä tutkimuskysymyksenään, miten ja millainen julkiso muodostui Hel-singin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheen julkisuu-dessa.

Kysymyksen vastatessaan artikkeli tuottaa samal-la tietoa julkisen keskustelun käymistä koskevista valinnoista, julkisen keskustelun käymistä koskevis-

ta käsityksistä ja toteutuneen julkista keskustelun luonteesta tapahtumasarjassa, jossa kuntajakoa muu-tettiin vastoin osallisena olevan kunnan tahtoa. Tämä asiakysymys on sittemmin laajentunut koko maata koskettavaksi aiheeksi. Suomen kuntakenttä on ko-konaisuutena uudelleen linjaamisen kohteena ja kuntien lukumäärää on esitetty merkittävästi vähen-nettäväksi (Valtiovarainministeriö 2012).

Rajakiistan julkisuuteen tulo

Alkukesällä 2006 suomalaiset tiedotusvälineet seu-rasivat Matti Vanhasen I hallituksen ponnisteluja pitkään työn alla olleesta kunta- ja palvelurakenne-uudistuksesta sopimiseksi. Julkisuus tahmeasti ete-nevänä pidetyn suomalaisen kuntakentän tulevai-suuden linjaamisen ympärillä sähköistyi äkkiä ju-hannuksen alla, kun Helsingin Sanomat uutisoi Helsingin, Sipoon ja niiden välissä sijaitsevan Van-taan rajojen muuttamista poikkeuksellisin keinoin ja nopealla aikataululla. Lehden saamien tietojen mukaan Helsingin kaupunki, joka Sipoon kunnan vastustuksesta huolimatta oli jo pitkään mielinyt liittää Sipoon länsiosia pääkaupunkiin, oli nyt saanut varmistettua oikeilleen maan hallituksen tuen. Jos asiasta päättäisi valtioneuvosto, kuten Helsinki nyt näytti varmistaneen, ei hanke enää kaatuisikaan Si-poon vastustukseen. Helsinki saisi laajentua Sipoo-seen, olivatpa Sipoon kunta ja asukkaat asiasta mitä mieltä tahansa. (HS 20.6.2006.)

Helsingin tavoittelema alue ei ollut Sipoon kun-nalle yhdentekevä. Alueen asukkaat ja yritykset mak-soivat neljänneksen Sipoon vuosittaisesta veroker-tymästä. Mikäli Helsingin suunnitelma toteutuisi, menettäisi Sipoo samalla lähes viidenneksen maa-alastaan ja kuudenneksen asukkaistaan. Helsingin kaupunginjohtaja Jussi Pajunen pidättäytyi kuitenkin viimeiseen saakka kommentoimasta Helsingin Sanomien tietoja, joiden mukaan ministeritason neuvottelut olivat asian suhteen jo pitkällä ja vain ”tekniset yksityiskohdat”, kuten aikataulusta sopi-minen, pidättelivät alueliitoksen täytäntöönpanon aloittamista valtioneuvostolle tehtävän esityksen kautta (HS 20.6.2006).

Rajakysymyksen kokonaistilanteeseen sisältyy monia kulttuurisia merkityksiä. Rajakiistassa Hel-sinki ensinnäkin tavoitteli aluetta kunnasta, joka on

Suomen vanhimpia ruotsinkielisiä pitäjiä. Ruotsinkielisen väestön osuus oli säilynyt Sipoossa korkeana Helsingin seudun muuttoliikkeestä huolimatta. Toiseksi Helsingin tavoittelemalla alueella oli useita valtakunnallisesti arvokkaiksi luokiteltuja kulttuurihistoriallisia kohteita (Puustinen 2008, 9–17), kuten Östersundomin kartano, Zachris Topeliuksen vanhuudenkoti ja Östersundomin kirkko, jonka historia kertoo Sipoon saariston ja rannikon asukkaiden aloitteellisuudesta. Jo 1600-luvulla oli Östersundomissa asukkaiden omatoimisesti rakentama kirkko, jonka asioissa paikalliset vetosivat viranomaisiin useita kertoja esimerkiksi 1700-luvulla, kun silloista kirkkorakennusta oli isonvihan ja pikkuvihan aikana hävitetty (Rantanen ja Kuvaja 1994, 198–201). Esimerkiksi tällaista historiaa kantava kulttuurimaisema oli kyseessä Helsingin linjatessa, että sen Sipoosta tavoittelemille maille voitaisiin rakentaa metro ja asunnot 50 000 ihmiselle (Helsingin kaupunginvaltuusto 2006a).

Helsingin keskeisten päättäjien vaitonaisuudesta huolimatta kykenivät pääkaupungissa ilmestyvät päivälehdet (HBL 21.6.2006; HS 21.6.2006) ennakkoimaan heti seuraavana aamuna, että päätös alue-liitosprosessin virallisesta käynnistämisestä tehtäisiin Helsingissä vielä saman päivän kuluessa. Helsingin Sanomat kertoi, että Helsingin kaupunginhallitus kokoontuisi ylimääräiseen kokoukseen varhain kuluvana aamuna, jolloin kaupunginjohtaja Pajunen esittelisi kaupunginhallituksen jäsenille salassa julkisuudelta laaditun suunnitelman Sipoon länsiosien liittämistä Helsinkiin. Esitys vietäisiin kaupunginhallituksesta kiireellisenä käsiteltävänä asiana samana iltapäivänä kokoontuvaan Helsingin kaupunginvaltuustoon. Valmisteltuaan asian vähin äänin oli Helsingin kaupunginjohtajan tarkoitus Helsingin Sanomien mukaan siis hankkia yhden päivän kuluessa kaupungin päätöksentekoaikojen hyväksyntä ja jättää alueliitosesitys saman tien sisäministeriöön. (HS 21.6.2006.)³

Näin tuli julkisuuteen Sipoon rajakiistana tunnettu tapahtumasarja, jonka lopputuloksena Helsingin alkuperäistä esitystä selvästi pienempi, noin 30 neliökilometrin alue Sipoon kunnasta liitettiin osaksi Helsinkiä 1.1.2009.

Tutkimusaineistot ja menetelmät

Rajakiistan julkisuuden empiirinen tarkastelu perustuu kolmen kiistan kohteena olleen alueen kannalta keskeisen sanomalehden, Helsingin Sanomien (HS), Hufvudstadsbladetin (HBL) ja Sipoon Sanomien (SS) kaikkien rajakysymystä käsittelevien tekstien analysointiin tapahtumasarjan ensimmäisten kuuden viikon ajalta. Helsingin Sanomat ja Hufvudstadsbladet ovat seitsemänpäiväisiä ja Sipoon Sanomat kerran viikossa ilmestyvä lehti. Lehtien läpikäynti ajanjaksolta 20.6–3.8.2006 tuotti aineistoon yhteensä 244 rajakysymystä käsittelevää tekstiä, joista Sipoon Sanomat julkaisi 99, Hufvudstadsbladet 88 ja Helsingin Sanomat 57 tekstiä.⁴

Sanomalehtiaineisto on koottu Kansalliskirjaston lehtikokoelman mikrofilmeiltä ja digitaalisesta HS-arkistosta. Helsingin Sanomien osalta tehtiin ensin hakuja HS-arkistosta, minkä jälkeen aineisto täydennettiin käymällä tarkasteluajankohdan aikana julkaistut Helsingin Sanomat läpi mikrofilmeiltä. Hufvudstadsbladetin ja Sipoon Sanomien osalta aineisto koottiin kokonaan mikrofilmeiltä. Aineisto on eritelty pääkirjoituksiin, toimittajien kirjoittamiin mielipideteksteihin, uutisiin, henkilöhaastatteluihin, toimitukseen nähden ulkopuolisten henkilöiden kirjoittamiin mielipideteksteihin ja aineiston lehdissä julkaistuihin, toisista tiedotusvälineistä poimituihin katkelmiin. Erittelyt esiintyvät artikkelissa termeinä pääkirjoitus, toimituksellinen kommentti, uutinen, haastattelu ja mielipide. Toisista tiedotusvälineistä poimituihin katkelmiin ei artikkelissa viitata.

Sanomalehtiaineistoa täydentää haastatteluaineisto, joka on koottu rajakysymyksessä toimineiden kansalaisten käsitysten ja toimintatapojen ymmärtämiseksi. Tutkimusta varten haastateltiin vuonna 2008 seitsemää kansalaista, jotka olivat osallistuneet rajakysymyksen yhteydessä virinneen aktivismin suunnitteluun ja organisointiin Sipoon puolesta -yhdistyksessä tai joilla muutoin oli olennaiseksi arvioitua tietoa rajakysymyksen Sipoossa aiheuttamasta liikehdinnästä. Kansalaiset haastateltiin yksitellen heidän itse valitsemisensa ympäristöissä, mikä tässä tutkimuksessa tarkoitti haastattelujen tekemistä kodeissa ja työpaikoilla. Haastattelut tallennettiin ja niiden tutkimuksen kannalta olennaiset osat on litteroitu.

Haastattelujen tärkeimpänä tarkoituksena oli kohdata ihmisiä, jotka olivat eläneet rajakiistan tapahtumien keskellä ja toimineet tarkoituksenaan vaikuttaa kuntajaon muuttamista koskevaan päätökseen. Vaikka kaikissa haastatteluissa käytiin läpi tutkijan etukäteen suunnitteleman teeman, pyrki tutkija pelkkien kysymysten esittämisen lisäksi asettumaan haastateltavan keskustelukumppaniksi. Tällainen haastattelumenetelmä tunnetaan aktiivisena haastatteluna (Holstein ja Gubrium 2003). Pituudeltaan 40 minuuttia lähes kahteen tuntiin kestäneet haastattelut on tehty vasta rajakiistan tapahtumasarjan jälkeen, ja ovat sanomalehtiaineistoon verrattuna tässä tutkimuksessa taustoittavan ja täydentävän tiedon lähde. Haastattelut ovat kuitenkin tuoneet tutkimukseen merkittävästi tietoa rajakiistan sipoolaisista konteksteista, julkisesta ja ei-julkisesta vaikuttamisesta ja merkityksenannosta, joka oli sysäämässä ihmisiä liikkeelle.⁵

Aineistot on käsitelty situational analysis -menetelmän (Clarke 2003; 2005) avulla. Menetelmä lähestyy tutkimusaihetta tilanteena ja ohjaa tutkijaa arvioimaan aineiston piirteitä ja aineistossa esiintyvää merkityksenantoa osana tarkastelevan tilanteen kokonaisuutta. Menetelmä pidättelee tutkijaa pysymään tutkimuskohteen tilanteessa ja huomioimaan yhä uudelleen tilanteen monitulkintaisuutta ja jännitteisyyttä ja sitä, että tilanteen erilaiset elementit määrittävät suhteissa toisiinsa.

Situational analysis -menetelmää on käytetty tässä tutkimuksessa ennen kaikkea Helsingin ja Sipoon rajakiistan kokonaistilanteen hahmottamisen välineenä. Menetelmän ohjaamana on kartoitettu tekijöitä, joiden muodostamissa olosuhteissa tai joita mainiten aineistoissa esiintyvät toimijat tulkitsevat tilannetta, tekivät julkisuutta koskevia valintojaan ja toimivat julkisuuteen päin. Situational analysis -menetelmän käyttäminen tarkoitti tässä yhteydessä käytännössä sitä, että tutkija pyrki kiinnittämään järjestelmällisesti huomiota ja kirjaamaan ylös niitä tekijöitä ja asiayhteyksiä, joita aineistoissa mainitaan tai joiden läsnäolon tutkija aineistoissa havaitsi. Esimerkkejä tällaisista tekijöistä ja asiayhteyksistä ovat aineistoissa mainitut ihmisten nimet, instituutiot ja organisaatiot, käsitteet, maantieteelliset paikat, historialliset tapahtumat, kiistan osapuolina olevien kuntien tilanteet, ihmisten arkea luonnehtivat tekijät ja aineistoina olevien sanomalehtien asemaan ja

journalismin konventioihin liittyvät tekijät. Esimerkkejä ovat edelleen aineistoissa esillä olevat tilanteenmäärittelyt ja ilmaistut tavoitteet, huolenaiheet, sitoumukset, havaitut esteet tavoitellulle toiminnalle, toimijoiden resurssit ja niin edelleen. (Ks. Clarke 2005, 83–144.)

Julkisen keskustelun tutkimus on usein ymmärretty jotakin asiakysymystä koskevien julkisuudessa esillä olevien mieltämistapojen tai käsitysten erittelyksi ja analyysiksi (Pietilä 2010a, 382). Vastaava ote Helsingin ja Sipoon rajakiistan aineistoon johtaisi esimerkiksi Helsingin seudun kuntajaon muuttamista koskevien erilaisten tulkintakehysten tai diskursien erittelyyn. Myös sellainen tutkimus voitaisiin tehdä situational analysis -menetelmän avulla (ks. Clarke 2005, 145–290). Tulkintakehyyksiä tai diskursseja erittelevä julkisen keskustelun tutkimus tulee korostaneeksi keskustelun analyttistä prosessia sosiaalisen prosessin kustannuksella. Tässä tutkimuksessa on situational analysis -menetelmää käytetty auttamaan tutkijaa hahmottamaan Helsingin ja Sipoon rajakiistan julkista keskustelua myös sosiaalisena viestintäprosessina. Tutkimuskohteena olevasta tilanteesta on tarkasteltu sosiaalisia ja kollektiivisiä piirteitä ja ennen kaikkea toimijoiden viestinnässään ilmaisemaa suhtautumistaan muihin ihmisiin ja instituutioihin. Suhtautumisesta kertovat esimerkiksi toisia luonnehtivat ilmaisut, toimijoiden välisen kanssakäymisen kuvaukset tai maininnat kanssakäymisen puuttumisesta sekä ilmaisut, joiden kautta toimija asemoi tilanteen toimijoita keskenään tai suhteessa itseensä. Asemointeja ovat esimerkiksi ilmaisut yhteenkuuluvuudesta, erillisyydestä, sitoutumisesta ja torjunnasta. Niitä ovat myös luonnehdinnat puheena olevan ihmisen, ryhmän tai organisaation asemasta ja arvovallasta sekä vetoamiset osapuolia erottaviin, yhdistäviin tai sitoviin käsitteisiin, periaatteisiin ja muihin tekijöihin, kuten historiaan tai arjen kokemuksiin. (Ks. Clarke 2005, 109–144.)

Edellä kuvatun kaltainen situational analysis -menetelmän ohjaama aineistojen kartoitus on toiminut lähtökohtana artikkelissa toteutetulle Helsingin ja Sipoon rajakiistan julkisuuden käsitteelliselle tarkastelulle. Tutkittavassa tilanteessa pysyttelemistä ja kokonaistilanteen huomioimista korostavan metodin käyttö näkyy artikkelissa ensin aiheenkäsittelyyn sisällytettynä melko runsaina tilanteenkuvauksina ja monien erilaisten tilanteissa olevien tekijöiden

läpikäymisenä. Artikkelin loppuosassa situational analysis -menetelmän tutkimusotteeseen tuoma ohjaus näkyy tavassa, jolla tutkija hahmottaa tutkimuksen tuloksen. Vastatessaan kysymykseen, miten ja millainen julkiso Helsingin ja Sipoon rajakiista alkuvaiheessa muodostui, ei tutkija päädy tietyn empiirisissä aineistoissa korostuneen elementin analyttiseen irrottamiseen muista aineistossa olevista tekijöistä. Sen sijaan tutkija hahmottaa vastauksen tutkittavassa tilanteessa olevien tekijöiden dynamiikkana.

Artikkelin aiheenkäsittely etenee seuraavaksi siten, että ensin tarkastellaan julkisen keskustelun muodostumisen kannalta olennaisia olosuhteita Helsingin ja Sipoon rajakiistan tilanteessa. Artikkelissa edetään sitten erittelemään, miten ja millainen julkiso rajakiistan julkisuudessa muodostui. Lähtökohdina ovat julkiso-käsitteen johdannossa esitellyt tunnuspiirteet, joita täydennetään tarkastelemalla, millä tavoilla muodostuva julkiso toteutti poliittiselle deliberaatiolle Gastilin (2008) mukaan välttämättömiä analyttisiä ja sosiaalisia prosesseja.

Julkisen keskustelun olosuhteita rajakiistan alkutilanteessa

Helsingin kaupunginjohtajan menettelytapa.

Helsingin kaupunginjohto toi rajansiirtoja koskevan esityksen kaupunginhallitukseen ja valtuustoon välittömästi saatuaan varmuuden, että Helsingin laajenemisella Sipooseen oli riittävät toteutumisen mahdollisuudet Sipoon vastustuksesta huolimatta (Helsingin kaupunginhallitus 2006). Kaupunginjohtaja Jussi Pajunen ja kaupunginhallituksen puheenjohtaja Jan Vapaavuori kertoivat valtuustossa, että hankkeen läpimenoa oli pohjustettu neuvottelemalla valtion ja Vantaan kaupungin edustajien kanssa vielä muutamia päiviä aikaisemmin (Helsingin kaupunginvaltuusto 2006b). Asia pidettiin julkisten kokouskutsujen ja esityslistojen ulkopuolella kaupunginvaltuuston kokouspäivään saakka. Kukaan niistä kaupunginhallituksen jäsenistä, joita Hufvudsbladet haastatteli, ei edellisenä päivänä myöntänyt tietoa siitä, että kaupunginhallitus oli kutsuttu ylimääräiseen kokoukseen päättämään Sipoon alue-

liitosta koskevasta esityksestä (HBL uutinen 21.6.2006).

Helsingin kaupunginhallitus perusteli hanketta vedoten Helsingin ja samalla koko Suomen kilpailukyvyyn turvaamiseen. Kaupunginjohto korosti erityisesti asuntorakentamisen lisäämisen välttämättömyyttä Helsingissä ja seudulla yleisesti, ja luonnehti Sipoon olevan merkittävä ”reservi” tiiville pien-taloihin keskittyvälle asuntorakentamiselle. (Helsingin kaupunginvaltuusto 2006a, 6–11.) Valtuustokeskustelussa kaupunginhallituksen puheenjohtaja Vapaavuori mainitsi riittämättömän tontti- ja asuntotuotannon nostavan asumisen hintaa, vaikeuttavan työvoiman rekrytoimista alueelle ja hajauttavan yhdyskuntarakennetta ekologisesti kestävämmällä tavalla. Vapaavuori ja kaupunginjohtaja Pajunen käyttivät perusteena myös sitä, että Helsinki oli aiemminkin laajentunut naapurikuntiin pakko- tai vapaaehtoisin alueliitoksien. (Helsingin kaupunginvaltuusto 2006b.) Pääministeri Matti Vanhanen, valtiovarainministeri Eero Heinäluoma ja kuntaministeri Hannes Manninen ilmaisivat nopeasti tukevansa Helsingin hanketta (HBL 22.6.2006; HS 22.6.2006).

Sanomalehtien erilaiset arviot julkisen keskustelun tarpeesta

Helsingin kaupunginjohtajan menettelytapa ja maan hallituksen sille osoittama hyväksyntä saa Helsingin Sanomissa hyvin erilaisen vastaanoton kuin Hufvudsbladetissa ja Sipoon Sanomissa. Helsingin Sanomien toimittajat asettuvat Helsingin kaupunginjohtajan tueksi innostunein, hyväksyntää ja tyytyväisyyttä ilmaisevin sanavalinnoin. Näin siitäkin huolimatta, että aineiston lehdistä juuri Helsingin Sanomat oli paljastanut, miten rajansiirtoa oli valmisteltu ”salassa pienessä piirissä” (HS uutinen 21.6.2006). Lehden toimittajat luonnehtivat Helsingin kaupunginjohtajan onnistuneen hyvin ”harhautuksissaan” (Huhtanen, HS toimituksellinen kommentti 21.6.2006) ja osoittaneen ”oivaa pelisilmää” (HS pääkirjoitus 22.6.2006). On heidän ”ansiotaan”, että hankkeelle on saatu arvovaltaista tukea maan hallituksesta (mt.). Helsingin Sanomien toimittajat asemoivat itsensä Helsingin kaupunginjohtajan tueksi itse asiassa kriittikömmämin kuin Helsingin

kaupunginvaltuusto. Valtuustossa kaupunginjohton käytännä menettelytapa sai nimittäin välittömästi osakseen kritiikkiä monilta sellaisiltakin valtuuteuilta, jotka tukivat Helsingin Sipooseen laajenemista asiakysymyksenä (ks. Helsingin kaupunginvaltuusto 2006b).

Helsingin Sanomien teksteissä Helsingin laajeneminen Sipooseen on ennen kaikkea asiakysymys, jota Helsinki on halunnut edistää jo vuosikymmenten ajan. Pitkään mahdottomalta näyttäneen vision läpiviemiselle on Helsingin johto nyt löytänyt epätavallisen keinon ja otollisen hetken. Asiakysymyksen näkökulmasta Sipoo on alistainen pääkaupungille ja sen laajenemisen ja kehittymisen kautta saavutettavissa oleville hyödyille. Sipoo on hukannut hetkensä; kunta on ”johdonmukaisesti kieltäytynyt ymmärtämästä maantieteellistä asemaansa” ja siten ”saa syyttää myös itseään” (HS pääkirjoitus 22.6.2006).

Arvioidessaan Helsingin esitystä kuntien rajat ylittävän yhteistyön tarpeen näkökulmasta tekevät kaikki aineistoni lehdet pääkirjoituksissaan varsin yhtenevän tilannearvion. Sipoo on tekemiensä linjausten kautta pysytellyt liian pitkään sivussa Helsingin seudun kokonaistilanteen kehittymisestä. Esimerkiksi Hufvudstadsbladetin pääkirjoitus edellyttää Sipoon nyt osoittavan, että kunnalla on tahtoa ”alueellisesti solidaariseen asuntopolitiikkaan” (HBL pääkirjoitus 21.6.2006). Lehti vaatii Sipoolta suunnanmuutosta kuntaa sisäpoliittisesti jakavissa suurissa ja konkreettisissa kysymyksissä: Sipoon on hyväksyttävä metro uuden yleiskaavan perustaksi ja liitettävä Uudenmaan liittoon (HBL pääkirjoitus 23.6.2006).

Samalla Hufvudstadsbladet ja Sipoon Sanomat kiinnittävät kuitenkin järjestelmällisesti huomiota siihen, että Helsingin hanke on periaatteellisesti ongelmallinen. Pääkaupunki on liikkeellä ”siirtomaahengessä” (SS pääkirjoitus 22.6.2006) ja sen esittämä pakkoliitos ”äärimmäinen toimenpide” (HBL pääkirjoitus 21.6.2006). ”Helsinki halveksuu totaalisesti Sipoon omaa tahtoa” (SS pääkirjoitus 22.6.2006) ja ”soveltaa kunnallista itsemääräämisoikeutta” tavalla, joka ”ei ansaitse lainkaan tyylipeiteitä” (HBL pääkirjoitus 23.6.2006). Erityisesti Hufvudstadsbladet käyttää toimituksellisisa teksteissään välittömästi lain, kunnallisen itsehallinnon ja demokratian käsitteitä ja muistuttaa päätöksenteon julkisuuden ja avoimuuden periaatteista. ”Kun esityslistoja ja

kokouskutsuja pimitetään, näyttätyy puhe kansalaisten osallistumisoikeudesta ja lähidemokratiasta vain kauniina sanoina” (Pohjola, HBL toimituksellinen kommentti 22.6.2006).

Julkisuudessa on esillä retrospektiivinen perustelu sille, että osa toimijoista ei arvioi periaatteellista keskustelua Helsingin Sipooseen liittämistä enää tarpeelliseksi. Kaupunginjohtaja Pajunen kertoo, että Helsingin kaupunki on ilmaissut kantansa Sipoon länsiosien liittämistä Helsinkiin ”jo vuosien ajan avoimesti” (Pajunen, HS uutinen 22.6.2006). Hän perustelee vähäistä julkisuutta myös todeten, että julkinen keskustelu voi alkaa nyt, kun hankkeen virallinen prosessi ja samalla virallinen valmistelu on ensin saatu liikkeelle (Pajunen, Helsingin kaupunginvaltuusto 2006b, 7).

Aineiston sanomalehdillä on siis kahdella tavalla huomioimisen arvoinen rooli julkisen keskustelun olosuhteiden luojana ja määrittäjänä. Helsingin Sanomat paljastaa Helsingin valmisteleman Sipoota koskevan suunnitelman. Välittömästi tämän jälkeen aloittavat kaikkien aineiston lehtien toimittajat aiheen käsittelyn sanomalehtien omassa julkisuustilassa. Lehdet ottavat kuitenkin hyvin erilaiset näkökulmat siihen, tulisiko julkisella keskustelulla ylipäätään olla asemaa rajakiistan kaltaisessa tilanteessa.

Järjestäytyneen ryhmän nopea julkisuuteen tulo

Sanomalehtien julkisuudessa esiintyy välittömästi väljästi järjestäytynyt kansalaisryhmä. Vähintään useita kymmeniä mielenosoittajia saapuu Helsinkiin alle puolen vuorokauden varoitusajalla ilmaisemaan kantansa Helsingin kaupunginvaltuustolle (HBL 22.6.2006; HS 22.6.2006). Kun television ajankoh-taisohjelma Ajankohtainen kakkonen kääntyy Sipoon puolesta -kansalaisyhdistyksen puoleen pyytääkseen muutamia sipoolaisia esiintymään kansalaisten mielipiteiden edustajina rajakysymystä koskevassa ohjelmassaan, saapuu kuvauspaikaksi sovittuun Sipoon Storöreniin noin 400 ihmistä (HBL 4.7.2006; SS 6.7.2006). Sipoon puolesta -yhdistys aloittaa nopeasti Helsingin aikeita vastustavan nimienkeruun onnistuen kokoamaan adressiinsa yli 14 000 allekirjoitusta (Sipoon puolesta ry 2006c; 2006d). Kun yhdistys myöhemmin kampanjoi Sipoossa huomau-

tusten jättämiseksi viranomaisille, jättää huomautuksen suomalaisittain poikkeukselliset yli 3 000 kuntalaista (mt.). Muutamien muiden julkisuuden toimijoiden tavoin yhdistys vaatii heti alkuvaiheessa Sipooseen kansanäänestystä. Yhdistys laatii julkisia kannanottoja ja järjestää tapahtumasarjan edetessä monia mediajulkisuutta tietoisesti tavoittelevia tapahtumia. Yhdistys pyrki saavuttamaan julkista näkyvyyttä tempausten ja kannanottojen lisäksi muun muassa jakamalla keltaisia ”Näpit irti Sipoosta” -taroja, joita valmistettiin vapaaehtoistyönä lähes 20 000 kappaletta (Haastateltava 1).

Sipoon puolesta -yhdistys pyrki kannanotoissaan kumoamaan Helsingin suunnitelman puolustamiseksi lausuttuja perusteluja nostamalla esiin niiden uskottavuutta kyseenalaistavia tietoja ja näkökulmia. Lisäksi yhdistys esitti julkisuuteen suuntaamisensa lausunnoissa, että rajan siirtäminen Sipoossa Helsingin hyväksi tulisi olemaan ennakkotapaus, joka myöhemmin mahdollistaisi kasvavien kaupunkien laajenemisen ympäröiviin maaseutukuntiin kaikkialla Suomessa. Yhdistys käytti julkisissa kannanotoissaan voimakkaita ilmaisuja, kuten ”Helsingin ryöstöretki” ja ”kleptokratia” eli varkauden valta. ”Kleptokratian” se asetti vastakkain ”demokratian” kanssa. (Sipoon puolesta ry 2006a; 2006b.)

Sipoon puolesta -yhdistyksen nopeaa julkisuuteen tuloa selittää ainakin osittain se, että yhdistys oli toiminut Sipoossa jo usean vuoden ajan. Se oli jäsenmäärältään Sipoon toiseksi suurin yhdistys heti urheiluseurojen kattojärjestön jälkeen. Yhdistyksen toiminnassa pyrittiin järjestelmällisesti mahdollistamaan sopivia rooleja ja osallistumisen tapoja elämäntilanteiltaan ja valmiuksiltaan erilaisille kansalaisille (Haastateltava 5). ”Niin moni ihminen oli meihin yhteydessä ja kysyi, mitä voisi tehdä ja kuinka voisi vaikuttaa... Moni tuntee voimattomuutta.. mitä yksin voisi tehdä valtakoneistoa vastaan? Ja sen takia tämäntyyppisen organisaation tai yhdistyksen olemassaolo.. on aivan elintärkeää.” (Mt.)

Kulissien takainen vaikuttaminen

Laajan julkisuutta tavoittelevan toiminnan rinnalla yhdistys toteutti ei-julkisia vaikuttamispyrkimyksiä. Eräs haastateltava perusteli ratkaisua ainoana keino-

na saada Sipoon puolesta liikkeellä olevien kansalaisten ajamalle asialle ”edes jonkinmoinen mahdollisuus” (Haastateltava 5). ”Lähtökohtahan oli meidän kannalta aika huono. Näytti siltä, että tämä asia jätetään läpi.” (Mt.) Toinen haastateltava arvioi, että ilman kulissien takana tehtyä työtä ei mitään olisi ollut saavutettavissa (Haastateltava 3).

Tätä tutkimusta varten tehdyt haastattelut toivat esiin tietoa, jonka mukaan myös monet Sipoon puolesta -yhdistyksestä irrallaan toimivat yksityishenkilöt aloittivat rajakiistan aktualisoiduttua vaikuttamistyön, jota he eivät tuoneet julkisuuteen. Haastattelujen mukaan ei-julkisen toiminta perustui molemmissa tapauksissa kansalaisilla olevien suhdeverkostojen hyödyntämiseen ja uusien kontaktien määrätietoiseen tavoittelemiseen. Toiminnan avulla pyrittiin yhtäältä hankkimaan tietoja tapahtumasarjan etenemisen ennakoimiseksi ja toisaalta vaikuttamaan Helsingin hankkeen kaatamiseksi. Jokainen haastateltu kertoi tärkeimmäksi rajakiistaa koskeväksi tietolähteekseen suhdeverkostojen kautta saavutetun tiedon.

Julkison muodostuminen

Julkison tunnusmerkkeinä mainittiin artikkelin johdannossa kolme kriteeriä. Julkison todettiin tarkoittavan ensinnäkin julkisuuteen suuntautuvaa, poliittisessa prosessissa tunnistettua asemaa tavoittelevaa toimintaa, joka, toiseksi, muodostuu kiistaa aiheuttavan asiakysymyksen tai ongelmalliseksi havaitun tilanteen motivoimana. Kolmanneksi, julkiso on viestinnällinen ilmiö ja se muodostuu ja voidaan havaita julkisessa keskustelussa erottavana vuorovaikutuksena. Ihanteellinen julkison keskustelu on johdannon esiteltyjen käsitysten mukaan muun muassa vastavuoroisiin suhteisiin asettumista, tuntemisen ja myötäelämisen kykyä, harkintaa, kriittisyyttä, ylyksilöllisyyttä ja kollektiivisen mielipiteen tavoittelua.

Diskursiivinen julkiso kokoontuu

Edellä kuvatun kansalaisryhmän julkisuudessa näkyvillä oleva toiminta on osa julkison muodostumista rajakiistan alkuvaiheessa. Se on samalla toi-

mintaa, jossa on piirteitä julkisena toimimisesta poikkeavasta kollektiivisesta toiminnasta. Artikkelin johdannossa esitellyn käsitehistoriallisen erittelyn mukaan yhdistyksen voisi todeta toimineen sekä joukkona että julkisena. Joukkona toimimisen piirteitä ovat yhdistyksen jo aiemmin vakiintunut väljä ryhmätietoisuus, yhteishengen nostattaminen ja asetetun tavoitteen strateginen edistäminen julkista ja ei-julkista toimintaa yhteen sovittamalla (ks. Blumer 1999). Vastaavaa toiminnan muotoa edustivat monet muutkin rajakiistan julkisuudessa esillä olleet. Helsingin ja Sipoon välisessä kiistassa muodostuvan julkison hahmottamisen kannalta on olennaista havaita, että rajakiistan julkisuudessa tapahtuu välittömästi myös toisella tavalla toteutuva poliittista vaikutusvaltaa tavoitteleva kokoontuminen. Kyse on kansalaisista, jotka liittymättä mihinkään ryhmään, kokoontumatta mihinkään paikkaan tai ilmaisematta keskuudessaan mitään erityistä yhteishenkeä asettavat käsityksensä kiistanalaisen asian käsittelemisestä tai ratkaisemisesta julkisuuteen eli kollektiivisesti nähtäväksi ja arvioitavaksi. Tällaisesta kokoontumisesta puhutaan julkiso-käsitteen yhteydessä julkison diskursiivisena muodostumisena (esim. Ridell 2010).

Diskursiivisen julkison muodostuminen tapahtuu Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheen aineistossa hyvin klassisella tavalla käsitehistoriallista käsitystä seuraillen (ks. esim. Honneth 2007, 229–232; Kunelius 2007, 15–19; Malmberg 2012, 16–20; Pietilä 2006, 246–264; Ridell 2010, 9–19). Kiistaa aiheuttava asiakysymys motivoi sanomalehtien julkisuustilaan itsenäisesti toimivia toimijoita, jotka haluavat vaikuttaa rajakiistan saamaan ratkaisuun. He omaksuvat yleisemmän kuin vain itseään tai lähimpänä olevaa etuaan koskevan näkökulman ja puhuvat arastelematta myös päättäjiin päin. Utisjuttujen haastateltavina ja sanomalehtien mielipidesivuille kirjoittavina astuu kaikkien aineiston kolmen sanomalehden palstoille kansalaisia, jotka toimivat kuin neuvonantajan roolissa. He tarkastelevat rajakiistan tilannetta käsitteellisellä tasolla tai rajakiistan välitöntä asetelmaa laajemmasta näkökulmasta. Näin he määrittelevät rajakiistaa sellaisten tekijöiden avulla, joilla on merkitystä niillekin kansalaisille, joita Sipoon mahdollinen aluemenetyks ei millään tavalla koskettaisi. Tällaisina tekijöinä nimettiin esimerkiksi toteutettavaksi valittavan politiikan johdonmu-

kaisuus suhteessa maan muiden kasvukeskusten kuntajakoon, mahdollisuus hillitä asuntojen hintojen nousua Helsingin seudulla, Suomen väestökehitys ja ennakoitu maassamuutto, laki ja sen tulkitseminen, kansalaisten oikeus vaikuttaa itseään koskevassa asiassa, kuntien itsehallinto ja koko kuntakenttää koskeva ennakkotapaus.

Erityisesti Hufvudstadsbladetissa käytettyyn sanastoon nousee diskursiivisen julkison muodostumisen yhteydessä *suuri yleisö* (*den stora allmänheten*). Käsitteellisestä näkökulmasta tämä on sanomalehtiaineiston kiinnostavimpia piirteitä. Julkiso-käsitettä linjattaessa on Suomessa nimittäin toistettu selalaista englannin *public*-termin monista käyttötapoista (Price 1992) tehtyä erittelyä, jossa suuri yleisö (*general public*) viittaa yhteiskunnallisesti vähiten valppaaseen ja osallistuvaan osaan väestöstä (Pietilä 2010a, 219–222). Hufvudstadsbladetissa termiä suuri yleisö käytetään kuitenkin aivan toisenlaisessa merkityksessä. Toimijat, jotka viittaavat ”suuren yleisön” olemassaoloon, eivät osoita viittaavansa yhden-tekevänä vaan päinvastoin arvostelukykyisenä ja arvostusta ansaitsevana pitämänsä kollektiiviin. Tämä ”suuri yleisö” vartioi Hufvudstadsbladetin julkaisemissa yleisönosastoteksteissä käsityksiä esimerkiksi kuntien itsehallinnosta, demokratiasta, oikeudenmukaisuudesta ja kohtuudesta. Näitä käsityksiä yleisönosastokirjoittajat odottavat päättäjien kunnioittavan, mutta niin eivät ole Helsingin menettelytapoja tukevat päättäjät heidän mielestään tehneet.

Diskursiivisen julkison muodostumisessa näyttää toteutuvan sekä analyttisiä ja sosiaalisia prosesseja, joiden samanaikaisuutta John Gastil (2008, esim. 8–10, 20, 52) pitää deliberaation edellytyksenä. Analyttisistä prosesseista on kysymys esimerkiksi silloin, kun julkisossa puhuva punnitsee tilannetta Helsingin seudun väestönkasvua ennakoivien tietojen, osapuolina olevien kuntien poliittisten voimasuhteiden ja kunnallispoliittisen historian tai kuntajakolain valossa. Analyttisistä prosesseista on kyse myös silloin, kun esillä oleva toimija arvioi Helsingin hankkeesta esitettyjä puoltavia ja vastustavia argumentteja. Aineistojen tunnusomaisimpia piirteitä on kollektiivisten näkökulmien ja merkitysten julkisuudessa tapahtuva runsas nimeäminen, joiden kautta julkison voi arvioida käyvän läpi paitsi asiasisältöjä, myös konfliktissa esillä olevia arvoja. Samaan aikaan dis-

kursiivinen julkiso toteuttaa sosiaalisia prosesseja ilmaistessaan ja tarkastellessaan rajakiistaa paitsi konfliktin koskettamalla alueella elävien sanoin ja tunteuksin, myös laajempien väestönsien ja kaikkia suomalaisia koskevista näkökulmista. Väestöä kokonaisuudessaan koskee esimerkiksi laki, jonka toteutumisesta monet julkiseen keskusteluun osallistuvat ovat rajakiistan tapahtumasarjassa huolestuneita.

Seuraava esimerkki havainnollistaa pääministeri Matti Vanhasen julkisten kannanottojen kautta niitä toisiinsa limittyviä analyttisiä ja sosiaalisia prosesseja, joita diskursiivinen julkiso sanomalehtiaineistossa käy. Helsingin kaupunginjohdon ja sen tueksi asettuvien ministerien nimeämä keskeinen perustelu Helsingin laajenemiselle on kohtuuhintaisten asuntojen, erityisesti kohtuuhintaisten pienten omakotitalojen rakentaminen (esim. Helsingin kaupunginvaltuusto 2006b; HBL 22.6.2006; HS 22.6.2006). Pääministeri perustelee myönteistä suhtautumistaan Helsingin hankkeeseen sanoen, että asumisen hintataso muodostaa esteen pääkaupunkiseudun talouskasvulle ja työllisyyden kasvulle. ”Tavallisen ihmisen pitää pystyä palkallaan asumaan”, toteaa Vanhanen (SS uutinen 20.7.2006) ja huomauttaa, että Helsingin seudun kuntien asuntotuotanto on täysin riittämättömällä tasolla. Vanhanen tavoittelee seudulle tuhansien uusien tonttien tarjontaa, mikä hänen mukaansa laskisi tonttien ja omistus-asuntojen hintoja. Asuntojen kysynnän väheneminen voisi puolestaan alentaa vuokra-asumisen hintaa. (Vanhanen, HBL mielipide 18.7.2006; SS haastattelu 29.6.2006; SS uutinen 20.7.2006.) ”Nykytilanne, jossa sadat perheet anovat muutamia kymmeniä tontteja, on kestämätön. Syy ei ole markkinoiden vaan politiikan.” (Vanhanen, HBL mielipide 18.7.2006.)

Julkiso ryhtyy sanomalehtien sivuilla arvioimaan asumisen hinnan alentamiseen liittyvää perustelua. Esiin nostetaan huomioita, joiden mukaan perustelu ei ole Helsingin Sipooa haluaman alueen kohdalla erityisen vakuuttava (esim. SS pääkirjoitus 29.6.2006). Helsingin tavoittelemalla alueella sijaitsevat Sipoon hyvätuloisimmat asuinalueet ja siellä on kulttuurihistoriallisia ja Natura-luokituksia sekä kansallispuistoksi esitetyn Sipoonkorven metsäaluetta. Käymällä läpi esimerkiksi tällaisia tietoja Helsingin hankkeelle esitetyn perustelun arvioimiseksi

julkiso toteuttaa deliberaation analyttisiä prosesseja.

Samat Vanhasen perusteluja esittelevät aineistonkohdat toimivat esimerkkinä julkisossa tapahtuvista deliberaation analyttisistä prosesseista myös toisesta näkökulmasta. Asumisen hinnan alentamiseen liittyvän perustelun kautta pitää pääministeri Vanhasen keskustelussa esillä sellaista sosiaalista näkökulmaa, jolla oli rajakiistan julkisuudessa muutoin vain pieni osa. Vanhanen (SS uutinen 20.7.2006) viittaa ihmisiin, joiden työstään saama palkka ei enää riitä Helsingin seudun asuinkustannuksista selviytymiseen, ja perheisiin, jotka odottavat kuntien tonttijonoissa vuosikautia mahdollisuutta oman kodin rakentamiseen (Vanhanen, HBL mielipide 18.7.2006). Näiden ihmisten aseman ja elämäntilanteiden tekeminen julkisesti näkyviksi on tärkeää siitakin huolimatta, että kyseisiä ongelmia ei ehkä kyettäisi ratkaisemaan vauraaseen ja arvokkaita kulttuuri- ja luontokohteita sisältävään Lounais-Sipooseen rakentamalla. Vanhanen ei argumentoi demokratian käsitteellä, mutta hän tuo julkisen keskustelun kokonaisuuteen sosiaalisesti sensitiivisemmän käsityksen demokratiasta ja tasa-arvosta kuin oli Sipooa noussut institutionaalisen poliittisen prosessin juridisiin tasa-arvonäkökulmiin vetoaminen. Vanhasen julkiset kannanotot voi sijoittaa deliberaation analyttisten prosessien arvoja punnitsevaan osaan (ks. Gastil 2008, esim. 8–10, 20, 52).

Pääministeri Vanhanen liittyy kannanottojensa yhteydessä myös julkisossa tapahtuviin deliberaation sosiaaliin prosesseihin. Hän osoittaa nimittäin tunnistavansa Sipoon puolesta liikkeellä olevien kansalaisten tekemiä merkityksenantoja. Vanhanen vakuuttaa, että kuntajakolain perusteet tutkitaan avoimesti ja julkisessa prosessissa (Vanhanen, SS haastattelu 29.6.2006). Hän lupaa tasapuolisen ja oikeudenmukaisen kohtelun kaikille osapuolille. ”Ei voi olla niin, että Sipoolle jäisi liitosalueelle tehtyjen investointien velat ja Helsinki saisi uusien veronmaksajien tulot. Kaikkia kuntia, joita liitos koskee, on kohdeltava tasapuolisesti.” (Vanhanen, HS uutinen 15.7.2005.) Vanhanen näyttää vastaavan myös kansalaisten esittämiin kohtuullisuuden vaatimuksiin. Vastoin Helsingin kaupunginjohdon näkemystä hän nimittäin linjaa, että Helsinkiin liitettävät alueet tulee rajata pelkkään asuntorakentamiseen soveltuvaan maahan (mt.).

Artikkelissa on toistaiseksi tuotu esiin, että Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkutilanteessa oli tekijöitä, joiden ei voi arvioida vahvistaneen edellytyksiä julkisen keskustelun muodostumiselle. Tällaisia tekijöitä ovat ennen kaikkea sekä poliitikkojen että kansalaisten keskuudessa tehdyt valinnat hakea vaikutusmahdollisuuksia ei-julkisen toiminnan kautta. Julkisen muodostuminen kuitenkin tapahtui. Muiden muassa pääministeri Vanhanen liittyi diskursiivisesti muodostuneen julkisen keskusteluun ja antoi oman panoksensa sekä julkisen analyttisiin että sosiaalisiin prosesseihin.

Artikkelissa tarkastellaan seuraavaksi, millainen julkiso rajakiistan julkisuudessa muodostui, kun näkökulmaksi otetaan julkinen keskustelu vastavuoroisiin viestintäsuhteisiin asettumisen näkökulmasta.⁶

Keskustelusuhteeseen asettumisen esteitä ja edellytyksiä

Sanomalehdissä esiintyy rajakiistan alkuvaiheessa voimakasta kritiikkiä kiistan molempien osapuolien, Helsingin kaupungin ja Sipoon kunnan, päättäjiä kohtaan. Helsingin aikeita vastustavat esittävät Helsingin kaupunginjohtoon itsevaltaisesti toimivana vallankäyttäjänä. Heidän menettelytapansa ”mauton ja aggressiivinen hyökkäys yhteistyökumppania vastaan” (Liljeström, HS uutinen 21.6.2006). Helsingin Sipoon-suunnitelman luonnehditaan kertovan ”monumentaalisesta ylimielisyydestä ja piittaamattomuudesta sen kohteeksi joutuvia ihmisiä kohtaan” (Lindqvist, HS mielipide 23.7.2006).

Helsingin aikeita kannattavat esittävät puolestaan Sipoon kunnanjohtoon yhteistyökyvyttömänä ja ymmärtämättömänä, ei-toivottuja valintoja tekevänä kumppanina. Sipoo on ollut ”jääräpäinen” (Ilaskivi, HS mielipide 18.7.2006) ja ”koteloituu omiin oloihinsa ympäröivästä maailmasta välittämättä” (HS pääkirjoitus 22.6.2006). Kunta on ollut ”täydellinen tulppa pääkaupungin itäsuunnan kehittymiselle” (Niemi, HS toimituksellinen kommentti 22.6.2006) eikä kunnanjohto ”vieläkään ymmärrä, mistä on kysymys” (Huhtanen, HS toimituksellinen kommentti 26.7.2006).

Kielteisiin luonnehdintoihin sisältyy kaikissa tässä mainituissa esimerkeissä väite siitä, miten luon-

nehdinnan kohteena oleva osapuoli on menetellyt tilanteen muita toimijoita kohtaan. Helsinki on kohdellut sipoolaisia ylimieliseksi ja alistavaksi tulkittavalla tavalla. Sipoo on puolestaan välttänyt yhteistyötä Helsingin tulkinnan mukaan epätarkoituksenmukaisella tavalla. Helsingin Sanomien toimitus nostaa eksplisiittisesti esiin Helsingin ja Sipoon välisen vähäisen yhteistyön ja kanssakäymisen (esim. Niemi, HS toimituksellinen kommentti 22.6.2006). Sipoon Sanomissa aihe näkyy kunnan sisäisenä jännitteenä. Keskustan, kokoomuksen ja sosialidemokraattien sipoolaiset kunnallispoliitikot syyttävät suurinta puoluetta eli ruotsalaista kansanpuoluetta kyvyttömyydestä hoitaa suhteita ja neuvotella Helsingiin päin.

Helsinkiä voimakkaasti torjuva kielenkäyttö

Aineistoissa on näyttävästi esillä kaksi tilanteenmäärittelyä, joiden yhteydessä julkisen sisältämä ihanne vapaaehtoisesta vastavuoroisiin viestintäsuhteisiin asettumisesta näyttäytyy erittäin etäiseltä ihanteelta. Nämä tilanteenmäärittelyt ovat Helsingin esittämän alueitoksen mieltäminen yhtäältä varastamisena tai ryöstönä ja toisaalta sotana. Tällaisia luonnehdintoja suosivat toimijat rakentavat julkisuuteen asetelman, jossa osapuolten välillä vallitsee jyrkkä eronte. Esimerkiksi Helsingin toistuva nimittäminen rosvoksi ja varkaaksi ja puhe ryöstöstä, ryöstöretkestä ja kleptokratiasta, asemoi Helsingin perinpohjaisesti vieraaksi ja ei-tervetulleeksi, toimintatavoiltaan rikolliseksi toimijaksi.

Yksiselitteinen ajatus vihollisuudesta sisältyy toiseen maailmansotaan kiinnittyvään tilanteenmäärittelyyn. Helsingin kaupunginjohtoon ja joidenkin ministereiden toimia yhdistetään 1930- ja 1940-luvun diktatuuristen hallitusten käytäntöihin, salaisiin sopimuksiin ja rajojen uudelleenpiirtämiin. Suomen kohtalo toisessa maailmansodassa on metaforisesti voimallisesti läsnä ja Helsingin Sipoolta haluat alueet rinnastetaan sodan lopputuloksena tahtuneisiin alueluovutuksiin. Käytössä on runsaasti sotaan liittyviä sanoja, kuten hyökkäys, vastahyökkäys, taistelu, puolustus, torjunta, vihollinen, miehittäminen, luovutettavat alueet ja suurvallan suoja-alue. Sotahistoriaan nojaaminen saa heti tuoreeltaan osakseen myös kritiikkiä ja sitä pidetään ”alakoulun

retoriikan siivittämänä tunnemyrskynä” (Huhtanen, HS toimituksellinen kommentti 26.7.2006).

Varastaminen ja sota merkityksenantoina

Miksi osa rajakiistan toimijoista otti käyttöön niin kielteisen kielenkäytön? Situational analysis -menetelmää (Clarke 2003; 2005) käyttämällä saatiin aineistoista esiin joitakin selventäviä tekijöitä. Merkityksenantojen tilanneyhteyksien tarkastelu osoitti, että useiden aineistoissa esiintyvien toimijoiden mielestä rajakiistan kokonaistilanteen keskeisimpiä tekijöitä oli raha. Esimerkiksi Sipoon puolesta -yhdistys, monet Sipoon kunnan johtohenkilöistä ja Sipoon Sanomien toimittajista esittävät, että Helsingin todellinen motiivi Sipooseen laajenemiselleen on taloudellinen. Helsinki omisti liitosalueella maata, jonka myynnistä kaupunki saisi itse toteuttamansa kaavoituksen jälkeen huomattavan summan rahaa, arviolta ”vähintään miljardi euroa” (SS pääkirjoitus 13.7.2006). Sipoon kunta menettäisi alueliitoksessa neljänneksen verotuloistaan, minkä ennakoitiin jottavan kuntaan jäävien asukkaiden verotuksen selvään kiristymiseen ja kunnan vaikeutuvan taloudellisen tilan myötä todennäköisesti myös työpaikkojen vähentämiseen (SS uutinen 29.6.2006). Liitosalueen yksityiset maanomistajat pelkäsivät menettävänsä päätösvalan maaomaisuutensa, ja mikäli Helsinki toteuttaisi Sipoossa pelättyjä raakamaan hinnalla tehtäviä pakkolunastuksia, olisi maanomistajien menetys myös rahassa mitattavissa (Haastateltava 6).

Osa toimijoista siis tarkasteli Helsingin esittämää kuntajano muutosta suurten rahasummien uudelleen ohjautumisen näkökulmasta. Puhe varkaudesta ja ryöstöstä ei siten näyttäydä vain Helsinkiä kielteisesti leimaamaan pyrkivänä kielikuvena, vaan sillä on konkreettinen perusta monien toimijoiden kokonaistilanteesta tekemässä tulkinnassa.

Myöskään toiseen maailmansotaan nojaavan puhumisen tavan merkitystä ei ole syytä sivuuttaa merkitysettömänä. Sen kautta on Helsingin ja Sipoon rajakysymyksen julkisuudessa nimittäin esillä Suomen historiasta tuttu esimerkki uhatuksi tulemisen kokemuksesta, ulkopuolisen tahon saneluratkaisujen kohteeksi joutumisesta ja epäoikeudenmukaisiksi miellettyistä aluemenetyksistä. Tästä näkökulmasta voisi sotarinnastusten käyttö olla yritys ilmaista suo-

malaisessa kulttuurissa hyvin tunnistetun vertailukohtan kautta, että Helsingin valitsemalla toimintatavalla ei ole oikeutetuksi tulemisen edellytyksiä. Joka tapauksessa syntyy rajoista, rajojen siirtämisestä, suuresta ja vahvasta naapurista, aluemenetyksistä ja uuden rajan taakse jäävistä maista ja rakennuksista puhuttaessa terminologinen rinnastuma talvi- ja jatkosotaan jopa rajakiistaan liittyviä käytännöllisiä tai hallinnollisia näkökulmia käsittelevissä asiateksteissä.

Varastaminen ja sota ovat esimerkkejä asiayhteyksistä, joissa kysymys Helsingin itälaajenemisesta kohtasi välittömässä tilanneyhteydessä yllättävää, mutta tapahtumien keskellä elävien ja niihin vaikuttamaan pyrkivien keskuudessa uskottavuutta omaavaa merkityksenantoa. Monet sipoolaiset kokivat Helsingin käyttämät menettelytavat loukkaaviksi henkilökohtaisella tasolla ja pitivät tapahtumasarjaa omaa elämäänsä kohdanneena vastoinkäymisenä ja tappiona. Tällaisesta kokemuksesta kertovat esimerkiksi joidenkin tutkimukseen haastateltujen maininnat ”itkusta”, ”tuskasta” (Haastateltava 2), ”syvästä haavasta” ja ”kivusta” (Haastateltava 6).

Voimakkaasti leimaava kielenkäyttö on julkisokäsitteen sisältämän keskustelun ihanteen vastainen, koska se torjuu osapuolten mahdollisuutta asettaa toisiaan kohti kääntyvään keskusteluun. Helsingin kaupunginjohdolta viedään sota- ja varkausretoriikan sisällä kaikki mahdollisuudet identifioitua kunnioitusta ansaitsevana osapuolena. Deliberatiivisen poliittisen viestinnän (Gastil 2008) näkökulmasta arvioituna paljastaa yksiselitteisesti torjuva kielenkäyttö heikon kohdan Helsingin ja Sipoon rajakiistan julkisen keskustelun sosiaalisessa prosessissa. Samalla tämä kielenkäyttö tuntuu ainakin osittain kumpuavan sellaisesta loukatuksi tulemisen kokemuksesta, joka Gastilin (mt.) mukaan tulisi kyetä tunnistamaan, kun poliittisia valintoja harkitaan julkisessa prosessissa.

Aineistossa tapahtuvaa ”keskustelun” määrittelyä

Aineistoissa on samaan aikaan eksplisiittistä pohdintaa siitä, millaisiin viestintäsuhteisiin osapuolten tulisi asettaa. Esillä on ajatus sellaiseen keskustelusuhteeseen asettumisesta, jossa kaikki osapuolet

saavat sanoa sanottavansa ja heidän mielipiteensä myös otetaan huomioon. ”Keskustelu” erotetaan eksplisiittisesti yhtäältä esimerkiksi ”sanelusta” (esim. Wallin, HS uutinen 22.6.2006) ja toisaalta oman näkökulman ”puolustamisesta” (Huhtanen, HS toimituksellinen kommentti, 26.7.2006). Tavoiteltavana pidetty viestintäsuhde nimetään esimerkiksi ”neuvotteluksi”, jossa kaikkia osapuolia kohdellaan tasaveroisina ja kunnioitusta ansaitsevana toimijoina (esim. Zakowski, HBL mielipide 29.6.2006). Osa aineistossa esiintyvistä toimijoista liittyy keskustelusuhteeseen asettumisen demokratian käsitteeseen ja tasa-arvon periaatteeseen. ”Rohkenen epäillä, ettei ole mahdollista tehdä yksipuolisia alueratkaisuja kuulematta lainkaan toisen osapuolen, tässä tapauksessa Sipoon asukkaiden kantaa. .. Saneluratkaisujen sijaan olisi nyt viisaampaa ryhtyä todellisiin ja demokraattisiin neuvotteluihin.” (Sundqvist, HS mielipide 29.6.2006.)

Näissä aineiston kohdissa viestinnällisen ja menettelytavan valinta näyttää keskeisenä tekijänä, jolla konfliktin sovittelu joko estyy tai mahdollistuu. Sanomalehtijuttujen haastateltavina ja mielipidesivujen kirjoittajina esiintyy henkilöitä, jotka ehdottavat konkreettisia ja yksityiskohtaisia ehdotuksia kiistan ratkaisemiseksi. Esille nostetaan esimerkiksi ajatus, että Helsinki saisi rakentaa Sipooseen sellaisille alueille, joilla ei sipolaisten mielestä olisi yhtä suurta symbolista tai maisemallista arvoa kuin Helsingin vaatimalla Lounais-Sipoon alueella. Ehdoteetaan myös, että Sipoo saisi itse suunnitella ja rakentaa ne asuinalueet, jotka Helsingin mainitsemien perustelun mukaan on asuntojen määrän lisäämiseksi välttämätöntä toteuttaa. Sovittelevia ratkaisuja esittävät henkilöt käyttävät esimerkiksi ilmaisuja ”molemmille osapuolille kohtuullinen ratkaisu” ja ”molempia osapuolia miellyttävällä tavalla” toteutettu ratkaisu (ks. esim. Blässar, HS mielipide 5.7.2006; Borgström, SS haastattelu 27.7.2006).

Valmiutta ratkaisuun osoittaa myös Sipoon kunta, jossa kunnanjohto ryhtyy muuttamaan kunnan linjaa pikavauhtia samalla, kun kunnan johtohenkilöt ovat voimakassanaisten syytelyn kohteena. Kunnanhallitus tuo julkisuuteen vastaesityksen, jonka lähtökohhta on raideliikenteeseen nojaava kaavoitus 40 000 uudelle asukkaalle. Lisäksi Sipoo aloittaa pohdinnan Uudenmaan liittoon liittymisestä. (Esim. HS 28.6.2006; 5.7.2006; SS 29.6.2006.) Sipoossa siis

käynnistyy sellainen suunnanmuutos, jota Helsingin kaupunginjohto on siltä odottanut. Rajakiistan alkuvaiheen aineisto sisältää siis yhtä aikaa sekä jyrkkää leimaamista ja erontekojen rakentamista rajakiistan osapuolten välille että viittauksia kommunikatiivisena tai deliberatiivisena ihanteena (esim. Reunanen 2003, 30–42) tunnettuihin viestinnän ideoihin. Nämä ääripäät esiintyvät aineistossa useita kertoja samassa yhteydessä esimerkiksi siten, että mielipidetekstin kirjoittaja tulee viitanneeksi kumpaankin niistä.

Rajakiistan julkinen keskustelu julkisojen välisinä prosesseina

Edellä tapahtuneen erittelevän aineiston kuvauksen ja erittelyn perusteella näyttäisi Helsingin ja Sipoon rajakiistassa muodostunut julkisuus ikään kuin pirstoutuvan. Julkisuudessa yhtäältä on julkiso ja toisaalta ei. Tällainen tulos tuskin yllättäisi tutkijoita, jotka ovat tutkineet julkista keskustelua voimakkaista kiistoista herättävissä tapahtumasarjoissa.

Tässä tutkimuksessa sovellettu situational analysis -menetelmän (Clarke 2003; 2005) käyttäminen ohjaa hahmottamaan myös tutkimuksen tuloksen tilanteen kokonaisuudessa, jossa erilaiset keskenään jännitteiset tekijät ovat suhteissa toisiinsa ja siten myös muodostavat toisiaan. Siksi Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheen aineistoon otetaan seuraavaksi näkökulma, jonka mukaan rajakiistaa käsittelevässä julkisessa keskustelussa on yhden käsitteistoriaa seurailevan ihannejulkison ja tuosta ihanteesta etäälle jäävän muunlaisen julkisen toiminnan sijasta neljä erilaista julkisoa. Julkisot eivät eriydy toisistaan asiasisällön tai rajakiistaan ottamansa kannan perusteella, vaan julkisuudessa toimimisen tapansa perusteella ja samalla sen roolin perusteella, joka niillä on julkisojen kesken. Nämä julkisot ovat julkista keskustelua tietoisin toimenpitein organisoiva julkiso, käsitteistorian määritelmän mukainen klassinen julkiso, vuorovaikutusta torjuva vastahakoinen julkiso ja deliberatiivisen poliittisen viestinnän ihanteeseen tietoisesti tai tiedostamattaan sitoutuva julkiso. Niitä kutsutaan jatkossa lyhyemmällä nimellä *organisoiva julkiso*, *klassinen julkiso*, *torjuva julkiso* ja *deliberatiivinen julkiso*.

Kaikki neljä julkisoa ovat diskursiivisia julkisoita. Siten niitä ei voi muodostaa esimerkiksi jakamalla

aineistoissa nimiltä mainittuja ihmisiä neljään ryhmään. Monet aineistoissa esiintyvät yksilöt tulivat julkisuudessa toimimisensa tapojen kautta rakentaneiksi useita tässä eriteltyjä julkisoja.

Organisoiva julkiso muodosti julkisuustilan heti, kun suunnitelma Helsingin laajenemisesta kuntajako muuttamalla tuli julki vain muutamaa päivää ennen juhannusta. Tämä julkiso muodostui esimerkiksi aineiston sanomalehtien toimittajien tiedonhankinnan ja tiedonjulkistamisen työssä. Organisoivaa julkisoa muodosti yhtä lailla esimerkiksi se Sipoon puolesta yhdistyksen julkinen toiminta, jossa mielenosoituksia ja vetoamuksia organisoimalla, lehdistötiedotteita julkaisemalla ja erilaisia toimijarooleja monille kansalaisille osoittamalla luotiin kanavia kansalaisten julkisuuteen suuntautuville kannanotoille. Toimimalla välittömästi ja näyttävästi, hankkimalla kullisen takaista tietoa verkostojen kautta ja suunnittelemaan julkista toimintaa ajoittain myös strategisesti onnistui organisoiva julkiso saavuttamaan huomiota sekä Helsingin aikeille että niiden herättämälle vastustukselle hiljaisimpaan kesäloma-aikaan. Näin julkisuudessa tuli näkyväksi kiistaa herättävä ja ristiriitoja sisältävä asiakysymys, jonka käsittelemiseen tuntemaan kiinnostuksen vetämänä *klassinen julkiso* muodostui.

Klassinen julkiso aloitti konfliktin analyttisen käsittelyn osoittaen taitoa integroida rajakiistan asetelmaan suuren määrän asiatietoa, käsitteitä ja periaatteita. Klassinen julkiso tarjosi rajakiistan osapuolille neuvoja ja ehdotti konkreettisia, jopa yksityiskohtaisia ratkaisuja. Klassinen julkiso onnistui viemään keskustelua myös yleisemmälle tasolle kiinnittäessään huomiota niihin rajakiistan piirteisiin, joilla on merkitystä muidenkin kuin sipoolaisten ja helsinkiläisten silmissä. Se oletti käymälleen keskustelulle ”suuren yleisön” ja osoitti lojaalisuutta ja arvostusta tuota ”yleisöä” kohtaan.

Torjuvaan julkisoon kuuluu se osa rajakiistan julkisesta toiminnasta, jota luonnehti haluttomuus asettua vuorovaikutussuhteeseen eri mieltä olevien kanssa ja heidän esittämiensä näkökulmien vähätely tai yksiselitteinen torjuminen. Tätä julkisoa muodostettiin sekä Helsingin että Sipoota puolustaneiden toiminnassa. Jos torjuvaksi julkisoksi kutsuttu toiminnallisuus ilmeni irrallisena rajakiistan muusta julkisesta toiminnasta, sitä tuskin voitaisiin kutsua julkisoksi. Julkisessa keskustelussa muodostuvasta vuorovaikutuksen kokonaisuudesta ei torjuvaa julkisoa kuitenkaan voida irrottaa eikä jättää huomiotta. Torjuva julkiso teki keskustelussa epäsuorasti näkyväksi, miten loukkaavana osa tapahtumasarjan keskellä elävistä koki Helsingin kaupunginjohtajan valitseman menettelytavan, ja miten jyrkkää ja ehdotonta vastarintaa Helsingin suunnitelma joissakin ihmisissä herätti.

Deliberatiivinen julkiso ilmeni rajakiistan julkisessa keskustelussa eksplisiittisenä julkisesti tapahtuvana pohdintana siitä, mitä keskustelu tarkoittaa ja minkälaisin menettelytavooin poliittiset valinnat voidaan oikeuttaa. Deliberatiivinen julkiso liitti käsityksensä keskustelusta demokratian käsitteeseen ja viittasi joko tietoisesti tai tiedostamattaan deliberatiivisen demokratian mukaisiin julkisen harkinnan ihanteisiin. Deliberatiivinen julkiso ilmaisi kritiikkiä paitsi päättäjien valitsemaa keskustelemattomuutta, myös sitä kärjekästä kielenkäyttöä kohtaan, jota osa päättäjistä ja kansalaisista harjoitti julkisuudessa. Deliberatiivinen julkiso otti kantaa maltillisen, mutta kaikille osapuolille kunnioitusta osoittavan aiheenkäsittelyn puolesta. Näin deliberatiivinen julkiso samalla toteutti rajakiistaa koskevassa julkisessa keskustelussa viestinnällisen itsesäätelyn tehtävää.

Deliberatiivinen julkiso ilmeni rajakiistan julkisessa keskustelussa eksplisiittisenä julkisesti tapahtuvana pohdintana siitä, mitä keskustelu tarkoittaa ja minkälaisin menettelytavooin poliittiset valinnat voidaan oikeuttaa. Deliberatiivinen julkiso liitti käsityksensä keskustelusta demokratian käsitteeseen ja viittasi joko tietoisesti tai tiedostamattaan deliberatiivisen demokratian mukaisiin julkisen harkinnan ihanteisiin. Deliberatiivinen julkiso ilmaisi kritiikkiä paitsi päättäjien valitsemaa keskustelemattomuutta, myös sitä kärjekästä kielenkäyttöä kohtaan, jota osa päättäjistä ja kansalaisista harjoitti julkisuudessa. Deliberatiivinen julkiso otti kantaa maltillisen, mutta kaikille osapuolille kunnioitusta osoittavan aiheenkäsittelyn puolesta. Näin deliberatiivinen julkiso samalla toteutti rajakiistaa koskevassa julkisessa keskustelussa viestinnällisen itsesäätelyn tehtävää.

Julkisoiden muodostuminen ja julkisoiden dynamiikka deliberatiivisen prosessin kuvauksena

Artikkelin johdannossa esitettiin ajatus, että vaikeasti saavutettavana ideaalina pidetyn deliberatiivisen julkisen keskustelun kulkua saattaisi olla mahdollista havainnollistaa erittelemällä, miten julkiso erilaisissa empiirisissä tapahtumasarjoissa muodostuu. Näin voitaisiin tehdä samalla näkyväksi, millaisia deliberaatiota läheneviä prosesseja todellisuudessa tapahtuu poliittisia kiistakysymyksiä käsittelevissä julkisissa keskusteluissa.

Tutkimuksen tuloksena on tässä artikkelissa esitetty, että Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheen julkisen keskustelun muodostui neljän toisiinsa nähden erilaisen julkisoiden vastavuoroisessa prosessissa. Jokainen eritelty julkiso tuotti rajakiistan alkuvaiheen julkisuuteen tietoa, joka voidaan arvioida olennaiseksi deliberatiivisen poliittisen prosessin kannalta.

Organisoiva julkiso teki oman julkisuustilansa

kautta kansalaisille näkyväksi, millä tavalla muutamat poliittiset päättäjät olivat keskenään valmistelleet Helsingin seudun kuntajaon muuttamista ja mikä heidän suunnitelmansa oli. *Klassinen julkiso* toi julkisuuteen merkittävän määrän analyttisesti arvioiden arvokasta ainesta: historiallista perspektiiviä, käsitteitä ja ihanteita, konkreettisia neuvoja ja yksityiskohtaisia ratkaisuehdotuksia. Klassinen julkiso nosti julkisuuteen Helsingin ja Sipoon konfliktia yleisemmän tason ja piti kiistan keskellä silmällä yleistä etua. Näin se laajensi keskustelun koskettamaan niitäkin, joita kyseessä olevien kahden kunnan kiista ei koskettanut. Myös *torjuva julkiso* toi julkiseen keskusteluun olennaista tietoa, mutta tuo tieto paljastuu vasta kokonaistilanteessa viipymisen jälkeen. Torjuvan julkison viestinnällinen toiminnallisuus toi julkiseen keskusteluun epäsuoraa tietoa siitä, että Helsingin valitsema menettelytapa ei ollut saavuttamassa oikeutusta niiden ihmisten keskuudessa, joihin pääkaupungin hanke kohdistui. On kuitenkin kysyttävä, olisiko tämä poliittisen deliberaation kannalta sinänsä erittäin olennainen asia (ks. esim. Held 2006, 252–253) voitu ilmaista julkisuudessa jollakin toisella tavalla kuin torjuva julkiso rajakiistassa teki. Vastakkainasettelujen ilmapiirissä *deliberatiivinen julkiso* toi julkiseen keskusteluun tiedon, jonka mukaan ratkaisuun pääsy oli mahdollinen. Se edellytti osapuolilta toistensa kunnioittamisesta ja vaati poliittisia päättäjiä siirtymään saneluratkaisuista keskusteluun.

Organisoiva julkiso ja klassinen julkiso antoivat siten panoksen etenkin deliberaation analyttisiin prosesseihin (ks. Gastil 2008). Torjuvan julkison ja deliberatiivisen julkison panos oli erityisesti deliberaation sosiaalisissa prosesseissa (mt.). Artikkelissa omaksuttu näkemys julkisesta keskustelusta julkisojen keskusteluna merkitsee tässä yhteydessä sitä, että analyttiset ja sosiaaliset prosessit eivät ole julkisessa keskustelussa ainoastaan yksilöiden tai ryhmien välisiä, vaan toteutuvat myös julkisojen välillä. Esimerkiksi tietyn poliittisen valinnan oikeutuksen koetteleminen voisi siis toteutua paitsi yksilöiden ja ryhmien välisesti tapahtuvassa eksplisiittisissä puhetilanteissa, myös diskursiivisesti hahmottuvissa julkisojen välisissä prosesseissa.

Neljän erilaisen julkison panos julkiseen keskusteluun johtaa kokonaisuutena seuraavan linjauksen hahmottumiseen. Sitä voitaisiin pitää konfliktin ratkaisuesityksenä, joka muodostui julkisojen keskus-

telussa nopeasti, jo rajakiistan prosessin ensimmäisten viikkojen aikana.

- Kuntien rajat ylittävä suunnittelu Helsingin seudulla on tärkeää.
- Sipoon on suostuttava pääkaupunkiseudun kokonaissuunnittelun osaksi.
- Helsingin valitsema menettelytapa Sipoota kohtaan ei ole hyväksyttävä.
- Sipoossa on paljon valmiutta toteuttaa Helsingin näkemyksiä huomioivaa kaavoitusta ja rakentamista, mutta yhteistyön ehtona on, että sipoolaisia kohdellaan tasa-arvoisina ja kunnioitusta ansaitsevana osapuolena ja heidän näkemyksiään kuunnellaan ja huomioidaan.

Julkison muodostumisen ja julkisojen keskinäisen dynamiikan tutkiminen Helsingin ja Sipoon rajakiistassa on näin tehnyt näkyväksi, että repivältä vaikuttavan konfliktin keskellä toteutui julkisessa keskustelussa deliberaatiota läheneviä prosesseja. Se ei ole rajakiistan lähtökohdanna ollut tilannetta vasten tarkasteltuna mikään aivan vähäpätöinen saavutus niiltä toimittajilta, kansalaisilta ja poliitikoilta, jotka rajakiistan alkuvaiheessa päättivät liittyä julkiseen keskusteluun.

Tutkimustulokset saatiin yhdistämällä diskursiivinen julkisokäsitys tutkimustilanteen mikrotasoja ja toimijoiden välisiä toisiinsa suhteutumisia huomioivaan tarkasteluun. Vastaavaa tutkimusotetta ei ole käytetty julkisen keskustelun tutkimuksessa Suomessa. Vastaus artikkelin johdannossa esitettyyn kysymykseen, voisiko poliittisen deliberaation toteutumista hahmottaa ja tutkia julkison muodostumista tutkimalla, on tämän tutkimuksen perusteella kyllä. Julkiso-käsitettä kannattaa käyttää ja kehittää, jotta julkisessa keskustelussa toteutuvia deliberaatiota läheneviä ja poliittisesti merkittäviä viestintäprosesseja voidaan tunnistaa ja analysoida.

Julkiso-käsitettä totuneimmin käyttävät joukko- viestinnän tutkijat tarvitsevat kuitenkin muiden alojen tutkijoiden kumppanuutta. Vuorovaikutuksen luonteesta tulisi saavuttaa julkiso-käsitteen yhteydessä nykyistä laaja-alaisempi ja analyttisesti eritelevämpi ymmärrys. Toiseksi julkisoja tutkittaessa tulisi kyetä nimeämään vuorovaikutusprosessien poliittiset ulottuvuudet. Siten esimerkiksi nyt päättyvän artikkelin tavoittamattomiin jäävä kysymys vallasta voitaisiin sisällyttää deliberaation viestintäprosessien tutkimukseen.

LÄHTEET

- Berndtson, Erkki. 1992. *Politiikka tieteenä: johdatus valtio-opilliseen ajatteluun*. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Blumer, Herbert. 1999 [1946]. Joukko, massa ja julkiso. *Tiedotustutkimus* 22: 3, 14–26.
- Clarke, Adele E. 2003. Situational analyses: grounded theory mapping after the postmodern turn. *Symbolic Interaction* 26: 4, 553–576.
- Clarke, Adele E. 2005. *Situational analysis: grounded theory after the postmodern turn*. Thousand Oaks: Sage.
- Fishkin, James S. ja Laslett, Peter. 2003. Introduction. Teoksessa James S. Fishkin ja Peter Laslett (eds.), *Debating deliberative democracy*. Oxford: Blackwell, 1–6.
- Gastil, John. 2008. *Political communication and deliberation*. Thousand Oaks: Sage.
- Gastil, John ja Keith, William A. 2005. A nation that (sometimes) likes to talk: a brief history of public deliberation in the United States. Teoksessa John Gastil ja Peter Levine (eds.), *The deliberative democracy handbook: strategies for effective civic engagement in the twenty-first century*. San Francisco: Jossey-Bass, 3–19.
- Gutmann, Amy ja Thompson, Dennis. 2004. *Why deliberative democracy?* Princeton: Princeton University Press.
- Held, David. 2006. *Models of democracy*. Stanford: Stanford University Press.
- Helsingin kaupunginhallitus. 2006. *Pöytäkirja 21.6.2006*.
- Helsingin kaupunginvaltuusto. 2006a. *Lisälista 13b. 21.6.2006*.
- Helsingin kaupunginvaltuusto. 2006b. *Keskustelupöytäkirja 21.6.2006*.
- Holstein, James A. ja Gubrium, Jaber F. 2003. Active interviewing. Teoksessa Jaber F. Gubrium ja James A. Holstein (eds.), *Postmodern interviewing*. Thousand Oaks: Sage, 67–80.
- Honneth, Axel. 2007. *Disrespect: the normative foundations of critical theory*. Cambridge: Polity.
- Kunelius, Risto. 2007. Julkisojen ongelmat. Johdannoksi kirjan *The Public and Its Problems* suomennokeeseen. Teoksessa John Dewey, *Julkisen toiminta ja sen ongelmat*. Tampere: Vastapaino, 11–32.
- Malmberg, Tarmo. 2012. Yleinen mielipide, viestintä ja kansanvalta: liberaalista deliberatiiviseen demokratiaan. Teoksessa Kari Karppinen ja Janne Matikainen (toim.), *Julkisuus ja demokratia*. Tampere: Vastapaino, 15–36.
- Park, Robert E. 2010 [1904]. Joukko ja julkiso. Teoksessa Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri (toim.), *Julkiset, yleisöt ja media. Suomennokeita ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere: Tampere University Press, 77–94.
- Pietilä, Kauko. 2008. Pro yleisö. *Tiedotustutkimus* 31: 1, 38–52.
- Pietilä, Veikko. 1999. Julkiso ja yleisö. *Tiedotustutkimus* 22: 3, 4–13.
- Pietilä, Veikko. 2001. Yleisönohjeisto ja internet keskusteluareenoina. *Tiedotustutkimus* 24: 2, 18–33.
- Pietilä, Veikko. 2002a. Verkkokeskusteluareenat – deliberatiivista julkisuuttako? *Politiikka* 44: 4, 343–354.
- Pietilä, Veikko. 2002b. Siltasotaa Tampereella. Julkinen keskustelu Koskenniskan siltahankeesta. *Kunnallistieteellinen aikakauskirja* 30: 2, 136–153.
- Pietilä, Veikko. 2006. ”Matti Matalaisen” julkea ehdotus ja vähän muutakin. *Tiedotustutkimus* 29: 4, 41–57.
- Pietilä, Veikko 2010a. The public rakennelmana yleisöä koskevis- sa puhetoissa. Teoksessa Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri (toim.), *Julkiset, yleisöt ja media: suomennokeita ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere: Tam- pere University Press, 217–242.
- Pietilä, Veikko. 2010b [2001]. Pohdintoja julkisesta keskustelusta joukkoviestimissä. Teoksessa Veikko Pietilä ja julkisuuspiiri (toim.), *Julkiset, yleisöt ja media: suomennokeita ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere: Tam- pere University Press, 373–396.
- Pietilä, Veikko ja Ridell, Seija. 1998. Julkea ehdotus. *Tiedotustut- kimus* 21: 1, 95.
- Puustinen, Tuulia. 2008. *Liitosalueen rakennettu kulttuuriympä- ristö*. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston yleissuunnitte- luosaston selvityksiä 2008: 3. http://www.hel2.fi/ksv/julkaisut/ yos_2008-3.pdf. 16.4.2012.
- Price, Vincent. 1992. *Communication concepts 4: public opinion*. Newbury Park: Sage.
- Rantanen, Arja ja Kuvaja, Christer. 1994. *Sipoon pitäjän historia vuoteen 1868*. II osa. Jyväskylä: Gummerus.
- Reunanen, Esa. 2003. *Budjettijournalismi julkisena keskusteluna: tekstianalyttisiä näkökulmia suomalaiseen ja ruotsalaiseen budjettikirjoitteluun*. Tampere: Tampere University Press.
- Ridell, Seija. 2006. Yleisö. Teoksessa Seija Ridell, Pasi Väliäho ja Tanja Sihvonen (toim.), *Media käsittämässä*. Tampere: Vasta- paino, 233–257.
- Ridell, Seija. 2010. Johdannoksi teokseen. Teoksessa Veikko Pie- tilä ja julkisuuspiiri (eds.), *Julkiset, yleisöt ja media: suomen- nokeita ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamu- doista*. Tampere: Tampere University Press, 7–31.
- Sipoon puolesta ry. 2006a. *Helsingin ryöstöretki*. Yhdistyksen julkaisema päivämätön teksti. Tutkijan hallussa.
- Sipoon puolesta ry. 2006b. *Ministeri Mannisen todelliset kasvat*. Yhdistyksen julkistama mielipidekirjoitus 22.8.2006. Tutkijan hallussa.
- Sipoon puolesta ry. 2006c. *Lehdistötiedote: 14197 nimeä adressi- sa kuntaministeri Manniselle*. Yhdistyksen julkaisema lehdis- tötiedote 27.9.2006. Tutkijan hallussa.
- Sipoon puolesta ry. 2006d. *Hallituksen toimintakertomus yhdis- tyksen toiminnasta 2006*. Tutkijan hallussa.
- Stenius, Henrik. 1989. The ’Bildungsbürgertum’ and the free discussion in nineteenth century Finland. Teoksessa Matti Peltonen (ed.), *State, culture & the bourgeoisie: aspects of the peculiarity of the Finnish*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston ny- kykulttuurin tutkimusyksikkö, 54–69.
- Stenius, Henrik. 1992. Julkisen keskustelun rajat suuriruhtinas- kunnassa. Teoksessa Pertti Haapala (ed.), *Talous, valta ja valtio. Tutkimuksia 1800-luvun Suomesta*. Tampere: Vastapaino, 173– 186.
- Valtiovarainministeriö. 2012. *Elinvoimainen kunta- ja palvelu- rakenne. Kunnallishallinnon rakennetyöryhmän selvitys*. Valtiova- rainministeriön julkaisuja 5a/2012. http://www.vm.fi/vm/ fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/01_julkaisut/03_ kunnat/20120206Elinvo/001_Kuntaudistusraportti_suomi_ osa1_finalNETTI.pdf. 30.8.2012.

VIITTEET

- 1 Tutkimusaiheen ja toteutustavan on valinnut ja aineistot koonnut ja analysoinut Leena Ripatti-Torniainen. Hän on kirjoittanut artikkelin osana väitöskirjaansa, jonka ohjaaja Jaana Hujanen on osallistunut artikkelin taustalla olevan tutkimuksen suunnitteluun ja antanut palautetta artikkelikäsitteilykirjoituksen versioista. Kiitos *Politiikka*-lehden pyynnöstä työskennelleelle referee-arvioijalle artikkelin ensimmäistä versiota koskeista huolellisista huomioista.
- 2 Julkiso-käsite ei ole saavuttanut aivan varauksetonta hyväksyntää suomalaisessa viestinnän tutkimuksessa (ks. esim. K. Pietilä 2008.). Tässäkin artikkelissa viitataan julkison aseman ja julkisona toimimisen kannalta valaisevaan tekstiin (Malmberg 2012), jonka kirjoittaja ei käytä tekstissä julkiso-sanaa. Omaksi käsitteekseen eriytetyn julkiso-sanana etu on, että se mahdollistaa analyttiset erittelyt kansalaisten julkisen toiminnan ja julkisen keskustelun käymisen erityisistä viestinnällisistä piirteistä, kuten ihmisen julkisuussuhteesta ja julkisesta vuorovaikutuksesta. Julkiso-käsitteen määrittelyä ja asemoimista lähikäsitteisiin kannattaisi Suomessa kuitenkin edelleen tarkentaa.
- 3 Vaikka Helsingin valitsema ajankohta, menettelytapa ja aluevaatimuksen laajuus yllättivät monet toimijat, oli esimerkiksi kaikissa tämän tutkimuksen aineistoon kuuluvissa lehdissä käsitelty Helsingin Sipooseen kohdistuvia intressejä ja samalla ennakoitu aluevaatimuksia vuoden 2006 keväällä.
- 4 Tarkastelujakson alku- ja loppupäiväys perustuvat seuraaviin tekijöihin: Helsingin Sanomat julkaisi uutisen Helsingin itälaajenemisen todennäköisestä toteutumisesta 20.6.2006, sysäsen samalla alkuun rajakiistan julkisuusprosessin. Kerran viikossa julkaistavan Sipoon Sanomien ilmestymispäivä 3.8.2006 päättää kuuden viikon tarkastelujakson. Ajanjakso kattaa siten tarkalleen ottaen kuusi viikkoa ja kaksi päivää. Artikkelissa esiintyvät sitaatit *Hufvudstadsbladetista* on suomentanut Leena Ripatti-Torniainen.
- 5 Artikkelissa esiintyviä sitaatteja haastatteluista on muutettu puhekielisistä kirjakielisiksi.
- 6 Julkista keskustelua on tutkittu vastavuoroisiin viestintäsuhteisiin asettumisen näkökulmasta myös tämän artikkelin tutkimusotteesta poikkeavin keskustelu- ja tekstianalyttisin menetelmin. Veikko Pietilä (2001; 2002b) on esimerkiksi analysoinut journalismivälitteisten ja verkkokeskustelujen vieruspareja puheenvuoro puheenvuorolta ja eritelty vuoropuheluyhteyttä hakevan, virittävän ja vuoropuheluyhteyteen asettuvan puheenvuoron. Esa Reunanen (2003) on muun muassa kehittänyt julkisen keskustelun tutkimukseen narratologiaa hyödyntävää keskustelun kerronnallisten piirteiden analyysiä.

IV

JULKINEN PEDAGOGIIKKA - KÄSITTEENMÄÄRITTELYÄ JA ILMIÖKENTÄN HAHMOTTAMISTA

by

Leena Rantala & Leena Ripatti-Torniainen 2013

Kasvatus 44 (1), 7-16

Reprinted with the kind permission of Suomen kasvatustieteellinen seura
r.y. & Aikakauskirja Kasvatus from *Kasvatus*

LEENA RANTALA – LEENA RIPATTI-TORNIAINEN¹

Julkinen pedagogiikka – Käsitteenmäärittelyä ja ilmiökentän hahmottamista

Rantala, Leena – Ripatti-Torniainen, Leena. 2013. JULKINEN PEDAGOGIIKKA – KÄSITTEENMÄÄRITTELYÄ JA ILMIÖKENTÄN HAHMOTTAMISTA. *Kasvatus* 44 (1), 7–16.

Käsite *public pedagogy* on tehnyt läpimurron kansainvälisessä kasvatustieteellisessä keskustelussa. Suomessa käsite on vielä melko tuntematon, eikä vakiintunutta suomennosta ole. Artikkelin tarkoituksena on luoda edellytyksiä *public pedagogy* -käsitettä ja sen kattamaa ilmiökenttää koskevalle suomenkieliselle keskustelulle. Esittelemme yhdysvaltalaisen tutkijaryhmän tulokset *public pedagogy* -käsitteen käyttötavoista englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa. Jäsennämme sen jälkeen *public pedagogy* -käsitteen hajanaisista käytöistä erittelemällä, mitä erilaisia merkityksiä käsitteen kaksi termiä, julkinen (*public*) ja pedagogiikka (*pedagogy*), saavat sekä erikseen että toisiinsa yhdistettyinä. Esi-tämme *public pedagogy* -käsitteelle suomennosta *julkinen pedagogiikka*. Nimeämme lopuksi julkinen pedagogiikka -käsitteestä jatkokeskustelun pohjaksi kolme osa-aluetta: julkisen maailman pedagogiikka, pedagogiikka julkisessa tilassa ja pedagogiikka julkista toimijuutta varten. Artikkelin perustuu tietoiseen pyrkimykseen yhdistää julkisuutta tarkastelevan viestinnän tutkimuksen ja kasvatustieteiden näkökulmia.

Asiasanat: julkinen pedagogiikka, julkiset tilat, julkisuus, kansalaisuus, mediakasvatus, sivistys

Johdanto

”Julkiseen” liittyy pedagogista, ihmisen kasvun kannalta olennaista merkittävyyttä. Tämä valistuksen ajatus, joka yhdistetään erityisesti Immanuel Kantiin (1795/1784), tunnetaan sekä kasvatustieteissä että viestinnän tutki-

muksessa. Myös toinen julkista maailmaa ja siinä toimimista korostanut klassikko John Dewey (1957/1915, 1931/1916, 2006/1927) on tunnettu yli tutkimusalojen. Kantiin ja Deweyn tunnetuksi tekemää aihepiiriä on käsitelty englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudes-

sa 1990-luvulta alkaen enenevästi public pedagogy -käsitettä käyttäen (Sandlin, Schultz & Burdick 2010, 2). Käsitteen käyttötapoja systemaattisesti tutkineet Sandlin, O'Malley ja Burdick (2011) kuitenkin kritisoivat tutkijoiden ja aikalaiskeskustelijoiden tapaa käyttää public pedagogy -käsitettä monimerkityksisesti ja määrittelemättömästi, jopa mytologisoivasti. Tällainen epätäsmällisyys voi estää käsitteen hyödyntämisen tutkimusaiheissa, jotka olisivat mitä ajankohtaisimpia. (Sandlin ym. 2011, 339, 358–359.)

Suomessa public pedagogy -käsitettä tunnetaan toistaiseksi vain vähän eikä käsitteen kattamaa alaa ole otettu kokonaisvaltaisesti ja kokoavasti haltuun. ”Julkiseen” ja ”pedagogiikkaan” liittyvää ilmiökenttää on suomenkielisessä kasvatustieteellisessä nykykeskustelussa tarkasteltu esimerkiksi käsitteillä kriittinen pedagogiikka (Giroux & McLaren 2001), radikaali kasvatusta (Suoranta 2005), kriittinen mediakasvatusta (Herkman 2007), mediakasvatusta (Kotilainen & Rantala 2008), kulttuurin pedagogiikka (Suoranta 2003) ja oppimisen kaikkiallisuus (Kumpulainen ym. 2009). On puhuttu myös julkisesta sosiologiasta (Suoranta 2006) ja julkisuuskasvatuksesta (Jaakkola 2008).

Tässä artikkelissa pyrimme tarjoamaan valmiuksia public pedagogy -käsitteen arvioimiseksi ja sen kattamasta ilmiökentästä käytävälle keskustelulle Suomessa. Esitämme, että *public pedagogy* suomennoksena vakiinnutettaisiin käyttöön käsite *julkinen pedagogiikka*. Samaa suomennosta on käyttänyt Juha Suoranta (2006, 671) kirjoittaessaan Henry A. Giroux'n työstä (vrt. Kellner 2011). Käytämme artikkelissa public pedagogy -käsitettä käsitellessämme englanninkielisessä kirjallisuudessa toteutuneita käyttötapoja. Suomenkielistä julkinen pedagogiikka -ilmaisua käytämme kehittäessämme public pedagogy -käsitteen tulkintaa suomalaista aiheenkäsittelyä varten.

Menetelmällisesti sovellamme käsityshistoriallisen analyysin (Hyrkkänen 2002, 24–71) ensimmäisiä vaiheita. Erittelemme public pedagogy -käsitteen moninaisten käyttötapojen

taustalla olevia, public- ja pedagogy -käsitteisiin liitettyjä käsityksiä. Samalla tarkastelemme, mitkä suomalaiskontekstit saattavat ohjata public- ja pedagogy -käsitteistä syntyviä käsityksiä eri tavoin kuin angloamerikkalaisen kulttuurien ja etenkin Yhdysvaltojen kontekstit. Tällaiset ajatusprosessit ovat olennainen osa käsityshistoriallisen tutkimusotteen alkuvaihetta (Hyrkkänen 2002, 111–135, 200–203). Hyödynnämme niitä artikkelissa, jonka motivaationa on vahvistaa edellytyksiä vasta alkamassa olevalle suomenkieliselle aiheenkäsittelylle.

Etenemme artikkelissa esitellen ensin yhdysvaltalaisen tutkijaryhmän tulokset public pedagogy -käsitteen englanninkielisessä tutkimuskirjallisuudessa toteutuneista käyttötapoista. Jäsenämme sen jälkeen, mitä erilaisia merkityksiä public pedagogy -käsitteen osat, julkinen (*public*) ja pedagogiikka (*pedagogy*), saavat erikseen ja toisiinsa yhdistettyinä. Esitämme lopuksi julkisen ja pedagogiikan kattamasta ilmiökentästä uudenlaisen jäsenyyksen, jota tarjoamme suomenkielisen keskustelun pohjaksi.

Public pedagogy -käsitteen viisi käyttötapaa

Jennifer Sandlin, Michael O'Malley ja Jake Burdick julkaisivat vuonna 2011 tutkimuksen, jonka tarkoituksena oli selvittää public pedagogy -käsitteen esiintymistä ja merkityksiä englanninkielisessä tieteellisessä kirjallisuudessa. Taustalla oli havainto, jonka mukaan public pedagogy -käsitteelle annettu merkitys vaihteli huomattavasti eivätkä käsitettä käyttäneet tutkijat yleensä määritelleet sen sisältöä (Sandlin ym. 2011, 339).

Analysoituaan 420 englanninkielistä public pedagogy -käsitettä käyttävää tekstiä Sandlin ym. (2011) erittelivät aineistostaan viisi käsitteen käyttötavan kategoriaa: 1) kansalaisuus koulussa ja koulun ulkopuolella, 2) populaarikulttuuri, media ja arki, 3) informaaliset pedagogiset instituutiot ja julkiset tilat, 4) hallitsevat kulttuuriset diskurssit sekä 5) sivistyneis-

tön julkinen toiminta ja sosiaalinen aktivismi.

Kansalaisuus koulussa ja koulun ulkopuolella -kategoriassa *public pedagogy* tarkoittaa kasvatusta ja koulutusta, jonka perimmäisiä arvoja ja ideaaleja ovat demokratia ja yhteinen hyvä (*public good*). Kategorian artikkelit käyttävät *public pedagogy* -käsitettä esimerkiksi käsitellessään kansallisen ja kollektiivisen identiteetin rakentamista kasvatuksen ja koulutuksen kautta. Keskeinen esille tuleva kansalaiseina toimimisen muoto ja demokratian edistämisen keino on julkinen puhe (*public speech*). (Sandlin ym. 2011, 341–343.)

Populaarikulttuuri, media ja arki -kategoriassa *public pedagogy* -käsitettä käytetään käsitellessään populaarikulttuuriin ja median kasvattavaa voimaa sekä niitä yhteyksiä, joita kulttuurituotteilla ja medialla on yhteiskunnallisen ja poliittisen vallan kysymyksiin. *Public pedagogy* viittaa tässä kategoriassa populaarikulttuuriin ja mediaan eräänlaisena opetuskohteena, joka kuin itsestään välittää arvoja, identiteettejä ja elämäntapoja. Toisaalta *public pedagogy* viittaa populaarikulttuuriin ja mediaan kulttuurisen vastarinnan alueena ja mahdollisuutena toisin oppimiseen. Tähän kategoriaan sisältyvät feministiset näkökulmat korostavat arjen käytännöissä oppimista, erityisesti sukupuolittuneiden identiteettien omaksumista. (Sandlin ym. 2011, 343–347.)

Informaalit pedagogiset instituutiot ja julkiset tilat -kategoriassa *public pedagogy* viittaa erilaisiin koulutusjärjestelmän ulkopuolisiin, institutionaalisiin kasvatuksen paikkoihin (*sites*) ja tiloihin (*spaces*) sekä kasvatuksellisiin tiloihin julkisen alueella (*public domain*). Tässä kategoriassa *public pedagogy* -käsitettä käytetään esimerkiksi tarkasteltaessa kaupunkiympäristöä ja erilaisia sosiaalisia tiloja. Konkreettisia tiloja ja ympäristöjä ovat esimerkiksi museot ja muut kulttuuriperintöä tallettavat muistiorganisaatiot, puistot ja historialliset paikat sekä taide ja performanssit julkisilla paikoilla. (Sandlin ym. 2011, 348–351.)

Hallitsevat kulttuuriset diskurssit -kategoriassa *public pedagogy* -käsitettä käytetään käsitellessään vallitsevia poliittisia linjauksia ja

niiden toimeenpanoa (*public policy*). Poliittisten linjausten määrittelemisen ja toteuttamisen kasvatuksellinen merkitys liittyy linjausten välittämiin arvoihin. *Public pedagogy* viittaa esimerkiksi siihen prosessiin, jossa jokin poliittinen ideologia välittyy diskurssien kautta. Diskurssien päätellään vaikuttavan konkreettisesti niihin prosesseihin, joissa kansalaisuus, julkisen toiminnan muodot sekä yksilölliset ja kollektiiviset identiteetit rakentuvat. Diskurssit esimerkiksi määrittelevät kulttuurisen toiminnan rajoja. (Sandlin ym. 2011, 351–354.)

Sivistyneistön julkinen toiminta ja sosiaalinen aktivismi -kategoriassa *public pedagogy* merkitsee kulttuurista tai taloudellista pääomaa omaavien ihmisten toimintaa yhteisten asioiden (*public good*) tulkkeina etäämmältä asioita seuraavalle yleisölle. Tällaisessa yhteydessä käytetään englanninkielisissä teksteissä ja usein myös suomeksi sivistyneistön sijasta termiä julkinen intellektuelli. Kysymys on esimerkiksi sellaisesta tutkijoiden ja mediaalan ammattilaisten toiminnasta, jossa yleisölle välitetään asiantuntijatietoa. *Public pedagogy* viittaa tässä kategoriassa myös yhteisöllisen toiminnan innostamiseen ja tukemiseen. Tällöin keskiössä on yhteisöjen oman toiminnan tukeminen. Opettajat, kasvattajat ja kulttuurialan työntekijät voivat olla innostajia, joiden toiminta tähtää ihmisten oman toimijuuden (*agency*) tukemiseen ja esimerkiksi vaihtoehtoisten, demokraattisten julkisten tilojen (*public spaces*) luomiseen. Sosiaalista aktivismia edustavat esimerkiksi kansalaisjärjestöt, lähiöprojektit ja taidekollektiivit. (Sandlin ym. 2011, 354–358.)

Sandlinin ym. (2011) edellä kuvattu kategorisointi havainnollistaa *public pedagogy* -käsitteen laaja-alaisia käyttötapoja englanninkielisessä keskustelussa. Samalla analyysi osoittaa *public pedagogy* -käsitteelle annetuissa merkityksissä niin suurta hajanaisuutta, että käsitteen mielekkyyttä uhkaa kyseenalaistua. Tuoko *public pedagogy* -käsite siis lainkaan lisäarvoa ”julkiseen” ja ”pedagogiikkaan” liittyvän ilmiökentän tarkasteluun?

Selitysvoimaa käsityshistoriasta

Tähän artikkeliin omaksumastamme tieteidenvälisen otteen näkökulmasta on public pedagogy -käsitteen moninaisten käyttötapojen taustana käsitteen kahden osatekijän, *publicin* ja *pedagogyn*, omilla aloillaan saama monimerkisyisyys. *Public* (julkinen) on ohittamaton käsite ja laaja teema julkisuutta tarkastelevassa viestinnän tutkimuksessa. *Pedagogy* (pedagogiikka) on puolestaan eräänlainen kasvatustieteiden yleiskäsite, jonka kussakin asiayhteydessä saamaa täsmällistä merkitystä ei aina tulla kirjanneeksi näkyviin. Käymme seuraavaksi läpi käsitteiden perusmerkityksiä.

Julkinen on länsimaisen ajattelun peruskäsite, jonka avulla tehdään ero yksityisenä ja yksilöllisenä, vain (yhtä) yksilöä koskevana pidettyyn (Arendt 2002, 56–59; Weintraub 1997, 1–7). Länsimaiset kulttuurit ja yhteiskunnat ilmentävät monissa erilaisissa yhteyksissä ideaa julkisesta, joka yhdistää ihmisiä yksilöiden välissä olevana ja kollektiivisesti merkittäväksi tunnistettuna alueena.

Ensinnäkin julkinen viittaa kulttuurisiin tekijöihin, joiden kautta merkitysten viestintä ja yhteisymmärryksen saavuttaminen tulevat mahdollisiksi (Cayton 2008, 1, 22–23). Esimerkiksi kieli on leimallisesti julkista ja kielen käyttämisen erilaiset valmiudet ovat välttämättömiä julkisen alueella toimimiseksi. Toiseksi julkinen viittaa kaupunkielämälle ominaisiin sosiaalisuuden muotoihin. Julkista ilmentää tässä merkityksessä elämänmuoto, jossa toisiinsa nähden heterogeeniset ryhmät hyväksyvät toistensa läsnäolon tai tietoisesti avaavat omia diskurssejaan ja kulttuurejaan tavoilla, jotka mahdollistavat ulkopuolisten mukaan liittymisen (Cayton 2008, 20–25; Weintraub 1997, 16–27).

Kolmanneksi julkinen viittaa diskursiivisesti toteutuvaan kansalaisten itsehallintoon ja poliittiseen vapauteen (Arendt 2002, 32–44; Habermas 2004, 38–79, 143–161). Tästä merkityksestä on kysymys esimerkiksi silloin, kun puhutaan julkisuudesta poliittisfilosofisena ideaalina tai esitetään, että julki-

sella keskustelulla tulisi olla keskeinen asema poliittisessa prosessissa. Neljänneksi julkinen viittaa valtioon ja julkishallintoon, ajoittain myös talousjärjestelmiin (Weintraub 1997, 8–9, 27–34). Tällöin julkinen on yksilöön nähden makrorakenne, joka monin erilaisin tavoin rajoittaa ja mahdollistaa yksilön elämänkulkua. Julkinen on siis samanaikaisesti länsimaisessa ajattelussa laaja-alaisesti ilmevä idea ja abstraktio, toisaalta monitasoinen normien, ihanteiden, käytäntöjen ja toimijuuden muotojen verkosto, jonka kautta idea julkisesta saa konkreettisia muotoja ja ilmauksia ihmisten elämässä.

Jeff Weintraub (1997) tekee julkisen merkityksistä kiteytyksen, joka mielestämme edesauttaa public pedagogy -käsitteen toisistaan poikkeavien käyttötapojen ymmärtämistä. Weintraubin (1997, 5) mukaan julkinen viittaa yhtäältä *näkyvillä* ja *saatavilla olevaan*, toisaalta *kollektiivisuuteen* ja *yhteisyyteen*. Ensinnäkin voidaan siten tulkita, että *public pedagogy* on näkyvillä olevan pedagogiikkaa tai näkyvä olemisen pedagogiikkaa. Esimerkiksi public pedagogy -käsitettä todennäköisesti eniten tunnetuksi tehnyt Henry A. Giroux (1998, 2000, 2001, 2003, 2004a, 2004b) on käyttänyt käsitettä juuri tällä tavalla, tuodakseen esiin kaupallisuuden lävistämässä kulttuurissa ja mediassa näkyvillä olevien tekijöiden pedagogista merkitystä ja näkyville asettumista korostavan kulttuurin ihmistä muovaavaa vaikutusta. Weintraubin (1997) kiteytyksen avulla voidaan kuitenkin yhtä hyvin edetä kohti määrittelyä, jonka mukaan *public pedagogy* on kollektiivista tai yhteistä tavoittelevaa pedagogiikkaa tai kollektiivina toimimisen ja yhdessä olemisen pedagogiikkaa. Tästä näkökulmasta *public pedagogy* on yhtäältä kasvatusta yhteiseen ja yhteisen tekemistä näkyväksi, toisaalta yhteistä kohti orientoitumisen edistämää kasvua ihmisessä.

Julkisen merkityksiä pohdittaessa on huomioitava, että esimerkiksi valtio mieltyy julkisena organisaationa ja ideana Suomessa eri tavalla kuin angloamerikkalaisissa kulttuureissa. Valtion toimialue on Suomessa laaja, ja valtion

vahva asema on tulkittu suomalaisessa poliittisessa kulttuurissa myönteiseksi asiaksi. Sen sijaan esimerkiksi Yhdysvalloissa julkishallinnon rajoista käydään jatkuvaa poliittista väittelyä. Kuitenkin ihanne kansalaisten yhteisöllisestä toimeliaisuudesta ja julkiseen elämään osallistumisesta (*public life*) on Yhdysvalloissa vetovoimainen (ks. esim. Gastil & Keith 2005; Giroux 1988; Sirianni & Friedland 2001).

Suomessa yhteisöllisen toimijuuden ja julkiseen elämään osallistumisen ihannetta ei sen sijaan ole kytketty niinkään julkisen käsitteeseen vaan kasvatustieteille keskeiseen sivistyksen ja erityisesti sivistymisen käsitteeseen (Ripatti-Torniainen 2011). Julkisen eri merkitysten keskinäinen dynamiikka siis vaihtelee toisistaan eroavissa konteksteissa. Tämän taustan ymmärtäminen selittää osaltaan epätasallisuuden vaikutelmaa public pedagogy -käsitteen käyttötavoissa.

Sirkka Hirsjärven toimittama *Kasvatustieteiden käsitteistö* (1982) määrittelee suomenkieliselle termille *pedagogiikka* useita erilaisia perusmerkityksiä. Pedagogiikka voi merkitä käytännöllistä tai teoreettista kasvatusoppia taikka koko kasvatustiedettä tieteenalana. Käsitteellä voidaan myös viitata erilaisiin kasvatuksellisiin ajattelu- ja toimintasuuntauksiin, kuten Montessori-pedagogiikka ja Steiner-pedagogiikka, tai erikoisalaan, kuten erityispedagogiikka, korkeakoulupedagogiikka tai verkopedagogiikka. (Hirsjärvi 1982; Hellström 2008, 295–297.) Yhteistä näille merkityksille on, että pedagogiikan käsite liitetään formaaliin, kasvatuksellisissa instituutioissa tapahtuvaan koulutukseen ja opetukseen.

Public pedagogy -käsite korostaa kuitenkin formaalin koulutusjärjestelmän ulkopuolisia ihmisen kasvun ja kasvatuksen kysymyksiä (Sandlin ym. 2011). Tällöin pedagogiikka viittaa instituutioiden sijaan *prosesseihin* (Hamilton 2009, 5-6; Freire 2005), esimerkiksi sosialisointiin, sivistymiseen tai oppimiseen. Suomessa on tämän suuntaisessa merkityksessä käytetty lähinnä käsitettä *kulttuurin pedagogiikka*, jolla Juha Suorannan (2003, 49) mukaan ”pyritään näkemään ihmisten arjessa, jär-

jestettyjen opetustilanteiden ulkopuolella, tapahtuva oppiminen”. Public pedagogy -käsite sivuaa näin käsitettä kulttuurin pedagogiikka tarttuen kysymykseen, millaisia kasvatuksellisia prosesseja ihmisen ja hänen elämänsä kontekstina olevan kulttuurin tai julkisen maailman väliseen suhteeseen liittyy.

Pedagogiikan käsitteenmäärittelyyn liittävää keskustelua on Suomessa käyty erityisesti koskien sivistyksen ja kasvatuksen käsitteitä (esim. Niemelä 2011; Siljander 2000; Uljens 2007) sekä didaktiikan käsitettä (esim. Kansanen 1990, 2002; Tella & Harjanne 2004). Public pedagogy -käsitteen määrittelyn kannalta tässä yhteydessä keskeisiä ovat pedagogiikka-käsitteen käyttöön eri kieliympäristöissä ja tutkimusperinteissä liittyvät erot (Hamilton 1999, 2009; Simon 1981; ks. myös Hinchliffe 2001).

Perinteisesti pedagogiikan käsite kytkeytyy saksalaisen kielialueen teoreettiseen kasvatustieteeseen, jossa pedagogiikka kattaa sekä sivistyksen että kasvatuksen. Pedagogiikan voi siten ajatella viittaavan sekä ihmisen omaan aktiiviseen ihmiseksi kasvamisen prosessiin että siihen kasvatustieteeseen, jonka avulla ihmisen sivistymiseen pyritään vaikuttamaan (esim. Niemelä 2011, 42–49). Tästä näkökulmasta tarkasteltuna *public pedagogy* asettuu esimerkiksi sivistymisen prosessien ja vapaan sivistystyön jatkumolle, monenlaisissa ympäristöissä tapahtuvan demokratiaan ja ihmiseksi ja kansalaiseksi kasvamisen alueelle.

Toisaalta englanninkielisessä kasvatustieteellisessä keskustelussa on pedagogiikan käsitteellä 1970-luvulta lähtien tyypillisesti ollut käytännölliseen kasvatustieteeseen tai opetustieteeseen viittaava merkitys, joka yhdistyy Suomessa esimerkiksi didaktiikan ja opetussuunnitelman käsitteisiin. Joissakin public pedagogy -käsitteen käyttöyhteyksissä pedagogiikkaa täsmällisempi käsite voisikin olla *curriculum* (Sandlin ym. 2011, 363). Tällöin curriculum merkitsee kuitenkin opetuksen ja oppimisen järjestämistä koskevaa opetussuunnitelmaa laajempaa, muun muassa poliittisen ja taloudellisen kontekstin huomioon ottavaa, kasvatuksen

ja oppimisen kokonaisuutta. Käyttäessämme jatkossa termiä curriculum viittaamme tähän merkitykseen.

Millaiseen ”julkiseen” ja ”pedagogiikkaan” public pedagogy viittaa?

Havainnollistamme seuraavaksi edellä esittelemiimme julkisen ja pedagogiikan perusmerkityksiin nojaten, millaisia erilaisia merkityksiä *public pedagogy* saa Sandlinin ym. (2011) erittelemässä viidessä kategoriassa.

Kansalaisuus koulussa ja koulun ulkopuolella -kategoria liittyy julkisen merkityksistä erityisesti valtion kansalaisena elämiseen ja toimimiseen ja kansalaisten itsehallintoon. Pedagogiikan merkityksistä esillä ovat koulussa ja koulun ulkopuolella tapahtuvat kasvatus- ja sivistymisprosessit. Populaarikulttuuri, media ja arki -kategoriassa julkinen viittaa kulttuuriin merkityksiä välittävänä kokonaisuutena. Pedagogiikan osalta korostuu sosialisointiprosessi eli kulttuurissa välittyvien kokemusten kasvattava vaikutus, kulttuurin curriculum.

Informaalit pedagogiset instituutiot ja tilat -kategoria ilmentää kaupunkiympäristöön ja sosiaalisiin tiloihin viittaavaa julkisen merkitystä. Pedagogiikan osalta korostuu

tiloissa ja ympäristöissä rakentuvien oppimiskokemusten, curriculumin ja siihen liittyvien oppimisprosessien näkökulma.

Hallitsevat kulttuuriset diskurssit -kategoriassa esillä on julkisen osalta jälleen kulttuuri, mutta nyt erityisesti kielenkäyttöön sisältyvät merkitykset, ja pedagogiikan osalta kulttuurin curriculum. Sivistyneistön julkinen toiminta ja sosiaalinen aktivismi -kategoria painottaa kansalaisten vapautta vaikuttaa diskursiivisessa poliittisessa julkisuudessa. Pedagogiikan osalta kysymys on kasvatus- ja sivistymisprosesseista.

Taulukko 1 tiivistää Sandlinin ym. (2011) nimeämät kategoriat ja tulkintamme *public pedagogy* -käsitteen ydinmerkityksestä kussakin kategoriassa. Sandlinin ym. (2011) nimeämät kategoriat ja niiden ilmentämät *public pedagogy* -käsitteen erilaiset merkitykset ovat tärkeä lähtökohta suomenkieliselle aiheenkäsittelylle. Sandliniin ym. (2011) nähden hahmotamme *public pedagogy* -käsitteen kasvatustieteille tuoman lisäarvon kuitenkin liittyvän keskeisemmin julkisen käsitteeseen. Esitämme, että *public pedagogy* -käsitteen laaja-alaisuutta jäsennetään uudelleen otteella, jossa ”julkinen” on Sandlinin tutkijaryhmän nimeämiin kategorioihin nähden keskeisemmässä asemassa.

TAULUKKO 1. *Public pedagogy* -käsitteen viisi kategoriata Sandlinin ym. (2011) mukaan

Kategoria	<i>Public pedagogy</i> -käsitteen ydinmerkitys
Kansalaisuus koulussa ja koulun ulkopuolella	Kasvatus ja koulutus kollektiiviseen ja yhteiseen
Populaarikulttuuri, media ja arki	Kulttuuri curriculumina, joka välittää arvoja ja elämäntapoja
Informaalit pedagogiset instituutiot ja tilat	Rakennettu kulttuuriympäristö curriculumina, joka opettaa
Hallitsevat kulttuuriset diskurssit	Diskurssit curriculumina, joka tuottaa kansalaisuutta ja identiteettejä
Sivistyneistön julkinen toiminta ja sosiaalinen aktivismi	Kasvatus ja sivistyminen sosiaalisessa toiminnassa

Julkinen pedagogiikka: kolme osa- aluetta

Esitämme, että public pedagogy -käsitettä ryhdyttäisiin Suomessa vakiinnuttamaan nimellä julkinen pedagogiikka. Esitämme samalla, että suomenkielisen käsitteen tarkemman hahmottamisen ja määrittelyn pohjaksi otettaisiin seuraava erittely. Julkinen pedagogiikka -käsitteen yhteydessä kannattaisi ensinnäkin eritellä ne ihmistä kulttuurin kautta vääjäämättömästi ympäröivän julkisen maailman piirteet, joilla on merkitystä ihmisen kasvuille. Toiseksi julkinen pedagogiikka -käsitteen yhteydessä kannattaisi eritellä ihmisen elämän sijoittuminen monenlaisiin julkisiin tiloihin, jotka ohjaavat, rajoittavat ja mahdollistavat ihmisen toimintaa ja oppimista. Kolmanneksi julkinen pedagogiikka -käsitteen yhteydessä kannattaisi eritellä se kasvatustoiminta, jossa julkisessa maailmassa toimiminen nähdään kasvatuksen keskeisenä arvona, tavoitteena ja keinona. Kutsumme erittelemäämme kolmea osa-aluetta nimillä *julkisen maailman pedagogiikka*, *pedagogiikka julkisessa tilassa* ja *pedagogiikka julkista toimijuutta varten*.

Kun julkinen pedagogiikka on *julkisen maailman pedagogiikkaa*, viittaa julkinen inhimillisen elämän olosuhteena olevaan maailmaan koko laajuudessaan ja pedagogiikka tuon maailman välittymiseen ihmiselle sosialisatio-prosessissa. Tällainen pedagogiikka merkitsee medioituneessa kulttuurissa, arjessa ja kielessä kaikille näkyvillä olevasta rakentuvaa curriculumia, johon ihminen on jokapäiväisessä kokemuksellisessa suhteessa ja sitä kautta omak-suun arvoja, elämäntapoja ja maailmankuvia.

Kun julkinen pedagogiikka on *pedagogiikka julkisessa tilassa*, on julkisen kannalta kysymys niistä konkreettisista, virtuaalista ja diskursiivista tiloista, jotka tietoisin tarkoituksin on suunniteltu ja tuotu kaikkien saataville. Tällaisia ovat julkiset rakennukset, esimerkiksi kirjastot, museot ja nuorisotilat sekä kaupunkitilat, kuten tiet, puistot ja torit. Julkisia tiloja ovat myös mediavälitteiset tilat ja internetin avoimet tilat, esimerkiksi keskustelupal-

tat ja peliympäristöt. Julkisia tiloja ovat edelleen diskursiiviset tilat, kuten julkinen keskustelu. Näissä tiloissa oleskelu on leimallisesti yhdessä muiden kanssa oleskelua. Pedagogiikka viittaa tässä yhteydessä ennen kaikkea oppimisprosessiin, joka tapahtuu, kun ihminen toimii oppimistarkoituksessa edellä mainitun kaltaisissa ympäristöissä. Pedagogiikka merkitsee näin kaikkien saatavilla olevaan yhteiseen ympäristöön rakennettua curriculumia.

Kun julkinen pedagogiikka on *pedagogiikka julkista toimijuutta varten*, saa julkinen erityisen merkityksen valistusfilosofisena ja poliittisena ideaalina ja arvona (ks. Habermas 2004, 21–25; Malmberg 2012, 16–20). Tuo ideaali ja arvo ilmenee yhtäältä tavoitteena kasvaa osaksi yhteistä ja kollektiivista, toisaalta tuon kasvamisen keinona: vain yhteisen toiminnan kautta sivistytään yhteiseen. Pedagogiikka saa tässä yhteydessä merkityksen kasvat- ja sivistymisprosessina, joka toimijuuden osalta kehittää ihmisen valmiuksia toimia yhteisessä maailmassa ja kansalaisuuden osalta valmistaa ihmistä poliittisen yhteisön täysivaltaiseen jäsenyyteen. Suunnitelmallisen kasvatustuotoksen merkitys on tällä osa-alueella keskeinen. Esimerkiksi valtio linjaa opetussuunnitelmien sekä opettajankoulutuksen ja koulutuksen resursoinnin ja strategisen ohjauksen kautta kansalaiseksi kasvatusta. Toisaalta valtion ulkopuolella, esimerkiksi kansalaisjärjestöissä, on runsaasti toimintaa, jonka tietoisena tavoitteena on kansalaisuuden ja siihen liittyvien arvojen vahvistaminen.

Taulukko 2 pelkistää erittelemämme julkisen pedagogiikka -käsitteen osa-alueet. Ne voitaisiin sekä kasvatustieteessä kiinnittää suuriin kansainvälisiin keskusteluihin ja korpuksiin, joita emme tässä artikkelissa kykene kattamaan. Niihin on syytä syventyä, jos keskustelu julkinen pedagogiikka -käsitteestä jatkuu Suomessa ja jos käsitettä myöhemmin sovelletaan empiirisessä tutkimuksessa.

Kasvatuskäytäntöjen kehittämisen näkökulmasta nostaa *julkisen maailman pedagogiikka* esille erityisesti kysymyksen kulttuurinlu-

TAULUKKO 2. Julkinen pedagogiikka: kolme osa-aluetta

Osa-alue	Näkökulma	Julkinen	Pedagogiikka
Julkisen maailman pedagogiikka	Medioitunut kulttuuri: välittää arvoja, elämäntapoja, maailmankuvia	Kulttuurissa, kielessä ja arjessa kaikille näkyvä	Sosialisaatio-prosessi
Pedagogiikka julkisessa tilassa	Tila: tarjoaa oppimisen mahdollisuuksia	Kaikkien saatavilla oleva toimintaympäristö	Oppimisprosessi
Pedagogiikka julkista toimijuutta varten	Kansalaisuus ja poliittinen toimijuus: kasvatuksen päämääriä ja keinoja	Yhteistä luova yhteinen toiminta	Sivistymisprosessi

ku- ja kirjoitustaitojen, tai toisella käsitteellä, medialukutaitojen tarpeesta ja opettamisesta. Esimerkiksi kriittinen mediakasvatus korostaa sitä, että on tärkeää ymmärtää medioituneen kulttuurin välittämiä arvoja ja maailmankuvia ja että on olennaista oppia purkamaan kulttuurin tuotteissa esillä olevia sukupuoleen tai etnisyyteen liittyviä stereotyyppioita ja kyseenalaistamaan vallitsevia politiikkaan tai talouteen liittyviä kielenkäytön tapoja (Herkman 2007).

Pedagogiikka julkisessa tilassa tulee puolestaan lähelle lähinnä kasvatuspsykologiaan ja didaktiikkaan liittyvää keskustelua *avoimista oppimisympäristöistä* ja *oppimisen kaikkiallisuudesta* (esim. Kumpulainen ym. 2009). Tämä osa-alue kiinnittää huomion useiden erilaisten ammattiryhmien osallisuuden oppimisprosessissa. Pedagogista merkittävyyttä saa esimerkiksi arkkitehtien, kaupunkisuunnittelijoiden, toimittajien sekä virtuaalimaailmoja suunnittelevien ja toteuttavien ammattilaisten toiminta. Opettajat ja muut ammattikasvattajat toteuttavat pedagogiikkaa julkisessa tilassa esimerkiksi silloin, kun kasvatuksellinen tilanne tietoisesti toteutetaan julkisessa tilassa tai suunnitellaan julkiseen tilaan. Pedagogiikka julkisessa tilassa nostaa näin esiin kysymyksen eri alojen ammattilaisten yhteistyöstä oppimisprosessien suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Pedagogiikka julkista toimijuutta varten havainnollistaa esimerkiksi demokratiakasvatuksen kehittämistä koskevia tieteidenvälisen yhteistyön mahdollisuuksia, sillä demokratian edistäminen kansalaisuutta tukemalla on julkisuutta tarkastelevassa viestinnän tutkimuksessa arvovaltainen ja elinvoimainen tutkimuslinja. Julkinen pedagogiikka -käsite korostaa kasvun tai oppimisen ihmislähtöisiä prosesseja kasvatus- tai koulutusinstituution, -järjestelmän tai kasvattajan toiminnan korostamisen sijaan. Suomalaisessa joukkoviestinnän tutkimuksessa on jo pitkään edistetty näkökulmaa, jossa ihmiset eivät näyttäyty pelkkinä mediaesitysten kohteina ja julkisuutta hallitsevien valtatahojen alamaissina, vaan aloitteellisina ja kyvykkäinä toimijoina, joiden toiminnassa, esimerkiksi julkisessa keskustelussa, julkisen alue muodostuu (esim. Pietilä 1999; Pietilä & Ridell 1998; Ridell 2006; Ripatti-Torniainen & Hujanen 2012; Sirkkunen & Kotilainen 2004).

Lopuksi

Artikkelimme tavoite on ollut luoda edellytyksiä englanninkielisen public pedagogy -käsitteen ja sen kattaman ilmiökentän tarkastelulle suomeksi. Yhdistämällä julkisuutta tarkastelevan viestinnän tutkimuksen ja kasvatus-

teiden näkökulmia olemme halunneet tuoda kasvatustieteilijöiden olottuville tässä artikkelissa varsinkin julkisen käsitteen perusmerkityksiä. Julkinen pedagogiikka -käsitteen kolmiosainen erittelymme havainnollistaa, miten monissa asiayhteyksissä tieteidenvälistä yhteistyötä voitaisiin Suomessa tehdä.

Koska julkinen pedagogiikka -käsite on Suomessa vielä vakiintumaton, kannattaa uuden käsitteen tarvetta ja mielekkyyttä arvioitaessa ottaa huomioon, että tämän artikkelin kirjoittajina hahmotamme julkisen pedagogiikka -käsitteen humanismin ja valistuksen jatkuu-molla. Esimerkiksi populaarikulttuuria tai uusliberalismin kritiikkiä korostavat tutkijat saataisivat mieltä julkisen pedagogiikka -käsitteen mahdollisen kontribuution hieman toisin.

Englanninkielisen public pedagogy -käsitteen yleistymisen on joka tapauksessa asettanut "publicin" ja "pedagogyn" tutkimuskentät rinnakkain. Yhdessä ne muodostavat kokonaisuuden, jonka käsityshistoriallinen analyysi voi rikkoa julkisuutta tarkastelevan viestinnän tutkimuksen ja kasvatustieteiden välisiä käsitteellisiä rajoja. Siksi suomenkielisen julkisen pedagogiikka -käsitteen kehittäminen ja empiirinen soveltaminen voi muodostua kasvatustieteitä ja viestinnän tutkimusta lähentäväksi tekijäksi. Julkinen pedagogiikka nimeää ilmiökentän, jonka tarkastelu voi viedä kummankin tutkimusalan tutkimusta ja käytäntöjä eteenpäin.

Viitteet

¹ Artikkelin perustuu kirjoittajien tasa-arvoiseen yhteistyöhön. Sen lähtökohdan on muodostanut työnjako, jonka mukaisesti Leena Ripatti-Torniainen on vastannut julkisen käsitettä ja Leena Rantala pedagogiikan käsitettä koskevasta aiheenkäsittelystä.

Lähteet

Arendt, H. 2002/1958. *Vita activa*. Ihmisenä olemisen ehdot. Suom. R. Oittinen ja työryhmä. Tampere: Vastapaino.

Gayton, M. K. 2008. What is public culture? Agency and contested meaning in American culture – an introduc-

tion. Teoksessa M. S. Shaffer (toim.) *Public culture: Diversity, democracy, and community in the United States*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1–25.

Dewey, J. 1957/1915. *Koulu ja yhteiskunta*. Suom. K. Kajaava. Helsinki: Otava.

Dewey, J. 1931/1916. *Democracy and education. An introduction to the philosophy of education*. New York: Macmillan.

Dewey, J. 2006/1927. *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*. Suom. M. Renvall. Tampere: Vastapaino.

Freire, P. 2005/1970. *Sorrettujen pedagogiikka*. Suom. J. Kuortti. Toim. T. Tomperi. Tampere: Vastapaino.

Gastil, J. & Keith, W. M. 2005. A nation that (sometimes) likes to talk: A brief history of public deliberation in the United States. Teoksessa J. Gastil & P. Levine (toim.) *The deliberative democracy handbook: Strategies for effective civic engagement in the twenty-first century*. San Francisco: Jossey-Bass, 3–19.

Giroux, H. A. 1988. *Schooling and the struggle for public life: Critical pedagogy in the modern age*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Giroux, H. A. 1998. Public pedagogy and rodent politics: Cultural studies and the challenge of Disney. *Arizona Journal of Hispanic Cultural Studies* 2 (2), 253–266.

Giroux, H. A. 2000. Public pedagogy as cultural politics: Stuart Hall and the "crisis" of culture. *Cultural Studies* 14 (2), 341–360.

Giroux, H. A. 2001. Public spaces, private lives: Beyond the culture of cynicism. Lanham: Rowman & Littlefield.

Giroux, H. A. 2003. Public pedagogy and the politics of resistance: Notes on a critical theory of educational struggle. *Educational Philosophy and Theory* 35 (1), 5–16.

Giroux, H. A. 2004a. Cultural studies, public pedagogy, and the responsibility of intellectuals. *Communication and Critical/Cultural Studies* 1 (1), 59–79.

Giroux, H. A. 2004b. Public pedagogy and the politics of neo-liberalism: Making the political more pedagogical. *Policy Futures in Education* 2 (3 & 4), 494–503.

Giroux, H. A. & McLaren P. 2001. *Kriittinen pedagogiikka*. Suom. J. Vainonen. Toim. T. Aittola & J. Suoranta. Tampere: Vastapaino.

Habermas, J. 2004/1990. *Julkisuden rakennemuutos*. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategorias-ta. Suom. V. Pietilä. Tampere: Vastapaino.

Hamilton, D. 1999. The pedagogic paradox (or why no didactics in England?). *Pedagogy, Culture & Society* 7 (1), 135–152.

Hamilton, D. 2009. Blurred in translation: reflections on pedagogy in public education. *Pedagogy, Culture & Society* 17 (1), 5–16.

Hellström, M. 2008. *Sataa sanaa opetuksesta*. Keskeisten käsitteiden käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Herkman, J. 2007. *Kriittinen mediakasvatus*. Tampere: Vastapaino.

Hinchliffe, G. 2001. Education or pedagogy? *Journal of Philosophy of Education* 35 (11), 31–45.

- Hirsjärvi, S. (toim.) 1982. Kasvatustieteen käsitteistö. Helsinki: Otava.
- Hyrkkänen, M. 2002. Aatehistorian mieli. Tampere: Vastapaino.
- Jaakkola, M. 2008. Vaihtoehtoja mediasuojelupuheelle? Nuorten ja aikuisten välisestä vuoropuhelusta kaksisuuntaiseen julkisuuskasvatukseen. WiderScreen 2/2008. Turku: Filmiverkko ry. <http://www.widerscreen.fi/2008-2/nuorten-ja-aikuisten-valisesta-vuoropuhelusta-kaksisuuntaiseen-julkisuuskasvatukseen/>. Luettu 2.12.2012.
- Kansanen, P. 1990. Didaktiikan tiedetausta. Kasvatuksen teoriaa didaktiikan näkökulmasta. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kansanen, P. 2002. Didactics and its relation to educational psychology: Problems in translating a key concept across research communities. International Review of Education 48 (6), 427–441.
- Kant, I. 1995/1784. Vastaus kysymykseen: Mitä on valistus? Teoksessa J. Koivisto, M. Mäki & T. Uusitupa (toim.) Mitä on valistus? Tampere: Vastapaino, 76–86.
- Kellner, D. 2011. Globalisaation konfliktit ja koulutuksen uudistaminen. Teoksessa T. Eskelinen, I. Kauppinen & O-P Moisio (toim.) Tieto ja globalisaatio. Tampere: Tampereen yliopisto, 148–179.
- Kotilainen, S. & Rantala, L. 2008. Nuorten kansalaisidentiteetit ja mediakasvatus. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Julkaisuja 89.
- Kumpulainen, K., Krokfors, L., Lipponen, L., Tissari, V., Hilppö, J. & Rajala, A. 2009. Oppimisen Sillat – Kohti osallistavia oppimisympäristöjä. Helsinki: Helsingin yliopisto / Cicero Learning.
- Malmberg, T. 2012. Yleinen mielipide, viestintä ja kansantalva: liberaalista deliberatiiviseen demokratiaan. Teoksessa K. Karppinen & J. Matikainen (toim.) Julkisuus ja demokratia. Tampere: Vastapaino, 15–36.
- Niemelä, S. 2011. Sivistyminen. Sivistystarve, -pedagogiikka ja -politiikka pohjoismaisessa kansansivistystraditiossa. Helsinki: Kansanvalistusseura & Snellman-instituutti.
- Pietilä, V. 1999. Julkiso ja yleisö. Tiedotustutkimus 22 (3), 4–13.
- Pietilä, V. & Ridell, S. 1998. Julkea ehdotus. Tiedotustutkimus 21 (1), 95.
- Ridell, S. 2006. Yleisö. Teoksessa S. Ridell, P. Väliaho & T. Sihvonen (toim.) Mediaa käsittämässä. Tampere: Vastapaino, 233–257.
- Ripatti-Torniainen, L. 2011. Kykenevä kansalainen ja sivistyvä ihminen. Varhaisen public journalismin sivistysluonne kehityshaasteena kansalaisjournalismille. Media & viestintä 34 (3), 4–22.
- Ripatti-Torniainen, L. & Hujanen, J. 2012. Julkisojen keskustelu. Julkisen keskustelun muodostuminen ja dynamiikka Helsingin ja Sipoon rajakiistan alkuvaiheessa. Poliitiikka 54 (3), 188–204.
- Sandlin, J. A., O'Malley, M. P. & Burdick, J. 2011. Mapping the complexity of public pedagogy scholarship: 1894–2010. Review of Educational Research 81 (3), 338–375.
- Sandlin, J. A., Schultz, B. D. & Burdick, J. 2010. Understanding, mapping and exploring the terrain of public pedagogy. Teoksessa J.A. Sandlin, B.D. Schultz & J. Burdick (toim.) Handbook of public pedagogy: Education and learning beyond schooling. New York: Routledge, 1–6.
- Siljander, P. (toim.) 2000. Kasvatus ja sivistys. Helsinki: Gaudeamus.
- Simon, B. 1981. Why No Pedagogy in England? Teoksessa Simon, B. & Taylor W. (toim.) Education in the Eighties. London: Batsford.
- Sirianni, C. & Friedland, L. 2001. Civic innovation in America: Community empowerment, public policy, and the movement for civic renewal. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Sirkkunen, E. & Kotilainen S. (toim.) 2004. Toimijaksi tietoverkoissa. Tampere: Tampereen yliopisto/ Journalismin tutkimusyksikkö.
- Suoranta, J. 2003. Kasvatus mediakulttuurissa. Tampere: Vastapaino.
- Suoranta, J. 2005. Radikaali kasvatus. Helsinki: Gaudeamus.
- Suoranta, J. 2006. Koulutus sosiologiasta julkiseen pedagogiikkaan. Yhteiskuntapolitiikka 71 (6), 670–672.
- Tella, S. & Harjanne, P. 2004. Vieraiden kielten didaktiikka, opetus–opiskelu–oppimisprosessi ja kielenopetus. Teoksessa S. Ahonen & A. Siikaniva (toim.) Eurooppalainen ulottuvuus. Ainedidaktinen symposiumi Helsingissä 6.2.2004. Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos, tutkimuksia 252, 444–463.
- Uljens, M. 2007. J. V. Snellman ja pedagogisen paradoksin ratkaisu. Kasvatus 38 (1), 7–16.
- Weintraub, J. 1997. The theory and politics of the public/private distinction. Teoksessa J. Weintraub & K. Kuman (toim.) Public and private in thought and practice: Perspectives on a grand dichotomy. Chicago: University of Chicago Press, 1–42.

Saapunut toimitukseen 27.6.2012

Hyväksytty julkaistavaksi 7.1.2013